

МАЙКЪЛ ТОЛБОТ

**ХОЛОГРАФСКАТА
ВСЕЛЕНА**

Благодарности

Писането е винаги съвместно усилие и постижение и много хора по един или друг начин са допринесли за създаването на книгата. Не е възможно да назова всички, но заслужаващите специално да бъдат отбелязани са:

Дейвид Бом, доктор по философия, и Карл Прибрам, доктор по философия, които щедро споделиха и времето, и идеите си, и без чиято работа тази книга не би била написана.

Барбара Бренан, магистър по точни науки, д-р Ла-ри Доси, Бренда Дън, доктор по философия, Елизабет У. фенске, доктор по философия, Гордън Глобъс, Джим Гордън, д-р Станислав Гроф, д-р франсин Хоуланд, Валери Хънт, доктор по философия, Робърт Джен, доктор по философия, Роналд Уонг Джуи, доктор по философия, Мери Орър, ф. Дейвид Пийт, доктор по философия, Елизабет Раушер, доктор по философия, Беатрис Рич, Питър М. Ройсевиц, доктор по философия, Абнър Шимони, доктор по философия, д-р Бърни С. Сийгъл, д-р Т. М. Шринивасан, Уитли Стрийбър, Ръсел Тарг, Уилям А. Тилър, доктор по философия, д-р Монтьгю Улман, Лайъл Уотсън, доктор по философия, д-р Джоуел Л. Уитън, доктор по философия, Фред Алън Улф, доктор по философия, и Ричард Дзаро - всички те бяха щедри да отделят от времето си и да споделят идеите си.

Каръл Ан Драйър, за нейното приятелство, проникателност и подкрепа, както и за безкрайната ѝ щедрост, когато споделяше своя необикновен талант.

Кенет Ринг, доктор по философия, за часовете увлекателни разговори и за това, че ме запозна с трудовете на Анри Корбен.

Стенли Крипнер, доктор по философия, за това, че отделяше време да ми позвъни или да ми остави бележка винаги, когато попаднеш на някакви важни новости за холографската идея.

Тери Олесън, доктор по философия, за отделеното време и за това, че любезно ми позволи да използвам неговата диаграма на „човечето в ухото“.

Майкъл Гроссо, доктор по философия, за стимулиращите мисленето разговори и за помощта при издирването на няколко справочника за чудесата с неясни библиографски данни.

Брендан О'Ригън от Института по духовни науки за неговия важен принос по темата за чудесата и за помощта му при издирването на информация за същите.

Моят дългогодишен приятел Питър Брънджис, доктор по философия, който използва университетските си връзки, за да ми помогне да намеря няколко трудни за откриване справочници.

Джудит Хупър, която ми зае многобройни книги и материали от нейната голяма сбирка с материали за холографската идея.

Сюзън Коулс, магистър по точни науки, от Музея на холографията в Ню Йорк, за помощта ѝ при намирането на илюстрации за книгата.

Кери Брейс, която сподели схващанията си за холографската идея по отношение мисленето на индусите и от чиито съчинения аз заех идеята да използвам холограмата на принцеса Лея от филма *Междוזвездни войни* като начало на книгата.

Мерилин Фъргюсън, основателят на бюлетина „Брейн/Майнд“ („Мозък/Ум“), която беше един от първите автори, които оцениха и писаха за значимостта на холографската теория, и която също щедро сподели с мен време и идеи. Наблюдателният читател ще забележи, че моят обзор на възгледа за вселената, който се появява в края на втора глава при разглеждане на заключенията на Бом и Прибрам заедно, е всъщност леко перифразирание на думите, с които Фъргюсън обобщава същото гледище в нейния бестселър *Съзаклятието Водолей*. Моята неспособност да предложа по-различен и по-добър начин за обобщаване на холографската идея трябва да се разглежда като доказателство за ясния и лаконичен изказ на Фъргюсън като писател.

Персоналът на Американското общество за пси-изследвания за помощта при издирване

на справки, материали и имена на подходящи хора.

Марта Висър и Шарън Шуйлър за тяхната помощ при проучванията за книгата.

Рос Уецстиън от „Вилидж Войс“, който ме помоли да напиша статията, с която започна всичко.

Клеър Зион от „Саймън енд Шустър“, която първа предложи да напиша книга за холографската идея.

Люси Крол и Барбара Хогенсън - възможно най-добрите агенти.

Лорънс П. Ашмед от „Харпър Колинс“ за това, че повярва в книгата, и Джон Мичъл за неговото деликатно и проникателно редактиране.

Ако непреднамерено съм пропуснал някого, моля да ме извини. На всички, поименно посочени и неспоменати, които ми помогнаха да създам тази книга, моите искрени благодарности.

Новите данни са от такова голямо значение и с толкова важни последици, че те могат да революционизират нашето разбиране за човешката психика, за психопатологията, както и за лечебния процес. Някои от наблюденията надхвърлят по своята значимост рамките на психологията и психиатрията и представляват сериозно предизвикателство за съвременната парадигма на западната наука, основана върху идеите на Нютон и Декарт. Те могат драстично да променят нашите общоприети представи за човешката природа, за културата и историята, както и за реалността.

Д-р Станислав Гроф
за холографските феномени
в *Приключението да откриеш себе си* *

* Вж. Станислав Гроф. Приключението да откриеш себе си. С., ЛИК, 2001.-Бел.прев.

Въведение

Приключенията на Люк Скайуокър във филма „Междувездни войни“ започват от момента, в който роботът Арту Дету излъчва сноп светлина и прожектира миниатюрен триизмерен образ на принцеса Лея. Люк наблюдава изумен как призрачната скулптура от светлина започва да моли някого на име Оби-Уан Кеноби да ѝ се притече на помощ. Образът на принцесата е *холограма* - триизмерно изображение, сътворено с помощта на лазер, а технологичната магия, потребна за създаването на такива образи, е удивителна. Още по-поразителното е, че някои учени започват да смятат самата вселена за сво-его рода гигантска холограма, великолепно разработена до най-малките подробности илюзия - ни повече, ни по-малко реална от образа на принцеса Лея, с който започват приключенията на Люк.

Иначе казано, има данни, които навеждат на мисълта, че нашият свят и всички неща в него - от снежинките до кленовите дървета, от падащите звезди до въртящите се електрони - са също само призрачни образи, прожекции от едно равнище на реалността, което е толкова отвъд нашето, че буквално е отвъд времето и пространството.

Главните архитекти на тази изумителна идея са двама от най-изтъкнатите световни мислители: ученият от Лондонския университет Дейвид Бом, един от най-уважаваните квантови физици, насърчаван в развитието си лично от Айнщайн, и Карл Прибрам, неврофизиолог от Станфорд и автор на класическото невропсихологическо ръководство *Езици на мозъка*.

Любопитното е, че Бом и Прибрам достигат до своите заключения независимо един от друг и при това работят в две твърде различни направления. Бом се убеждава в холографската природа на вселената едва след дългогодишна неудовлетвореност от неспособността на стандартните теории да обяснят всички феномени, срещани в квантовата физика. Убедеността на Прибрам идва като резултат от неуспеха на общоприетите теории за мозъка да обяснят различни неврофизиологически загадки.

След като достигат до своите възгледи обаче, Бом и Прибрам бързо осъзнават, че холографският модел обяснява и редица други мистерии, включително очевидната неспособност на всяка теория, без значение колко обхватна е тя, да даде обяснение на всички природни явления; способността на хора, които чуват само с едното си ухо, да определят посоката, от която идва звук; както и нашата способност да разпознаваме лицето на човек, когото не сме виждали много години, дори ако междувременно той се е променил значително.

Но най-потресаващото в холографския модел е, че той неочаквано придава смисъл на широк кръг явления, които до такава степен се изплъзват от всякакви възможни модели за обяснението им, че биват категоризирани като излизайщи извън сферата на научното разбиране. Сред тях са телепатията, прекогницията (предсказване на бъдещо събитие, което не може да бъде осъществено на базата на настоящи познания или да бъде изведено с помощта на логиката), мистичното чувство за единство с вселената и дори психокинезата, или способността на ума да движи физически обекти, без те да бъдат докосвани.

За все по-увеличаващия се брой учени, които възприемат и започват да използват холографския модел бързо става ясно, че той действително помага да се обяснят всички паранормални и мистични преживявания, а през последните 5-6 години продължава да подтиква изследователите и да хвърля светлина върху все повече необясними преди явления. Например:

- ▲ През 1980 г. психологът д-р Кенет Ринг от Университета на Кънектикът допуска, че преживяванията на прага на смъртта могат да бъдат обяснени чрез холографския модел. Ринг, който е президент на Международната асоциация за изследване на състояния на прага на смъртта, смята, че подобни изживявания, както и самата смърт, не са нищо друго, освен преместване на нечие съзнание от едно равнище на холограмата на реалността на друго ниво.
- ▲ През 1985 г. д-р Станислав Гроф, ръководител на психиатричните изследвания в Мерилендския център за психиатрични изследвания и асистент по психиатрия в медицинския факултет на университета „Джон Хопкинс“, публикува книга, в която стига до извода, че съществуващите неврофизиологически модели на мозъка са неадекватни и само някакъв холографски модел може да обясни неща като

архетиповите преживявания, неочакваните срещи с колективното несъзнавано и други необичайни явления, които настъпват при изменени състояния на съзнанието.

- ▲ През 1987 г. на годишното събрание на Асоциацията за изследване на сънищата, проведено във Вашингтон, физикът Фред Алън Улф направи изказване, в което твърдеше, че холографският модел обяснява осъзнатите сънища (необичайно ярки сънища, в които спящият осъзнава, че е буден). Улф смята, че такива сънища в действителност са посещения на паралелни реалности, а холографският модел в крайна сметка би ни позволил да развием една „физика на съзнанието“, която ще ни даде възможност да започнем да изследваме по-цялостно тези нива на съществуване в други измерения,
- ▲ През 1987 г. д-р ф. Дейвид Пийт, физик от Кралския университет на Квебек (Канада), твърди в книгата си, озаглавена *Синхроничност: Мостът между материята и ума*, че синхроничностите (съвпадения, които са необичайни и толкова психологически значими, че не изглежда да са резултат само на случайност) могат да бъдат обяснени чрез холографския модел. Пийт вярва, че такива съвпадения са всъщност „цепнатини в тъканта на реалността“. Те разкриват, че нашите мисловни процеси са свързани с физическия свят много по-тясно, отколкото се подозираше досега.

Това са само няколко от провокиращите мисленето идеи, които ще бъдат разисквани в тази книга. Голяма част от тях са извънредно спорни. В действителност самият холографски модел е във висша степен дискуссионен и в никакъв случай не е приеман от множество учени. Въпреки това, както ще видим, мнозина видни и влиятелни мислители наистина го подкрепят и смятат, че той е може би най-точната картина на реалността, с която разполагаме за момента.

Холографският модел получи в някаква степен и мощна експериментална поддръжка. Многобройни изследвания в областта на неврофизиологията подкрепиха различни прогнози на Прибрам относно холографската природа на паметта и възприятието. По подобен начин през 1982 г. един впечатляващ експеримент, осъществен от изследователски екип под ръководството на физика Ален Аспе в Института по теоретична и приложна оптика в Париж, показва, че сложната плетеница от елементарни частици, които изграждат нашата физическа вселена - същинската тъкан на самата реалност, - притежава нещо, което изглежда да е неоспоримо „холографско“ качество. Тези открития също ще бъдат разгледани в настоящата книга.

Освен експерименталните данни има и някои други фактори, които придават тежест на холографската хипотеза. Може би най-важните сред тях са характерът и постиженията на двамата мъже, които са автори на идеята. В началните години на тяхната кариера и преди холографският модел дори да е проблеснал в мислите им всеки от тях натрупва постижения, които биха подтикнали мнозина изследователи на тяхно място да прекарат остатъка от своя академичен живот удобно излегнати върху лаврите си. През 40-те години на XX в. Прибрам осъществява една пионерска работа върху лимбическата система, дял от мозъка, който регулира емоциите и поведението. Работата на Бом също е оценявана като повратна точка в областта на физиката на плазмата.

Но още по-важно е, че всеки от тях се откроява и по един друг начин. А този начин дори най-изтъкнатите мъже и жени рядко могат да припознаят като свой, защото не се измерва просто с интелигентност или дори с талант. Той се измерва със смелост, със страхотната решителност и непоколебимост, които се изискват, за да отстояваш своите убеждения дори при сблъсък с невероятно силно противопоставяне. Като студент Бом работи върху своя докторат с Робърт Опенхаймър. По-късно, през 1951 г., когато Опенхаймър става обект на криещото рискове разследване на комисията за антиамериканска дейност на сенатора Джоузеф Маккарти, Бом е призован да свидетелства срещу него и отказва. В резултат губи работата си в Принстън и никога повече не преподава в Съединените щати, като отива първо в Бразилия, а след това в Лондон.

В началото на своята кариера и Прибрам се сблъсква с подобна проверка за смелост. През 1935 г. един португалски невролог на име Егаш Мониз изнамира метод, който смята за съвършеното лечение на психически болести. Изследователят открива, че след като пробие черепа с хирургически инструмент и прекъсне връзката на предфронталната кора с останалата част от мозъка може да превърне и най-немирния пациент в хрисим човечец. Той нарича процедурата *префронтална лоботомия* и през 40-те години на XX в. тя става толкова популярна

медицинска техника, че на Мониз е присъдена Нобеловата награда *. През 50-те години процедурата продължава да се радва на популярност и става инструмент, който, подобно на изслушванията в комисията на Маккарти, служи за справяне с културно нежелани елементи. Толкова общоприета била нейната употреба за тази цел, че хирургът Уолтър Фрийман, най-откритият защитник на процедурата в Съединените щати, пише безсрамно, че лоботомите „създават добри американски граждани“ от неприобщени хора - „шизофреници, хомосексуалисти и радикали“.

Именно по това време Прибрам се появява на медицинската сцена. Но за разлика от мнозина свои колеги той смята за погрешно да прави такива безразсъдни експерименти с нечий друг мозък. Толкова дълбоки са убежденията му, че докато работи като млад неврохирург в Джексънвил, щата Флорида, Прибрам се противопоставя на общоприетите тогава медицински теории и отказва да позволи извършването на каквито и да е лоботомии в повереното му болнично отделение. По-късно в Йейл той отстоява своята позиция и неговите тогава радикални възгледи едва не му струват загуба на работата.

Ангажираността на Бом и Прибрам да отстояват това, в което вярват, без оглед на последствията, е видна и в холографския модел. Както ще видим, да заложим своята съвсем не незначителна репутация за такава спорна идея не е най-лесният път, по който всеки може да поеме. Смелостта и далновидността, които те показват в миналото, придават допълнителна тежест на холографската идея.

Последен щрих към доказателствата в подкрепа на холографския модел е самото паранормално. Това не е маловажен момент, защото през последните няколко десетилетия се натрупа забележителен масив от данни, които подсказват, че нашето съвременно разбиране на реалността, солидната и удобна картина на света, която сме изучавали в коледжите, е погрешна. Тъй като тези открития не могат да бъдат обяснени от който и да е от нашите общоприети научни модели, науката в повечето случаи ги пренебрегва. Обаче обемът на данните достигна точката, в която положението вече става неудържимо.

Само един пример - през 1987 г. физикът Робърт Джен и клиничният физиолог Бренда Дън, и двамата от Принстънския университет, обявяват след десетилетие на упорито експериментиране в тяхната Принстънска лаборатория за изследване на машинни аномалии, че са натрупали неоспорими доказателства за способността на ума психически да взаимодейства с физическата реалност. По-точно Джен и Дън откриват, че и само чрез съсредоточаване на ума хората са в състояние да повлияят на начина, по който действат определени машини. Поразяващо откритие, което не може да бъде обяснено и вписано в нашата стандартна картина на света.

То обаче може да бъде обяснено чрез холографския възглед. Щом паранормални събития не могат да бъдат разяснени в рамките на нашите съвременни научни разбирания, значи те изискват нов начин за виждане на вселената, нова научна парадигма. В допълнение към това, да покаже как холографският модел може да обясни паранормалните явления, книгата ще изследва и как увеличаващите се данни в подкрепа на паранормалното на свой ред действително като чели налагат съществуването на подобен модел.

Фактът, че паранормалното не може да бъде обяснено в рамките на нашия съвременен научен светоглед, е само една от причините, поради които то остава толкова оспорвано. Друга причина е, че често е твърде трудно екстрасензорната дейност да бъде установена в лабораторията, а това води мнозина учени до извода, че следователно тя не съществува. Очевидното ѝ изплъзване също ще бъде обсъдено в книгата.

Една още по-важна причина е, че противно на това, което мнозина от нас смятат, науката не е свободна от предразсъдъци. Аз го научих за първи път преди доста години, когато запитях известен физик какво мисли относно един конкретен парапсихологиче-ски експеримент, физикът (който имаше репутацията на скептик относно паранормалното) ме погледна и много авторитетно ми каза, че резултатите разкриват „липсата на данни за каквато и да е екстрасензорна дейност“. Аз все още не бях виждал резултатите, но тъй като уважавах интелигентността и репутацията на физика, възприех неговата преценка без въпроси. По-късно,

Антонио Каetano ди Абреу Фрейре Егаш Мониз получава Нобеловата награда за 1949 г. в областта на медицината и физиологията. - Бел. прев.

когато проверих резултатите, със смайване открих, че експериментът дава твърде впечатляващи доказателства за екстрасензорни способности. Тогава разбрах, че дори известните учени могат да имат пристрастия и предубеждения.

За съжаление тази ситуация често се повтаря при изследванията на паранормалното. Наскоро в статия, публикувана в списание „Америкън Сайколъджист“, психологът от Йейл Ървин Л. Чайлд анализира как една известна серия от проведени експерименти (в Медицинския център „Маймонидес“ в Бруклин, Ню Йорк) за наличие на екстрасензорни феномени (ЕСФ) по време на сън е била третирана от научната върхушка. Въпреки изключително силните доказателства в подкрепа на ЕСФ, събрани от експериментаторите, Чайлд открива, че тяхната работа е почти напълно пренебрегната от научната общност. Още по-тъжното е, че дори и в малкото научни публикации, които коментират тези експерименти, изследванията са били толкова „силно изкривени“, че тяхната значимост е била напълно затъмнена¹.

Как е възможно това? Една от причините е, че науката не винаги е толкова обективна, колкото ни се иска да вярваме. Ние гледаме на учените с малко страхопочитание и, когато те ни кажат нещо, сме убедени, че то трябва да е вярно. Забравяме обаче, че и те са хора - и като нас са подвластни на същите религиозни, философски и културни предразсъдъци. Това е достойно за съжаление, защото, както тази книга ще покаже, налице е голям масив от данни, че вселената съдържа много повече неща, отколкото нашият сегашен светоглед ни позволява да видим.

Но защо науката така се съпротивлява, когато стане дума за паранормалното? Този въпрос е по-труден. Като коментира съпротивата, на която се е натъкнал поради намиращите се в разрез с общоприетото свои възгледи за здравето, д-р Бърни С. Сийгъл, хирург от Йейл и автор на бестселъра *Любов, медицина и чудеса*, твърди, че причината е в пристрастеността на хората към техните убеждения *. Сийгъл казва, че затова, когато се опитваш да промениш убежденията на хората, те реагират като наркомани.

Изглежда в наблюдението на Сийгъл се съдържа голяма доза истина, особено като си припомним колко много велики прозрения и открития в историята на цивилизацията първоначално са били посрещнати с такова страстно отхвърляне. Ние сме пристрастени към нашите вярвания и се държим като наркомани, когато някой се опита да ни отнеме мощния опиум на нашите догми. И тъй като западната наука през последните няколко века гледа с недоверие към паранормалното, тя не иска да се откаже от своята наркомания толкова леко.

Лично аз съм късметлия. Винаги съм знаел, че на света има повече неща от общоприетите. Израснах в семейство на екстрасенси и още в ранно детство започнах да преживявам непосредствено много от феномените, за които ще се говори в тази книга. От време на време, когато това е уместно при обсъжданата тема, аз ще разказвам за някои от моите преживявания. Въпреки че те могат да бъдат разглеждани само като анекдотични свидетелства, на мен ми дават най-убедителното доказателство, че ние живеем във вселена, която едва започваме да проумяваме, и аз ги включвам заради прозренията, които те ни дават.

В заключение, тъй като холографската концепция е все още идея в процес на формиране и представлява мозайка от множество гледни точки и разпръснати данни, някои твърдят, че тя не може да бъде наречена модел или теория, докато посочените несъизмерими възгледи не бъдат интегрирани в някаква по-единна цялост. В резултат някои изследователи наричат тези идеи *холографската парадигма*. Други предпочитат *холографска аналогия*, *холографска метафора* и т. н. В тази книга и в името на разнообразието аз използвам всички тези изрази, включително *холографски модел* и *холографска теория*, което не означава, че холографската идея е достигнала статута на модел или теория в най-строгия смисъл на тези термини.

В същия дух е важно да се отбележи, че макар Бом и Прибрам да са основоположниците на холографската идея, те не приемат всички възгледи и изводи, представени в настоящата книга. По-скоро това е книга, която се вглежда не само в теориите на Бом и Прибрам, но и в идеите и заключенията на мнозина изследователи, които са повлияни от холографския модел и са го интерпретирали по свои, понякога противоречиви, начини.

В цялата книга аз обсъждам също различни идеи от квантовата физика - дял от физиката, който изучава елементарните частици (електрони, протони и пр.). Тъй като съм писал по тази тема и преди, аз осъзнавам, че някои хора ще бъдат уплашени от термина *квантова физика* и ще

* Вж. Б. Сийгъл. *Любов, медицина и чудеса*. С., Кибеа, 2000. - Бел. **прев.**

се боят, че няма да бъдат в състояние да разберат понятията, с която тя борави. От опит знам, че дори хора, които не знаят каквато и да било математика, са в състояние да разберат тези идеи от физиката, които са засегнати в настоящата книга. Не ви е потребно никакво предварително знание в тази област и в науката изобщо. Всичко, което е необходимо, е да държите ума си открит, ако се случи да погледнете на някоя страница и да видите научен термин, който не познавате. Старал съм се да сведа тези термини до минимум, а в случаите, когато употребата им беше необходима, винаги ги обяснявам, преди да продължа с основния текст.

Така че не се бойте. Щом веднъж преодолеете „страха от водата“, мисля, че плуването сред странните и очарователни идеи на квантовата физика ще бъде много по-лесно, отколкото сте си представяли. Вероятно също ще откриете, че размишлението върху някои от идеите би могло дори да промени светогледа ви. Всъщност надеждата ми е, че идеите, представени в следващите глави, *със сигурност* ще променят светогледа ви. С това скромно желание аз представям книгата на вниманието ви.

Част I

Един ЗАБЕЛЕЖИТЕЛЕН НОВ ВЪЗГЛЕД ЗА РЕАЛНОСТТА

Приемете факта безропотно като малко дете и бъдете готов да отхвърлите всяко предубеждение, следвайте смирено Природата накъдето и към каквато и бездна да ви води - или вие нищо няма да научите.

Т. Х. Хъкли

ГЛАВА ПЪРВА

Мозъкът КАТО ХОЛОГРАМА

Не че светът на явленията е повреден, не в ред, лъжлив; не че *няма* обекти извън нас, на някакво равнище на реалността. Но ако проникнете и се взрете във вселената с една холографска система, ще достигнете до различен възглед, до различна реалност. И тази друга реалност може да обясни неща, които досега оставаха научно необясними: паранормални феномени, синхроничности, очевидното многозначително съвпадение на събития.

Карл Прибрам
в интервю за *Сайколъджи Тудей*

Загадката, от която Прибрам тръгва по пътя към формулирането на своя холографски модел, е въпросът как и къде в мозъка се съхраняват спомените. В началото на 40-те години на XX в., когато той за пръв път се интересува от тази мистерия, общоприетото схващане е, че спомените са разположени на определено място в мозъка. Смятало се е, че за всеки спомен, примерно за последния път, когато сте видели баба си, или за аромата на гардения, която сте помирисали, когато сте били шестнадесетгодишен, има определено място някъде в мозъчните клетки. Такива следи от спомени се наричали *енгра-ми* и въпреки че никой не знаел от какво е направена една енграма - дали е неврон или може би специален вид молекули - повечето учени били убедени, че е само въпрос на време това да бъде открито.

Тяхната увереност имала основания. Изследвания на канадския неврохирург Уайлдър Пенфийлд през 20-те години на XX в. предоставят убедителни данни, че определени спомени имат определени места в мозъка. Едно от най-необичайните качества на мозъка е, че самият обект не усеща пряко болката. Ако се приложи местна упойка към скалпа и черепа, могат да бъдат извършвани хирургически манипулации върху мозъка на човек в пълно съзнание, без той да усети някаква болка.

В серия от експерименти с голяма научна значимост Пенфийлд използва това обстоятелство в своя полза. Докато работи върху мозъците на епилептици, той стимулира с електричество различни области на техните мозъчни клетки. За негово изумление открива, че когато стимулира темпоралните лобове (областта на мозъка зад слепоочията) на своите пациенти в пълно съзнание, те преживяват наново минали епизоди от живота си в ярки детайли. Един от тях неочаквано преживява наново разговор със свои приятели в Южна Африка; момче чува майка си, която говори по телефона, и, след няколко докосвания от електрода на Пенфийлд, е в състояние да възпроизведе целия неин разговор; жена се оказва в кухнята си и може да чуе своя син, който свири отвън. Дори когато Пенфийлд се опитва да подведе своите пациенти, като им разказва, че стимулира друга област, докато всъщност не го прави, той открива, че когато докосва едно и също място, винаги възниква един и същи спомен.

В книгата си *Загадката на ума*, публикувана през 1975 г., малко преди смъртта му, той пише: „Веднага стана ясно, че това не са сънища. Имаше електрически активирания на последователния запис на съзнанието, запис, който е бил осъществен в по-ранно преживяване на пациента. Пациентът „пре-живяваше“ всичко, което е осъзнавал през този по-ранен период, така както гледаме ретроспективни кадри във филм.”¹

От своето изследване Пенфийлд стига до извода, че всичко, което сме преживяли някога, се записва в нашия мозък - от лицето на някой непознат, който сме зърнали сред тълпата, до всяка паяжина, която сме съзрявали в детството си. Той заключава, че именно затова при

неговите проби ненадейно изникват спомени за толкова много незначителни събития. Ако паметта ни е пълен запис на дори най-рутинните действия от нашия всекидневен живот, то основателно е да се предположи, че произволно потапяне в хроника с такъв широк обхват ще извади наяве голямо количество незначителна информация.

Като млад стажант по неврохирургия Прибрам няма основание да се съмнява в теорията на Пенфийлд за енграмите. Но тогава се случва нещо, което завинаги променя мисленето му. През 1946 г. той отива да работи с големия невропсихолог Карл Лешли в Лабораторията по биология на приматите „Йеркс“, тогава в Ориндж-Парк, щата Флорида. Повече от тридесет години този учен е посветил на своите все по-интензивни търсения на изплъзващите се механизми, отговорни за паметта, а Прибрам има възможността да се запознае от първа ръка с плодовете на неговата работа. Поразителното е не само, че Лешли не успява да намери доказателства за енграмата, но в действителност неговото изследване като че ли престава да подкрепя всички открития на Пенфийлд.

Лешли тренира плъхове да изпълняват разнообразни задачи, докато преминават през лабиринт. След това хирургически отстранява различни части на мозъците им и отново ги подлага на проверка. Целта му е буквално да изреже частта от мозъците на плъховете, която съдържа спомена за уменията, добити при преминаване на лабиринта. За своя изненада открива, че която и част от мозъците им да изреже, той не може да унищожи техните спомени. Често се случва двигателните умения на плъховете да намалеят и те тремаво да се препъват през лабиринта, но даже с отстранени масивни части от мозъците им техните спомени остават напълно непокътнати.

За Прибрам това са невероятни открития. Ако спомените имат определени места в мозъка по същия начин, по който книгите имат определени места на библиотечните рафтове, защо хирургическите грабежи на Лешли изобщо не им въздействат? Единственият отговор за Прибрам изглежда е, че спомените не са разположени в точно определени мозъчни области, а по някакъв начин са разпилени или *разпръснати* из целия мозък. Проблемът е, че той не познава механизъм или процес, който може да обясни такова състояние на нещата.

Лешли е още по-малко убеден и по-късно пише: „Понякога чувствах, докато преглеждах данните за локализирането на следите на паметта, че логичният и неизбежен извод е: запаметяването и научаването на нещо изобщо са невъзможни. Но въпреки това, въпреки наличието на такива данни против него, научаването наистина понякога се осъществява.“² През 1948 г. Прибрам получава работа в Йейл и, преди да напусне, помага за подробното описване на монументалните тридесетгодишни изследвания на Лешли.

ПРОБИВЪТ

В Йейл Прибрам продължава да обмисля идеята, че спомените са разпръснати навсякъде в мозъка, и колкото повече размишлява, толкова по-убеден става. В края на краищата, пациенти, на които са отстранени части от мозъка по медицински причини, никога не страдат от загуба на определени спомени. Отстраняването на голяма част от мозъка може да направи спомените по-смътни, но никой не излиза от хирургията със загуба на някаква избрана част от спомените си. По същия начин хора, получили травми по главата при автомобилни катастрофи или други инциденти, никога не забравят половината от семейството си или половината от романа, който са чели. Даже отстраняването на отрязъци от темпоралните лобове, областта от мозъка, която толкова се откроява при изследванията на Пенфийлд, не създава празноти в спомените на човека.

Мнението на Прибрам се затвърждава впоследствие от невъзможността той и други изследователи да повторят резултатите на Пенфийлд, когато стимулират мозъци на хора, които не са епилептици. Дори самият Пенфийлд не е в състояние да повтори резултатите си при такива пациенти.

Въпреки натрупващите се данни, че спомените са равномерно разпръснати, Прибрам все още недоумява как може мозъкът да извърши подобен подвиг, който изглежда направо магия. И тогава, в средата на 60-те години на XX в., той прочел в „Сайънтифик Америкън“ поразила го като гръм статия, в която се описва първото конструиране на холограма. Не само идеята за холографията го поразява, но и това, че тя предлага решение на загадката, с която се е борил.

фиг. 1. Холограма се създава, когато излъчваната от единичен лазер светлина се раздели на два отделни лъча. Първият лъч се отразява от обекта, който трябва да бъде фотографиран, в случая ябълка. Тогава на втория лъч се позволява да се сблъска с отразената светлина от първия и появилата се в резултат на това интерференчна картина се записва на филм.

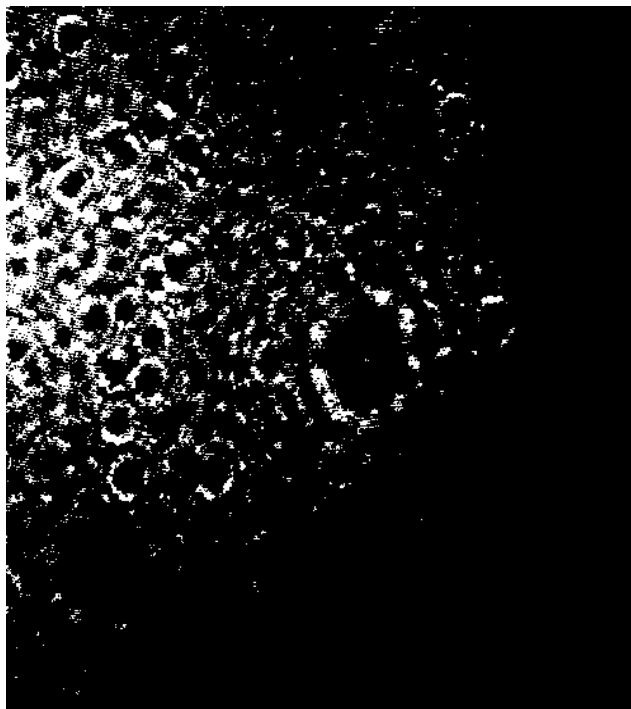
За да разберем защо Прибрам толкова се развълнува, е необходимо да научим малко повече за холограмите. Сред нещата, които правят холографията възможна, е явление, известно като интерференция. Интерференцията е структура на пресичане, която се получава, когато две или повече вълни, примерно водни, се пресрещат. Например, ако хвърлите камъче в езеро, то ще породи серия от концентрични вълни, които се разширяват. Ако хвърлите две камъчета в езерото, ще имате две серии вълни, които се разширяват и преминават една през друга. Сложното подреждане на гребени и падени на вълните, които се получават при такива сблъсъци, е известно като интерференчна картина.

Всеки вълноподобен феномен може да създаде интерференчна картина, включително светлина и радиовълни. Тъй като лазерната светлина е извънредно чиста, кохерентна форма на светлина, тя е особено добра за сътворяване на интерференчни картини. По същество тя предоставя съвършеното камъче и съвършеното езеро. Затова и холограмите, каквито ги знаем днес, станаха възможни след изобретяването на лазера.

Холограма се създава, когато излъчваната от единичен лазер светлина се раздели на два отделни лъча. Първият лъч се отразява от обекта, който трябва да бъде фотографиран. Тогава на втория лъч се позволява да се сблъска с отразената светлина от първия. Когато това стане, те създават интерференчна картина, която тогава се записва на фотоплака (вж. фиг.1).

За невъоръженото око образът върху филма като че ли няма нищо общо с фотографирания обект, фактически той дори малко прилича на концентричните кръгове, които се образуват, когато хвърлите шепа камъчета в езеро (вж. фиг. 2).

Но щом друг лазерен лъч (или в някои случаи просто ярък светлинен източник) мине през филма, триизмерният образ на оригинала отново се появява. Три-измерността на подобни образи често пъти е страхотно убедителна. Вие действително можете да обикаляте една холографска прожекция и да я разглеждате от различни ъгли, както бихте направили с реален обект. Ако се опитате да я докоснете обаче, ръката ви ще мине през нея и ще откриете, че там реално няма нищо (вж. фиг. 3).

фиг. 2. Парче холографски филм съдържа някакъв закодиран образ. За невъоръженото око образът върху филма не изглежда като фотографиран обект и е съставен от неравномерни вълнички, известни като *интерференчни картини*. Ако обаче филмът се освети от друг лазер, отново се появява триизмерен образ на оригинала.

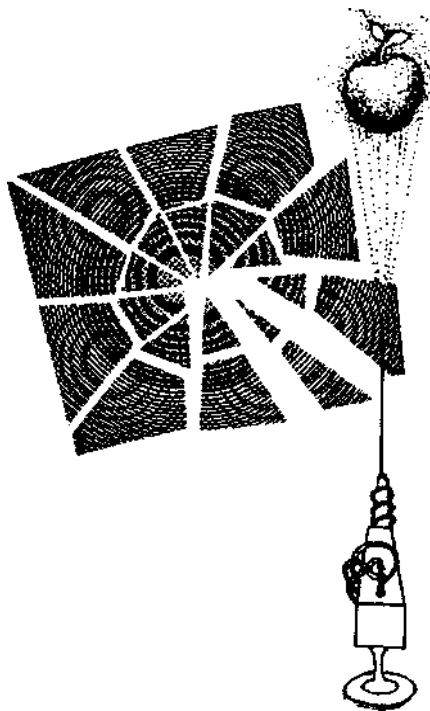
Триизмерността не е единственият забележителен аспект на холограмите. Ако холографска фотоплака, която съдържа образа на ябълка, бъде разрязана наполовина и след това осветена с лазер, всяка половинка ще съдържа цялостния образ на ябълката! Дори ако половинките отново и отново се разделят, от всяко малко парченце от филма може да се възстанови образът на цяла ябълка (макар че образът ще става все по-неясен с намаляването на частите). За разлика от нормалните снимки, всеки малък фрагмент от холографския филм съдържа пълната информация, записана върху целия филм (вж. фиг. 4)*.

фигура 3. Триизмерността на една холограма е често пъти толкова страхотно убедителна, че можете действително да обикаляте около нея и да я разглеждате от различни ъгли. Но ако се приближите към нея и се опитате да я докоснете, вашата ръка ще мине през нея. [„Несресаната Селеста“. Холографска стереограма от Питър Кло-диъс, 1978. фотограф - Брад Кантос, колекция на Музея на хологра-фията. Използвана с разрешение.]

Именно това е характерната черта, която предизвиква такава възбуда у Прибрам, тъй като тя най-накрая предлага начин за разбиране на това, как спомените могат да бъдат разпръснати, а не разположени на определено място в мозъка. Щом е възможно всяко парче от холографски филм да съдържа пълната информация, потребна за създаване на цялостен образ, тогава изглежда също толкова възможно всяка част от мозъка да съдържа информацията, необходима за възкресяване на цялостен спомен.

* Трябва да се отбележи, че тази удивителна черта се отнася само за парчета холографски филм, чиито образи са невидими за невъоръженото око. Ако купите холографска фотоплака (или предмет, който съдържа холографска фотоплака) в магазин и можете да видите триизмерния филм върху него без специално осветяване, не го режете наполовина. Ще си останете само с парчетата от първоначалния образ.

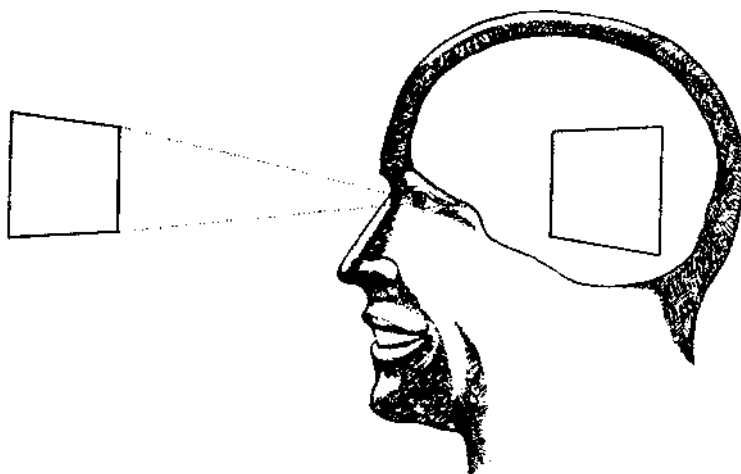
фиг. 4. За разлика от обикновената снимка, всяка част от холографската фотоплака съдържа цялата информация за цялото. Затова, ако една холографска плака се нахъса на парчета, всяко от тях може да бъде използвано за възстановяване на целия образ.

И ЗРЕНИЕТО Е ХОЛОГРАФСКО

Споменът не е единственото нещо, което мозъкът може да обработи холографски. Друго откритие на Лешли е, че зрителните центрове на мозъка са също удивително устойчиви на хирургическо изрязване. Той открива, че дори след като се отстрани до 90% от зрителната кора (частта от мозъка, която възприема и тълкува това, което окото вижда) на плъх, животното все още може да изпълнява задачи, изискващи сложни зрителни умения. По същия начин проведено от Прибрам изследване разкрива, че до 98% от оптичните нерви на котка могат да бъдат прерязани, без сериозно да се нахърни нейната способност да изпълнява сложни зрителни задачи³.

Това е все едно да вярваме, че публиката в някое кино може да се наслаждава на филма дори и след като 90% от филмовия екран липсва, а неговите експерименти отново са предизвикателство спрямо стандартното разбиране за принципите на работа на зрението. Според водещата тогава теория между образа, който вижда окото, и начина, по който той е представен в мозъка, има абсолютно (едно към едно) съответствие. С други думи, смята се, че когато гледаме квадрат, електрическата активност в нашата зрителна кора също приема формата на квадрат (вж. фиг. 5).

Въпреки че открития от типа на тези, направени от Лешли, като че ли слагат край на тази представа, Прибрам не е доволен. Докато е в Йейл, той замисля серия експерименти, за да разреши въпроса, и прекарва следващите седем години във внимателно измерване на електрическата активност в мозъците на маймуни, докато те изпълняват различни зрителни задачи. Той открива, че не само не съществува никакво съответствие едно към едно, но липсва дори забележим модел на последователността, в която електродите се възбуждат. Той пише за своите открития: „Тези експериментални резултати са несъвместими с възгледа, че един подобен на снимка образ се проектира върху повърхността на кората.“⁴

фиг. 5. Теоретиците на зрението смятаха, че има съответствие едно към едно между образа, който окото вижда, и начинът, по който той е представен в мозъка. Прибрам открива, че това не е вярно.

Щом устойчивостта на зрителната кора към хирургическо изрязване показва, че подобно на паметта зрението също е разпръснато, и след като Прибрам се запознава с холографията, той започва да се пита дали и то не е холографско. Характерният за природата на холограмата принцип „цялото във всяка част“ несъмнено изглежда обяснява как може да бъде отстранена толкова голяма част от зрителната кора, без това да повлияе на способността за изпълняване на зрителни задачи. Ако мозъкът обработва образите, като използва някакъв вид вътрешна холограма, дори едно малко парче от холограмата може все още да възстанови целостта на онова, което окото вижда. Това обяснява също липсата на каквото и да е абсолютно съответствие между външния свят и електрическата активност на мозъка. Освен това, ако мозъкът използва холографски принципи за обработване на зрителната информация, тогава не би имало по-голямо абсолютно съответствие между електрическата активност и вижданите образи отколкото това между безсмислената спирала от интерференчни картини върху една холографска фотоплака и образът, закодиран в нея.

Остава само въпросът какъв вълноподобен феномен би могъл да използва мозъкът, за да създава такива вътрешни холограми. Веднага щом си задава този въпрос, Прибрам се досеща за един възможен отговор. Известно е, че електрическите съобщения между нервните клетки на мозъка (невроните) не протичат самостоятелно. Подобно на малки дървета, невроните имат клончета, и когато дадено електрическо послание достигне края на едно от тези клончета, то го излъчва навън, както вълната в езеро. Тъй като невроните са много плътно натъпкани, тези разширяващи се електрически вълнички - също вълноподобен феномен - постоянно се наслагват една върху друга. Когато Прибрам си припомня това, той осъзнава, че те несъмнено създават едно почти безкрайно и калейдоскопично множество от интерференчни картини, а те на свой ред може би придават на мозъка неговите холографски свойства. „Холограмата си е била там през цялото време, предвид вълноподобната природа на свързването между мозъчните клетки -отбелязва Прибрам. - Просто ние не сме били наблюдателни и съобразителни, за да го разберем.“⁵

ДРУГИ ЗАГАДКИ, ИЗЯСНЯВАНИ ЧРЕЗ ХОЛОГРАФСКИЯ МОДЕЛ НА МОЗЪКА

Прибрам публикува първата си статия за възможната холографска природа на мозъка през 1966 г. и продължава да разширява и усъвършенства своите идеи през следващите няколко години. Докато го прави и след като други изследователи се запознават с неговата теория, бързо

става ясно, че разпръснатата природа на паметта и зрението не е единствената неврофизиологична загадка, която може да бъде обяснена чрез холографския модел.

Необятната човешка памет

Холографията обяснява също как нашите мозъци могат да съхраняват толкова много спомени върху такова малко пространство. Блестящият физик и математик от унгарски произход Джон фон Нойман веднъж пресмята, че в хода на един средно дълъг човешки живот мозъкът запамятава информация от порядъка на $2,8 \times 10^{20}$ (280 000 000 000 000 000 000) бита. Това е потресаващо количество информация и изследователите на мозъка отдавна се стараят да се доберат до механизъм, който да обяснява подобни огромни възможности.

Интересно е, че холограмите също притежават фантастичен капацитет за съхраняване на информация. Чрез променяне на ъгъла, от който двата лазера облъчват холографската плака, става възможно да се запишат множество различни образи върху една и съща повърхност. Всеки записан по такъв начин образ може да бъде възстановен просто като се освети фотоплаката с лазерен лъч под същия ъгъл, под който е бил записан от първоначалните два лъча. Като прилагат този метод, изследователите са изчислили, че на един квадратен инч (= 6,45 кв. см) филм може да се съхрани количеството информация, което се съдържа в петдесет Библии⁶!

Способността

За припомняне и забравяне

Холографски фотоплаки, които съдържат многобройни образи като описаните по-горе, предоставят също и начин за разбиране на нашата способност да си припомняме и да забравяме. Когато такава фотоплака се постави под лазерен лъч и се накланя назад-напред различните образи, които тя съдържа, се появяват и изчезват в един блестящ поток. Твърди се, че нашата способност да си припомняме е аналогична на осветяването с лазерен лъч върху подобно парче филм и извикването на определен образ. По същия начин, когато не сме в състояние да си припомним нещо, това може би е равносилно да насочваме различни лъчи към парче филм с много образи, но да не успяваме да намерим точния ъгъл, за да възкресим образа/спомена, който търсим.

Асоциативната памет

В романа на Пруст „На път към Суан“ глътка чай и хапка от малък кейк във формата на раковина, известен като *petite madeleine*, карат по-вестователя да се окаже неочаквано потопен в спомени от своето минало. Отначало той е озадачен, но след това бавно, след много усилия от негова страна си припомня, че леля му често го е черпила с чай и същите мадлени, когато е бил малко момче и именно тази асоциация раздвижва неговата памет. Всички сме имали подобни преживявания - слаб мирис на приготвяна храна или бърз поглед към някакъв отдавна забравен обект ненадейно извикват някаква сцена от нашето минало.

Холографската идея предлага допълнителна аналогия за асоциативните нагласи на паметта. За илюстрация служи друг вид техника за холографско записване. Първо, светлината от единичен лазерен лъч отскача едновременно от два обекта, да речем фотойл и лула. На отразената от всеки обект светлина след това се дава възможност да се сблъска с другата и получената в резултат интерференчна картина се улавя върху филма. Впоследствие винаги, когато фотойлът се осветява с лазерна светлина и светлината, отразена от него, мине през филма, ще се появява триизмерният образ на лулата. Обратно, винаги когато същото се прави с лулата, ще се появява холограма на фотойла. Така че ако нашите мозъци функционират холографски, един подобен процес може да бъде отговорен за начина, по който определени обекти предизвикват точно определени, характерни спомени от миналото.

Способността за разпознаване на познати неща

На пръв поглед нашата способност да разпознаваме познати неща може да не изглежда чак толкова необичайна, но изследователите на мозъка отдавна са разбрали, че тя е твърде сложна. Например абсолютната увереност, която изпитваме, когато зърнем познато лице сред множество от некол-костотин души, не е само субективна емоция, но изглежда се дължи на извънредно бърза и надеждна форма на обработка на информация в нашия мозък.

През 1970 г. физикът Питер ван Хирден публикува в английското списание „Нейчър“ статия, в която изказва предположение, че един тип холография, известен като *разпознаваща холография*, ни дава начин за разбиране на тази способност *. При разпознаващата холография холографски образ на обект се записва по обичайния начин, с изключение на това, че лазерният лъч се отразява от специален вид огледало, наричано *фокусиращо огледало*, преди да му се даде възможност да докосне неекспонирания филм. Ако втори обект, подобен, но не идентичен с първия, бъде окъпан в лазерна светлина и тя се отрази от огледалото и попадне върху филма, след като той е проявен, върху него ще се появи ярко светлинно петно. Колкото по-ярко и по-ясно очертано е светлинното петно, толкова по-голяма е степента на сходство между първия и втория обект. Ако двата обекта са съвършено различни, то светлинно петно няма да се появи. Като се постави светлочувствителна фотоклетка зад холографския филм, устройството може да бъде използвано като механична система за разпознаване⁷.

Една подобна техника, известна като *интерференчна холография*, също може да обясни как ние разпознаваме и познатите, и непознатите черти на даден образ, като например лицето на човек, когото не сме виждали от много години. При тази техника един обект се разглежда през парче холографски филм, което съдържа неговия образ. Когато това се направи, всяка черта на обекта, която се е променила, откакто образът е бил първоначално записан, ще отразява светлината различно. Човек, гледащ през филма, незабавно ще осъзнае доколко обектът се е променил и до каква степен е останал същият. Техниката е толкова чувствителна, че даже натискът с пръст върху гранитен блок ще се открие незабавно, а на процеса са намерени практически приложения в индустрията за изпитване на материали⁸.

Фотографска памет

През 1972 г. двама изследователи на зрението от Харвард - Даниъл Полен и Майкъл Трактенбърг - изказват предположение, че холографската теория на мозъка може да обясни защо някои хора притежават фотографски спомени (известни също като *ейдетически спомени*). Обикновено на хората с фотографска памет са им достатъчни няколко мига, за да сканират сцената, която искат да запамятат. Когато искат да видят сцената отново, те „прожектират“ неин умствен образ, като си затворят очите или като концентрират погледа си върху бяла стена или екран. При едно изследване на такъв човек - професор по история на изкуството в Харвард на име Елизабет - Полен и Трактенбърг откриват, че умствените образи, които тя проектира, са толкова реални, че когато чете образ на страница от Гьотевия „фауст“ очите ѝ се движат, като че ли тя чете реална страница. Като отбелязват, че образът, съхраняван върху холографска фотоплака става все по-мъгляв с намаляването на размера му, Полен и Трактенбърг твърдят, че може би такива хора имат по-ярки спомени, защото по някакъв начин те имат достъп до много големи области от холограмите на спомените си. И обратно, може би мнозина от нас имат по-малко ярки спомени, защото достъпът ни е ограничен до по-малки области от холограмите на спомените⁹.

Прехвърлянето на придобити умения

Прибрам смята, че холографският модел хвърля светлина и върху нашата способност да прехвърляме придобити чрез обучение умения от една част на тялото към друга. Както си четете

* Ван Хирден, учен от изследователските лаборатории „Полароид“ в Кембридж, щата Масачузетс, всъщност предлага своя версия на холографската теория на паметта през 1963 г., но работата му остава относително незабелязана.

тази книга, спрете за момент и напишете малкото си име във въздуха с вашия ляв лакът. Навярно ще откриете, че е сравнително лесно да го сторите, а все пак по всяка вероятност то е нещо, което никога преди не сте правили. Тази способност може и да не ви изглежда удивителна, но за класическия възглед, според който различни области на мозъка (като например областта, контролираща движенията на лакътя) са „пряко свързани“, или способни да изпълняват задачи *само* след обучение чрез повторение, посредством което да бъдат установени съответните нервни връзки между мозъчните клетки, това е нещо като загадка. Прибрам отбелязва, че проблемът става много по-податлив на решаване, ако мозъкът би бил в състояние да обърне всичките си спомени, включително спомените за придобитите чрез обучение способности, като например писането, в един език на интерфериращи вълнови форми. Подобен мозък би бил много по-гъвкав и би могъл да прехвърля съхранената в него информация със същата лекота, с която един изкусен пианист транспонира някоя песен от една музикална тоналност в друга.

Същата тази гъвкавост може да обясни способността ни да разпознаваме нечие познато лице, без значение от какъв ъгъл го виждаме. Освен това, щом мозъкът е запааметил едно лице (или някакъв друг обект или сцена) и го е преобразувал в език на вълнови форми, той може, в известен смисъл, да превърта тази вътрешна холограма от всички страни и да я изследва от каквато си иска перспектива.

Усещанията за илюзорен крайник и как създаваме „свят извън нас“

За повечето от нас е очевидно, че чувствата ни на любов, глад, гняв и т. н. са вътрешни реалности, а звукът на свирещ оркестър, топлината на слънцето, мирисът на изпичащ се хляб и т. н. са външни реалности. Не е толкова ясно обаче как нашите мозъци ни дават възможност да разграничаваме двата вида реалности. Прибрам например отбелязва, че когато погледнем някого, образът му в действителност е върху повърхността на нашата ретина. Но все пак ние не възприемаме този човек като съществуващ върху ретината. Ние го възприемаме като съществуващ в „света извън нас“. По същия начин, когато си ударим пръст на крака, усещаме болката в него. Но реално тя не е там. В действителност болката е неврофизиологически процес, който протича някъде в мозъка ни. Как тогава нашият мозък е в състояние да предаде множеството неврофизиологични процеси, проявяващи се като наше преживяване, които са все вътрешни, и да ни подлъже да мислим, че едни са вътрешни, а други са разположени извън границите на нашето сиво вещество?

Да създава илюзията, че нещата са разположени там, където не са, е най-типичният признак на една холограма. Както бе споменато, ако погледнете някоя холограма, тя като че ли има пространствена про-тяжност, но ако прекарате ръката си през нея, ще установите, че там няма нищо. Въпреки това, което ни казват сетивата ни, никакъв инструмент не ще улови присъствието на някаква ненормална енергия или вещество там, където холограмата изглежда да виси. Така е, защото холограмата е *виртуален* образ - образ, който изглежда разположен някъде, където не е, и пространствената му протяжност е не по-голяма от тази на триизмерния ви образ, който виждате, когато се погледнете в огледалото. Точно както този образ е разположен в живачната амалгама, нанесена върху задната повърхност на огледалото, така действителното местоположение на една холограма е винаги във фотографската емулсия върху повърхността на филма, на който е записана.

Допълнително доказателство, че мозъкът е в състояние да ни подлъже да мислим, че вътрешни процеси са разположени извън тялото, идва от физиоло-га Георг фон Бекеш, носител на Нобелова награда. В серия от експерименти, проведени в края на 60-те години на XX в., Бекеш поставя вибратори върху коленете на участниците в тях, като те са с превръзка на очите. След това променя честотата на вибриране на инструментите. Докато го прави, той открива, че може да накара подопитните да преживеят усещането, че източникът на вибрацията се прехвърля от едното коляно на другото. Ученият установява, че дори може да накара участниците в експеримента да усетят източника на вибрация в пространството между техните колена. Накратко, той показва, че хора имат способността да изпитват привидни усещания в места на пространството, където те нямат абсолютно никакви сетивни рецептори¹¹.

Прибрам смята, че работата на Бекеш е съвместима с холографския възглед и хвърля

допълнителна светлина върху това как интерфериращите вълнови фронтове - или както е при Бекеша, интерфериращите източници на физическа вибрация - дават възможност на мозъка да определи местонахождението на някои от своите преживявания извън физическите граници на тялото. Той смята, че този процес може да обясни и феномена „илюзорен крайник“, или усещането, което имат хора, претърпели ампутация, че липсващият крак или ръка все още са на мястото си. Често те преживяват свръхестествено реалистични гърчове, болки и пробуждания в тези илюзорни придатъци, но може би преживяването е холографският спомен за крайника, който все още е записан в интерференчните картини в техните мозъци.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПОДКРЕПА ЗА ХОЛОГРАФСКИЯ МОЗЪК

За Прибрам повечето сходства между мозъка и холограмата будят интерес, но той знае, че неговата теория е без стойност, докато не бъде подкрепена от по-солидни доказателства. Един учен, който осигурява нови доказателства, е биологът Пол Пайч от Университета на Индиана. Любопитното е, че отначало Пайч упорито не вярва в теорията на Прибрам. Той е особено скептичен към твърдението му, че спомените нямат някакво определено място в мозъка.

За да докаже, че Прибрам не е прав, Пайч разработва серия от експерименти, в които използва сала-мандри като подопитни животни. При предишни изследвания той е открил, че може да отстрани мозъка на саламандър, без да го убие, и въпреки че той остава вцепенен, докато мозъкът му липсва, неговото поведение напълно се нормализира, щом мозъкът му бъде възвърнат.

Пайч разсъждава по следния начин - ако поведението при хранене на един саламандър не е свързано с някакво специфично място в мозъка, то не би било от значение как е поставен мозъкът в главата му. Ако е от значение, тогава теорията на Прибрам би била опровергана. Затова той преобръща лявата и дясната полусфера на мозъка на саламандъра, но за негов ужас, щом той бъде възвърнат в този му вид, сала-мандърът бързо възобновява нормалното си хранене.

Той взема друг саламандър и му обръща мозъка наопаки (с главата надолу). Когато го поставя отново, нормалното хранене се възобновява. Чувствайки се все по-обезсърчен, той решава да предприеме по-драстични мерки. В серия от над 700 операции той реже на филийки, стръсква, разбърква, изважда и дори накълцва мозъците на своите нещастни подопитни, но винаги когато постави отново това, което е останало, тяхното поведение се нормализира¹¹.

Тези и други открития превръщат Пайч в привърженик на теорията на Прибрам и привличат достатъчно внимание, поради което неговите изследвания стават обект на част от телевизионното предаване *60 минути*. Той описва своите преживявания и дава подробен отчет за експериментите си в своята проникновена книга *Разбърканият мозък*.

МАТЕМАТИЧЕСКИЯТ ЕЗИК НА ХОЛОГРАМАТА

Докато теориите, които дават възможност за разработването на холограмата, са формулирани за пръв път през 1947 г. от Денис Габор (който по-късно спечелва Нобелова награда за своите постижения), в края на 60-те и началото на 70-те години на XX в. теорията на Прибрам получава още по-убедителна експериментална подкрепа. Когато Габор формулира за пръв път идеята за холографията, той не е мислил за лазери. Целта му е да подобри електронния микроскоп, тогава примитивен и несъвършен уред. Неговият подход е математически, по-конкретно той използва дял от висшата математика, изнамерен от един французин на име Жан Б. Ж. Фурие през XVIII в.

Опростено казано, това, което разработва Фурие, е математически начин за превръщане на всеки модел, без значение колко сложен, в език на прости вълни. Той показва също как тези вълнови форми могат да бъдат обратно превърнати в първоначалния модел. С други думи, също както телевизионната камера превръща един образ в електромагнитни честоти, а телевизионен приемник превръща тези честоти обратно в първоначалния образ, Фурие показва как подобен

процес може да бъде постигнат математически. Уравненията, които той разработва, за да превърне образи във вълнови форми и обратно, са известни като *преобразувания на Фурие*.

Преобразуванията на Фурие позволяват на Габор да обърне образ на даден обект в мъглявината на ин-терференчни структури върху холографска плака. Те му дават също възможност да измери начин за превръщане на тези интерференчни структури обратно в образ на първоначалния обект, фактически необикновеното цяло-във-всяка-част на холограмата е един от страничните продукти, които се получават, когато образ или модел се преведе на Фурие-езика на вълновите форми.

В края на 60-те и началото на 70-те години на XX в. различни учени установяват контакт с Прибрам и му разказват за открити от тях доказателства, че зрителната система работи като вид анализатор на честоти. Тъй като честотата е мярка за броя трептения, които претърпява една вълна за секунда, това убедително показва, че мозъкът може да функционира като холограма.

Но не е така до 1979 г., когато неврофизиолозите Ръсел и Карън Девалоа от Бъркли правят откритието, което решава въпроса. Изследване от 60-те години показва, че всяка мозъчна клетка в зрителната кора е приспособена да реагира на различен модел - едни мозъчни клетки се включват, когато окото вижда хоризонтална линия, други, когато окото вижда вертикална линия, и т. н. В резултат много изследователи стигат до заключението, че мозъкът приема входяща информация от тези високо специализирани клетки, наречени детектори на признаци, и по някакъв начин я съгласува (сглобява), за да ни снабди с нашите визуални възприятия на света.

Въпреки популярността на този възглед, Девалоа смятат, че това е вярно само отчасти. За да проверят своето предположение, те използват уравненията на Фурие за превръщане на десени с шотландско каре в прости вълнови форми. След това проверяват как мозъчните клетки в зрителната кора реагират на тези нови образи във вълнова форма. Това, което откриват, е, че мозъчните клетки не реагират на първоначалните модели, а на фурие-преобразуванията на моделите. Заключението може да бъде само едно. Мозъкът използва математиката на фурие - същата математика, която прилага и холографията, - за да преобразува зрителни образи във Фурие-езика на вълновите форми¹².

Откритието на Девалоа впоследствие е потвърдено от редица други лаборатории в цял свят и макар да не дава абсолютно доказателство, че мозъкът е холограма, то предоставя достатъчно доказателства, за да убеди Прибрам, че неговата теория е правилна. Подтикнат от идеята, че зрителната кора реагира не на модели, а на честоти на различни вълнови форми, той започва да преоценява ролята, която играят честотите при другите сетива.

Не му отнема много време да разбере, че важноста на тази роля може би е недогледана от учените през XX в. Повече от век преди откритието на Девалоа немският физиолог и физик Херман фон Хелм-холц показва, че ухото е честотен анализатор. По-съвременни изследвания разкриват, че нашето обоняние се основа на т. нар. осмотични честоти. Работата на Бекеши ясно показва, че нашата кожа е чувствителна към честотите на вибриране, а той дори привежда някои данни, че вкусът може да включва честотен анализ. Любопитно е и друго - Бекеши разкрива, че математическите уравнения, които му дават възможност да предвиди как неговите подопитни ще реагират на различни честоти на вибриране, са също от фурие-вида.

ТАНЦОРЪТ

КАТО ВЪЛНОВА ФОРМА

Но може би най-изумителната находка на Прибрам е откритието на руския учен Николай Бернщайн, че дори нашите физически движения може би са закодирани в мозъците ни на един език от фурие-вълнови форми. През 30-те години на XX в. Бернщайн облича хора в черни трика и изрисува бели петна върху техните лакти, колене и други стави. След това ги разполага срещу черен фон и заснема с камера извършваните от тях различни физически дейности като танцуване, ходене, подскачане, коване и печатане на пишеща машина.

Когато проявява филма, върху него се появяват само белите петна, движещи се нагоре-надолу и от единия до другия край на екрана в различни сложни и плавни движения (виж. фиг. 6). За да изрази количествено своите открития, той анализира чрез математиката на Фурие различните линии, които чертаят белите петна и ги обръща в един език на вълнови форми. С

изненада открива, че вълновите форми съдържат скрити модели, които му позволяват да предвиди следващото движение на участниците в експеримента с точност до 2,5 см.

Фиг. 6. Руският изследовател Николай Бернщайн изрисова бели точки върху танцьори и ги заснема на черен фон как танцуват. Когато преобразува техните движения на езика на вълновите форми, той открива, че те могат да бъдат анализирани посредством математиката на Фурие, същата, която Габор използва, за да измери холограмата.

Когато Прибрам се натъква на работата на Бернщайн, той незабавно оценява нейните последици. Може би причината, поради която скрити модели излизат наяве след анализа, който извършва Бернщайн на движенията на участниците в експеримента чрез преобразуванията на Фурие, е че именно по този начин движенията се съхраняват в мозъка. Това е една вълнуваща възможност, защото ако мозъкът анализира движенията, като ги разлага на техните честотни компоненти, това обяснява бързината, с която ние се справяме с много сложни физически задачи. Например ние не се научаваме да караме велосипед чрез усърдно запаметяване на всеки малък детайл от процеса. Учим се, като схващаме цялото плавно движение. Трудно може да се обясни плавната цялост, характерна за начина, по който се учим на толкова много физически дейности, ако нашите мозъци съхраняват информацията бит по бит. Но тя става много по-лесна за разбиране, ако мозъкът ни анализира чрез преобразуванията на Фурие подобни задачи и ги усвоява като едно цяло.

РЕАКЦИЯТА

НА НАУЧНАТА ОБЩНОСТ

Въпреки наличието на подобни доказателства, холографският модел на Прибрам остава крайно дискуссионен. Част от проблема е, че има множество популярни теории за това, как работи мозъкът, и доказателства в подкрепа на всички тях. Някои изследователи смятат, че разпръснатата природа на паметта може да бъде обяснена чрез отлива и прилива на различни мозъчни химически вещества. Други твърдят, че електрически колебания между големи групи неврони могат да обяснят паметта и ученето. Всяка школа има своите ревностни поддръжници и вероятно бихме могли да кажем със сигурност, че повечето учени все още не са убедени от аргументите на Прибрам. Например невропсихологът Франк Ууд от медицинския институт „Боуман Грей“ в Уинстън-Салем, щата Южна Каролина, смята, че „има ужасно малко експериментални открития, за които холографията е необходимото, или даже предпочитаното обяснение“¹³. Прибрам е озадачен от подобни изявления и възразява, като отбелязва, че в момента има книга под печат с над 500 отпратки за такива данни.

Други изследователи са съгласни с Прибрам. Д-р Лари Доси, бивш административен ръководител на болницата „Медикъл Сити“ в Далас, признава, че теорията на Прибрам е предизвикателство за много отдавна установени схващания за мозъка, но отбелязва, че „мнозина специалисти по функциониране на мозъка са привлечени от идеята, ако не за друго, то заради крещящите несъответствия в сегашните ортодоксални възгледи“¹⁴.

Неврологът Ричард Рестак, автор на сериала *Мозъкът* по кабелната телевизия Пи Би Ес, споделя мнението на Доси. Според него въпреки поразителните доказателства, че човешки способности са холистич-но разпръснати в целия мозък, повечето изследователи продължават упорито да поддържат представа-та, че може да бъде установено мястото на дадена функция в мозъка по същия начин, по който градове могат да бъдат намерени върху карта. Рестак смята, че теориите, основани върху тази предпоставка, не само са „свърхопростиращи“, но реално функционират като „концептуални усмирители ризи“, които не позволяват да се оцени истинската сложност на мозъка¹⁵. Той смята, че „холограмата е не само възможният, но в момента представлява може би най-добрият „модел“ за функционирането на мозъка¹⁶.

ПРИБРАМ СЕ СРЕЩА С БОМ

Що се отнася до Прибрам, през 70-те години са се натрупали достатъчно доказателства, за да го убедят, че неговата теория е правилна. Покрай това той е изпробвал идеите си в лабораторията и е открил, че единични неврони в двигателната кора реагират избирателно на ограничен по ширина сектор от честоти, откритие, което допълнително потвърждава неговите изводи. Въпросът, който започва да го безпокои, е: „Ако картината на реалността в нашите мозъци изобщо не е картина, а холограма, на какво е холограма тя?“ Дилемата, поставяна от този въпрос, е аналогична на това да снимате с фотоапарат „Полароид“ група хора, седящи около маса и, след като проявите снимката, да откриете, че вместо хора има само някакви мъгляви облаци на интерференч-ни картини, разположени около масата. И в двата случая е основателно да се попита: „Коя е истинската реалност - привидно обективният свят, преживяван от наблюдателя/фотографа или мъглявината от интерференчни структури, записани от камерата/мозъка?“

Прибрам разбира, че ако холографският модел на мозъка бъде доведен до неговия логически край, той отваря вратата за възможността обективната реалност - светът на чашките с кафе, планинските изгледи, брястовете и настолните лампи, - дори да не съществува или най-малкото да не съществува по начина, по който ние смятаме, че го прави. Възможно ли е, пита се той, да е вярно това, което мистиците твърдят от векове, че реалността е *мая*, илюзия, а това, което е извън нас, да е реално една безбрежна, резониреща симфония от вълнови форми, едно „царство на честотите“, което се трансформира в света, какъвто го познаваме, само *след* като навлезе в нашите сетива?

Съзнавайки, че разрешението, което търси, може да лежи извън територията на неговата научна област, той се обръща за съвет към своя син физик. Той му препоръчва да се запознае с работата на друг физик на име Дейвид Бом. Когато Прибрам го прави, той целият се наелектризира. Защото не само намира отговора на своя въпрос, но и открива, че според Бом цялата вселена е холограма.

ГЛАВА ВТОРА

Космосът КАТО ХОЛОГРАМА

Не можеш да не се изумиш от степента, в която [Бом] е способен да избяга от тесните калъпи на научната условност и да се изправи сам с една съвършено нова и буквално необятна идея, която притежава и вътрешна съгласуваност, и логическата сила да обясни твърде многообразни феномени на физическия опит от една напълно неочаквана гледна точка.

...Това е една теория, която е толкова интуитивно удовлетворяваща, щото много хора смятат, че ако вселената не е, каквато я описва Бом, то тя би трябвало да стане такава.

Джон П. Бригз и ф. Дейвид Пийт
Огледалната вселена

Пътят, който води Бом до убеждението, че вселената е структурирана като холограма, започва от самата граница на материята, в света на елементарните частици. Неговият интерес към науката и към начина, по който работят нещата, се появява рано. Като момче, израснало в Уилкис-Бар, щата Пенсилвания, той изобретява некапещ чайник и баща му, преуспяващ бизнесмен, го подтиква да се опита да извлече полза от идеята. Но след като научава, че първата стъпка в подобно начинание е да ходи от врата на врата по домовете, за да провери пазарния интерес към изобретението, интересът на Бом към бизнеса намалява¹.

Не изчезва обаче интересът му към науката и неговата изумителна любознателност го кара да търси нови висоти за покоряване. Най-предизвикателната от тях той открива през 30-те години на XX в., когато постъпва в Пенсилвания Стейт Колидж, защото именно там за пръв път бива омаян от квантовата физика.

Не е трудно да разберем как се случва това. В сърцевината на атома физиците откриват скрита чудна нова земя и в нея неща, много по-удивителни от тези, с които се сблъскват Кортес или Марко Поло. Това, което прави този нов свят тъй интригуващ, е, че всичко в него изглежда толкова противоречащо на здравия разум. Той изглежда повече като земя, управлявана чрез магьосничество, отколкото като разширение на природния свят, една реалност от типа Алиса-в-страната-на-чудесата, в която тайнствени сили задават нормата и всичко логическо е преобърнато.

Едно от поразителните открития на квантовите физици е, че ако разбиваме материята на все по-малки и по-малки парченца, в крайна сметка ще стигнем точката, в която тези парченца - електрони, протони и т. н. - повече не притежават отличителните черти на обекти. Например мнозина от нас си представят електрона като някаква миниатюрна сфера или като сачма за въздушна пушка, която се движи в кръг с голяма скорост, но нищо не може да бъде по-далеч от истината. Макар че един електрон може понякога да се държи сякаш е компактна малка частица, физиците са открили, че той *буквално не притежава измерение*. За повечето от нас е трудно да си го представим, защото всичко на нашето равнище на съществуване притежава измерение. И все пак, ако се опитате да измерите ширината на един електрон, ще откриете, че това е невъзможна задача. Електронът просто не е обект от рода на тези, които ние познаваме.

Друго откритие на физиците е, че електронът може да се проявява или като частица, или като вълна. Ако изстреляте един електрон към екрана на изключен телевизор, когато той докосне фосфоресциращите химически вещества, които покриват стъклото, ще се появи миниатюрна светлинна точка. Единичната точка на въздействие, която оставя електронът върху екрана, ясно

разкрива типичната за частица страна на тяхната природа.

Но това не е единствената форма, приемана от електрона. Той може да се разтвори в мъгляв облак енергия и да се държи като вълна, разпространяваща се в пространството. Когато един електрон се проявява като вълна, той може да върши неща, които никоя частица не може. Ако бъде изстрелян към бариера, в която са направени два процепа, той може да премине едновременно и през двата. Когато вълноподобни електрони се сблъскат, те дори създават интерференчни картини. Електронът, като някакъв герой от приказките, който непрекъснато си мени формата, може да се проявява или като частица, или като вълна.

Тази типична за хамелеона способност е обичайна за всички елементарни частици. Тя е присъща и на всички неща, за които някога се е мислело, че се проявяват изключително като вълни. Светлината, гама лъчите, радиовълните, рентгеновите лъчи - всички те могат да се променят от вълни в частици и обратно. Днес физиците смятат, че елементарните явления не следва да бъдат класифицирани като само вълни, или само частици, а като някаква отделна категория неща, които са винаги някак си и двете. Тези неща са наречени *кванти*, а физиците смятат, че те са основният материал, от който е направена вселената*.

Може би най-изумителното от всичко са наличните неопровержими доказателства, че *единственото време, в което квантите се проявяват като частици, е когато ние ги наблюдаваме*. Експерименталните открития показват, че когато примерно един електрон не е наблюдаван, той винаги е вълна, физиците са в състояние да стигнат до това заключение, тъй като са изнамерили хитроумни стратегии за проследяване как се държи един електрон, когато не е наблюдаван (трябва да се отбележи, че това е само една интерпретация на данните и не е заключението на всички физици - както ще видим, самият Бом предлага различно тълкуване).

Отново това изглежда повече като магия, отколкото като вида поведение, който ние сме свикнали да очакваме от природния свят. Да си представим, че имате топка за боулинг, която е топка само докато я гледате. Ако поръсите с талк цялата пътечка за боулинг и изтъркаляте такава „квантова“ топка към кег-лите, тя ще трасира единична линия през талка, докато я наблюдавате. Но ако мигнете, докато тя се търкаля, ще откриете, че за секунда или две, в които не я гледате, топката за боулинг престава да трасира линия и вместо това оставя широк вълнов шлейф, подобно на вълнообразните ивици на пустинна змия, докато се движи на верев по пясъка (вж. фиг. 7).

Подобна ситуация е сравнима с тази, в която попадат квантовите физици, когато за пръв път откриват данни, че квантите се сливат в частици само когато са наблюдавани, физикът Ник Хърбърт, който подкрепя тази интерпретация, казва, че това понякога го кара да си представя, че зад гърба му светът е винаги „една напълно неопределена и непрестанно течаща квантова супа“. Но винаги, когато се обърне и се опита да види супата, неговият поглед мигновено я замразява и тя се превръща в обикновена реалност. Той смята, че това ни прави малко като Мидас, легендарният цар, който никога не познал усещането при допир на коприна или от ласката на човешка длан, защото всичко, до което се докоснел, се превръщало в злато. „По същия начин хората никога не могат да изпитат истинската текстура на квантовата реалност - казва Хърбърт, - защото всичко, до което се докоснем, се превръща в материя.“²

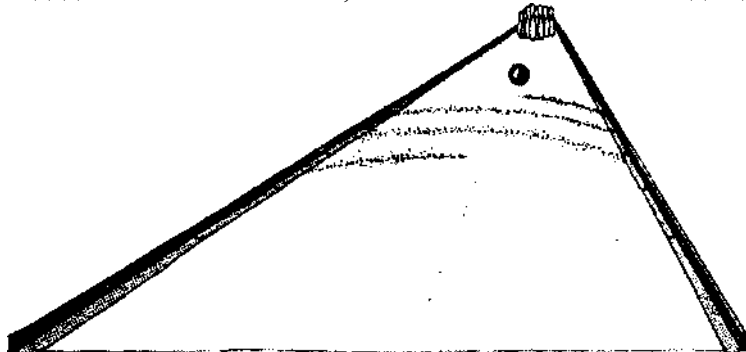
Бом

И ВЗАИМОСВЪРЗАНОСТТА

Един аспект на квантовата реалност, който Бом намира за особено интересен, е странното състояние на взаимосвързаност, което изглежда съществува между привидно несвързани субатом-ни събития. Също толкова озадачаващо е, че повечето физици се стремят да отдадат малко значение на този феномен. Всъщност толкова малко е направено в това отношение, че един от най-знаменитите примери за взаимосвързаност остава скрит в едно от основните допускания на квантовата физика много години, преди някой да го забележи.

* *Кванти* е множествено число на *квант*. Един електрон е един квант. Няколко електрона са група кванти. Думата *квант* е също синоним на *вълна-частица*, термин, който също се използва, за да обозначи нещо, което притежава аспекти и на вълна, и на частица.

Това допускане е направено от един от основателите на квантовата физика - датският физик Нилс Бор. Той отбелязва, че ако елементарните частици се появяват само в присъствието на наблюдател, тогава е също толкова безсмислено да се говори за свойствата и характеристиките на частиците като налични, преди те да бъдат наблюдавани. Това е обезпокоително за мнозина физици, защото в по-голямата си част науката е основана върху разкриването на свойствата на явленията. Но ако актът на наблюдението действително помага да бъдат създадени такива свойства, какво означава това за бъдещето на науката?

фиг. 7. физиците откриват непреодолими доказателства, че единственото време, в което електрони и други „кванти“ се проявяват като частици е, когато ние ги наблюдаваме. По всяко друго време те се държат като вълни. Това е толкова странно, колкото да притежавате топка за боулинг, която очертава единична линия върху полето, докато я наблюдавате, но оставя вълнова следа всеки път, когато премигнете.

Сред обезпокоените от твърденията на Бор бил Айнщайн. Въпреки ролята, която играе в основаването на квантовата физика, той изобщо не е доволен от посоката, в която новооперената наука поема. За него заключението на Бор, че свойствата на една частица не съществуват, докато не бъдат наблюдавани, е особено осъдително, защото, когато то се съчетае с друга находка на квантовата физика, то води до извода, че елементарните частици са взаимосвързани по начин, който Айнщайн смята просто за невъзможен.

Тази находка е откритието, че субатомните процеси водят в резултат до създаването на двойка частици с еднакви или много сходни свойства. Да разгледаме един крайно нестабилен атом, когото физиците наричат позитроний. Атомът на позитрония се състои от един електрон и един позитрон (позитронът е електрон с положителен заряд). Тъй като позитронът е античастицата на електрона, в крайна сметка двете се взаимоунищожават (анихилират) и разпадат на два кванта светлина или „фотони“, които се разлитат в противоположни посоки (способността да променя формата си от една частица в друга е още една способност на кванта). Съгласно квантовата физика няма значение колко далеч отлитат фотоните - когато бъдат измерени, винаги ще се открива, че те имат еднакви ъгли на *поляризация*. (Поляризация е пространствената ориентация на вълновия аспект на фотона при разлитането от източника.)

През 1935 г. Айнщайн и неговите колеги Борис По-долски и Натан Розен публикуват една знаменита днес статия, озаглавена „Може ли квантово-механичното описание на физическата реалност да бъде смятано за завършено?“ В нея те обясняват защо съществуването на такива двойки частици доказва, че не е възможно Бор да бъде прав. Както те отбелязват, две такива частици, да речем излъчваните фотони при разрушаването на позитрония, могат да бъдат създадени и да им се позволи да отлетят на значително разстояние *. Тогава те могат да бъдат пресрещнати и техните ъгли на поляризация измерени. Ако поляризациите се измерят точно в един и същ момент и се открие, че те са идентични, както квантовата физика предсказва, и ако Бор е прав и свойства като поляризацията не възникват, докато не са наблюдавани или измервани, това показва, че по някакъв начин двата фотона трябва мигновено да обменят помежду си информация така, че да знаят кой е ъгълът на поляризация, за който да се уговорят. Проблемът е, че съгласно специалната теория на относителността на Айнщайн нищо не може да пътува по-бързо от скоростта на светлината, да не говорим да пътува мигновено, защото това е все едно да се разруши бариерата на времето и би отворило вратата за всякакви видове

* Разрушаването на позитрона не е субатомният процес, който Айнщайн и неговите колеги използват в техния мисловен експеримент, но е посочен тук, защото е лесно да бъде зримо представен.

неприемливи парадокси. Айнщайн и неговите колеги са убедени, че няма „разумна дефиниция“ на реалността, която би позволила съществуването на такава по-бърза-от-светлината взаимосвързаност, а следователно Бор не е прав³. Техният аргумент сега е известен като парадоксът на Айнщайн-Подолски-Розен, или, за краткост, АПР.

Аргументът на Айнщайн не смущава Бор. Той съвсем не смята, че някакъв вид комуникация със ско-рост-по-голяма-от-светлината би могла да се осъществи, но предлага друго обяснение. Ако елементарните частици не съществуват, докато не са наблюдавани, тогава за тях повече не може да се мисли като за независими „неща“. Следователно Айнщайн основава своя аргумент върху грешка, когато разглежда двойките частици като отделни. Те са част от една невидима система и е безсмислено да мислим за тях по друг начин.

След известно време повечето физици вземат страната на Бор и се съгласяват, че неговата интерпретация е правилна. Един от допринеслите за триумфа на Бор фактори е, че квантовата физика се оказва толкова грандиозно успешна в предсказването на феномени, щото малцина физици са в състояние дори да разглеждат възможността за някаква нейна погрешност в едно или друго отношение. Освен това когато Айнщайн и неговите колеги изказват за пръв път своето предположение за двойките частици, технически и други причини не позволяват да бъде осъществен подобен експеримент. Така можем дори по-лесно да си го избием от ума. Любопитното е, че макар Бор да изработва своя аргумент, за да отрази атаката на Айнщайн срещу квантовата теория, както ще видим възгледът на Бор, че субатомните системи са неделими, има също толкова дълбоки неявни следствия за природата на реалността. По стечения на обстоятелствата тези скрити следствия също са пренебрегнати и още веднъж потенциалната значимост на взаимосвързаността е потулена.

ЖИВО МОРЕ ОТ ЕЛЕКТРОНИ

През ранните години от развитието си като физик Бом също приема позицията на Бор, но остава озадачен от липсата на интерес у него и неговите последователи към взаимосвързаността. След като завършва Пенсилвания Стейт Колидж, той постъпва в Калифорнийския университет в Бъркли и преди да получи своя докторат през 1943 г. работи в лабораториите по радиация „Лоурънс“ в Бъркли. Тук той се натъква на друг впечатляващ пример за квантова взаимосвързаност.

В лабораторията по радиация в Бъркли Бом започва изследване, което става негов епохален принос в изучаването на плазмата. Плазмата е газ с висока плътност на електрони и позитивни йони - атоми с положителен заряд. За негово удивление той открива, че когато електроните са в плазма, те престават да се държат като отделни частици и започват да се държат като че ли са част от по-голямо и взаимосвързано цяло. Макар техните индивидуални движения да изглеждат произволни, огромни количества електрони са в състояние да породят впечатлението, че са изненадващо добре организирани. Като някакво амебо-идно създание плазмата постоянно се възобновява и обгражда, изолира всички нечистотии върху една стена по същия начин, по който един биологичен организъм може да обвие чуждо тяло в киста⁴. Бом е толкова впечатлен от тези органични качества, щото по-късно отбелязва как често пъти е имал впечатлението, че електронното море е „живо“⁵.

През 1947 г. Бом приема асистентско място в Принстънския университет - един показател за това, колко високо е оценяван, и тук той продължава изследванията си от Бъркли с изучаване на електроните в метали. Отново открива, че привидно случайните движения на отделните електрони успяват да създадат високо организирани цялостни ефекти. Подобно на плазмите, които изучава в Бъркли, това вече не са ситуации, в които участват две частици, всяка от които се държи така, като че ли знае какво прави другата¹, а цял океан частици, всяка от които се държи така, като че ли знае какво правят несметните трилиони други частици. Бом нарича подобни колективни движения на електрони *плазмени*, а откриването им утвърждава репутацията му на физик.

РАЗОЧАРОВАНИЕТО НА БОМ

Преценката за значимостта на вза-имосвързаността, както и нарастващата неудовлетвореност от някои други господстващи възгледи във физиката, карат Бом да се чувства все по-недоволен от дадената от Бор интерпретация на квантовата теория. След три години преподаване на предмета в Принстън той решава да подобри разбирането си, като напише учебник. Когато го завършва, открива, че все още не изпитва задоволство от твърденията на квантовата физика и изпраща копия до Бор и Айнщайн с молба да му съобщят мнението си. От Бор не получава отговор, но Айнщайн установява контакт с него и му казва, че тъй като и двамата са в Принстън, то трябва да се срещнат и да обсъдят книгата. По време на първия, както се оказва, от шестмесечна серия оживени разговори, Айнщайн ентусиазирано казва на Бом, че никога не е виждал по-ясно представяне на квантовата теория. Въпреки това той признава, че все още е напълно неудовлетворен от теорията, както и Бом.

По време на техните разговори двамата мъже откриват, че всеки от тях е възхитен от способността на теорията да предсказва явления. Това, което ги безпокои е, че тя не дава реален път за схващане на базисната структура на света. Бор и неговите последователи също твърдят, че квантовата теория е завършена и не е възможно да се стигне до някакво по-ясно разбиране на това, какво ще се случи в квантовата реалност. То е все едно да се каже, че няма по-дълбинна реалност отвъд субатомния пейзаж, никакви допълнителни отговори не могат да бъдат открити, което също дразни философската чувствителност на Бом и Айнщайн. В хода на техните срещи те обсъждат много други неща, но тези пунктове особено изпъкват в мислите на Бом. Вдъхновен от взаимодействията с Айнщайн, той приема валидността на неговите опасения за квантовата физика и решава, че би трябвало да има някакъв алтернативен възглед. Когато неговият учебник *Квантова теория* е публикуван през 1951 г., той е възторжено приветстван като класика, но класика за един предмет, на който Бом повече не е напълно предан. Неговият ум, винаги активен и всякога дирещ по-дълбоки обяснения, вече усилено търси по-добър начин за описване на реалността.

Нов вид поле и куршумът, убил Линкълн

След разговорите си с Айнщайн Бом се опитва да намери приложима алтернатива на интерпретацията на Бор. Той започва чрез допускане, че частици като електроните *наистина* съществуват в отсъствието на наблюдатели. Приема също, че съществува една по-дълбока реалност зад неприкосновената стена на Бор, едно субквантово равнище, което все още очаква да бъде открито от науката. Като се опира на тези предпоставки той открива, че ако просто предположи съществуването на нов вид поле на това субквантово равнище, той би бил в състояние да обясни откритията на квантовата физика, както би могъл Бор. Бом нарича предполагаемото от него ново поле *квантовият потенциал* и теоретизира, че подобно на гравитацията то обхваща целия космос. Обаче за разлика от гравитационните полета, магнитните полета и т. н., неговото въздействие не намалява с увеличаване на разстоянието. Неговите ефекти са фини, но той е еднакво мощен навсякъде. Бом публикува своята алтернативна интерпретация на квантовата теория през 1952 г.

Реакцията към неговия нов подход е главно негативна. Някои физици са толкова убедени, че подобни алтернативи са невъзможни, щото без колебание отхвърлят идеите му. Други предприемат страстни атаки срещу неговите разсъждения. В края на краищата всички подобни аргументи всъщност се основават предимно върху философски различия, но това няма значение. Гледището на Бор така се е окопало във физиката, че на алтернативата на Бом се гледа само като на ерес.

Въпреки остротата на тези атаки Бом остава непоколебим в убеждението си, че има нещо повече в реалността, отколкото допуска възгледът на Бор. Той също смята, че науката е твърде много ограничена в своето становище, когато тя оценява нови идеи като неговата собствена, и в издадената през 1957 г. книга, озаглавена *Каузалност и случайност в модерната физика*, ученият изследва няколко от философските предпоставки, отговорни за тази мисловна нагласа. Широко поддържано е допускането, че е възможно всяка единична теория, каквато е квантовата,

да бъде цялостна и завършена. Бом критикува това допускане като отбелязва, че природата може би е безкрайна. Тъй като не би било възможно за която и да е теория да обясни напълно нещо, което е безкрайно, Бом смята, че откритото научно търсене може да върши по-добра работа, ако изследователите се въздържат да правят подобни допускания.

В книгата той твърди, че начинът, по който науката разглежда каузалността, е също прекалено ограничен. За много следствия се смята, че имат само една или няколко причини. Обаче Бом смята, че един резултат може да има неограничен брой причини. Например ако запитате някой какво е причинило смъртта на Абрахам Линкълн, той може да отговори, че това е куршумът от пистолета на Джон Уилкс Бут. Но един пълен списък на причините, които допринасят за смъртта на Линкълн, би трябвало да включва всички събития, които водят до усъвършенстването на пистолета, всички фактори, които карат Бут да иска да убие Линкълн, всичките стъпки в еволюцията на човешката раса, които дават възможност за развитието на ръка, способна да държи пистолет и т. н., и т. н. Бом признава, че в повечето случаи човек би могъл да пренебрегне безбрежната каскада от причини, които водят до даден резултат, но той все пак смята, че е важно за учените да помнят, че никое единично причинно-следствено отношение никога реално не е отделено от вселената като цяло.

АКО ИСКАТЕ ДА ЗНАЕТЕ КЪДЕ СТЕ, ПОПИТАЙТЕ НЕЛОКАЛНИТЕ

По време на същия този период от живота му Бом продължава да усъвършенства своя алтернативен подход към квантовата физика. Когато се вглежда по-внимателно в смисъла на квантовия потенциал, открива, че той има редица черти, които предполагат едно още по-радикално отклонение от ортодоксалното мислене. Сред тях е значението на целостта. Класическата наука винаги разглежда състоянието на една система като цялост, която е просто резултатът от взаимодействието на нейните части. Обаче квантовият потенциал разпердушинва този възглед и посочва, че поведението на частите в действителност е организирано от цялото. Това не само придвижва една стъпка напред твърдението на Бор, че елементарните частици не са независими „неща“, а част от една неделима система, но дори подсказва, че целостта е в някои отношения по-първичната реалност.

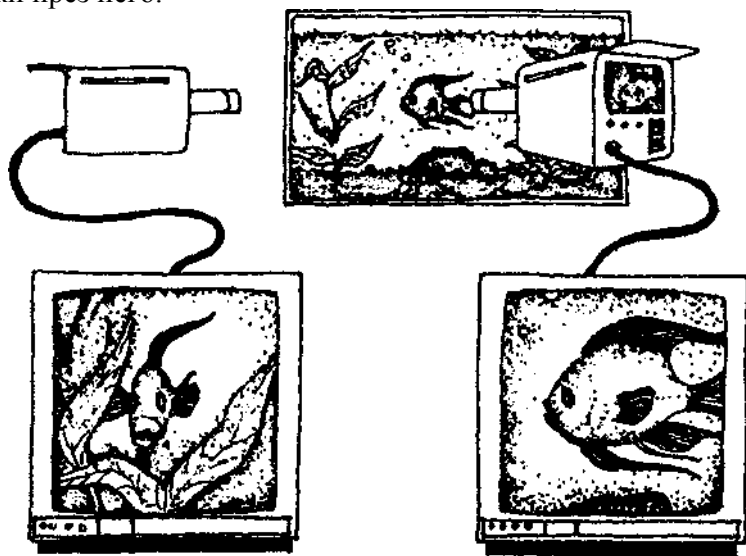
Това обяснява също как електроните в плазмите (и други специализирани състояния като например свръхпроводимостта) могат да се държат като взаимосвързани цялости. Както казва Бом, такива „електрони не се разсейват, защото, чрез действието на квантовия потенциал, цялата система преминава през едно съгласувано движение, което прилича повече на балетен танц, отколкото на движението на множество неорганизирани хора“. Той отбелязва също, че „подобна квантова цялостност на дейността е по-близо до организираното единство при функционирането на частите на живо същество, отколкото до вида единство, който се постига чрез сглобяване на частите на машина“⁶.

Още по-удивителна черта на квантовия потенциал са неговите последици за природата на местонахождението. На равнището на нашия всекидневен живот нещата си имат много определени местонахождения, но дадената от Бом интерпретация на квантовата физика показва, че на субквантовото равнище, нивото, на което действа квантовият потенциал, местонахождението престава да съществува. Всички точки в пространството стават равни на всички други точки в пространството и е безсмислено да се говори, че нещо било отделено от друго нещо. физиците наричат това качество „нелокалност“.

Нелокалният аспект на квантовия потенциал позволява на Бом да обясни връзката между двойките частици, без да нарушава забраната на специалната теория на относителността срещу възможността да се пътува по-бързо от скоростта на светлината. За да го илюстрира, той предлага следната аналогия. Представете си риба, плуваща в аквариум. Представете си също, че никога преди не сте виждали риба или аквариум и единственото ви знание за тях идва от две телевизионни камери, едната насочена към предната част на аквариума, а другата към страничната му част. Когато гледате в двата телевизионни монитора, погрешно можете да допуснете, че рибата върху екраните са две отделни неща. В крайна сметка, тъй като камерите са разположени от различни ъгли, всеки от образите ще бъде леко различен. Но когато продължите

да наблюдавате, в края на краищата ще разберете, че има връзка между двете риби. Когато едната се завърти, другата прави леко различно, но съответстващо завъртане. Когато едната застане към лицевата част, другата застава към страничната и т. н. Ако не сте запознат напълно със ситуацията, можете погрешно да заключите, че рибите мигновено си обменят информация, но случаят не е такъв. Никакъв обмен на информация не се осъществява, защото на едно по-дълбоко равнище на реалността - реалността на аквариума - двете риби в действителност са една и съща риба. Точно това, казва Бом, се извършва между частици, като например два фотона, излъчени при разрушаване на един атом на позитрония (вж. фиг. 8).

Тъй като квантовият потенциал пронизва цялото пространство, всички частици са нелокално взаимосвързани. Все повече изображението на реалността, което разгръща Бом, не е картина, в която елементарните частици са отделени една от друга и се движат през празното пространство, но картина, в която всички неща са част от една неразпокъсана тъкан и са поставени в пространство, което е толкова реално и богато с процеси, колкото материята, която се движи през него.

фиг. 8. Бом смята, че елементарните частици са свързани по същия начин както образите на рибата върху двата телевизионни монитора. Макар частиците, примерно електрони, да изглеждат разделени една от друга, на едно по-дълбоко равнище на реалността - равнище, аналогично на аквариума - те в действителност са просто различни аспекти на едно по-дълбоко космическо единство.

Идеите на Бом все още не са убедили повечето физици, но събуждат интереса на неколцина. Един от тях е Джон Стюърт Бел, физик-теоретик от ЦЕРН, център за ядрени изследвания за мирни цели, разположен близо до Женева в Швейцария. Подобно на Бом, Бел също не е удовлетворен от квантовата теория и смята, че трябва да има някаква алтернатива. Както той казва по-късно: „Тогава през 1952 г. аз видях статията на Бом. Идеята му бе да завърши квантовата механика като каже, че има няколко променливи в допълнение към тези, които всеки знае. Това ме впечатли твърде много.”

Бел разбира също, че теорията на Бом подразбира съществуването на нелокалността и се чуди дали има някакъв начин за експериментално потвърждаване на нейното съществуване. Въпросът се затаява някъде в ъгълчетата на ума му задълго, докато една от свободните му от лекции години не му предоставя свободата да съсредоточи цялото си внимание върху проблема. Тогава той бързо предлага едно елегантно математическо доказателство, което разкрива как може да бъде проведен подобен експеримент. Остава единствено проблемът, че потребното равнище на технологическа точност все още не е достигнато. За да се уверим, че частици като тези в АПР парадокса не използват никакви нормални средства за комуникация, основните действия по експеримента трябва да бъдат проведени в такъв безкрайно кратък миг, че дори да няма достатъчно време за лъч светлина да премине разстоянието, отделящо двете частици. Това означава, че използваните в експеримента уреди трябва да изпълнят всички необходими операции в рамките на няколко хиляди милионни части от секундата.

ВЛИЗАНЕ В ХОЛОГРАМАТА

Към края на 50-те години Бом вече има проблеми с маккартизма и става учен стипендиант в Бристълския университет в Англия. Там, заедно с един млад студент на име Якир Ааронов, той открива друг важен пример за нелокална взаимосвързаност. Бом и Ааронов откриват, че при подходящи обстоятелства един електрон е в състояние да „усеща“ наличието на магнитно поле в област, в която вероятността да се открие друг електрон е нулева. Това явление сега е известно като ефектът на Ааронов-Бом, а когато двамата за пръв път публикуват своето откритие, мнозина физици не повярвали, че такъв ефект е възможен. Дори днес има достатъчен остатъчен скептицизъм, който, въпреки потвърждаването на ефекта в безброй експерименти, води от време на време до появата на статии, които все още като че ли твърдят, че такова нещо не съществува.

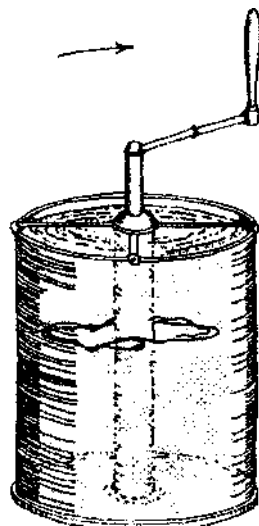
Както винаги, Бом стоически приема непрекъснато да изпълнява ролята на гласа в тъпата, който храбро забелязва, че царят е гол. В интервю, взето няколко години по-късно, той предлага едно просто обобщаване на философията, която стои в основата на неговата смелост: „В дългосрочен план е далеч по-опасно да оставаш верен на една илюзия, отколкото да погледнеш в лицето това, което реалният факт е.“⁸ Въпреки всичко, ограниченият отклик на неговите идеи за целостта и нелокалността и неспособността му да намери продължение го карат да насочи вниманието си в други посоки. През 60-те години това го води към по-внимателно вглеждане в *реда*. Класическата наука обикновено разделя нещата на две категории: едни, чиито части са наредени в определен ред, и други, чиито части са в безпорядък или случайно имат някаква подредба. Снежинки, компютри и живи същества са все подредени. Картината, образувана от шепи разпилени зърна кафе на пода, отломките след една експлозия и серия числа, които излизат при завъртането на рулетка, са все безпорядъчни.

Когато Бом навлиза по-дълбоко в същината на проблема, той разбира също, че има различни степени на подреденост. Някои неща са по-подредени от други и това подсказва, че може би йерархиите на реда, които съществуват във вселената, нямат край. Оттам на Бом му хрумва идеята, че може би нещата, които ние възприемаме като безпорядъчни, изобщо не са такива. Може би техният ред е от толкова „безкрайно висока степен“, че те само ни изглеждат произволни (любопитно е да се отбележи, че математиците не могат да докажат случайността и макар някои поредици от цифри да се категоризират като произволни, това са само образователни предположения).

Докато бива погълнат от тези мисли, Бом вижда по телевизионната програма на ББС един уред, който му помага да развие по-нататък идеята си. Уредът е специално проектиран буркан, в който е поместен голям въртящ се цилиндър. Тясното пространство между буркана и цилиндъра е изпълнено с глицерин - гъста, прозрачна течност, върху чиято повърхност неподвижно е застинала капка мастило. Интересът на Бом е привлечен от обстоятелството, че когато ръчката на цилиндъра се завърти, капката мастило се разпръсва в подобния на сироп глицерин и като че ли изчезва. Но щом ръчката се завърти в противоположната посока, бледата следа от мастилото бавно се съгъстява и отново образува една капчица (вж. фиг. 9).

Бом пише: „Бях много впечатлен от видяното и веднага оцених, че то е твърде важно по въпроса за реда, тъй като когато капката мастило се разстила, тя все пак съхранява един „скрит“ (т. е. неявен) ред, който се разкрива, когато тя се възстанови. От друга страна, на нашия обичаен език ние казваме, че капката е в състояние на „безпорядък“, когато тя се разпръсва сред глицерина. Това ме накара да видя, че тук трябва да бъдат въведени нови идеи за реда.“⁹

Откритието силно развълнува Бом, защото му позволява да види по нов начин много от проблемите, над които е размишлявал. Скоро след като попада на уреда с мастило и глицерин, той се натъква на една още по-добра метафора за разбиране на реда, която не само му дава възможност да сближи и обедини всичките различни нишки на изминалите в размисъл години, но го прави с такава сила и обяснителна мощ, че изглежда почти като специално скроена за целта. Тази метафора е холограмата.

фиг. 9. Когато капка мастило се постави в буркан, пълен с глицерин, и един цилиндър в буркана се завърти, капката като че ли се разстила и изчезва. Но когато цилиндърът се завърти в противоположната страна, капката възвръща предишния си слят вид. Бом използва това явление като пример за това как редът може да бъде или проявен (експлицитен), или скрит (имплицитен).

Щом Бом започва да размишлява върху холограмата, той вижда, че тя *също* предоставя нов начин за разбиране на реда. Подобно на мастилена капка в нейното разпръснато състояние, интерференчната картина, записана върху холографска плака, също изглежда безпорядъчна за невъоръженото око. И двете притежават ред, който е скрит или *забулен* до голяма степен по същия начин, по който е забулен редът в плазмата в привидно произволното поведение на всеки от нейните електрони. Но това не е единственото прозрение, до което води холограмата.

Колкото повече Бом размишлява върху нея, толкова повече се убеждава, че вселената, действително използвава холографски принципи при нейните действия, *сама е вид гигантска, разливаща се холограма*, а това разбиране му позволява да кристализира всички свои разнообразни прозрения в едно всеобхватно и съгласувано цяло. Той публикува първите си статии по холографския възглед за вселената в началото на 70-те години, а в 1980 г. представя един отлежал дестилат на своите мисли в книга, озаглавена *Целостта и имплицитният ред*. В нея той не просто обединява безбройните си идеи, а ги преобразява в нов начин за виждане на реалността, който е колкото смайващ, толкова и радикален.

ЗАБУЛЕНИ РЕДОВЕ

И РАЗБУДЕНИ РЕАЛНОСТИ

Едно от най-поразителните твърдения на Бом е, че осезаемата реалност на нашия всекидневен живот е в действителност вид илюзия, подобна на холографския образ. Под нея остава скрит един по-дълбок ред на съществуване, едно необятно и по-първично равнище на реалността, което поражда всичките обекти и явления на нашия физически свят по приблизително същия начин, по който дадена холографска плака поражда холограма. Бом нарича това по-дълбоко равнище на реалността *имплицитен* (което означава „загънат, загърнат, забулен, неявен, скрит“) ред, а нашето равнище на съществуване обозначава като *експлицитен*, или разгънат, разгърнат, разбулен, явен, открит ред.

Той използва тези термини, защото вижда проявлението на всички форми във вселената като резултатът от безбройни забулвания и разбулвания между тези два реда. Например Бом смята, че електронът не е нещо единично, а цялост, обгръщаща (забулваща) от край до край цялото пространство. Когато инструмент открие присъствието на единичен електрон, то е просто защото един аспект от целостта на електрона се е разбулил (подобно на начина, по който една мастилена капка се разбулва от глицерина) в това конкретно място. Когато изглежда, че един електрон се движи, това се дължи на една непрекъсната серия от подобни забулвания и разбулвания.

Казано по друг начин, електроните и всички частици не са по-постоянни или по-трайни, отколкото формата, която приема гейзер вода, когато избликва от извор. Те са поддържани от един постоянен приток от имплицитния ред и когато изглежда, че дадена частица е разрушена, тя всъщност не е изгубена. Просто се е забулила обратно в по-дълбокото ниво, от което е изникнала. Една холографска фотоплака и образът, който тя поражда, са пример за имплицитен (забулен, неявен) и експлицитен (разбулен, явен) ред. фотоплаката е неявен ред, тъй като закодираният в нейните интерференчни картини образ е скрита цялост, напълно забулваща цялото. Прожектираната от филма хо-лограма е явният ред, защото тя представя разбуле-ната и достъпна за възприятието версия на образа.

Постоянният и плавен обмен между двата реда обяснява как частици, като например електронът в атома на позитрония, могат да променят формата си от един вид частици на друг. Такива изменения могат да бъдат наблюдавани, когато една частица, да кажем електрон, се забулва обратно в неизявения ред, докато друга, фотон, се разбулва и заема нейното място. Според Бом и двата аспекта са винаги забулени в един квантов ансамбъл, но начинът, по който наблюдателят взаимодейства с ансамбъла определя кой аспект ще се разкрие и кой ще остане скрит. Сама по себе си ролята, която един наблюдател играе в определянето на формата на един квант, не изглежда по-мистериозна от факта, че начинът, по който даден ювелир обработва скъпоценен камък, определя кои от неговите фасети ще станат видими и кои не. Тъй като терминът *холограма* обикновено обозначава образ, който е статичен и не предава динамичната и винаги активна природа на неизброимите забулвания и разбулвания, които миг след миг създават нашата вселена, Бом предпочита да описва вселената не като холограма, а като „холодвижение“.

Съществуването на по-дълбок и холографски организиран ред обяснява също защо реалността става нелокална на субквантовото равнище. Както видяхме, когато нещо е организирано холографски, всяко подобие на местоположение изчезва. Да кажем, че всяка част от една холографска плака съдържа цялата информация, притежавана от цялото, е в действителност друг начин да речем, че информацията е разпределена нелокално. Следователно, ако вселената е организирана съобразно холографски принципи, би следвало да се очаква, че тя също има нелокални свойства.

НЕДЕЛИМАТА ЦЯЛОСТНОСТ НА ВСИЧКИ НЕЩА

Най-слисващи са напълно развитите идеи на Бом за целостта. Тъй като всичко в космоса е направено от безшевната холографска тъкан на неявния ред, той смята за толкова безсмислено да се разглежда вселената като съставена от „части“, колкото да се разглеждат различните гейзери в един извор като отделни от водата, от която те извираат. Електронът не е „елементарна частица“. Той е само име, дадено на определен аспект от холодвижението. Разделянето на реалността на части и наименуването им след това е винаги произволно, продукт на условност, тъй като елементарните частици (и всичко друго във вселената) не са по-отделени една от друга повече, отколкото различните шарки в един богато орнаментиран килим.

Предположението е проникателно и мъдро. В своята обща теория на относителността Айнщайн смайва света, когато казва, че пространство и време не са отделни неща, а са плавно свързани и част от едно по-голямо цяло, което той нарича времепространствено континуум. Бом придвижва тази идея гигантска крачка напред. Той казва, че *всичко* във вселената е част от един континуум. Въпреки привидната отделиленост на нещата на равнището на явния ред, всичко е едно безшевно продължение на нещо друго, а в края на краищата дори неявният и явният ред взаимно се преливат и сливат.

Нека за момент поразсъждаваме върху това. Погледнете ръката си. Сега погледнете светлината, идваща от лампата над вас. Отправете поглед и към кучето, излегнало се в краката ви. Вие сте не просто направени от едни и същи неща. *Вие сте едно и също нещо.* Едно нещо. Цяло, неразчупено. Едно огромно нещо, което разширява своите неизброими ръце и израстъци във всичките видими обекти, атоми, неспокойни океани и премигващи звезди в космоса.

Това не означава, предупреждава Бом, че вселената е една гигантска недиференцирана

маса. Нещата могат да бъдат част от едно неделимо цяло и все пак да притежават свои собствени уникални качества. За да илюстрира мисълта си, той посочва малките въртопчета и водовъртежи, които често се образуват в една река. На пръв поглед тези въртопчета изглеждат отделни и притежават много индивидуални характеристики като размер, скорост, посока на въртене и т. н. Но внимателното вглеждане разкрива, че е невъзможно да се определи къде завършва даден водовъртеж и къде започва реката. Следователно Бом не твърди, че разликите между „нещата“ са без значение. Той просто иска да осъзнаваме непрекъснато, че да се подразделят различни аспекти на холодвижението на „неща“ е винаги една абстракция, начин за създаване на тези аспекти, които изпъкват във възприятието ни поради нашия начин на мислене. В опит да поправи това вместо да нарича различните аспекти на холодвижението „неща“, той предпочита да ги назовава „относително независими подцялости“¹⁰.

Всъщност Бом смята, че нашата почти универсална наклонност да фрагментираме света и да пренебрегваме динамичната взаимосвързаност на всички неща е отговорна за много от проблемите ни, не само в науката, но и в живота и в обществото ни. Например ние смятаме, че можем да извлечем ценни части от земята, без да засегнем цялото. Вярваме, че е възможно да лекуваме части от нашето тяло и да не се занимаваме с цялото. Убедени сме, че можем да се занимаваме с различни проблеми в нашето общество, каквито са примерно престъпленията, бедността и наркоманията, без да адресираме проблемите към обществото като цяло и т. н. В своите трудове Бом страстно отстоява, че нашият съвременен начин на разделяне на света на части не само не върши работа, но дори може да доведе до нашето изчезване.

СЪЗНАНИЕТО КАТО ПО-ФИНА ФОРМА НА МАТЕРИЯТА

В допълнение към обяснението защо квантовите физици намират толкова много примери за взаимосвързаност, когато проникват в дълбините на материята, холографската вселена на Бом изяснява много други загадки. Една от тях е въздействието, което изглежда има съзнанието върху субатомния свят. Както видяхме, Бом отхвърля идеята, че частиците не съществуват, докато не са наблюдавани. Но по принцип той няма нищо против да се опита да обедини съзнанието и физиката. Той просто смята, че повечето от физиците се залавят с него по погрешния начин, като отново се опитват да фрагментират реалността и да казват, че едно отделно нещо - съзнание, взаимодейства с друго отделно нещо - елементарна частица.

Тъй като всички подобни неща са аспекти на холодвижението, той смята, че няма смисъл да се говори за съзнание и материя като взаимодействащи. В известен смисъл наблюдателят е наблюдаваното. Наблюдателят е също измерителното средство, експерименталните резултати, лабораторията и бризът, който подухва извън лабораторията. Въсъщност Бом е на мнение, че съзнанието е по-фина форма на материя, а основата за каквото и да било отношение между двете не лежи в нашето равнище на реалност, а дълбоко в неизявения ред. Съзнанието е представено в различни степени на забулване и разбулване в цялата материя, което може би обяснява защо плазмите притежават някои черти на живи същества. По изразу на Бом: „Способността на формата да бъде активна е най-характерната черта на ума, а при електрона ние вече имаме нещо, което е подобно на ум.“¹¹

По същия начин той смята, че разделянето на вселената на живи и неживи неща е лишено от смисъл. Одушевената и неодушевената материя са неотделимо преплетени, а животът също е обгърнал от край до край целостта на вселената. Даже един камък е по някакъв начин жив, казва Бом, защото животът и разумността са представени не само в цялата материя, но и в „енергията“, „пространството“, „тъканта на цялата вселена“ и всичко друго, което ние абстрахираме от холодвижението и погрешно разглеждаме като отделно нещо.

Идеята, че съзнание и живот (и въсъщност всички неща) са цялости, обгърнали от край до край вселената, има една също толкова смайваща разтърсваща страна. Точно както всяка част на една холограма съдържа образът на цялото, всяка част на вселената обгръща цялото. Това означава, че ако ние знаем какъв подход да изберем към нея, можем да открием галактиката Андромеда върху нокътя на палеца на лявата си ръка. Можем също да открием Клеопатра, когато среща за пръв път Цезар, защото по принцип цялото минало и неясните следствия за цялото бъдеще са също забулени във всяка малка част на пространството и времето. Всяка клетка в

нашето тяло обгръща целия космос. Същото прави и всеки лист, всяка дъждовна капка и всяка прашичка, което изпълва с нов смисъл известното стихотворение на Уилям Блейк:

*Да видиш свят в пясъчно зрънце
И рай в диво цвете,
Задръж безкрайността в дланта си
И вечността в час един.*

ЕНЕРГИЯТА НА ТРИЛИОН АТОМНИ БОМБИ ВЪВ ВСЕКИ КУБИЧЕН САНТИМЕТЪР ПРОСТРАНСТВО

Ако нашата вселена е само бледа сянка на един по-дълбок ред, какво друго лежи скрито, забулено в основата и вътъка на нашата реалност? Бом има едно предположение. Според сегашните ни разбирания в областта на физиката всяка област от пространството е наводнена с различни видове полета, изградени от вълни с различни дължини. Всяка вълна винаги има поне известно количество енергия. Когато физиците изчисляват минималното количество енергия, което една вълна може да обладава, те откриват, че *всеки кубичен сантиметър от празното пространство съдържа повече енергия, отколкото сумарната енергия на цялата материя в познатата вселена!*

Някои физици отказват да приемат това изчисление на сериозно и смятат, че трябва да има някаква грешка. Бом е на мнение, че този безкраен океан от енергия наистина съществува и ни казва поне малко за необятната и скрита природа на неявния ред. Той смята, че повечето физици пренебрегват съществуването на този чудовищен океан от енергия, защото, подобно на рибата, която не усеща водата, в която плува, те са научени да се съсредоточават главно върху обектите, закрепени в океана - върху материята.

Възгледът на Бом, че пространството е толкова реално и богато с процеси, колкото материята, която се движи през него, достига пълна зрялост в идеите му за неизявеното море от енергия. Материята не съществува независимо от морето, от т. нар. празно прост-

ранство. Тя е част от пространство. За да обясни какво разбира под това, Бом предлага следната аналогия: Един кристал, охладен до абсолютната нула, ще позволи на поток от електрони да премине през него, без да ги разсее. Ако температурата се повиши, различни цепнатини в кристала ще изгубят своята прозрачност, така да се каже, и ще започнат да разсейват електрони. От гледна точка на електрона такива процепи ще изглеждат като парчета „материя“, плаващи в някакво море на празнотата, но всъщност не е така. Празнотата и парчетата материя не съществуват независимо едно от друго. И двете са част от една и съща тъкан, от по-дълбокия ред на кристала.

Бом смята, че същото е вярно и за нашето собствено равнище на съществуване. Пространството не е празно. То е *пълно* (пълнота, противоположна на вакуум) и е основата за съществуването на всичко, включително на нас самите. Вселената не е отделна от този космически океан от енергия, тя е вълничка върху неговата повърхност, относително малка „структура на възбуда“ в средата на един невъобразимо необятен океан. „Тази структура на възбуда е относително автономна и поражда приблизително повтарящи се, стабилни и отделими проекции в един триизмерен експлицитен ред на проявеност“, казва Бом¹². С други думи, въпреки своята очевидна материалност и огромен размер, вселената не съществува в и за себе си, а е доведеното дете на нещо много по-необятно и по-неизразимо. Нещо повече, тя дори не е един по-важен, главен продукт на това по-необятно нещо, а само една преминаваща сянка, едно просто хлъцване в по-голямата схема на нещата.

Това безкрайно море от енергия не е всичко, което е загърнато в неявния ред. Тъй като неявният ред е основата, която поражда всичко в нашата вселена, той най-малкото съдържа всяка субатомна частица, коя-

то е била или ще бъде; всяка конфигурация на материя, енергия, живот и съзнание, която е възможна, от квазарите до мозъка на Шекспир, от двойната спирала до силите, които управляват размерите и формите на галактиките. И дори това не е всичко, което той може да съдържа. Бом признава, че няма основание да смята, че неявният ред е край на нещата. Може би съществуват други невъобразими редове отвъд него, безкрайни етапи на по-нататъшно развитие.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА ПОДКРЕПА ЗА ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА НА БОМ

Поредица възбуждащи интереса открития във физиката подсказват, че Бом може би е прав. Дори да пренебрегнем неизявеното море от енергия, пространството е изпълнено със светлина и други електромагнитни вълни, които постоянно се пресичат и интерферират помежду си. Както видяхме, всички частици са също и вълни. Това означава, че физическите обекти и всичко други неща, което ние възприемаме в реалността, са изградени от интерфериращи структури - факт, който има неоспорими холографски последици.

Друга непреодолима част от доказателствата идва от едно скорошно експериментално откритие. През 70-те години наличната технология вече позволява да се проведе експеримента с двете частици, замислен от Бел, и мнозина изследователи опитват да решат задачата. Въпреки че откритията са обещаващи, никой не е в състояние да получи убедителни и окончателни резултати. Най-сетне през 1982 г. физиците Ален Аспе, Жан Далибар и Жерар Роже от Института по оптика при Парижкия университет успяват. Първо те създават серии от двойки фотони, като загряват калциеви атоми с лазери. След това позволяват на всеки фотон да отлети в противоположни направления през тръба с дължина 6,5 метра и да преминава през специални филтри, които го насочват към един от два възможни анализатора на поляризацията. 10 билионни части от секундата отнема на всеки филтър превключването от единия към другия анализатор, около 30 билионни части от секундата по-малко, отколкото отнема на светлината да пропътува целите 13 метра, отделящи всеки набор фотони. По този начин Аспе и неговите колеги са в състояние да изключат всяка възможност за комуникация между фотоните посредством някой от познатите физически процеси.

Аспе и неговият екип откриват, че, както предсказва квантовата теория, всеки фотон все пак е способен да съотнася (корелира) своя ъгъл на поляризация с този на неговия двойник. Това означава, че или Айн-щайновата забрана за комуникация със скорост по-голяма от тази на светлината бива нарушена, или двата фотона са нелокално свързани. Тъй като повечето физици се противопоставят на допускането за процеси със скорост по-голяма от тази на светлината, експериментът на Аспе обикновено се разглежда като действително доказателство, че връзката между двата фотона е нелокална. Освен това, както отбелязва физикът Пол Дейвис от университета на Нюкасъл на Тайн *, Англия, тъй като *всички* частици са постоянно взаимодействащи и отделящи се, „нелокалните аспекти на квантовите системи са следователно общо свойство на природата“¹³.

Откритията на Аспе не доказват, че моделът на вселената, предложен от Бом, е правилен, но те наистина му дават страхотна подкрепа. Всъщност, както отбелязахме, Бом не смята никаква теория за правилна в един абсолютен смисъл, включително своята собствена. Всички са само приближения до истината, крайни карти, които ние използваме, за да картографираме територия, която е и безкрайна, и неделима. Това не означава, че той смята своята теория за недоказуема. Той е уверен, че в някакъв бъдещ момент ще бъдат развити техники, които ще позволят да бъдат проверени неговите идеи (когато Бом е критикуван в този пункт, той отбелязва, че има редица теории във физиката, като например „суперструнната теория“, които вероятно няма да е възможно да бъдат проверени в течение на няколко десетилетия).

РЕАКЦИЯТА НА ОБЩНОСТТА НА ФИЗИЦИТЕ

Повечето физици са скептично настроени към идеите на Бом. Например физикът от Йейл Лий Смолин просто не намира теорията на Бом за „много завладяваща, от гледна точка на физиката“¹⁴. Въпреки това, налице е един почти повсеместен респект към интелигентността на Бом. Мнението на физика от Бостънския университет Абнър Ши-мони е представително за този възглед. „Страхувам се, че не разбирам неговата теория. Тя несъмнено е една метафора и

* Нюкасъл на Тайн или Тайнсайд се нарича съвкупността от град Нюкасъл с прилежащите му градове и селища по двете страни на устието на река Тайн. - Бел. прев.

въпросът е как буквално да приемем метафората. Все пак той действително мисли много задълбочено по темата и аз мисля, че е направил огромна услуга, като е поставил тези въпроси на предната линия на физическото изследване, вместо да ги потули. Той е един смел, дързък и с богато въображение човек."¹⁵

Въпреки този скептицизъм, има и физици, които симпатизират на идеите на Бом, включително такива светили като Роджър Пенроуз от Оксфорд, създателят на модерната теория за черната дупка; Бернар д'Еспан от Парижкия университет, един от водещите световни авторитети по идейните основания на квантовата теория; Брайън Джоузефсън от Кеймбридж, носител на Нобелова награда за физика през 1973 г. Джоузефсън смята, че неясният ред на Бом може някой ден да доведе до включването на Бога или Духа в рамката на науката - идея, която Джоузефсън поддържа¹⁶.

ПРИБРАМ И БОМ ЗАЕДНО

Разгледани заедно, теориите на Бом и Прибрам предоставят напълно нов начин за вглеждане в света: *Нашите мозъци конструират математически обективната реалност чрез интерпретиране на честоти, които са в крайна сметка проекции от друго измерение, от един по-дълбок ред на съществуване, който е отвъд пространството и времето: Мозъкът е холограма, забулена в една холографска вселена.*

Този синтез кара Прибрам да осъзнае, че обективният свят не съществува, най-малкото не по начина, по който сме свикнали да вярваме. Това, което е „извън нас“, е необятен океан от вълни и честоти, а реалността ни изглежда действителна само защото нашите мозъци са в състояние да възприемат тази холографска мъглявина и да я обърнат в пръчките, камъните и другите познати обекти, които изграждат нашия свят. Как мозъкът (който сам е изграден от честоти на материята) е в състояние да възприеме нещо толкова невеществено като мъглявината от честоти и да я превърне в нещо, което изглежда твърдо при допир? „Видът математически процеси, който Бекеши симулира с неговите вибратори, играе основна роля в начина, по който нашите мозъци конструират образа на един външен свят“, казва Прибрам¹⁷. С други думи, гладкостта на едно парче фин порцелан и усещането на пясък под краката ни при разходка по плажа са в действителност само разгърнати версии на синдрома на илюзорния крайник.

Според Прибрам това не означава, че няма порцеланови чашки и зрънца пясък извън нас. Това просто означава, че една порцеланова чашка има два различни аспекта на нейната реалност. Когато преминава през филтъра на лещите на нашия мозък, тя се проявява като чаша. Но ако можем да се отървем от нашите очни лещи, ние ще я преживеем като една ин-терференчна картина. Кой от тези аспекти е реален и кой - илюзия? „И двата са реални за мен - казва Прибрам - или, ако искате да го изрека, нито един от тях не е реален.“¹⁸

Това положение на нещата не се ограничава само до порцелановите чашки. Ние също обладаваме два твърде различни аспекта на нашата реалност. Можем да разглеждаме себе си като физически тела, движещи се през пространството. Или можем да се разглеждаме като мъглявина от интерференчни структури, за-булили от край до край космическата холограма. Бом смята, че тази втора гледна точка може да бъде дори по-правилна, защото да мислим себе си като холографски ум/мозък, *гледащ* към една холографска вселена, е отново абстракция, опит за отделяне на две неща, които в крайна сметка не могат да бъдат отделени¹⁹.

Не се измъчвайте, ако това е трудно за схващане. Относително лесно е да разберем идеята на холизма в нещо, което е външно за нас, като ябълка в холограма. Това, което създава затруднения в случая е, че ние не гледаме холограмата. Ние сме част от холограмата.

Трудността е и друг показател за това, колко радикални са измененията, които Бом и Прибрам се опитват да внесат в нашия начин на мислене. Но това не е просто едно коренно преразглеждане. Твърдението на Прибрам, че нашите мозъци конструират обекти, бледнее пред друг от изводите на Бом: *че ние дори конструираме пространството и времето*²⁰. Последствията от този възглед са само една от темите, които ще бъдат обсъдени, когато изследваме въздействието, което идеите на Бом и Прибрам имат върху работата на изследователи в други области.

Част II

УМ И ТЯЛО

Ако се вземем внимателно в някое отделно човешко същество, ние незабавно ще забележим, че само по себе си то е уникална холограма - самостоятелна, самопораждаща и самопознаваща се. Все пак ако откъснем това същество от неговия планетарен контекст, бързо ще разберем, че човешката форма не се различава от една мандала или символична поема, защото вътре в нейната форма и енергиен поток съществува изчерпателна информация за различните физически, социални, психологически и еволюционни контексти, в рамките на които тя е създадена.

Д-р Кен Дайчтуалд
в *Холографската парадигма*
(под редакцията на Кен Уилбър)

ГЛАВА ТРЕТА

ХОЛОГРАФСКИЯТ МОДЕЛ И ПСИХОЛОГИЯТА

Докато традиционният модел на психиатрията и психоанализата е строго персоналистичен и биографичен, модерното изследване на съзнанието прибавя нови равнища, области и измерения и показва човешката психика като същностно съизмерима с цялата вселена и с всичко съществуващо.

Станислав Гроф
Отвъд мозъка

Сред повлияните от холографския модел научни области е и психологията. Това не е изненадващо, защото, както отбелязва Бом, самото съзнание ни дава съвършен пример за това, което той разбира под неделимо и плавно движение. Приливът и отливът на нашето съзнание не е точно определим, но може да бъде разглеждан като една по-дълбока и по-фундаментална реалност, от която нашите мисли и идеи се разбулват. На свой ред, тези мисли и идеи не се различават от вълничките, въртопчетата и водовъртежите, които се образуват в някой поток и, подобно на водовъртежите в едно течение, някои могат да се повтарят и устояват по един повече или по-малко стабилен начин, докато други са мимолетни и изчезват почти толкова бързо, както се и появяват.

Холографската идея хвърля светлина и върху необяснимите връзки, които понякога се осъществяват между съзнанията на двама или повече души. Един от най-известните примери за такава връзка е въплътен в понятието колективно несъзнавано на швейцарския психолог Карл Юнг. Още в началото на своята кариера Юнг започва да се убеждава, че сънищата, изкуството, фантазиите и халюцинациите на неговите пациенти често съдържат символи и представи, които не могат да бъдат обяснени изцяло като продукти на развитието на болестта, отразено в медицинското им досие. Вместо това подобни символи много близко наподобяват образите и темите на големите световни митологии и религии. Юнг заключава, че митове, сънища, халюцинации и религиозни видения възникват от един и същи източник - колективното несъзнавано, споделяно от всички хора.

През 1906 г. Юнг има преживяване, което го води към този извод - то е свързано с халюцинацията на млад мъж, страдащ от параноидна шизофрения. Един ден, докато минава на визитация, Юнг намира младия мъж да стои до прозореца и да гледа втречено слънцето. При това той си движи главата от едната страна към другата по странен начин. Когато Юнг го запитва какво прави, той обяснява, че гледа пениса на слънцето, а когато си движи главата от едната страна към другата, пенисът на слънцето се движи и кара вятъра да духа.

Тогава Юнг възприема твърдението на мъжа като продукт на халюцинация. Няколко години по-късно обаче той се натъква на писан преди 2000 години персийски религиозен текст, който променя мнението му. Текстът съдържа серия от ритуали и молитви (заклинания), предназначени да предизвикат видения. Описва се едно от виденията и се казва, че ако участникът гледа слънцето, той ще види една тръба, която виси от него, и когато тръбата се движи от едната страна към другата, това кара вятъра да духа. Тъй като обстоятелствата правят извънредно невероятно мъжът да е познавал текста, в който е описан ритуалът, Юнг стига до извода, че видението на мъжа е не просто продукт на неговото подсъзнание, а е избликнал от едно по-дълбоко равнище, от колективното несъзнавано на самата човешка раса. Юнг нарича тези образи *архетипове* и смята, че те са толкова древни, сякаш всеки от нас има памет на човек на възраст 2 милиона години, спотаена някъде в дълбините на нашите подсъзнания.

Макар понятието колективно несъзнавано на Юнг да оказва изключително въздействие върху психологията и днес се приема от несметен брой психолози и психиатри, нашето съвременно разбиране на вселената не ни дава механизъм за обяснение на неговото съществуване. Взаимосвързаността на всички неща, предсказвана от холографския модел, предлага обаче едно обяснение. Във вселена, в която всички неща са безкрайно взаимосвързани, всички съзнания са също взаимосвързани. Въпреки външния си облик, ние сме същества без граници. Или както казва Бом: „В дълбините си съзнанието на човечеството е едно.“¹

Ако всеки от нас има достъп до несъзнаваното познание на цялата човешка раса, защо тогава всички ние не сме ходещи енциклопедии? Психологът Робърт М. Андерсън-младши от Политехническият институт „Ринсилър“ в Трой, щата Ню Йорк, смята, че е така, защото ние сме в състояние да проникнем само в тази информация в неявния ред, която е от пряко значе-, ние за нашата памет. Андерсън нарича този селективен процес *персонален резонанс* и като илюстрация посочва, че един вибриращ камертон ще резонира с (или ще предизвика вибрация в) друг камертон само ако вторият камертон има сходна структура, форма и размер. „Благодарение на персоналния резонанс, относително малко от почти безкрайното многообразие от „образи“ в неизявената холографска структура на вселената са налични за индивидуалното персонално съзнание - казва Андерсън. - Затова, когато просветлени личности са надзъртали преди векове в това обединено съзнание, те не са написали теория на относителността, защото не са изучавали физика в контекст, подобен на този, в който я е изучавал Айнщайн.“²

СЪНИЩАТА

И ХОЛОГРАФСКАТА ВСЕЛЕНА

Друг учен, който смята, че неявният ред на Бом има приложение в психологията, е психиатърът Монтъгю Улман, основателят на лабораторията за изследване на сънищата в медицинския център „Маймонидес“ в Бруклин, Ню Йорк и заслужил професор по клинична психиатрия в медицинския колеж „Алберт Айнщайн“, също в Ню Йорк. Първоначалният интерес на Монтъгю към холографската идея води началото си също от неговото предположение, че всички хора са взаимосвързани в холографския ред. Интересът му е съвсем основателен. През 60-те и 70-те години той отговаря за множество ЕСФ експерименти, споменати в увода. Дори днес ЕСФ изследванията, провеждани в „Маймонидес“, си остават едно от най-добрите емпирични доказателства, че, най-малкото в сънищата си, ние сме в състояние да общуваме помежду си по начини, които понастоящем не могат да бъдат обяснени.

В типичен експеримент платен доброволец, който потвърждава, че не притежава никакви екстрасензор-ни способности, бил помолен да спи в стая на лабораторията, докато човек в друга стая се съсредоточава върху една произволно подбрана картина и се опитва да накара доброволеца да сънува образите, които тя съдържа. Понякога резултатите били неубедителни. Но друг път доброволците имат сънища, които са очевидно повлияни и от картините. Например, когато избраната картина е „Животни“ на Тамайо, на която са изобразени две кучета, оголили зъби и виещи над три кокала, изследваната сънува, че тя е на банкет, където няма достатъчно месо и всеки внимателно наблюдава другия, докато лакомо яде отредената му порция.

В друг експеримент избраната картина е „Париж от прозореца“ на Шагал, на която с ярки цветове е изрисуван мъж, гледащ през прозореца към силуета на Париж. Картината съдържа и няколко други необичайни черти, включително котка с човешко лице, няколко малки фигури на хора, носещи се във въздуха, и стол, покрит с цветя. В течение на няколко нощи изследваният сънува много пъти различни френски неща, френска архитектура, шапка на френски полицаи и човек във френско официално облекло, гледащ към различните „нива“ на едно френско село. Някои от образите в тези сънища изглеждат съдържат и специфични отпратки към вибриращите цветове на картината и необичайните ѝ черти, като например образа на рояк пчели, жужащ над цветя, и един ярко-цветен празник от типа на карнавала, в който хората носят костюми и маски³.

Макар Улман да смята, че подобни открития са доказателство за стоящото зад тях състояние на взаимосвързаност, за което говори Бом, той смята, че дори по-убедителен пример на холографска цялост може да бъде открита в друг аспект на сънуването. Това е способността на нашите двойници в съня да бъдат често далеч по-мъдри от нас, когато сме будни. Улман казва

например, че в неговата психоаналитична практика се е случвало да има пациент, който изглежда съвършено непросветлен в будно състояние - подъл, егоистичен, арогантен, изпозвач и манипулатор; човек, който е фрагментирал и дехуманизилал всичките си междуличностни взаимоотношения. Обаче без значение колко духовно спял може да бъде един човек или неспособен да признае своите собствени недостатъци, неизменно сънищата честно обрисуват неговите падения и съдържат метафори, които са като че ли предназначени да го подтикнат към състояние на по-голямо самоосъзнаване.

Нещо повече, подобни сънища не са единични случаи. В течение на своята практика Улман забелязва, че когато един от неговите пациенти не успява да разпознае или да приеме някаква истина за себе си, тази истина се появява отново и отново в сънищата му, в различни метафорични маски и свързана с различни преживявания от неговото минало, но винаги в очевиден опит да му предложи нови възможности да се примири с истината.

Тъй като човек може да пренебрегне съвета на своите сънища и да си живее така до сто години, Улман смята, че този процес на самосъветване е насочен към нещо повече от добруването на индивида. Той смята, че природата се грижи за оцеляването на видовете. Съгласен е с Бом за важността на целостта и смята, че сънищата са природният начин да се опитаме да се противопоставим на нашия непреодолим импулс да фрагментираме света. „Един индивид може да се откъсне от всичко, което е свързано с дух на сътрудничество, на любов, на осмисленост на живота, и все пак да оцелее, но народите не могат да си позволят този лукс. Ако не се научим как да преодоляваме всички начини, по които фрагментираме човешката раса, национално, религиозно, икономически и по всякакъв друг начин, ние ще продължаваме да се намираме в положение, в което можем случайно да унищожим цялата картина - казва Улман. - Единственият начин, по който можем да го направим, е да се взем в начина, по който фрагментираме съществуването си като индивиди. Сънищата отразяват нашия индивидуален опит, но мисля, че е така, защото има по-голяма същностна необходимост да се запазят видовете, да се поддържа свързаността между тях.“⁴

Какъв е източникът на безкрайния поток от мъдрост, който извира в нашите сънища? Улман твърди, че не знае, но изказва едно предположение. Предвид на това, че неявният ред е в известен смисъл някакъв безкраен информационен източник, може би той е източникът на този по-голям фонд от знания. Може би сънищата са мост между достъпните за възприятието и неявните редове и представляват „една естествена трансформация на неизявеното в проявено“⁵. Ако Улман е прав в предположението си, то преобръща традиционния психоаналитичен възглед за сънищата, защото вместо сънищата да съдържат нещо, което се издига в съзнанието от един първичен субстрат на личността, точно обратното би трябвало да е вярно.

ПСИХОЗАТА И НЕЯВНИЯТ РЕД

Улман смята, че някои аспекти на психозата също могат да бъдат обяснени чрез холографската идея. И Бом, и Прибрам отбелязват, че преживяванията, описани от мистиците през вековете -като усещане за космическо единство с вселената, чувство на единение с всичко живо и т. н. - са твърде много сходни с описанията на неявния ред. Те предполагат, че може би мистиците са в състояние по някакъв начин да надзъртат отвъд обичайната проявена реалност и да съзират нейните по-дълбоки, по-холографски качества. Улман смята, че болните от психоза също са в състояние да преживяват някои аспекти от холографското равнище на реалността. Но тъй като те не могат да подредят преживяванията си рационално, тези надзъртания са само трагични пародии на описаното от мистиците.

Шизофрениците например често описват необятни усещания на единство с вселената, но по магически, илюзорен начин. Те описват усещането за липса на граници между тях и другите, вярване, което ги кара да мислят, че техните мисли повече не са лични. Те смятат, че са способни да четат мислите на другите. И вместо да разглеждат хора, обекти и понятия като индивидуални неща, те често ги разглеждат като членове на все по-големи и по-големи подкласове, тенденция, която изглежда да е начин за изразяване на холографското качество на реалността, в която те се намират.

Улман смята, че шизофрениците се опитват да предадат своето усещане за неделима

цялост по начина, по който те виждат пространството и времето. Изследванията показват, че шизофрениците често разглеждат обратното на някое отношение като тъждествено на отношението⁶. Например според начина на мислене на шизофрениците да кажеш, че „събитие А следва събитие Б" е същото като да кажеш, че „събитие Б следва събитие А". Представата, че едно събитие следва друго в някакъв вид времева последователност е безсмислено, защото всички точки на времето са разглеждани като еднакви. Същото важи и за пространствените отношения. Ако главата на човека е над раменете му, тогава неговите рамене са също над главата му. Подобно на образа върху холографска плака, нещата повече нямат точни местоположения и пространствените взаимоотношения губят значението си.

Улман смята, че определени аспекти на холографското мислене са още по-изразени при страдащите от манийно-депресивна психоза. Докато при шизофрениците има само полъх от холографския ред, манийно болният е дълбоко обвързан с него и се отъждествява с неговия безкраен потенциал. „Той не може да се справи с всички мисли и идеи, които нахлуват в него по такъв зашеметяващ начин - твърди Улман. - Той трябва да лъже, да се преструва и да изопачава тези мисли и идеи, които се отнасят до него, така, че да ги приспособи към своята разширяваща се перспектива. Крайният резултат, разбира се, е повече хаос и объркване, примесени със случайни изблици на творчество и успех във взаимната реалност.”⁷ Манийно болният се депресираща, след като се завърне от тази сюрреална отпускат и отново се сблъска със събитията на всекидневния живот.

Ако е истина, че всички ние се сблъскваме с аспекти на неявния ред, когато спим, защо тези сблъсъци нямат същия ефект върху нас, както става при болните от психоза? Една от причините, казва Улман, е, че ние оставяме уникалната и предизвикателна логика на съня зад себе си, когато будърстваме. Поради своето състояние болният от психоза е принуден да се бори с него, докато едновременно се опитва да действа във всекидневната реалност. Улман теоретизира също, че когато спим, повечето от нас имат природен защитен механизъм, който ни предпазва от влизане в контакт с част от неявния ред, по-голяма от тази, с която можем да се справим.

ОСЪЗНАТИ СЪНИЩА И ПАРАЛЕЛНИ ВСЕЛЕНИ

През последните години психолозите все повече се интересуват от осъзнатите сънища - вид съновидения, в които сънуващият поддържа напълно будно съзнанието си и осъзнава, че спи. Освен фактора съзнателност, осъзнатите сънища са уникални и в няколко други отношения. За разлика от нормалните сънища, в които сънуващият е предимно пасивен участник, в един осъзнат сън сънуващият често е в състояние да контролира съня по различни начини - да обръща кошмарите в приятни преживявания, да променя обстановката на съня и/или да извиква определени хора или ситуации. Осъзнатите сънища са също много по-живи и заредени с жизненост от нормалните сънища. В един осъзнат сън мраморните подове изглеждат съвсем солидни и реални, а цветята яркочветни и ароматни, всичко е вибриращо и странно наситено с енергия. Учените, които изследват осъзнатите сънища смята, че те могат да доведат до нови начини за стимулиране на личностното израстване, повишават самоувереността, увеличават психическото и физическото здраве и улесняват решаването на творчески проблеми⁸.

През 1987 г. на годишното събрание на Асоциацията за изследване на сънищата, проведено във град Вашингтон, физикът Фред Алън Улф направи изказване, в което твърдеше, че холографският модел може да помогне за обяснението на този необичаен феномен. Улф, който понякога сам има осъзнати сънища, отбелязва, че една холографска плака реално поражда два образа - виртуален, който изглежда разположен в пространството зад филма, и реален, който идва на фокус в пространството пред филма. Една разлика между двата е, че светлинните вълни, които образуват един виртуален образ, изглеждат така, сякаш се отделят *от* един видим фокус или източник. Както видяхме, това е илюзия, защото виртуалният образ на една холограма има протяжност в пространството не по-голяма от тази на образа в огледало. Но реалният образ на една холограма се образува от светлинните лъчи, които идват *на* фокус и това не е илюзия. Реалният образ наистина обладава протяжност в пространството. За съжаление, малко внимание се обръща на този реален образ в обичайните приложения на холографията, защото един образ,

който идва на фокус в празното пространство, е невидим и може да бъде видян само когато през него минат пращинки или бива издухат дим.

Улф смята, че всички сънища са вътрешни холо-грами, а обичайните сънища са по-малко живи и ярки, защото те са виртуални образи. Той обаче смята, че мозъкът има и способността да поражда реални образи, а именно такъв е случаят, когато ние сънуваме осъзнато. Необичайната жизненост на осъзнатите сънища се дължи на факта, че вълните са събиращи се, а не отделящи се. Ако има „наблюдател“, в който тези вълни се събират, той ще бъде потопен в сцената, а сцената, която идва на фокус, ще го „съдържа в себе си“. По този начин преживяването на съня ще изглежда „осъзнато“, отбелязва Улф⁹.

Подобно на Прибрам, Улф смята, че нашият ум създава илюзията на реалността „извън нас“ чрез същия вид процеси, изучени от Бекеши. Той смята, че тези процеси са също това, което позволява на осъзнато сънуващия да създава субективни реалности, в които неща като мраморни подове и цветя са толкова осезаеми и реални като техните т. нар. обективни съответствия. Всъщност според него нашата способност да сънуваме осъзнато подсказва, че може би няма голяма разлика между света като цяло и света в главите ни. „Когато наблюдателят и наблюдаваното могат да се отделят и да се каже, че това е наблюдателят и това е наблюдаваното, което изглежда е ефектът при осъзнатите сънища, тогава аз мисля, че е съмнително дали (осъзнатите сънища) трябва да бъдат разглеждани като субективни“, казва Улф¹⁰.

Улф предполага, че осъзнатите сънища (а може би всички сънища) са в действителност посещения в паралелни вселени. Те са само по-малки холограми в рамките на по-голямата и по-обхватна космическа холограма. Той даже предполага, че способността за осъзнато сънуване е може би по-добре да бъде наречена осъзнаване на паралелна вселена. „Аз го наричам осъзнаване на паралелна вселена, защото смятам, че паралелни вселени възникват така, както другите образи в холограмата“, заявява Улф¹¹. Тази и други подобни идеи относно висшата природа на сънуването ще бъдат разгледани по-задълбочено малко по-късно.

НА АВТОСТОП

В БЕЗКРАЙНИЯ ТУНЕЛ

Представата, че ние сме в състояние да се доберем до образи от колективното несъзнавано или даже да посещаваме паралелни сънувани вселени, бледнее пред изводите на друг изтъкнат изследовател, повлиян от холографския модел. Той се казва Станислав Гроф, ръководител на психиатричните изследвания в Мерилендския център за психиатрични изследвания и асистент по психиатрия в медицинския колеж на университета „Джон Хопкинс“. След повече от тридесет години изследвания на необикновени състояния на съзнанието Гроф стига до извода, че пътищата за проучване, достъпни за нашите души посредством холографската взаимосвързаност, са повече от необятни. Те действително са безкрайни.

За пръв път Гроф се интересува от необикновени състояния на съзнанието през 50-те години, докато изследва клиничните приложения на халюциноген-на ЛСД в Психиатричния научен институт в родния му град Прага (Чехословакия). Целта на изследването му била да определи дали ЛСД има някакво терапевтично приложение. Когато Гроф започва работата си, мнозина учени смятат, че ЛСД-преживяването е само една стресова реакция, начин на реагиране на мозъка спрямо вредния химикал. Но когато Гроф изучава записите на преживяванията на пациентите, той не открива доказателство за някаква повтаряща се стресова реакция. Вместо това, налице е определена приемственост между сеансите на пациента. „Вместо да бъдат несвързани и произволни, съдържанието на преживяванията изглежда представя последователно разбулване на все по-дълбоки равнища на несъзнаваното“, казва Гроф¹². Това показва, че повтаряните ЛСД сеанси имат важни последици за практиката и теорията на психотерапията и дават на Гроф и неговите колеги стимула, от който те се нуждаят за продължаване на изследването. Резултатите са впечатляващи. Бързо става ясно, че серията от ЛСД-сеанси е в състояние да ускори психотерапевтичния процес и скъсява времето, необходимо за лечение на много болести. Травматизиращите спомени, които с години преследват пациентите, са изваждани най-вече и подлагани на терапия, а понякога дори сериозни заболявания, от рода на шизофрения, са излекувани¹³. Но още по-изумителното е, че мнозина от пациентите бързо

прескачат отвъд свързани с тяхното заболяване проблеми в области, които са неизследвани от западната психология.

Едно обичайно преживяване е възкресяването на усещанията в утробата. Отначало Гроф мисли, че това са само въображаеми преживявания, но тъй като данните продължават да се натрупват той разбира, че познанията за ембриологията, които се съдържат в описанията, често пъти далеч надвишават образованието на пациента в тази област. Пациентите точно описват определени характеристики на сърдечните тонове на тяхната майка, природата на акустичните явления в перитонеалната кухина, специфични подробности относно кръвообращението в плацентата и даже детайли за различните клетъчни и биохимични процеси, които се извършват. Те също описват важни мисли и чувства, които има тяхната майка по време на бременността, и събития от рода на физически травми, които тя е преживяла.

Винаги, когато е възможно, Гроф разследва тези твърдения и в определени случаи е в състояние да ги провери, като разпитва майката и други хора, които имат отношение. Психиатри, психолози и биолози, които преживяват пренатални спомени по време на своето участие в програмата (всички терапевти, които участват в изследването също трябва да преминат през няколко сесии на ЛСД-психотерапия) изразяват сходно удивление от очевидната автентичност на преживяванията¹⁴.

Най-смущаващите сред всички били тези преживявания, в които съзнанието на пациентите изглежда се разширява отвъд обикновените граници на его-то и изследва това, което като че ли засяга други живи същества и дори други обекти. Например Гроф има една пациентка, която неочаквано се изпълва с убеждението, че е приела самоличността на едно женско праисторическо влечуго. Тя не само дава богато на детайли описание на това, което е усещала, докато е пребивавала в подобна форма, но отбелязва, че частта от анатомията на мъжкарите от този вид, която тя намира за най-сексуално възбуждаща, е зона от цветни люспи върху страничната част на главата им. Въпреки че жената не притежава предварително познание за такива неща, един разговор, който Гроф провежда по-късно със зоолог, потвърждава, че при определени видове влечуги оцветените области върху главата наистина играят важна роля като пускови механизми на сексуалното възбуждане.

Пациентите са в състояние да проникнат в съзнанието на техни сродници и предшественици. Една жена преживява това, което вероятно е изпитвала нейната майка на тригодишна възраст и точно описва събитие, което е изплашило и сполетяло майка ѝ по това време. Жената дава и точно описание на къщата, в която майка ѝ е живяла, както и на бялата прес-тилчица, която е носила - все детайли, които майката по-късно потвърждава и твърди, че никога не е говорила за това преди. Други пациенти дават също толкова точни описания на събития, които сполетяват техни предшественици, живели десетилетия и дори столетия по-рано.

Други преживявания включват в себе си достъп до расова и колективна памет. Хора от славянски произход имат преживяването като че ли участват в завоевателните походи на монголските орди на Чингис хан, танцуват в транс с бушмените от Калахари, биват подложени на ритуалите на инициация на австралийските аборигени и умират като жертви в жертвоприношения на ацтеките. И отново описанията често съдържат неизвестни исторически факти и степен на познания, която често изобщо не се връзва с образованието на пациента, с расата му и с предишни изложения по темата. Например един необразован пациент дава богато на подробности описание на техниките, използвани в египетската практика за балсамиране и мумифициране, включително формата и значението на различни амулети и саркофази, списък с материали, използвани за придаване на трайност на дрехата на мумията, размера и формата на превръзките на мумията и други езотерични страни на египетските погребални церемонии. Други лица се настройват на вълната на културите от Далечния Изток и не само дават впечатляващи описания на това, което изглежда да е японска, китайска или тибетска душа, но също разясняват различни даоистки или бу-дистки учения.

Всъщност изглежда, че няма никаква граница, отвъд която ЛСД-пациентите на Гроф да не могат да проникнат. Те като че ли са способни да узнаят какво е да е си някакво животно и дори растение от еволюционното родословие, да преживеят какво е да си кръвна клетка, атом, термоядрен процес в слънцето и даже съзнанието на целия космос. Нещо повече, те демонстрират способността да преминават отвъд пространство и време и понякога разказват

свръхестествено точна ясновидска информация. В едно още по-странно разположение на духа те понякога се натъкват на нечовешки разум по време на своите интелектуални пътешествия, безплатни същества, духовни водачи от „по-висши планове на съзнанието" и други свръхчовешки същества.

Понякога участниците в експеримента пътешестват в области, които изглежда да са други вселени и други равнища на реалността. В един определено разстройващ сеанс млад мъж, страдащ от депресия, се озовава в нещо, което изглежда да е друго измерение. Той е обгърнат от страхотна бляскава светлина и въпреки че не може да види никого, усеща, че е заобиколен с множество безплатни същества. Изведнъж усеща нечие присъствие много близо до него и за негово удивление то започва да общува с него телепатически. То го моли да установи връзка с едно семейство в моравския град Кромериц и да им каже, че за техния син Ладислав се грижат добре и всичко е наред. След което му дава името на семейството, адреса и телефонния номер.

Информацията не говори нищо нито на Гроф, нито на младия мъж и изглежда абсолютно несвързана с проблемите на пациента и с неговото лечение. Все пак Гроф не може да си го избие от главата. „След известно колебание и със смесени чувства, най-накрая реших да направя това, което несъмнено щеше да ме превърне в мишена за шегите на моите колеги, ако те разберат - казва Гроф. - Аз отидох до телефона, набрах номера в Кромериц и попитах дали може да говоря с Ладислав. За мое изумление жената от другата страна на линията започна да плаче. Когато се поуспокои, тя ми каза с пресеклив глас: „Нашият син вече не е с нас; той си замина, ние го загубихме преди три седмици."¹⁵

През 60-те години Гроф получава работа в Центъра за психиатрични изследвания в Мериленд и се премества в САЩ. Центърът също извършва контролирани изследвания на психотерапевтични приложения на ЛСД и това позволява на Гроф да продължи своите изследвания. В допълнение към проучването на въздействията на повтарящи се ЛСД-сеанси върху хора с различни психични заболявания, центърът изследва и въздействията върху „нормални" доброволци - лекари, медицински сестри, художници, музиканти, философи, учени, свещеници и теолози. Все така Гроф открива същия вид феномени, които отново и отново се появяват. Почти изглежда като че ли ЛСД дава на човешкото съзнание достъп до своего рода безкрайна тунелна система, лабиринт от тунели и странични пътища, налични в потайните пространства на несъзнаваното, и която буквално свързва всичко във вселената с всичко останало.

След като лично ръководи над три хиляди ЛСД-сеанса (всеки от които трае поне пет часа) и изучава записите на повече от две хиляди сеанса, проведени от колеги, Гроф става непоколебимо убеден, че се случва нещо изключително. „След години на идейна борба и объркване, аз стигнах до извода, че данните от ЛСД-изследванията показват настоящата необходимост от драстично преразглеждане на съществуващите парадигми на психологията, психиатрията, медицината и може би на науката изобщо - казва той. - Понастоящем за мен няма съмнение, че нашето съвременно разбиране на вселената, на природата на реалността и особено на човешките същества е повърхностно, неправилно и непълно."¹⁶

Гроф изковава термина *трансперсонален*, за да опише подобни явления, преживявания, в които съзнанието трансцендира обичайните граници на личността, а в края на 60-те години той се свързва с неколцина други професионалисти единомишленици, включително психологът и педагогът Абрахам Мас-лоу, за да основе нов клон на психологията, наречен *трансперсонална психология*.

Ако нашият съвременен възглед за реалността не може да обясни трансперсоналните събития, какво ново разбиране може да заеме неговото място? Гроф смята, че това е холографският модел. Както отбелязва той, същностните характеристики на трансперсоналните преживявания - чувството, че всички граници са илюзорни, липсата на разграничение между част и цяло и взаимосвързаността на всички неща - са все качества, за които се очаква да са налични в една холографска вселена. В допълнение той смята, че разбудената природа на пространството и времето в холографската област обяснява защо трансперсоналните преживявания не са обвързани с обичайните пространствени или времеви ограничения.

Гроф мисли, че почти безкрайната способност за съхраняване и обработване на информация, присъща на холограмата, обяснява и факта, че всички видения, фантазии и други

„психически гещалти“ съдържат огромно количество информация за личността на индивида. Един единствен образ, преживян по време на ЛСД-сеанса, може да съдържа информация за нагласата на човека към живота изобщо, за травма, която е преживял по време на детството си, за това, доколко се самоуважава той, какво мисли за родителите си и какво за своя брак - всичко това въплътено във всеобхватната метафора на сцената. Такива преживявания са холографски по друг начин, по това, че всяка малка част на сцената може да съдържа и цялостен комплекс информация. По такъв начин свободните асоциации и други аналитични техники, изпълнявани върху най-дребните детайли на сцената, могат да предизвикат допълнителен поток от данни за участващия в нея индивид.

Сложната съставна природа на архетиповите образи може да бъде моделирана посредством холографската идея. Както отбелязва Гроф, холографията прави възможно натрупването на поредица от експона-ции, примерно образите на всеки член от голямо семейство, върху една и съща плака. Когато се направи това, обработената част от плаката ще съдържа образа на индивид, който не е член на семейството, а е всеки един от тях едновременно. „Тези наистина сложни образи представят един изящен модел на определен вид трансперсонално преживяване, каквито са архетипните образи на Космическия човек, Жена, Майка, Баща, Любовник, Трикстер, Глупак или Мъченик“, казва Гроф¹⁷.

Ако всяко експониране се прави под малко по-различен ъгъл, вместо да доведе до получаване на сложна картина, фотоплаката може да бъде използвана за създаване на серия от холографски образи, които сякаш се преливат. Гроф смята, че това илюстрира друг аспект на преживяването на видения, а именно тенденцията за разбулване на безброй образи в бърза последователност, всеки от които се появява и след това се разтваря в следващия сякаш чрез магия. Той мисли, че успехът на холографията в моделирането на толкова много различни аспекти на архетипното преживяване подсказва, че има дълбока връзка между холографските процеси и начина, по който се създават архетипите.

Гроф е убеден, че данните за скрит, холографски ред действително се разкриват всеки път, когато човек преживява някакво необичайно състояние на съзнанието:

Идеята на Бом за разбудения и забулвания ред, както и че определени важни аспекти на реалността не са достъпни за преживяване и изследване при обикновени обстоятелства имат непосредствено значение за разбирането на необичайните състояния на съзнанието. Хора, които преживяват различни необичайни състояния на съзнанието, включително добре образовани и вещи учени от различни научни дисциплини, често съобщават, че те навлизат в скрити области на реалността, които изглежда са автентични и в някакъв смисъл са съдържащи се във всекидневната реалност и от по-висок порядък спрямо нея¹⁸.

ХОЛОТРОПНАТА ТЕРАПИЯ

Може би най-значимото откритие на Гроф е, че едни и същи феномени, описани от хора, приели ЛСД, могат да бъдат преживяни и без прибегване до наркотици от какъвто и да е вид. За тази цел Гроф и съпругата му Кристина разработват проста, ненаркотична техника за предизвикване на тези *холотропни*, или необичайни, състояния на съзнанието. Те определят холотропното състояние на съзнанието като състояние, в което е възможно навлизането в холографския лабиринт, свързващ всички аспекти на съществуването. Те са биологичната, психичната, расовата и духовната история на човека, миналото, настоящето и бъдещето на света, други равнища на реалността и всичките други опитности, вече обсъждани в контекста на ЛСД-преживяването.

Станислав и Кристина Гроф наричат своята техника *холотропна терапия* и използват бързо и контролирано дишане, емоционално наситена музика, масаж и физическа тренировка, за да предизвикат променящи се състояния на съзнанието. До днес хиляди хора са посетили техните курсове и описали преживявания, които са също толкова поразителни и емоционални дълбоки, колкото описаните от изследваните хора в предишната дейност на Гроф с прилагане на ЛСД. Гроф описва своята сегашна работа и представя подробен преглед на своите методи в книгата си *Приключението да откриеш себе си*.

ВОДОВЪРТЕЖИТЕ НА МИСЪЛТА И МНОЖЕСТВЕННИТЕ ЛИЧНОСТИ

Редица изследователи използват холографския мо-Дел, за да обяснят различни аспекти на самия мисловен процес. Например психиатърът Едгар А. Ливин-сън от Ню Йорк смята, че холограмата дава ценен модел за разбиране на внезапните и преобразяващи промени, които хората често преживяват по време на психотерапията. Той основава своето заключение върху факта, че такива промени настъпват независимо каква техника или психоаналитичен подход използва терапевтът. Следователно, смята той, всички психоаналитични подходи са чисто церемониални, а промяната се дължи изцяло на някакъв друг фактор.

Ливинсън смята, че този фактор е резонансът. Един терапевт винаги знае кога лечението върви добре, отбелязва той. Налице е силно чувство, че парчетата от един изплъзващ се модел се обединяват. Терапевтът не казва нищо ново на пациента, но вместо това изглежда се получава резониране с нещо, което пациентът вече подсъзнателно знае: „Като че ли един огромен, триизмерен, пространствено закодиран образ на преживяването на пациента се разгръща в хода на терапията, преминава през всеки аспект на неговия живот, на историята на заболяването му и на взаимодействието му с терапевта. В някаква точка се получава своего рода „претоварване" и всичко си идва на мястото." ¹⁹

Ливинсън смята, че тези триизмерни изображения на преживяванията са холограми, заровени дълбоко в душата на пациента, а един резонанс на чувства между терапевта и пациента ги кара да изплуват в процес, подобен на начина, по който лазер с определена честота възсъздава образ, създаден посредством лазер със същата честота, от холограма с множествен образ. „Холографският модел предлага радикално нова парадигма, която може да ни предостави нов начин за възприемане и свързване на клиничните явления, за които винаги се е знаело, че са важни, но са били препращани към „изкуството" на психотерапията - казва Ливинсън. - Този модел предлага една възможна теоретическа матрица за промяна и практическа надежда за проявяване на психотерапевтична-та техника". ²⁰

Психиатърът Дейвид Шейнбърг, декан на докто-рантската психоаналитична програма в Института по психиатрия „Уилям Алънсън Уайт" в Ню Йорк, смята, че твърдението на Бом, че мислите са като водовъртежи в река, трябва да бъде възприето буквално и обяснява защо нашите мисловни нагласи и вярвания понякога се втвърдяват и стават неподатливи на промяна. Изследванията показват, че тези водовъртежи са често пъти удивително стабилни. Голямото червено петно на Юпитер, гигантски водовъртеж от газ с широчина над 40 000 километра, остава непокътнато, откакто за пръв път е открито преди повече от 300 години. Шейнбърг смята, че същата тази тенденция към стабилност кара определени водовъртежи на мисълта (нашите представи и мнения) понякога да се циментират в съзнанието ни.

Той смята, че действителната неизменност на някои водовъртежи е често пагубна за нашето израстване като човешки същества. Един особено мощен водовъртеж може да господства над нашето поведение и да накърнява способността ни да усвояваме нови идеи и информация. Той може да ни прави хора стандартни, повтарящи се, да създава блокирания в творческия поток на съзнанието ни, да не ни позволява да видим нашата собствена цялост и да ни кара да се чувстваме несвързани с човешкия род, откъснати от него. Шейнбърг смята, че тези водовъртежи могат дори да обяснят процеси от рода на надпреварата в ядреното въоръжаване: „Да погледнем на надпреварата в ядреното въоръжаване като на водовъртеж, възникващ от алчността на хора, които са изолирани в техните обособени личности и не чувстват връзката си с други човешки същества. Те изпитват една особена празнота и стават алчни за всичко, което може да ги изпълни. Следователно ядрените индустрии се развиват, защото те предоставят голямо количество пари и алчността е толкова нарастваща, че подобни хора не ги е грижа какво може да произлезе от техните действия." ²¹

Подобно на Бом, Шейнбърг смята, че нашето съзнание непрестанно се разбулва от неявния ред, а когато допуснем постоянно да се формират едни и същи водовъртежи, смята той, ние издигаме бариера между нас и безкрайните положителни и обновяващи взаимодействия, които можем да осъществим с този безкраен извор на всичко съществуващо. За да добием смътна представа какво губим, той предлага да погледнем едно дете. Децата все още не са имали

времето да формират водовъртежи, а това се отразява в открития и гъвкав начин, по който те взаимодействат със света. Според Шейнбърг искрящата жизненост на едно дете изразява самата същност на забулващо-раз-булващата природа на съзнанието, когато то не е възпирано и спъвано.

Ако искате да осъзнаете вашите собствени замръзнали мисловни водовъртежи, Шейнбърг ви препоръчва да обърнете специално внимание на начина, по който се държите при разговор. Когато хора с втвърдени и непроменливи вярвания говорят с други, те се опитват да оправдаят своята самоличност, като демонстрират привързаност към своите мнения и стремеж да ги отстояват. Техните съждения рядко се променят под въздействие на някаква нова информация, на която те попадат, и с цялото си поведение те показват, че малко ги интересува дали в разговора ще се осъществи някакво реално взаимодействие. Човек, който е открит към бликащата природа на съзнанието, е по-склонен да види замразеното състояние на взаимоотношенията, налагано от такива мисловни водовъртежи. Такива хора поемат риска да участват в динамичното взаимодействие при разговора, а не да застават в статичната позиция на безкрайно каканижене на едни и същи свои мнения. „Човешкият отклик и изговарянето на този отклик, обратната връзка с реакциите към такъв отклик и проясняването на отношенията между различни реакции са начинът, по който хората участват в потока на неявния ред" - казва Шейнбърг²².

Друг психически феномен, който носи няколко белега на неизявеното, е разстройството на множествената личност или РМЛ. РМЛ е чудат синдром, при който две или повече различни личности обитават едно тяло. Жертвите на това разстройство, или „мно-жествениците", често не осъзнават състоянието си. Те не разбират, че контролът над тяхното тяло се движи напред-назад между различни личности и вместо това смятат, че страдат от някакъв вид амнезия, объркване или краткотрайни загуби на съзнание. Повечето множественици имат между осем и тринадесет личности, макар че така наречените супермножественици могат да имат повече от сто подличности.

Една от най-красноречивите статистики относно множествениците е, че 97 процента от тях са преживели тежка травма в детството си, често под формата на чудовищна психологическа, физическа и сексуална злоупотреба. Това води много изследователи до извода, че превръщането в множественик е начинът, по който психиката се справя с извънредна и съкрушителна за душата болка. Като се разделя на две или повече личности, душата е в състояние да раздели и разпредели болката по някакъв начин, а няколкото личности носят това, което би се оказало твърде трудно за издържане от само една личност.

В този смисъл превръщането в множественик е може би крайният пример на това, което Бом разбира под фрагментация (раздробяване). Интересно е да се отбележи, че когато душата се самораздробява, тя не става съвкупност от счупени и нащърбени глинени късчета, но съвкупност от по-малки цялости, завършени и самоподдържащи се, с техни собствени черти, мотиви и желания. Въпреки че тези цялости не са идентични копия на оригиналната личност, те са свързани с динамиката на автентичната, оригиналната личност, а това само по себе си показва, че е включен някакъв вид холографски процес.

Твърдението на Бом, че раздробяването винаги в крайна сметка се оказва разрушително, е също очевидно при синдрома. Макар превръщането в множественик да позволява на човека да преживее едно иначе непоносимо детство, то носи със себе си куп неприятни странични ефекти. Сред тях са депресия, тревожност и пристъпи на паника, фобии, сърдечни и дихателни проблеми, необяснимо гадене, мигреноподобни болки, склонност към самоосакатяване и много други физически и умствени разстройства. Поразително, но точно като по часовник повечето множественици получават диагнозата си, когато са на между 28 и 35-годишна възраст, едно „съвпадение", което показва, че някаква вътрешна алармена система може би зазвънява на тази възраст, предупреждавайки ги, че е наложително да им бъде сложена диагноза и по такъв начин да получат помощта, от която се нуждаят. Тази идея изглежда възниква от факта, че множествениците, които достигат 40 години, преди да им се постави диагноза, често съобщават за усещането си, че ако скоро не потърсят помощ, всякакъв шанс за оздравяване ще бъде изгубен²³. Въпреки временните предимства, които измъчената психика е получила от раздробяването, ясно е, че умственото и физическото добруване и може би дори оцеляване все пак зависи от целостта.

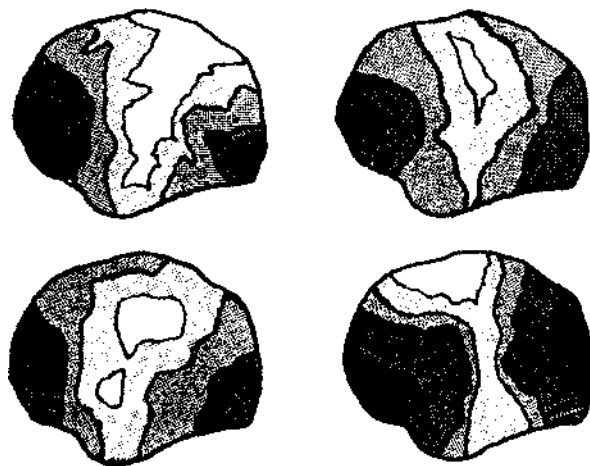
Друг необичаен признак на РМЛ е, че всяка от личностите на множественика притежава различна структура на мозъчните вълни. Това е удивително, защото както психиатърът от Националния здравен институт Франк Пътнам, който е изследвал този феномен, отбелязва, нормално структурата на мозъчните вълни на човека не се променя дори в извънредно емоционални състояния. Картината на мозъчните вълни не е единственото нещо, което варира от личност до личност. Картината на кръвообращението, мускулният тонус, пулсът, позата и даже алергиите могат да се променят, когато един множественик преминава от една личност в следващата.

Тъй като картината на мозъчните вълни не е свързана с отделен неврон или с група неврони, а е общо качество на мозъка, това подсказва, че някакъв вид холографски процес също може да е замесен. Точно както една холограма с множествен образ може да съхранява и проектира десетки цели сцени, може би мозъчната холограма може да складира и да поражда подобно множество от цели личности. С други думи, може би това, което ние наричаме „Аз“, е също холограма, а когато мозъкът на един множественик превключва от един холографски „Аз“ към следващия, тези подобни на смяната на диапозитиви в диапроектор движения напред-назад се отразяват в общите промени, които стават в мозъчно-вълновата дейност, както и в тялото изобщо (вж. фиг. 10). Физиологически-те промени, които се извършват, когато един множественик превключи от една личност на друга, също имат съществени последици за отношението между ум и здраве и ще бъдат обсъдени по-подробно в следващата глава.

ЦЕПНАТИНА В ТЪКАНТА НА РЕАЛНОСТТА

Друг голям принос на Юнг е определянето на понятието синхроничност. Както споменах в увода, синхроничностите са съвпадения, които са така необичайни и толкова значими, че едва ли могат да бъдат приписани на случайността. Всеки от нас е преживял синхроничност в някакъв момент от своя живот, например когато научим странна нова дума и след това я чуваме по новините няколко часа по-късно или когато размишляваме по някаква тъмна и неясна тема и след това забележим други хора да говорят по нея.

Преди няколко години аз преживях серия синхроничности, в които участваше шоуменът Бъфало Бил. Веднъж, докато правех лека тренировка сутринта, преди да започна да пиша, включих телевизора. През тази януарска утрин на 1983 г. аз правех лицеви опори, докато по телевизията вървеше някаква игра и аз неочаквано извиках името „Бъфало Бил!“. Отначало бях озадачен от моя изблик, но след това осъзнах, че водещият на играта е задал въпроса „Под какво друго име е известен Уилям Фредерик Коди?“ Въпреки че не бях обърнал съзнателно внимание на шоуто, по някаква причина моето подсъзнание бе насочил всичките си усилия към въпроса и бе му отговорило. Тогава аз не мислих много върху случилото се и продължих с работата си през деня. Няколко часа по-късно един приятел ми телефонира и ме попита дали мога да реша един приятелски спор относно някаква дреболия от театралната сфера. Аз предложих да опитам, след което последва въпросът: „Вярно ли е, че предсмъртните думи на Джон Баримор са били „Не сте ли незаконен син на Бъфало Бил?“ Помислих си, че тази втора среща с Бъфало Бил е странна, но все пак я отбелязах като съвпадение, докато по-късно този ден не пристигна по пощата последният брой на списание „Смитсъниън“ и аз не го отворих. Една от водещите статии беше озаглавена „Последният от големите скаути се завърна“. Тя беше за... познахте: Бъфало Бил (между другото аз не бях в състояние да отговоря на дребния въпрос на моя приятел и все още нямам представа дали тези са били предсмъртните думи на Баримор или не).

фиг. 10 Картини на мозъчните вълни на четири подличности на един човек, страдащ от разстройство на множествената личност. Възможно ли е мозъкът да използва холографски принципи, за да складира огромното количество информация, необходима за при-ютяването на дузини и дори стотици личности в едно-единствено тяло? (Прерисувано от автора от оригинала в една статия от Бенет Дж. Браун в „Америкън Джърнъл ъф Клиникъл Хипноузис" (American Journal of Clinil Hypnosis).

Колкото и невероятно да беше това преживяване, единственото нещо, което изглежда смислено в него беше неговата невероятна природа. Има обаче и друг вид синхроничност, която е забележителна не само поради нейната невероятност, но и заради очевидната връзка на събитията, които протичат дълбоко в човешката психика. Класическият пример е историята със скарабея на Юнг. Юнг лекува една жена, чийто твърдо рационален подход към живота я затруднява да извлече полза от лечението. След поредица обезсърчаващи сеанси жената разказва на Юнг сън, в който участва един бръмбар скарабей. Юнг знае, че в египетската митология скарабейт символизира прераждане и се учудва дали подсъзнанието на жената не показва символически, че тя претърпява някакъв вид психологическо прераждане. В момента, в който ѝ разказва това, нещо почуква по прозореца и той вдига очи, за да види един златистозелен скарабей от другата страна на стъклото (това е единственият случай, когато скарабей се появява на прозореца на Юнг). Той отваря прозореца и пуска скарабея да лети из стаята, когато представя своята интерпретация на съня. Жената била толкова слисана, че смекчава своята рационалност и от този момент нейната отзивчивост към лечението се подобрява.

Юнг се натъква на много такива значими съвпадения по време на своята психотерапевтична работа и отбелязва, че те почти винаги съпровождат периоди на емоционална интензивност и трансформация: фундаментални промени във вярата, неочаквани и нови прозрения, смърт, раждане, дори професионални промени. Той забелязва, че те достигат върха си, когато новото разбиране или прозрение се появи на повърхността на съзнанието на пациента. Когато новите идеи стават по-широко известни, други терапевти започват да описват своите собствени преживявания със синхроничността.

Например работещият в Цюрих психиатър Карл Алфред Майер, който от дълго време си сътрудничи с Юнг, разказва за една дългогодишна синхроничност. Американка, страдаща от сериозна депресия, изминава целия път от Учън в Китай, за да бъде лекувана от Майер. Жената била хирург и оглавявала мисионерска болница във Учън от двадесет години насам. Тя се интересува от местната култура и става познавач на китайската философия. По време на своето лечение лекарката разказва на Майер сън, в който вижда болницата, като едното от крилата ѝ е разрушено. Тъй като нейната самоличност е твърде тясно свързана с болницата, Майер смята, че сънят ѝ показва загуба на нейното усещане на Аза, нейната американска идентичност, и това е причинило депресията ѝ. Той я посъветва да се върне в Щатите и, когато тя го прави, депресията бързо изчезва, както той предрича. Преди жената да отпътува, той я кара да начертае подробна скица на разрушената болница. Година по-късно японците атакуват Китай и бомбардират Учънската болница. Американката изпраща на Майер копие от списание „Лайф", в което на двойна страница има снимка на частично разрушената болница и тя е идентична с рисунката, която

лекарката е направила преди девет години. Символичното и твърде лично послание на нейния сън се разплисква отвъд границите на нейната психика и преминава във физическата реалност²⁴.

Тъй като подобни случаи са впечатляващи, Юнг се убеждава, че такива синхроничности не са случайни произшествия, а са факт, свързан с психологическите процеси в индивидите, които ги преживяват. Тъй като той не може да разбере как нещо, което се случва дълбоко в психиката, може да причини събития или серия събития във физическия свят, най-малкото в класическия смисъл, той предполага, че някакъв нов принцип трябва да бъде включен, един акаузален свързващ принцип, досега неизвестен за науката.

Когато Юнг издига за пръв път тази идея, повечето физици не я приемат на сериозно (въпреки че един изтъкнат за времето си физик, Волфганг Паули, намира идеята за достатъчно значима, тъй че става съавтор на Юнг за една книга по темата, озаглавена *Интерпретация на природата и душата*). Но щом се установява съществуването на нелокални връзки, някои физици придават на идеята на Юнг друг вид *, физикът Пол Дейвис заявява: „Тези *нелокални* квантови ефекти са всъщност форма на синхроничност, в смисъл, че те установяват връзка - точно взаимна зависимост - между събития, за които всяка форма на причинно-следствена връзка е забранена.“²⁵

Друг физик, който приема синхроничността сериозно, е ф. Дейвид Пийт. Пийт смята, че синхронните от Юнгов тип са не само реални, но предлагат още едно доказателство за невия ред. Както видяхме, според Бом очевидната отделеност на съзнанието и материята е една илюзия, творение на човешкия ум, което се появява само след като и двете се разбулят в проявения свят на обекти и последователно протичащо време. Ако няма разделение между ум и материя в невия ред, основата, от която всички неща възникват, тогава не е необичайно да очакваме, че реалността може също да бъде пронизана от следи на тази дълбока свързаност. Пийт смята, че синхроничностите следователно са „цепнатини“ в тъканта на реалността, краткотрайни процепи, които ни позволяват да хвърлим бегъл поглед към необхватния и единен ред, който стои в основата на всичко в природата.

Казано по друг начин, Пийт мисли, че синхроничностите разкриват отсъствието на разделение между физическия свят и нашата вътрешна психическа реалност. По такъв начин относителната рядкост на синхронистични преживявания в нашия живот показва не само степента, в която ние сами се фрагментираме от общото поле на съзнанието, но също степента, в която се самоизолираме от безкрайния и удивителен потенциал на по-дълбоките редове на ума и реалността. Според Пийт когато ние преживяваме една синхроничност, това, което реално изпитваме, „е човешкият ум, действащ за момент в своя истински ред и разпростиращ се навсякъде в обществото и природата, движещ се през редове на увеличаваща се изтънченост, достигащ източника на ума и материята в самата творческа способност“²⁶.

Това е една смайваща идея. Действително всички наши обусловени от здравия разум предразсъдъци за света са основани върху предпоставката, че субективната и обективната реалност са твърде много разделени. Затова синхроничностите изглеждат толкова объркващи и непонятни за нас. Но ако в края на краищата няма разделение между физическия свят и нашите вътрешни психически процеси, тогава трябва да сме готови да променим нещо повече от нашето обичайно разбиране на вселената, защото подразбиращите се следствия са зашеметяващи.

Едно подразбиращо се следствие е, че обективната реалност е в по-голяма степен подобна на сън, отколкото ние някога сме подозирали. Да си представим например, че сънуваме как си седим на маса и вечеряме с нашия шеф и съпругата му. Както знаете от опит, всички различни опорни точки на съня - масата, столовете, чиниите, солничките и пипернички-те - изглеждат като отделни обекти. Да си представим също, че вие преживявате една синхроничност в съня; може би са ви сервирали някое особено отблъскващо ястие и когато вие попитате сервитьора какво е това, той ви казва, че името на ястието е „Вашият шеф“. Като осъзнавате, че противността на ястието издава вашите истински чувства към шефа ви, вие сте смутен и се чудите как един аспект на вашия „вътрешен“ аз успява да разкрие „външната“ реалност на сцената, която сънувате. Разбира се, щом се пробудите, вие ще разберете, че синхроничността изобщо не е толкова странна, защото реално няма разграничение между вашия „вътрешен“ аз и „външната“

* Както беше споменато, нелокалните ефекти не се дължат на причинно-следствени отношения и затова са акаузални.

реалност на съня. По същия начин вие разбирате, че очевидната разделеност на различните обекти в съня е също илюзия, защото всичко се създава от един по-дълбок и по-фундаментален ред - неразрушимата цялост на вашето собствено подсъзнание.

Ако няма разделение между умствения и физическия свят, същите качества са в сила и за обективната реалност. Според Пийт това не означава, че материалната вселена е една илюзия, защото и неизявено, и проявено играят роля в създаването на реалността. Нито пък означава, че се губи индивидуалността, не повече отколкото образът на една роза се изгубва, когато тя се запише върху холографска плака. Това просто означава, че ние отново сме като водовъртежи в река, уникални, но неотделими от потока на природата. Или както Пийт се изразява: „Азът живее само като един аспект на по-финото движение, което включва реда на цялото съзнание.“²⁷

И така ние описахме пълен кръг - от откритието, че съзнанието съдържа целостта на обективната реалност - цялостната история на биологичния живот върху планетата, световните религии и митологии и динамиката, както на кръвните клетки, така и на звездите - до откритието, че материалната вселена може също да съдържа вътре в своята основа и вътък най-съкровените процеси на съзнанието. Такава е природата на дълбоката свързаност между всички неща в една холографска вселена. В следващата глава ние ще изследваме как свързаността, както и други аспекти на холографската идея, засягат сегашното ни разбиране за здравето.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

ВЪЗПЯВАМ ХОЛОГРАФСКОТО ТЯЛО

Едва ли ще познаеш кой съм или
какво искам да ти кажа,
Но все пак ще ти нося здраве *...

Уолт Уитман
Песен за себе си

На един 61-годишен мъж, когото ще наречем Франк, поставят диагнозата рак на гърлото, която почти винаги означава фатален изход, и му казват, че шансовете да остане жив са 5%. Теглото му намалява от 59 на 44 кг. Той е крайно изнемощял, едва си преглъща слюнката и трудно диша. Лекарите спорят дали изобщо да го подлагат на радиационна терапия, защото е твърде възможно лечението само да увеличи мъките му, без значимо да увеличи шансовете му за оцеляване. Въпреки всичко те решават да го подложат на терапията.

След това, за голям късмет на франк, д-р О. Карл Саймънтън, радиационен онколог и медицински директор на Онкологичния консултантски и изследователски център в Далас, щата Тексас, е помолен да участва в неговото лечение. Саймънтън предполага, че самият франк може да повлияе върху хода на своето заболяване. Той го обучава на няколко техники за релаксация и визуализация, разработени от самия него и колегите му. От този момент, три пъти на ден, Франк си представя облъчването, което получава, като състоящо се от милиони малки енергийни куршум-чета, бомбардиращи неговите клетки. Освен това визуализира своите ракови клетки като по-слаби и по-объркани от нормалните си клетки и поради това неспособни да възстановят загубите, които претърпяват. След това той визуализира как неговите бели кръвни телца, войниците на имунната система, идват, струпват се около мъртвите и умиращите ракови клетки и ги пренасят към черния дроб и бъбреците, за да бъдат изхвърлени от тялото.

Резултатите са поразителни и далеч надминават това, което обикновено се получава в такива случаи, когато пациенти биват лекувани единствено с радиация. Лечението с радиация върви като по магия. Франк не изпитва почти никой от негативните странични ефекти - увреждане на кожата и слизестите мембрани, - които нормално съпровождат подобна терапия. Той възвръща загубеното си тегло и своята сила - само за два месеца всички признаци на неговия рак изчезват. Саймънтън смята, че забележителното възстановяване на франк се дължи до голяма степен на всекидневните упражнения по визуализация.

Саймънтън и колегите му упорито продължават изследванията си и обучават на техните визуализиращи техники 159 пациенти с рак, смятани за медицински нелечими. На такива пациенти им се дава живот от 12 месеца. Четири години по-късно 63 от пациентите са все още живи. От тях 14 не показват признаци на заболяването, при 12 ракът регресира и при 17 болестта си остава устойчива. Средната продължителност на живот за групата като цяло е 24,4 месеца, над два пъти по-дълго от националната норма¹.

Оттогава Саймънтън провежда поредица подобни изследвания, всички с положителни резултати. Въпреки тези обещаващи открития работата му все още се смята за спорна. Критиците му например твърдят, че хората, които участват в изследванията на Саймънтън, не са „средностатистически“ пациенти. Мнозина от тях са потърсили Саймънтън с нарочната цел да научат неговите техники и това показва, че те вече имат един извънредно бояк дух. Въпреки това мнозина изследователи намират резултатите на Саймънтън достатъчно убедителни, за да подкрепят неговата работа, а самият той основава Раков център „Саймънтън“, една преуспяваща институция за изследвания и лечение в Пасифик Пелисейдс, щата Калифорния, в която се преподават техники с използване на въображението при пациенти, борещи се с различни

* Превод на Цв. Стоянов. - Бел. прев.

заболявания. Терапевтичната употреба на въображението завладява въображението на публиката и едно скорошно проучване показва, че алтернативно лечение на рака се прилага четири пъти по-често².

Как така някакъв си образ, формирал се в ума, може да оказва въздействие върху нещо толкова страховито като нелечим рак? Не е изненадващо, че холографската теория за мозъка може да бъде използвана за обяснение и на този феномен. Психологът Джийн Ахтърбърг, директор по изследванията и рехабилитацията в Центъра по здравна наука на Тексаския университет в Далас и един от учените, които спомагат за доразвиване на техниките с използване на въображението, прилагани от Саймънтън, смята, че именно холографските способности на мозъка ни дават ключа към загадката.

Както беше отбелязано, всички преживявания са в крайна сметка просто неврофизиологически процеси, протичащи в мозъка. Според холографския модел причината да преживяваме някои неща, например емоциите, като вътрешни реалности, а други, примерно песните на птиците и лаенето на кучетата, като външни реалности, се крие в обстоятелството, къде мозъкът ги разполага, когато ги създава като вътрешна холограма, която ние преживяваме като реалност. Както видяхме обаче, мозъкът не може винаги да прави разлика между това, което е „отвън“, и това, което той смята, че е „отвън“, и поради това хората с ампутирани крайници понякога изпитват усещания за илюзорен крайник. Казано по друг начин, в един мозък, който действа холографски, припомняният образ на нещо може да има по-голямо влияние върху сетивата, отколкото самото нещо.

Той може да има и еднакво мощен ефект върху физиологията на тялото, състояние, преживявано непосредствено от всеки, който понякога е усещал как пулсът му се ускорява, след като си е представял как притиска любимата в прегръдката си. Или всеки, който е усещал как му се изпотяват дланите, след като е извикал във въображението си спомена за някакво необичайно плашещо преживяване. На пръв поглед фактът, че тялото не може винаги да прави разлика между въобразено и реално събитие, може да изглежда странен, но като се вземе предвид холографският модел - който твърди, че всички преживявания, били те реални или въобразени, се свеждат до един и същ език на холографски организирани вълнови форми, - ситуацията става много по-малко озадачаваща. Или както казва Ахтърбърг: „Когато образите се разглеждат в светлината на холографската идея, тяхното всемогъщо въздействие върху функционирането на тялото е съвсем логично. Образът, поведението и физио-логическите изменения, които ги съпътстват, са единен аспект на един и същи феномен.“³

Бом използва своята идея за неявния ред, или по-дълбокото и нелокално равнище на съществуване, от което възниква цялата наша вселена, за да изрази повторно гледището си: „Всяко действие започва от едно намерение в неявния ред. Въобразяването е вече създаването на формата; то вече има намерението и зародишите на всички движения, които е необходимо да бъдат извършени. А това засяга тялото и т. н., така че, когато сътворяването се осъществява по този начин от по-фините нива на неявния ред, то преминава през тях, докато се прояви в явния ред.“⁴ С други думи, в неявния ред, както и в самия мозък, въображение и реалност са в крайна сметка неразделими и затова не трябва да ни изненадва, че образите в ума могат в крайна сметка да се проявят като реалности във физическото тяло.

Ахтърбърг намира, че физиологическите ефекти, добивани с помощта на въображението, са не само мощни, но могат да бъдат и извънредно точни. Например терминът *бяло кръвно телце* в действителност обозначава голям брой различни видове клетки. В едно изследване Ахтърбърг решава да види какво ще стане, ако може да тренира хора да повишат броя само на един определен тип бели кръвни телца в своето тяло. За да го направи, тя обучава група колеги студенти как да си представят една клетка, известна като неутрофил, главната съставка в общата маса на белите кръвни телца. Обучава втора група да си представят Т-клетки, един по-специализиран вид бели кръвни телца. В края на изследването групата, която се научила да си представя неутрофила, имала забележимо нарастване на броя на неутрофили в телата си, но никаква промяна в Т-клетките. Групата, която се учила да си представя Т-клетки, имала забележимо нарастване на броя на този вид клетки, но броят на неутрофилите си оставал същият⁵.

Ахтърбърг казва също, че вярата е от решаващо значение за здравето на индивида. Както

посочва тя, действително всеки, който е имал контакт със света на медицината, знае поне една история за пациент, изпратен да си умре вкъщи, но тъй като той „смята“ друго, смайва своите лекари с пълно оздравяване. В нейната блестяща книга *Въображение в лечението* тя описва няколко нейни срещи с подобни случаи. В един от тях жена била в кома, парализирана и с поставена диагноза масивен мозъчен тумор. Тя претърпява хирургическа операция за „смаляване“ на нейния тумор (отстраняване до степента, в която е безопасно), но тъй като се смята, че е близо до смъртта, жената е изпратена у дома, без да бъде подложена на радиационна или химиотерапия.

Вместо незабавно да умре, жената от ден на ден укрепва. Като неин наблюдаващ терапевт Ахтърбърг е в състояние да проследи напредъка ѝ и към края на шестнадесетия месец жената не показва признаци на рак. Защо? Въпреки че е природно интелигентна, тя е само умерено образована и реално не знае какво е значението на думата *тумор* - или на смъртната присъда, която тя изрича. Затова тя не смята, че ще умира и преодолява своя рак със същата увереност и непоколебимост, които използва за преодоляване на всяка друга болест в нейния живот, казва Ахтърбърг. Когато Ахтърбърг я вижда за последен път, жената повече не показва и следа от парализа, захвърлила е бандажите за краката и бастуна и дори два пъти е танцувала⁶.

Ахтърбърг подкрепя твърдението си чрез наблюдението, че хората със забавено умствено развитие и емоционално неуравновесените - които не могат да разберат смъртната присъда, произнасяна от обществото с диагнозата рак, - също имат значително по-ниска заболяемост от рак. Четиригодишно наблюдение в Тексас показва, че само около 4% от смъртните случаи в тези две групи са от рак, докато нормата в щата се движи от 15 до 18 процента. Любопитно е, че няма регистриран случай на левкемия между 1925 и 1978 г. в тези две групи. Изследвания показват подобни резултати в Съединените щати като цяло, както и в различни други страни, сред които Англия, Гърция и Румъния⁷.

Поради тези и други открития Ахтърбърг е на мнение, че при заболяване, дори при обикновена хрема, човек трябва да се подсили с колкото е възможно повече „невронни холограми“ на здравето - във формата на вярвания, образи на добро живеене и хармония, както и образи на активизирани конкретни имунни функции. Тя смята, че ние трябва също да изгоним всякакви вярвания и образи, които имат негативно последствие за здравето ни и да разберем, че нашите телесни холограми са нещо повече от просто образи. Те съдържат други видове информация, включително интелектуални разбирания и тълкувания, съзнателни и несъзнателни предразсъдъци, страхове, надежди, тревоги и т. н.

Препоръката на Ахтърбърг, че ние трябва да се отървем от негативните образи, се приема добре, защото има данни, че въображението може да причини заболяване по същия начин, по който може да лекува. В *Любов, медицина и чудеса* Бърни Сийгъл казва, че често се е натъквал на случаи, в които умствените образи, използвани от пациентите, за да опишат себе си или своя живот, изглежда играят роля в причиняването на техните заболявания. Сред примерите е една пациентка, претърпяла операция за изрязване на гърдите, която му разказва, че тя „усещала потребност да свали нещо от гърдите си“, както и пациент с множествен миелом на гръбначния си стълб, който му казва, че „винаги се е смятал за безгръбначен“, а също и мъж с карцином на ларинкса, чийто баща го наказвал като дете с постоянно хващане за гърлото и му заповядвал „млъкни!“.

Понякога връзката между образа и болестта е толкова впечатляваща, че е трудно да разберем защо тя не е явна за страдащия от нея човек, както в случая с един психотерапевт, който претърпява операция в спешното отделение. При нея му изрязват няколко фута безжизнени черва и след това той казва на Сийгъл: „Радвам се, че вие сте моят хирург. Аз бях подложен на акредитация на моите качества като преподавател. Не можех да се оправям с всичките лайнни тъпотии, които изникваха, или да смеля боклука в моя живот.“⁸ Случаи като този убеждават Сийгъл, че почти всички болести възникват поне в някаква степен в ума, но той не мисли, че това ги прави психосоматични или нереални. Той предпочита да ги нарича *соматозначими*, термин изкован от Бом, за да обобщи по-добре връзката, и извлечен от гръцката дума *сома*, която означава тяло. Това, че всички болести могат да произлизат от ума, не смущава Сийгъл. Той го разглежда по-скоро като знак за огромна надежда, индикатор, че щом имаме силата да причиним болест, то имаме също мощта да сътворим и добро здраве.

Връзката между образ и болест е толкова силна, че въображението може да бъде използвано дори за прогнозиране на перспективите за оживяване на пациента. В друг забележителен експеримент Саймън-тън, съпругата му - психоложката Стефани Матюс-Саймънтън - и психологът Г. Франк Лоулис изследват поредица от кръвни проби на 126 пациенти с напреднал рак. След това те подлагат пациентите на също толкова обстойни психологически тестове, включително упражнения, в които ги карат да обрисуват своя образ, раковото си заболяване, своето лечение и имунната си система. Кръвните проби дават някаква информация за състоянието на пациента, но не водят до никакви по-големи разкрития. Обаче резултатите от психологическите тестове, особено обрисуваните образи, дават енциклопедична информация относно здравния статус на пациента. Всъщност просто чрез анализ на тези обрисувани образи Ахтърбърг по-късно постига 95% точност в предсказването кой ще умре след няколко месеца и кой ще победи своята болест или ще навлезе в период на ремисия⁹.

БАСКЕТБОЛНИТЕ ИГРИ НА УМА

Колкото и невероятни да са данните, подбрани от споменатите по-горе изследователи, те са само върхът на айсберга, когато става въпрос за контрола, който холографският ум упражнява над физическото тяло. А практическите приложения на подобен контрол не са строго ограничени до въпросите на здравето. Многобройни изследвания, проведени в целия свят показват, че въображението има огромно въздействие върху физическата и атлетическата форма.

В един скорошен експеримент психологът Шломо Брезнич от Еврейския университет в Ерусалим наблюдава няколко групи израелски войници, които преминават в марш четиридесет километра, като на всяка група дава различна информация. На някои им казва, че са изминали тридесет километра и им остават още десет. На други съобщава, че те ще изминат шестдесет километра, но в действителност те изминават само четиридесет. На някои позволява да виждат километрични знаци, а на други не дава знаци колко са изминали и колко още им предстои да извървят. В края на изследването Брезнич открива, че равнищата на стресовия хормон в кръвта на войниците винаги отразява тяхната преценка, а не действителното разстояние, което са изминали¹⁰. С други думи *техните тела не реагират на реалността, а на това, което те си въобразяват, че е реалност*.

Според д-р Чарлз А. Гарфийлд, бивш изследовател в НАСА и сегашен президент на Института по приложни науки в Бъркли, щата Калифорния, руснаците обстойно са изследвали връзката между въображение и физическо действие. В едно изследване фаланга съветски атлети от световна класа била разделена на четири групи. Първата група прекарва 100% от тренировъчното време в тренировки. Втората прекарва 75% от времето в тренировки и 25% от времето във визуализиране на точните движения и постиженията, които те искат да постигнат в своя спорт. Третата прекарва 50% от времето в тренировки и 50% във визуализиране, а четвъртата отделя 25% за тренировки и 75% за визуализиране. Невероятно звучи, но на Зимните олимпийски игри през 1980 г. в Лейк Плесид, щата Ню Йорк, четвъртата група показва най-голямо подобрене на формата, следвана от група 3, 2 и 1 - в този ред¹¹.

Гарфийлд, който прекарва стотици часове в интервюиране на атлети и спортни изследователи по целия свят, казва, че руснаците са включили усъвършенствани техники за използване на въображението в много от техните атлетични програми и смятат, че умствените образи действат като прекурсори * в процеса на генериране на невромускулни импулси. Гарфийлд смята, че въображението работи, защото движението се записва холографски в мозъка. В своята книга *Върхова форма: Психически тренировъчни техники на най-големите световни атлети* той казва: „Тези образи са холографски и функционират предимно на подсъзнателното равнище. Холографският механизъм на въобразяване ни позволява бързо да разрешим пространствени проблеми като например сглобяването на сложна машина, хореографската разработка на един танц или преминаването на визуални образи на игри през вашия ум.“¹²

Австралийският психолог Алън Ричардсън постига подобни резултати с баскетболисти. Той взема три групи баскетболисти и проверява тяхната способност да изпълняват свободни

* Биохимически субстанции - например междинна съставка във верига от ензимни реакции, от която се получава по-стабилен или с определени качества продукт. - Бел. прев.

хвърляния. След това инструктира първата група да прекарва 20 минути на ден в изпълнение на свободни хвърляния. На втората група казва да не практикува, а на третата - да прекарва 20 минути на ден във визуализиране как забиват свършени кошове. Както може да се очаква, групата, която нищо не прави, не показва и подобрене. Първата група отбелязва 24% подобрене, но само чрез силата на въображението третата група бележи подобрене с изумителните 23%, почти колкото при практикуващата група¹³.

ЛИПСАТА НА РАЗЛИКА МЕЖДУ ЗДРАВЕ И БОЛЕСТ

Физикът Лари Доси смята, че въображението не е единственият инструмент, който холографският ум може да използва, за да постигне изменения в тялото. Друг инструмент е просто признаването на неделимата цялост на всички неща. Както отбелязва Доси, ние имаме склонност да разглеждаме болестта като нещо външно спрямо нас. Болестта идва отнякъде си и ни обсажда, като разстройва нашето благоденствие. Но ако пространството и времето и всички други неща във вселената са наистина неотделими, тогава ние не можем да правим разлика между здраве и болест.

Как можем да приложим това знание за практически цели в нашия живот? Когато ние престанем да гледаме на болестта като на нещо отделно и вместо това я разглеждаме като част от по-голяма цялост, като например една среда на поведение, начин на хранене, сън, типове физически упражнения и различни други отношения със света изобщо, ние често ще се справяме по-добре с нея, казва Доси. Като доказателство той привлича вниманието към едно изследване, в което страдащи от хронично главоболие са помолени да водят дневник, в който да вписват каква е честотата и остротата на техните болки. Въпреки че регистрирането било замислено като първа стъпка в подготовката за по-нататъшното лечение, повечето от пациентите откриват, че когато започват да водят дневник, тяхното главоболие изчезва¹⁴!

В друг експеримент, цитиран от Доси, група страдащи от епилепсия деца и техните семейства били заснети с видеокамера как взаимодействат помежду си. Понякога имало емоционални изблици по време на сеансите, които често са последвани от действителни припадъци. Когато показват на децата записите и те виждат връзката между тези емоционални събития и своите припадъци, те почти престават да получават пристъпи¹⁵. Защо? Като водят дневник или гледат видеофилм, пациентите са способни да видят своето състояние във връзка с по-голямата картина на своя живот. Когато това се случи, болестта повече не може да бъде разглеждана „като една неканена гостенка, която се е появила отнякъде, а като част от един процес на живеене, който може да бъде точно описан като неделимо цяло - казва Доси. - Когато ние се съсредоточим върху принципа на свързаност и единство и избегнем раздробяването и изолацията, здравето идва“¹⁶.

Доси смята, че думата *пациент* е също толкова подвеждаща, колкото и думата *частица*. Вместо да бъдем отделени и фундаментално изолирани биологически единици, ние сме по същество динамични процеси и структури, които са податливи на анализ като части не повече, отколкото електроните. Нещо повече, ние сме свързани, съединени със силите, които създават и болестта, и здравето, с вярванията на нашето общество, с мисловните нагласи на нашите приятели, на семейството си и на нашите лекари, както и с образите, вярванията и дори със самите думи, които използваме, за да схванем вселената.

В една холографска вселена ние сме свързани с нашите тела, а в предходните страници разгледахме някои от начините, по които тези връзки се проявяват. Но има и други, може би дори безкрайно много други. Както казва Прибрам: „Ако действително всяка част на нашето тяло е отражение на цялото, тогава трябва да има всевъзможни видове механизми, за да се контролира случващото се. Нищо не е твърдо установено по този въпрос.“¹⁷ Предвид нашето невежество по въпроса, вместо да питаме как умът контролира холографското тяло, може би по-важният въпрос е: Каква е степента на този контрол? Има ли някакви ограничения и ако има, какви са те? Това е въпросът, към който сега ще насочим нашето внимание.

ЛЕЧЕБНАТА СИЛА НА ПЪЛНОТО НИЩО

Друг медицински феномен, който ни дава възможност да надзорнем в областта на контрола, упражняван от ума над тялото, е плацебо ефектът. Плацебо се нарича всяко медицинско лечение, което не оказва специфично въздействие върху тялото, но се прилага или за да се покаже внимание към пациента, или като контролно средство в даден двойно прикрит експеримент, т. е. в изследване, в което на една група хора се прилага реално лечение, а на друга лечението е фиктивно. При такива експерименти нито изследователите, нито участниците, които биват проверявани, знаят кой към коя група принадлежи, така че ефектите на реалното лечение могат да бъдат оценени по-точно. Често използвани като плацебо при изследвания на лекарства са таблетки захар. Също и солен разтвор (дестилирана вода със сол в нея), въпреки че плацебото не винаги е непременно лекарство. Мнозина смятат, че каквато и да е медицински значима полза, извлечена от кристали, медни гривни и други нетрадиционни лечебни средства също се дължи на плацебо ефекта.

Дори хирургията е използвана като плацебо. През 50-те години на XX в. стенокардията (пристъпи от болки в гръдния кош, излъчващи се към лявата ръка, които се дължат на намаляване на кръвния поток към сърцето) обикновено се лекува оперативно. Тогава някои находчиви лекари решават да проведат експеримент. Вместо да изпълняват обичайната операция, която се състои в освобождаване на гръдната артерия, те отварят пациентите и след това просто зашиват разреза. Пациентите, които са подложени на симулативната операция, показват облекчение в същата степен, в която и болните, подложени на пълната операция. Пълната операция, както се оказва, създава само един плацебо ефект¹⁸. Въпреки всичко успехът на симулативната операция показва, че някъде дълбоко в нас ние притежаваме способността да контролираме стенокардията.

И това не е всичко. През последния половин век плацебо ефектът е изследван в най-големи подробности в стотици различни проучвания в целия свят. Днес знаем, че средно 35% от всички хора, които получават дадено плацебо, изпитват значим ефект, въпреки че този брой може да варира в голяма степен от ситуация в ситуация. В допълнение към стенокардията заболявания, които реагират на плацебо лечението, са мигрени, алергии, треска, хрема, акне, астма, брадавици, различни видове болки, гадене и морска болест, стомашни язви, психиатрични синдроми като депресия и тревожност, ревматоиден и дегенеративен артрит, диабет, лъчева болест, паркинсонова болест, множествена склероза и рак.

Очевидно диапазонът на тези заболявания е от недотам сериозни до застрашаващи живота, но плацебо ефектът дори върху най-леките заболявания може да включва физиологични промени, които са почти чудотворни. Да вземем например скромната брадавица. Брадавиците са малки туморни израстъци върху кожата, причинени от вирус. Те също са извънредно лесни за лечение чрез плацебо. Доказват го почти безкрайното многообразие от народни ритуали - ритуалът сам по себе си е вид плацебо, - които са използвани за отстраняването им в различни култури. Люис Томас, почетен президент на Раковия център „Сло-ън-Кетъринг“ в Ню Йорк, разказва за един лекар, който редовно избавял пациентите си от брадавици, като просто изрисувал някакво безвредно лилаво петно върху тях. Томас смята, че обяснението на това малко чудо само чрез работата на подсъзнанието не отдава дължимото на плацебо ефекта. „Ако моето подсъзнание може да проумява как да манипулира механизмите, необходими за излекуването на този вирус и за разгръщането на всички разнообразни клетки в правилния ред за целите на тъканното отхвърляне, тогава всичко, което трябва да кажа, е, че моето подсъзнание е отишло много по-напред от мен самия“, казва той¹⁹.

Ефективността на дадено плацебо при дадени обстоятелства също се колебае в широки граници. В деветте двойни прикрити изследвания, в които се съпоставят различни видове плацебо с аспирина, се оказва, че в 54% от случаите те са също толкова ефективни, колкото реалният аналгетик²⁰. Може да се очаква, че тези видове плацебо биха били по-малко ефективни, когато се сравнят с един много по-силен болкоуспокоител като морфина, но не е така. В шест двойно прикрити експеримента различните видове плацебо се оказват в 56% от случаите също толкова ефективни в облекчаването на болката, колкото и морфинът²¹!

Защо? Един фактор, който може да влияе върху ефективността на дадено плацебо е методът, по който то се дава. В общия случай инжекциите се възприемат като по-мощни, отколкото хапчетата, и затова даването на плацебо чрез инжекции може да повиши неговата

ефективност. По същия начин капсулите често се смятат за по-ефективни от таблетките, а дори размерът, формата и цветът на едно хапче могат да играят роля. В изследване, предназначено да определи сугестивната ценност на цвета на хапчетата, изследователите откриват, че хората са склонни да смятат жълтите или оранжевите хапчета като манипулатори на настроението, било то стимуланти или антидепресанти. Тъмночервените хапчета се възприемат като успокоителни, бледолилавите - като халюцино-творни, а белите - като болкоуспокояващи²².

Друг фактор е нагласата, която лекарят предава, когато предписва плацебо. Д-р Дейвид Собел, специалист по плацебо в болницата „Кайзер“ в щата Калифорния, разказва историята за лекар, лекуващ болен от астма пациент, за когото било необичайно трудно да поддържа бронхите си отворени. Лекарят поръчва мостра от ново мощно лекарство от една фармацевтична компания и го дава на човека. В рамките на минути човекът показва поразително подобрене и започва да диша много по-лесно. Обаче следващият път, когато той има пристъп, лекарят решава да види какво ще се случи, ако му даде плацебо. Този път човекът се оплаква, че има нещо сбъркано в предписанието, защото затрудненията в дишането му не са изчезнали напълно. Това убеждава лекаря, че мострата от новото лекарство е наистина мощно ново средство против астмата - докато получава писмо от фармацевтичната компания, която го информира, че вместо новото лекарство те случайно са му пратили плацебо! Очевидно именно несъзнателният ентузиазъм на лекаря при даването на първото плацебо, който липсва при предписването на второто, обяснява противоречието²³.

От гледна точка на холографския модел забележителната реакция на човека спрямо лечението на астма чрез плацебо може отново да бъде обяснена чрез неспособността на ума и тялото да правят разлика между въобразена и действителна реалност. Човекът вярва, че е получил ново мощно лекарство против астма и тази вяра оказва толкова драматично физиологично въздействие върху неговите бели дробове, като че ли му е дадено истинско лекарство. Предупреждението на Ахтърбърг, че невронните холограми, които влияят върху нашето здраве, са променливи и многолики, е подчертавано и от факта, че даже нещо толкова фино като леката разлика в мисловната нагласа на лекаря (и може би в езика на тялото), докато предписва двата вида плацебо е достатъчна, за да накара едното да работи, а другото да не успее. От това е видно, че дори получаваната подсъзнателно информация може да допринесе в голяма степен за вярванията и умствените образи, които влияят върху нашето здраве. Колко ли лекарства работят (или не работят) поради нагласата, която лекарят предава при назначаването им!

ТУМОРИ, ТОПЯЩИ СЕ КАТО СНЕЖНИ ТОПКИ ВЪРХУ ГОРЕЩА ПЕЧКА

Разбирането на ролята, която подобни фактори имат по отношение на ефективността на дадено плацебо, е важно, защото показва как нашата способност да контролираме холографското тяло е отлята в калъпа на вярванията ни. Нашият ум има мощта да премахва брадавици, да изчиства бронхите и да наподобява болкоуспокояващата способност на морфина, но тъй като ние не съзнаваме, че притежаваме силата, трябва да бъдем подлъгани да я използваме. Това може да изглежда почти комично, ако не бяха трагедиите, които често настъпват в резултат на невежеството ни по отношение на нашата собствена сила.

Нищо не може да илюстрира по-добре това от един знаменит случай, описан от психолога Бруно Клопфер. Той лекува мъж на име Райт от напреднал рак на лимфните възли. Всички стандартни лечения били изчерпани и изглеждало, че на Райт му остава малко време. Неговата шия, мишници, гръден кош, корем и слабини са изпълнени с тумори с размер на портокал, а черният му дроб и далакът са толкова уголемени, че два литра млечна течност трябва да бъде дренирана от неговите гърди всеки ден.

Райт обаче не иска да умира. Той е чул за някакво страхотно ново лекарство, наречено кребиозен, и започва да моли своя лекар да му го приложи. Отначало лекарят отказва, защото лекарството е прилагано само върху хора, на които им се дава живот поне три месеца. Но Райт

бил толкова непримирим в своите настойчиви молби, че лекарят му накрая се съгласил. Инжектирал му кребиозен в петък, но дълбоко в себе си не очаквал Райт да изкара уикенда. След това докторът си отишъл у дома.

За негова изненада в понеделник той открива, че Райт е станал от леглото и се разхожда. Клопфер отбелязва, че неговите тумори „са се стопили като снежни топки върху гореща печка" и са се смалили до половината от първоначалния си размер. Това е далеч по-бързо смаяване, отколкото дори най-силното рентгеново лечение може да постигне. Десет дни след първото лечение на Райт с кребиозен той напуска болницата и е, доколкото лекарите могат да кажат, без рак. Когато постъпва в болница, му е била необходима кислородна маска за дишане, а при напускането бил достатъчно добре, за да лети със своя самолет на 3600 м височина, без да изпитва никакви неудобства.

Райт остава добре за около 2 месеца, но тогава се появяват статии, които твърдят, че кребиозенът в действителност няма ефект върху рака на лимфните възли. Райт, който е праволинейно логичен и научен в своето мислене, изпада в силна депресия, пак заболява и е върнат в болницата. Този път неговият лекар решава да направи един експеримент. Той казва на Райт, че кребиозенът е също толкова ефективен, колкото е изглеждал, но че качеството на някои от първоначалните доставки на лекарството се влошило при транспортирането.

Обяснява му обаче, че разполага с нова силно концентрирана версия на лекарството и може да го лекува с нея. Разбира се, лекарят няма никаква нова версия на лекарството и възнамерява да инжектира Райт с чиста вода. За да създаде подходящата атмосфера, той дори разработва една усложнена процедура, преди да инжектира Райт с плацебото.

Отново резултатите са впечатляващи. Туморните маси се топят, течността от гръдния кош изчезва - Райт бързо се изправя на крака и се чувства превъзходно. Той остава без симптоми още два месеца, но тогава Американската медицинска асоциация обявява едно представително национално изследване за кребиозена, което разкрива, че това лекарство е безполезно при лечението на рака. Този път вярата на Райт е напълно разклатена. Неговият рак отново се развива с пълна сила и той умира след два дни²⁴.

Историята на Райт е трагична, но в нея се съдържа едно мощно послание: Когато имаме достатъчно късмет да заобиколим нашето неверие и да се доберем до жизнените сили вътре в нас, ние можем да накараме туморите да се стопят за една нощ.

В случая с кребиозена е въвлечен само един човек, но има подобни случаи, в които участват множество хора. Да вземем химиотерапевтичният агент, наречен цисплатин (Платинол). Когато цисплатинът за пръв път става достъпен, той се рекламира шумно като чудодейно лекарство и 75% от хората, които го вземат, получават подобрене след лечението. Но след като първоначалната вълна на възбуда преминава и употребата на цисплатина става по-рутинна, неговата степен на ефективност спада до около 25-30%. Очевидно по-голямата част от благотворното въздействие на цисплатина се е дължало на плацебо ефекта²⁵.

ВЪРШАТ ЛИ ЛЕКАРСТВАТА ИЗОБЩО НИКАКВА РАБОТА?

Подобни случаи повдигат важен въпрос. Ако лекарства като кребиозенът и цисплатинът действат, когато ние вярваме в тях, и спират да работят, когато спрем да им вярваме, какво означава това за природата на лекарствата изобщо? Трудно е да намерим отговор, но имаме някои ключове за решаването на загадката, физикът Хърбърт Бенсън от Харвардския медицински факултет отбелязва например, че повечето лечения, предписвани преди този век, от пиявиците до пиенето на гущерова кръв, са безполезни, но поради плацебо ефекта те несъмнено са били полезни поне за известно време²⁶.

Бенсън, заедно с д-р Дейвид П. Макколи-младши от лабораторията „Торндайк" в Харвард, правят преглед на изследванията за различни лечения на стенокардия, предписвани през годините, и откриват, че макар лекарствата да идват и да си отиват, степента на успешност - дори за лечения, които сега са дискредитирани - остава винаги висока²⁷. От тези две наблюдения е очевидно, че в миналото плацебо ефектът е играл важна роля в медицината, но дали още играе роля днес? Отговорът, изглежда, е да. федералният Офис за технологична оценка изчислява, че

почти 75% от всички медицински лечения, ползвани в момента, не са подлагани на достатъчно подробно критично изследване, цифра, която показва, че лекарите все още могат да дават плацебо и да не го знаят (Бенсън например смята, че, най-малкото, голям брой продавани без рецепта лекарства действат предимно като плацебо)²⁸.

Предвид изложените дотук данни почти не бихме се учудили, ако всички лекарства са плацебо. Очевидно не е така. Множество лекарства са ефективни, независимо дали вярваме в тях или не: витамин С премахва скорбута, а инсулинът подобрява състоянието на диабетиците дори когато те са скептично настроени. Но все пак проблемът не е толкова лесен, колкото може да изглежда. Да разгледаме следното.

В експеримент, проведен през 1962 г. от лекарите Хариет Линтън и Роберт Лангс, те разказват на участниците, че ще вземат участие в изследване за ефектите на ЛСД, но вместо това им дават плацебо. Въпреки това половин час след вземане на плацебoto участниците започват да изпитват класическите симптоми на реалната дрога, загуба на контрол, мнимо проникване в смисъла на съществуването и т. н. Тези „плацебо пътешествия“ траят по няколко часа²⁹.

Няколко години по-късно, през 1966 г., скандалният днес харвардски психолог Ричард Алперт пътешества на Изток, за да търси свети хора, които могат да му предложат проникване в ЛСД преживяването. Той намира няколко, готови да пробват дрогата и, което е по-интересно, реагиращи по различни начини. Един пандит му казва, че това нещо е добро, но не толкова колкото медитацията. Друг - един тибетски лама - се оплаква, че е получил само главоболие.

Но реакцията, която най-много очарова Алперт, идва от един съсухрен дребен светец в подножието на Хималаите. Тъй като той бил над 60-годишен, Алперт първоначално бил склонен да му даде мека доза от 50 до 75 микрограма. Но човекът се заинтересовал повече от 305-микрограмовите хапчета, които Алперт не сел с него, относително доста голяма доза. Неохотно Алперт му дава едно от хапчетата, но човекът все още не бил удовлетворен. С блясък в очите той поискал още и още и поставил всичките 915 микрограма на своя език, огромна доза по всеки стандарт, след което ги поглъща (за сравнение Гроф използва при своите изследвания средни дози от по около 200 микрограма).

Втрещен, Алперт гледа напрегнато, очаквайки мъжът да започне да вие своите ръце и да крещи като банши*, но вместо това той се държал все едно, че нищо не се е случило. Той остава такъв през целия ден, неговото поведение било толкова спокойно и невъзмутимо, каквото било винаги, с изключение на блесналите погледи, които той от време на време отправя на Алперт. ЛСД очевидно има малък или никакъв ефект върху него. Алперт е толкова впечатлен от преживяването, че зарязва ЛСД, променя името си на Рам Дас и се обръща към мистицизма³⁰.

И така, вземането на плацебо може да произведе същия ефект като реалното лекарство, а приемането на действително лекарство може да не окаже въздействие. Това преобрънато състояние на нещата е демонстрирано в експерименти с амфетамини. В едно изследване в две стаи са разположени по десет души. В първата стая деветима получават стимулиращ амфетамин, а на десетия се дава сънотворен барбитурат. Във втората стая ситуацията е обърната. И в двата случая десетият се държи точно като останалите в компанията. В първата стая самотният консуматор на барбитурат вместо да заспи става оживен и забързан, а във втората единственият, който взема амфетамин, заспива³¹. Има регистриран случай на човек, привикнал към стимуланта риталин, чиято пристрастеност е пренесена към плацебо. С други думи, неговият лекар му дава възможност да избегне всички неприятни странични ефекти на приемането на риталина, като тайно го замества със захарни таблетки. За съжаление, след това човекът започва да проявява пристрастеност към плацебoto³²!

Подобни събития не са ограничени само в експериментални ситуации. Различни видове плацебо играят роля и в нашия всекидневен живот. Дали кофеинът ви държи будни през нощта? Изследванията показват, че дори инжекция с кофеин не поддържа чувствителни към кофеина хора будни, ако те смятат, че са получили успокоително³³. Някога помагал ли ви е антибиотик да се справите с хрема или гърлобол? Ако е така, вие се изпитали плацебо ефекта. Всички хреми се причиняват от вируси, както и някои типове гърлобол, а антибиотиците са ефективни само срещу бактериални инфекции, но не и срещу вирусни. Изпитвали ли сте някога неприятен страничен

* Женски дух в келтския фолклор, за който се смята, че предсказва с вой смърт в семейството. - Бел. прев.

ефект след вземане на някое лекарство? В изследване на транквиланта мефенезин изследователите откриват, че 10 до 20 процента от участниците преживяват отрицателни странични ефекти - включително гадене, сърбежи и сърдечни смущения, - независимо дали са получили реалното лекарство или плацебо ^{*34}. По същия начин в едно скорошно изследване на нов вид химиотерапия на 30% от хората в контролната група - на които се дава плацебо, - им опада косата³⁵. Затова, ако познавате някой, който се лекува чрез химиотерапия, кажете му да бъде оптимистичен в своите очаквания. Умът е нещо мощно.

Освен че ни дават възможност да надзърнем в полето на тази сила, различните видове плацебо подкрепят и един по-холографски подход към разбирането на взаимовръзката ум/тяло. Както отбелязва в една статия в „Ню Йорк Таймс“ журналистката Джейн Броди, водеща рубрики за здравето и храненето: „Ефективността на плацебото дава силна подкрепа на един „холистичен“ възглед за човешкия организъм, възглед, който се радва на нарастващо внимание в медицинските изследвания. Според този възглед умът и тялото непрекъснато взаимодействат и са твърде тясно свързани, за да бъдат разглеждани като независими неща“.³⁶

Плацебо ефектът може да ни засяга по много повече начини, отколкото осъзнаваме, както се вижда от една скорошна и извънредно загадъчна медицинска мистерия. Ако изобщо сте гледали телевизия през последната година, вие без съмнение сте видели един блицкриг (светкавична война) на рекламите, превъзносящи способността на аспирина да понижава риска от сърдечен инфаркт. Има много убедителни данни в подкрепа на това, иначе телевизионните цензори, които са действително педанти по отношение на точността, когато става дума за медицински претенции в рекламите, едва ли биха позволили такива рекламни текстове да излязат в ефир. Всичко това добре. Единственият проблем е, че аспириновият изглежда няма същия ефект върху хората в Англия. Едно изследване, провеждано в течение на шест години от 5139 британски лекари не показва данни, че аспиринът понижава риска от сърдечен инфаркт³⁷. Дали има пропуски в някое от изследванията или съществува възможността някакъв масиран плацебо ефект да носи вината? Каквото и да е случаят, не преставайте да вярвате в профилактичната полза от аспирин. Той все пак може да спаси вашия живот.

Здравни последици от Множествената личност

Друго състояние, което нагледно илюстрира силата на въздействие на ума върху тялото, е разстройството на множествената личност (РМЛ). Освен че притежават различни картини на мозъчните вълни, подличностите на един множественник са психически силно отделени една от друга. Всяка си има свое собствено име, възраст, спомени и способности. Често всяка има свой собствен почерк, обявен пол, културна и расова история, артистични таланти, познания по чужди езици и коефициент на интелигентност.

Още по-забележителни са биологичните промени, които протичат в тялото на множествениците, когато те превключват личностите. Често пъти медицинско състояние, присъщо на една личност, мистериозно изчезва, когато друга личност вземе връх. Д-р Бе-нет Браун от Международното общество за изследване на множествената личност в Чикаго е документирал случай, в който всички от подличностите на един пациент били алергични към портокалов сок, освен една. Ако човекът пиел портокалов сок, когато някоя от неговите алергични личности е поела управлението, той получавал ужасен обрив. Но ако превключел към своята неалергична личност, обривът незабавно започвал да избледнява и той можел свободно да си пие портокалов сок³⁸.

Д-р Франин Хоуълнд, психиатърка от Йейл, специализирала се в лечение на множественици, разказва още по-впечатляващ случай, свързан с реакцията на един множественник към ужилване от оса. Във въпросния случай мъжът идва на уговорената с Хоуълнд среща с око, напълно затворено от оток, вследствие на ужилване от оса. Като разбира,

* Аз по никакъв начин не твърдя, разбира се, че всички странични ефекти на лекарствата са резултат от плацебо ефекта. Ако усетите, че някое лекарство ви влияе зле, *винаги* се консултирайте с лекар.

че той се нуждае от медицинска помощ, Хоулънд вика офталмолог. За съжаление офталмологът можел да види човека най-рано след час и тъй като човекът изпитва остра болка Хоулън решава да пробва нещо. Както се оказва, една от личностите на мъжа била „анестезична личност", която изобщо не усеща болка. Хоулънд кара анестезичната личност да поеме управлението на тялото и болката се прекратява. Но се случва и още нещо. По времето, когато пациентът отива на преглед при офталмолога, отокът е изчезнал и окото му е станало нормално. Като вижда, че няма какво да лекува, очният лекар го изпраща у дома.

Не след дълго обаче анестезичната личност отстъпва контрола върху тялото и първоначалната личност на човека се завръща, заедно с цялата болка и подпухването от ужилването на осата. На другия ден той отива обратно при офталмолога, за да бъде най-накрая лекуван. Нито Хоулънд, нито нейният пациент казват на очния лекар, че човекът е множественик и след като го лекува, офталмологът се обажда на Хоулънд. „Той мислеше, че сме му скроили номер - смее се Хоулънд. - Искаше да се увери, че аз действително съм му се обадила предния ден и той не си го е въобразил."³⁹

Алергиите не са единственото нещо, което множе-ствениците могат да включват и да изключват. Ако съществува някакво съмнение относно контрола, който подсъзнанието упражнява върху ефектите на лекарствата, то изчезва при фармакологичното магьосничество на множественика. Като променя личностите си, един множественик, който е пил, може незабавно да стане трезвен. Различните личности реагират различно на различни лекарства. Браун регистрира случай, в който 5 милиграма диазепам - един транквилант - успокояват една личност, докато 100 милиграма са малко или изобщо не въздействат върху друга. Често една или няколко от личностите на множественика са деца и ако някоя зряла личност е взела лекарството, а след това управлението поеме детска, дозата за възрастния може да дойде твърде много за детето и да се получи предозиране. Трудно е също да се анестезират някои множественици, а са описани и случаи, когато множественици се събуждат на операционната маса, след като една от техните „неподлежащи на упойка" подличности вземе връх.

Сред състоянията, които могат да се менят от личност в личност, спадат белези от рани, от изгаряния, кисти, служене предимно с лявата или с дясната ръка. Остротата на зрението също може да бъде различна, а някои множественици си носят два или три чифта различни очила, за да се приспособяват към своите променящи се личности. Една личност може да бъде далтонист, а друга не, като дори и цветът на очите може да се променя. Има случаи на жени, които имат два или три менструални периода всеки месец, защото всяка една от техните подличности си има свой собствен цикъл. Логопедът Кристи Лъдлоу открива, че гласовата картина на всяка личност на множественика е различна, изключително постижение, което изисква такава дълбока психическа промяна, че дори и най-съвършеният актьор не може да си променя гласа достатъчно, за да прикрие своята гласова картина⁴⁰. Една множественичка, приета в болницата за лечение на диабет, смайва своите лекари като не показва симптоми, когато една от нейните недиабетич-ни личности поема управлението⁴¹. Има описания на епилепсия, която идва и си отива с промените в личността, а психологът Робърт А. Филипс-младши докладва, че дори тумори могат да се появяват и да изчезват (въпреки че не уточнява какъв вид тумори)⁴².

Множествениците освен това оздравяват по-бързо от нормалните хора. Например има регистрирани няколко случая на изгаряния от трета степен, излекувани с невероятна скорост. Най-потресаващото от всичко е, както поне един изследовател - д-р Корне-лия Уилбър, чието пионерско изследване на Сибил Дорсет е представено в книгата „Сибил" - твърди, че Множествениците не стареят толкова бързо, колкото останалите хора.

Как е възможно да се случват подобни неща? На един от последните симпозиуми за синдрома на множествена личност множественичка на име Касандра дава един вероятен отговор. Касандра приписва своята способност за бързо излекуване и на визуализаци-онните техники, които тя практикува, и на нещо, наричано от нея *паралелно обработване*. Както тя обяснява, даже когато нейните променящи се личности не контролират тялото ѝ, те все пак са будни. Това ѝ дава възможност „да мисли" по множество различни канали наведнъж, да прави неща, като примерно да работи върху няколко различни статии едновременно, и даже да „спи", докато другите личности приготвят вечерята и почистват нейния дом.

Следователно, докато нормалните хора правят лечебни упражнения с използване на

въображението само два-три пъти на ден, Касандра ги практикува денонощно. Тя дори има една подличност на име Силес, която има пълни познания по анатомия и физио-логия и чиято единствена функция е да прекарва двадесет и четири часа в денонощието в медитиране и въобразяване на едно напълно здраво тяло. Според Касандра именно това денонощно внимание към нейното здраве ѝ дава предимство пред нормалните хора. Други множественици също правят подобни заявления⁴³.

Ние сме дълбоко привързани към неизбежността на нещата. Ако зрението ни е лошо, смятаме, че така ще е цял живот, а ако страдаме от диабет, нито за момент не си помисляме, че заболяването ни може да изчезне при промяна в разположението на духа или в мисленето. Но феноменът на множествената личност отправя предизвикателство към това вярване и предлага още доказателства за това, колко много от нашите психически състояния могат да засегнат биологията на тялото. Ако душата на човек с РМЛ е вид холограма с множествен образ, изглежда че и тялото е такова и може да се превключва от едно биологично състояние към друго толкова бързо, колкото раздаването на колода карти.

Системите за контрол, които трябва да бъдат в състояние да обяснят подобни способности, са слисва-щи и пред тях нашата способност да премахваме брадавици направо бледнее. Алергичната реакция спрямо ужилване от оса е сложен и многостранен процес и включва организираната дейност на антитела, произвеждането на хистамин, разширяването и спукването на кръвоносни съдове, прекомерното освобождаване на имунни субстанции и т. н. Какви неизвестни пътища на въздействие дават възможност на ума на един множественик да замрази всички тези процеси в тяхната поредност? Или какво им позволява да отменят ефектите на алкохола и други лекарства в кръвта, или да включват и изключват диабета? В момента ние не знаем и трябва да се утешим с един прост факт. Щом един множественик претърпи лечение и по някакъв начин стане отново цялостен, той или тя може да извършва тези превключвания по желание⁴⁴. Това подсказва, че някъде в нашата психика всички ние имаме способността да контролираме тези неща. И все пак това не е всичко, което можем да сторим.

БРЕМЕННОСТ, ТРАНСПЛАНТАЦИЯ НА ОРГАНИ И ПРОНИКВАНЕ В ГЕНЕТИЧНОТО НИВО

Както видяхме, едно просто всекидневно вярване може също да има мощен ефект върху тялото. Разбира се, повечето от нас нямат умствената дисциплина, за да контролират напълно вярванията си (ето защо лекарите трябва да използват пла-цебо, за да ни подлъжат да се доберем до лечебните сили вътре в нас). За да си възвърнем този контрол, трябва първо да разберем различните типове вярвания, които могат да ни влияят, защото те предлагат своя уникален прозорец, от който може да се наблюдава пластичността на взаимовръзката ум/тяло.

Културни вярвания

Един тип вярвания ни налага обществото. Примерно хората от племето, населяващо Тробриандските острови, встъпват свободно в сексуални връзки преди брака, но на предбрачната бременност се гледа със силно неодобрение. Те не използват никаква форма на контрацепция и рядко прибегват, ако изобщо го правят, към аборт. И все пак предбрачната бременност е действително непозната. Това показва, че поради техните културни вярвания неомъжените жени несъзнателно се предпазват от забременяване⁴⁵. Има данни, че нещо подобно може би се случва и в нашата собствена култура. Почти всеки познава някоя съпругеска двойка, която се е опитвало неуспешно в течение на години да си има дете. Най-накрая те си осиновяват, а скоро след това жената забременява. Това отново показва, че сдобиването с дете позволява на жената и/или на нейния съпруг да преодолее някакъв вид задръжка, която блокира действието на нейната/или неговата фертилност.

Страховете, които споделяме с останалите членове на нашата култура, също могат силно

да ни въздействат. През XIX в. туберкулозата убива десетки хиляди, но след 80-те години на XIX в. смъртността започва рязко да спада. Защо? Преди това десетилетия никой не знае какво причинява ТБ, което я обкръжава с аура на ужасяваща тайнственост. Но през 1882 г. д-р Роберт Кох прави много важното откритие, че ТБ се причинява от бактерия. Щом това познание достига до масовата публика, смъртността спада от 600 на 100 000 до 200 на 100 000, въпреки факта, че близо половин век преди това е било открито едно ефективно лекарствено лечение⁴⁶.

Страхът очевидно е значим фактор и за успеха при трансплантацията на органи. През 50-те години на XX в. бъбречните трансплантации са само примамлива възможност. След това един лекар в Чикаго прави трансплантация, която изглежда успешна. Той публикува своите открития и скоро след това други успешни присаждания се извършват по целия свят. След това първият пациент с присаден бъбрек умира. Всъщност лекарят открива, че бъбрекът реално е бил отхвърлен още в самото начало. Но това няма значение. Щом пациентите, които се подлагат на трансплантация повярват, че могат да оцелеят, те го правят, и степента на успешност надминава всички очаквания⁴⁷.

Вярванията, които

Въплъщаваме в нашите мисловни нагласи

Друг начин, по който вярването се проявява в живота ни, е посредством нашите мисловни нагласи. Изследванията показват, че нагласата, която една бъдеща майка има към своето бебе и към бременността изобщо, пряко кореспондира с усложненията, които тя преживява по време на раждането, както и с медицинските проблеми, които нейното новородено ще има след като се е родило⁴⁸. През изминалото десетилетие се изля порой от изследвания, в които се демонстрира ефекта, който нашите нагласи имат върху множество заболявания. Хора с високи показатели при тестове за измерване на враждебността и агресията са седем пъти по-застрашени да умрат от сърдечни проблеми, отколкото хората, които събират малко точки⁴⁹. Омъжените жени имат по-силна имунна система от самотните или разведените, а щастливо омъжените жени имат още по-силна имунна система⁵⁰. Хора със СПИН, които показват бояк дух, живеят по-дълго от серопозитивни с пасивна нагласа⁵¹. Хора с рак също живеят по-дълго, ако поддържат духа си бояк⁵². Песимистите хващат хрема по-често от оптимистите⁵³. Стресът понижава имунната реакция⁵⁴, заболяемостта при хора, които току-що са загубили своя брачен партньор⁵⁵, е повишена и т. н.

Вярванията, които изразяваме

Чрез силата на нашата воля

Типовете вярвания, които проследихме дотук, могат да бъдат разглеждани главно като пасивни - вярвания, които ние допускаме да ни бъдат наложени от нашата култура или от нормалната за нас мисловна нагласа. Съзнателно вярване във формата на твърда и непоколебима воля също може да бъде използвано за извайване и контролиране на холографското тяло. През 70-те години на XX в. роденият в Холандия автор и лектор Джек Шварц изумява изследователите в лабораториите из целите Съединени щати със своята способност да контролира волево вътрешните биологични процеси на своето тяло.

В изследвания, проведени във фондацията „Менингър“, невропсихиатричният институт „Ленгли Портър“ към Калифорнийския университет и другаде, Шварц смайва лекарите, като промушва огромни петнадесет-сантиметрови игли за шиене на корабни платна напълно през своите ръце без кървене, без трепване и без пораждање на бета мозъчни вълни (типът мозъчни вълни, които нормално възникват при болка). Дори когато иглите биват отстранени, Шварц не кърви, а дупките плътнo прилепват. Освен това Шварц променя своите мозъчновълнови ритми волево, угасява цигари в тялото си без увреждания и дори носи живи въглени в шепите си. Той твърди, че е придобил тези способности, когато е бил в нацистки концентрационен лагер и е трябвало да се научи да контролира болката, за да устои на ужасяващите побои, които изтърпява. Той смята, че всеки може да се научи на волеви контрол върху своето тяло и така да поеме отговорността за собственото си здраве⁵⁶.

Колкото и да е странно, но през 1947 г. друг холандец демонстрира подобни способности. Името му е Мирин Дайо, а при публичните си изпълнения в театър „Корсо“ в Цюрих той оставя публиката зашеметена. Пред очите на всички асистентът на Дайо го промушва през тялото с една шпага, очевидно пронизвайки жизненоважните органи, но без да причини на Дайо никаква вреда или болка. Както и при Шварц, когато шпагата бива извадена, Дайо не кърви и само една бледа червена линия отбелязва мястото, където шпагата е вкарана и изкарана.

Спектакълът на Дайо обаче толкова опъва нервите на зрителите, че накрая един от тях получава инфаркт и на Дайо му е забранено да дава представления пред публика. Но един швейцарски лекар - Ханс Наегели-Осйорд - научава за способностите, приписвани на Дайо, и го помолва да се подложи на научно изследване. Дайо се съгласява и на 31 май 1947 г. постъпва в цюрихската кантонална болница. Освен д-р Наегели-Осйорд, присъства д-р Вернер Брунер, шеф на хирургическото отделение в болницата, и множество други лекари, студенти и журналисти. Дайо оголва своя гръден кош и се съсредоточава, а след това, пред очите на събралите се, той кара своя асистент да забие шпагата в тялото му.

Както винаги, кръв не потича и Дайо остава напълно спокоен. Но той е единственият, който се усмихва. Останалите са се вкаменили. По всички правила жизненоважните органи на Дайо би трябвало да бъдат сериозно увредени, а доброто здраве, което той излъчва, се оказва почти непоносимо за лекарите. Изпълнени с недоверие, те карат Дайо да мине през рентген. Той се съгласява и без видими усилия се изкачва, съпроводен от тях, до рентгеновата лаборатория, като шпагата е все още в корема му. Рентгеновата снимка е направена и резултатите са неоспорими. Дайо действително е прободен. Накрая, цели 20 минути след като е бил пронизан, шпагата е отстранена, като оставя само два бледи белега. По-късно Дайо е проверяван от учените в Базел и дори оставя докторите сами да го прободат с шпагата. Д-р Наегели-Осйорд по-късно разказва целия случай на немския физик Алфред Щелтер, който пък го описва в книгата си *Психическото*⁵⁷.

Такива свръхнормални постижения на контрол не са по силите само на холандците. През 60-те години на XX в. Гилбърт Гросвенър, президент на Националното географско дружество и съпругата му Дона, заедно с екип фотографи на „Нешънъл джиографик“, посещават село в Цейлон, за да присъстват на чудесата, за които се говори, че прави един местен чудотворец на име Мохотти. Изглежда че като малко момче Мохотти се е молил на цейлонското божество, наречено Катарагама, като му казва, че ако оправдаят баща му по обвинението в убийство, то той, Мохотти, всяка година ще извършва покаяние в чест на Катарагама. Бащата на Мохотти бил оправдан и, верен на своята дума, всяка година Мохотти изкупува своя грях.

Изкуплението се състои в ходене по огън и горещи въглени, пронизване на бузите му с шишове, прекарване на шишовете в ръцете му от рамото до китката, забиване на големи куки дълбоко в гърба му и влаченето на една огромна шейна около двора с пръти, прикрепени към куките. Както съпрузите Гросвенър по-късно докладват, куките опъват плътта на гърба на Мохотти твърде напрегнато, а отново няма и знак от кръв. Когато Мохотти завършва и куките се отстраняват, няма дори и следи от рани. Екипът на „Джиографик“ фотографира тази разстройваща проява и публикува снимките и отчет за случая в априлския брой на „Нешънъл Джиографик“ през 1966 г.⁵⁸

През 1967 г. „Сайънтифик Америкън“ публикува доклад за подобен ежегоден ритуал в Индия. В този случай всяка година е избран *различен* човек от местната общност и след големи церемонии две куки, достатъчно големи, за да се окачи на тях говежди бут, се забиват в гърба на жертвата. През ухото на куките се прекарват пръти, които се завързват към гика на една волска каруца и жертвата след това бива влачена в една огромна дъга през полето като свещено приношение към боговете за плодородие. Когато куките се отстранят, жертвата е съвършено невредима, няма кръв и буквално няма знак за каквито и да е пробождания в самата плът⁵⁹.

Нашите несъзнателни вярвания

Както видяхме, ако нямаме щастието да притежаваме самообладанието на един Дайо или на един Мохотти, друг начин да се доберем до лечебната сила вътре в нас е да заобиколим дебелия броня на съмнение и скептицизъм, която съществува в нашето съзнание. Да бъдем

подлъгани с плацебо е един от начините за осъществяването на това. Друг начин е хипнозата. Както хирургът прониква в някой вътрешен орган и променя състоянието му, така един умел хипнотерапевт може да проникне в нашата психика и да ни помогне да променим най-важния тип от всички убеждения - нашите подсъзнателни вярвания. Многобройни изследвания са доказали неопровержимо, че под хипноза човек може да влияе върху процесите, обикновено разглеждани като подсъзнателни. Примерно подобно на един множественик дълбоко хипнотизирани хора могат да контролират алергичните реакции, кръвообращението и късогледството. Освен това те могат да контролират сърдечния пулс, болката, телесната температура и дори да премахнат някои видове родилни петна. Хипнозата може да бъде използвана и за постигане на нещо, което, само по себе си, е също толкова забележително, колкото да не получиш нараняване, след като шпага е пронизала корема ти.

Става дума за едно ужасно обезобразяващо заболяване, познато като болест на Брок *. Жертвите на това заболяване развиват една дебела, роговидна обвивка върху кожата си, която наподобява люспите на влечуго. Кожата може да стане толкова втвърдена и корава, че дори най-лекото движение да причинява разкъсване и кървене. Мнозина от така наречените хора с крокодилски кожи в цирковите странични атракции са в действителност хора, страдащи от болестта на Брок и поради риска от инфекция жертвите на заболяването живеят относително кратко.

Болестта на Брок беше нелечима до 1951 г., когато един 16-годишен юноша с напреднал стадий на този недъг е насочен като последна възможност към хип-нотерапевта А. А. Мейсън в лондонската болница „Кралица Виктория“. Мейсън открива, че юношата особено добре се поддава на хипноза и може лесно да бъде поставен в състояние на дълбок транс. Докато той се намира в това състояние, Мейсън му казва, че неговата болест на Брок е излекувана и скоро ще изчезне. Пет дни по-късно люспестият слой, покриващ лявата ръка на момчето се олюшва, а под него се показва мека, здрава плът. Към края на десетте дни ръката става напълно нормална. Мейсън и момчето продължават да работят върху различни части на тялото, докато всички люспи са премахнати. През следващите пет години юношата не показва симптоми на болестта, след което Мейсън изгубва връзка с него⁶⁰.

Това е нещо изключително, защото болестта на Брок е генетично заболяване и премахването му изисква нещо повече от контрол върху автономните процеси от рода на кръвообращението и различните клетки на имунната система. Това означава проникване във всеобхватния ръководен план, в самата ДНК програма. Така изглежда, че когато ние достигнем до подходящите слоеве на вярванията си, нашият ум може да преодолее дори генетичната ни природа.

Вярванията, въплътени в нашата вяра

Може би най-мощният тип вярвания е този, който изразяваме чрез нашата духовна вяра. През 1962 г. един мъж на име Виторио Мичели е приет във военната болница на италианския град Верона с голям раков тумор върху левия хълбок (вж. фиг. 11). Толкова злокобна била прогнозата, че той е изпратен у дома без лечение, а в течение на десет месеца бедрото му напълно се разпада, като тазовата кост плува в някаква маса от мека тъкан. Той, съвсем буквално, се е разпаднал. Като последно средство Мичели пътува до Лурд и е изкъпан в извора (по това време е в гипс и движенията му са твърде ограничени). Веднага след потапянето си в извора той има усещане, че през тялото му преминава топлина. След банята апетитът му се възвръща и се усеща наново изпълнен с енергия. Още няколко пъти е изкъпан и след това се връща у дома.

* Известна също като хроничен лихеноиден питириазис, ихтиозна еритродермия, псориаза паракератоза. - Бел. прев.

фиг 11. Рентгенова снимка от 1962 г. показва степента, в която тазовата кост на Виторио Мичели се разпаднала в резултат на злокачествен сарком. Толкова малко кост е останало, че ябълката на горната част на крака му плува свободно в маса от мека тъкан, отразена като сива мъгла на рентгеновата снимка.

В течение на следващия месец той има толкова усилващо се усещане за оздравяване, че настоява лекарите отново да го изследват на рентген. Те откриват, че туморът му е станал по-малък. При това са толкова заинтригувани, че документират всяка стъпка на неговото подобрене. Това е добре, защото след като туморът на Мичели изчезва, костта му започва да регенерира - нещо, което медицинската общност обикновено смята за невъзможно. В рамките на два месеца той се изправя и започва отново да ходи, а през следващите няколко години костта му напълно се възстановява (вж. фиг. 12).

Едно досие на случая Мичели е изпратено до Ва-тиканската медицинска комисия, международна група лекари, организирани за изследвания на такива случаи, и след проучване на данните комисията решава, че Мичели действително е преживял чудо. Както комисията съобщава в своя официален отчет: „Станало е забележително възстановяване на хълбочната кост и кухня. Рентгеновите изследвания, проведени през 1964, 1965, 1968 и 1969 г. потвърждават категорично и без съмнение, че е настъпило непредвидено и изумително възстановяване на костта, което е от тип, непознат в историята на световната медицина.“^{*61}

* В един наистина зашеметяващ пример на синхроничност, докато аз бях по средата на писането на тези няколко думи, пристигна писмо, което ме информираше, че една приятелка, която живее в Кауаи, Хавайските острови, чийто таз се беше разпаднал вследствие на рак, също преживяла „необяснимо“ и пълно възстановяване на костта. Средствата, които тя прилага, за да постигне възстановяването, са химиотерапия, продължителна медитация и упражнения на въображението. Историята на нейното излекуване е била отразена в хавайските вестници.

фиг. 12. След серия от бани през пролетта в Лурд, Мичели преживява чудотворно изцеление. Неговата тазова кост се възстановява напълно в течение на няколко месеца, подвиг, който за момента е смятан за невъзможен от медицинската общност. Тази рентгенова снимка от 1965 г. показва чудотворно възстановената тазобедрена става. [Източник: Мишел-Мари Салмон, *Невероятното изцеление на Витори Мичели*. Използвани с разрешение.]

Дали излекуването на Мичели е чудо в смисъл, че то нарушава някой от известните закони на физиката? Въпреки че журито не се спира на този въпрос, изглежда няма ясна причина да смятаме, че никакви закони са нарушени. По-скоро е възможно излекуването на Мичели просто да се дължи на естествени процеси, които все още не разбираме. Като се има предвид диапазона от лечебни възможности, разгледани дотук, е ясно, че има много пътища за взаимодействие между ума и тялото, които ние все още не разбираме.

Ако излекуването на Мичели може да се отдаде на някакъв неоткрит природен процес, може би е по-добре да запитаме: Защо възстановяването на кост е толкова рядко явление и какво задейства процеса в случая с Мичели? Може би възстановяването на кост се случва рядко, защото изисква добирването до твърде дълбоки равнища на душата, нива, които обикновено не се достигат при нормални състояния на съзнанието. Като че ли това обяснява защо хипнозата е необходима за предизвикване на ремисия при болестта на Брок. Колкото до това какво задейства излекуването на Мичели, като се има предвид ролята, която вярата играе в толкова много случаи, които демонстрират пластичността на ум/тялото, тя несъмнено първа попада под подозрение. Възможно ли е чрез вярата си в лечебната сила на Лурд, по някакъв начин, съзнателно или случайно, Мичели да е повлиял върху своето лечение?

Има силни доказателства, че вярата, а не божествената намеса, е първичният двигател при поне някои от т. нар. чудеса. Да си припомним, че Мохотти придобива своя свръхнормален самоконтрол чрез молитва към Катарagama и независимо дали ние приемаме, че Катарagama съществува или не, способностите на Мохотти изглежда намират по-добро обяснение в неговата дълбока и трайна *вяра*, че той е покровителстван от божеството. Същото изглежда важи и за много чудеса, извършвани от християнски чудотворци и светци.

Сред християнските чудеса, които като че ли са породени от силата на ума, е появата на белези, подобни на раните на Христос. Повечето теолози са съгласни, че първият човек, при когото спонтанно са се появили раните от разпятието, е св. франциск от Аси-зи, но след неговата смърт има буквално стотици подобни случаи. Въпреки че при кои да е двама аскети раните не се появяват по един и същи начин, между тях има нещо общо. След св. Франциск всички имат рани по дланите и стъпалата, които представят местата, където Христос е прикован към кръста. Това е нещо, което не би се случило, ако раните се появяваха поради божествена намеса. Както отбелязва параси-хологът Д. Скот Рого от факултета за следдипломна квалификация в университета „Джон Кенеди“ в Орин-да, щата Калифорния, римският обичай е да се забиват

гвоздеите през китките, а скелети, запазени от времето на Христос, го потвърждават. Гвоздеи, забити през дланите, не биха могли да носят тежестта на тяло, увиснало на кръст⁶².

Защо св. франциск и всички други стигматисти след него смятат, че дупките от гвоздеите преминават през дланите? Защото по този начин те са изобразявани от художниците от VIII в. насам. Че положението и дори формата на белезите са повлияни от изкуството е особено видно в случая с италианския стигматист на име Гемма Галгани, който умира през 1903 г. Раните на Гемма с огледална точност отразяват белезите върху собственото му любимо разпятие.

Друг учен, който смята, че белезите са предизвикани от самите стигматисти, е Хърбърт Търстън, английски свещеник, който пише няколко тома, посветени на чудеса. В находчивата си книга *физическите феномени на мистицизма*, публикувана посмъртно през 1952 г., той изброява няколко основания за мнението си, че белезите са продукт на самовнушение. Размерът, формата и разположението на раните се мени от стигматист до стигматист, една последователност, която показва, че те не са извлечени от общ източник, например от действителните рани на Христос. Едно сравнение на виденията, преживени от различни стигматисти, също показва слаба съгласуваност, което показва, че те не са възстановки на историческото разпъване на кръста, а са продукти на ума на стигматистите. И може би най-важното, един изненадващо голям процент стигматисти също страдат от хистерия, факт, който Търстън интерпретира като още един показател, че стигмите са страничният ефект на една изменчива и ненормално емоционална психика, а не непременно продуктът на една просветлена душа⁶³. Предвид тези данни не е толкова за чудене, че дори някои от по-либералните членове на католическото ръководство смятат стигмите за продукт на „мистично съзерцание“, т. е., че те са *създавани* от ума по време на периоди на интензивна медитация.

Ако стигмите са продукти на самовнушение, диапазонът на контрола на ума над холографското тяло трябва да бъде още повече разширен. Подобно на раните на Мохотти, стигмите също могат да заздравяват със смущаваща скорост. Почти безграничната пластичност на тялото е доказвана и от способността на някои стигматисти да получават подобни на гвоздеи израстъци в средата на техните рани. Отново св. франциск е първият, който демонстрира този феномен. Според Томас от Челано, очевидец на стигмите на св. франциск и негов биограф: „Неговите длани и стъпала изглеждаха като да са прободени в средата от гвоздеи. Тези белези бяха около вътрешната страна на дланите и издължени до външната част, а някои малки парчета плът изглеждаха като краища на гвоздеи, закривени и забити обратно, стърчащи от останалата плът.“⁶⁴

Друг съвременник на св. Франциск - св. Бонавентура - също свидетелства за стигмите на светеца и казва, че гвоздеите били толкова ясно очертани, щото човек можело да плъзне пръст под тях и в раните. Въпреки че гвоздеите на св. Франциск изглеждат изградени от почерняла и втвърдена плът, те притежават друго, характерно за гвоздеите качество. Според Томас от Челано, ако някой гвоздей се натисне от една страна, той незабавно се подава от другата, точно както би станало, ако действителен гвоздей бъде по-бутван назад и напред през средата на дланта!

Тереза Нойман, известна баварска стигматистка, починала през 1962 г., също има подобни на гвоздеи израстъци. Подобно на тези на св. Франциск, те очевидно са формирани от втвърдена кожа. Израстъците били внимателно проучени от неколцина лекари, които откриват, че това са структури, които преминават изцяло през нейните длани и стъпала. За разлика от раните на св. Франциск, които са постоянно отворени, тези на Нойман се отварят само периодично, а когато спират да кървят, една мека, мембрано-подобна тъкан бързо израства върху тях.

И при други стигматисти се наблюдават подобни дълбоки изменения в тялото. Падре Пио, известният италиански стигматист, починал през 1968 г., има стигми, които преминават изцяло през дланите му. Една рана била толкова дълбока, че лекарите, които я изследват, се уплашили да я измерят, за да не би да му увредят вътрешните органи. Достопочтената Джо-ванна Мария Солимани, италианска стигматистка от XVIII в., има рани по ръцете си, достатъчно дълбоки, за да се мушне ключ в тях. Както и при раните на всички стигматисти, нейните никога не загиват, не се инфектират или дори възпаляват. А друга стигматистка от XVIII в. - св. Вероника Джулиани, игумен-ка на манастира в Чита ди Кастело в Умбрия (Италия), имала дълбока рана отстрани на тялото си, която *можела да отваря и затваря по команда*.

ОБРАЗИ, ПРОЕКТИРАНИ

ИЗВЪН МОЗЪКА

Холографският модел събужда интереса на изследователи в Съветския съюз и двама съветски психолози, д-р Александър П. Дубров и д-р Вениамин Н. Пушкин, пишат пространно за идеята. Те смятат, че способностите на мозъка да обработва честоти сами по себе си не доказват холографската природа на образите и мислите в човешкия ум. Двамата обаче показват как може да се конструира подобно доказателство. Дубров и Пушкин смятат, че ако може да бъде открит случай, в който мозъкът проектира образ извън себе си, холографската природа на ума ще бъде убедително демонстрирана. Или, да използваме техните думи: „Регистрирането на излъчването на психофизически структури извън ума ще даде пряко доказателство за мозъчни холограми.“⁶⁵

Всъщност св. Вероника Джулиани като че ли дава такова доказателство. През последните години на живота си тя се изпълва с увереност, че образите на мъките Христови - корона от тръни, три гвоздеа, кръст и меч - са изрисувани върху нейното сърце. Монахинята ги нарисува върху хартия и дори отбелязва къде те са разположени. След смъртта ѝ аутопсията разкрива, че символите наистина са отпечатани върху нейното сърце, точно както тя ги е обрисувала. Двамата лекари, които извършват аутопсията, подписват под клетва официалния отчет, свидетелстващ за техните открития⁶⁶.

Сходни преживявания имат и други стигматисти. Св. Тереза от Авила има видение на ангел, пронизващ сърцето ѝ с меч, и след като умира, в сърцето ѝ бива открита дълбока фисура (цепка). Нейното сърце, с раната от чудотворния меч, все още ясно видима, сега е изложено като реликва в Алба де Тормес, Испания⁶⁷. Френската стигматистка от XIX в. на име Мари-Жули Жаени държи образа на цвете в ума си и в крайна сметка върху гърдите ѝ се появява образ на цветето. Той остава там 20 години⁶⁸. Подобни способности не се ограничават със стигматистите. През 1913 г. всички вестници пишат за една 21-годишна девойка от селото Бюсю-Бю-Сюел, близо до Абевий, Франция, когато се открива, че тя може съзнателно да разпорежда образи, като например изображения на кучета и коне, да се появяват върху нейните ръце, крака и рамене. Тя може също да създава думи и когато някой ѝ зададе въпрос, отговорът незабавно се появява върху нейната кожа⁶⁹.

Несъмнено подобни демонстрации са примери на излъчването на психофизически структури извън мозъка. Всъщност по някакъв начин самите стигми, особено тези, в които плътта образува подобни на гвоздеи изпъкналости, са примери за излъчването на образи от мозъка извън него и отпечатването им върху меката плът на холографското тяло. Д-р Майкъл Грос-со, философ от колежа в Джърси, който отдавна пише по проблема за чудесата, също стига до този извод. Гроссо, който пътува до Италия, за да изследва стигмите на Падре Пио от първа ръка, казва: „Една от категориите, които въвеждам в моя опит да анализирам Падре Пио, е способността му символично да трансформира физическата реалност. С други думи равнището на съзнанието, на което той оперира, му позволява да преобразува физическата реалност в светлината на определени символични идеи. Например той се отъждествява с раните на разпятието и неговото тяло става проникваемо за тези физически символи, постепенно придобива тяхната форма.“⁷⁰

Така изглежда, че чрез тези образи мозъкът може да каже на тялото какво да прави, включително да му каже да създаде още образи. Образите създават образи. Две огледала взаимно се отразяват до безкрайност. Такава е природата на взаимовръзката ум/тяло в една холографска вселена.

ЗАКОНИ

ПОЗНАТИ И НЕПОЗНАТИ

В началото на тази глава аз казах, че вместо да изследваме различните механизми, които умът използва, за да контролира тялото, главата ще бъде посветена преди всичко на изследването на диапазона (обхвата) на този контрол. Това не означава, че аз отричам или подценявам

значението на подобни механизми. Те са от решаващо значение за нашето разбиране на взаимовръзката ум/тяло, а в тази област нови открития се появяват като че ли всеки ден.

Например на една конференция по психоневроимунология - нова наука, която изследва начина, по който умът (психо), нервната система (невро) и имунната система (имунология) взаимодействат - Кендей-си Пърт, шеф на отдела по мозъчна биохимия в Националния институт по психично здраве, обявява, че имунните клетки имат неuropeптидни рецептори. Невропептидите са молекули, които умът използва, за да общува, телеграмите на мозъка, ако щете. Имаше време, когато се смяташе, че неuropeптиди могат да бъдат открити само в мозъка. Но съществуването на рецептори (получатели на телеграмата) върху клетките в нашата имунна система подсказва, че имунната система не е отделена, а е продължение на мозъка. Невропептиди са открити и в различни други части на тялото, което кара Пърт да приеме, че тя повече не може да каже къде свършва мозъкът и къде започва тялото⁷¹.

Аз няма да се спирам върху такива частни проблеми, не само защото смятам изследването на степента, в която умът формира и контролира тялото за по-важна за обсъждане, но и защото биологичните процеси, отговорни за взаимодействията между ума и тялото, са твърде обширна тема за тази книга. В началото на раздела за чудесата аз казах, че няма ясна причина да смятаме, че възстановяването на костта на Мичели не може да бъде обяснено от сегашното разбиране на физиката. Още по-малко това важи за стигмите. Изглежда също, че то не е много вярно за различни паранормални феномени, описани от заслужаващи доверие хора през вековете, а в наши дни от биолози, физици и други изследователи.

В тази глава направихме преглед на смайващи неща, които умът може да върши, които, въпреки и не напълно разбирани, не изглеждат да нарушават някой от познатите закони на физиката. В следващата глава ще разгледаме някои от нещата, които умът може да прави, но не могат да бъдат обяснени от съвременното научно разбиране. Както ще видим, холографската идея може да хвърли светлина и върху тези области. Дързостта да навлезем в тези територии понякога ще включва вървене по това, което може на пръв поглед да изглежда неустойчива почва, и изследване на феномени, които са дори по-запаметяващи и невероятни, отколкото бързо нарастващите рани на Мо-хотти и изображенията върху сърцето на св. Вероника Джулиани. Но отново ще открием, че въпреки тяхната обезкуражаваща природа, науката също е започнала да заема пространства в тези територии.

МИКРОСИСТЕМИТЕ НА АКУПУНКТУРАТА И ЧОВЕЧЕТО В УХОТО

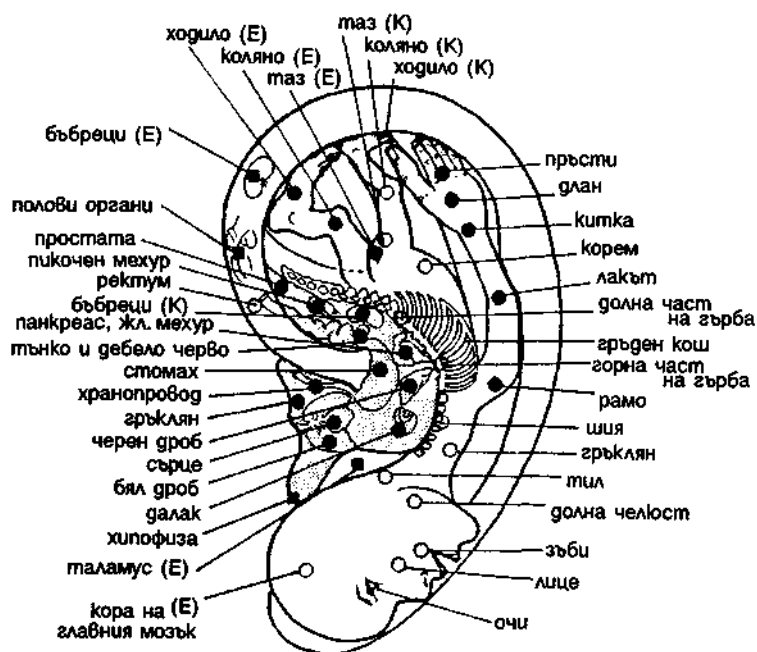
Преди да приключим, заслужава си да споменем още една последна част от данните за холографската природа на тялото си. Древното китайско изкуство на акупунктурата се основава върху идеята, че има връзка между всеки орган и кост в тялото и точно определени точки върху повърхността на тялото. Смята се, че чрез активиране на тези аку-пунктурни точки, било с игли или чрез някаква друга форма на стимулиране, болестите и неравновесието, засягащи частите на тялото, свързани с точките, ще бъдат облекчени и дори излекувани. Има над хиляда акупунктурни точки, организирани във въображаеми линии по повърхността на тялото, наречени меридиани. Макар и все още оспорвана, акупунктурата се възприема от медицинската общност и дори се използва успешно за лечение на хронични болки в гърба при ездащи коне.

През 1957 г. един френски лекар и акупунктурист на име Пол Ножие публикува книга, наречена *Трактат по аурикулотерапия*, в която оповестява своето откритие, че освен главните акупунктурни системи съществуват и две по-малки акупунктурни системи върху ушите. Той ги кръщава *акупунктурни микросистеми* и отбелязва, че когато човек играе с тях игра от вида „свържи точките“, те образуват анатомична карта на миниатюрен човек, обърнат с главата надолу като зародиш (виж фиг. 13). Незабелязано от Ножие: китайците са открили „малкият човек в ухото“ близо 4000 години по-рано, но карта на китайската ушна система не е публикувана преди обявяването на идеята от Ножие.

Малкият човек в ухото не е просто едно очарователно странично нещо в историята на

акупунктурата. Д-р Тери Олесън, психобиолог в клиниката за справяне с болката във факултета по медицина на Калифорнийския университет в Лос Анджелис, открива, че ушната микросистема може да бъде използвана за точно диагностициране на това, какво става в тялото. Например Олесън открива, че повишената електрическа активност в една от акупунктурните точки в ухото общо взето показва някакво патологично състояние (минало или сегашно) в съответната област на тялото. В едно изследване са били проучвани 40 пациенти, за да се определят областите на тяхното тяло, в които те изпитват хронична болка. Докато трае изследването всеки пациент бил загърнат в чаршаф, за да се прикрият всякакви видими проблеми. След това един акупунктурист, който не познава резултатите, изследва само техните уши. Когато резултатите били изчислени, се открива, че изследванията на ушите съответстват на преди установените медицински диагнози в 75,2% от случаите⁷².

Ушните изследвания могат да разкрият и проблеми с костите и вътрешните органи. Веднъж, когато Олесън карал лодка с един познат, той забелязал едно ненормално люспесто петънце върху ухото му. От своите изследвания Олесън знаел, че петънцето съответства на сърцето, и препоръчва на човека да си провери сърцето. Онзи отива на лекар на следващия ден и той му открива сърдечен проблем, който изисква незабавна хирургическа операция⁷³.

(К) - Китайска ушна акупунктура (Е) - Европейска аурикулотерапия

Фиг. 13. Човечето в ухото. Акупунктуристите откриват, че акупунктурните точки в ухото образуват очертанието на едно миниатюрно човече. Д-р Тери Олесън, психобиолог във факултета по медицина на Калифорнийския университет в Лос Анджелис, смята, че това е така, защото тялото е холограма и всяка от неговите части съдържа образ на цялото.

Олесън използва електрическата стимулация на акупунктурни точки в ухото, за да лекува хронична болка, проблеми с теглото, загуба на слух и действително всички видове пристрастяване към нещо. В едно изследване на 14 пристрастени към наркотици лица Олесън и неговите колеги използват ушната аку-пунктура, за да елиминират зависимостта от drogата при 12 от тях средно за 5 дни и при само минимални симптоми на абстиненция⁷⁴. Ушната акупунктура се оказва наистина толкова успешна за бърза наркотична детоксификация, че клиниките в Лос Анжелис и Ню Йорк използват техниката, за да лекуват улични наркомани.

Защо акупунктурните точки в ухото са очертани във формата на миниатюрен човек? Олесън смята, че е така поради холографската природа на ума и тялото. Точно както всяка част от една холограма съдържа образа на цялото, така всяка част на тялото също може да съдържа образа на цялото. „Ушният холограф е, логично, свързан с мозъчния холограф, който на свой ред

е свързан с цялото тяло - твърди той. - Начинът, по който ние използваме ухото, за да влияем върху останалото тяло, е като работим чрез мозъчната холограма."⁷⁵

Олесън смята, че вероятно съществуват и други акупунктурни микросистеми в други части на тялото. Д-р Ралф Алън Дейл, директор на Центъра за обучение по акупунктура в Норт Маями Бийч, щата Флорида, е съгласен с него. След като прекарва последните две десетилетия в издирване на клинични и изследователски данни от Китай, Япония и Германия, той натрупва данни за 18 различни микроакупунктурни холограми в тялото, включително в дланите, стъпалата, ръцете, шията, езика и дори венците. Подобно на Олесън, Дейл смята, че тези микросистеми са „холографски повторения на голямата анатомия" и смята, че има други такива системи, които очакват своето откриване. В една идея, напояваща твърдението на Бом, че всеки електрон по някакъв начин съдържа космоса, Дейл формулира хипотезата, че всеки пръст и дори всяка клетка, може да съдържа своя собствена акупунктурна микросистема⁷⁶.

Ричард Левитън, редактор в списание „Ист Уест", който е писал за холографските следствия от наличието на акупунктурните микросистеми, мисли, че алтернативните медицински техники - като например рефлексологията, тип масажна терапия, която включва проникване във всички точки на тялото чрез стимулиране на стъпалата, и ирисовата диагностика, при която се изследва ириса на окото, за да се определи състоянието на тялото, - също могат да бъдат признаци за холографската природа на тялото. Левитън допуска, че никоя област не е експериментално доказана (изследвания на ирисовата диагностика, в частност, са дали извънредно противоречиви резултати), но смята, че холографската идея предлага начин за разбирането им, ако тяхната правомерност се установи.

Левитън мисли, че нещо подобно може да се каже и за хиромантията. Под това той не разбира типа гледане на ръка, практикуван от гледачки, които седят в стъклени кабинки и махат на хората да идат при тях, но за старата 4500 години индийска версия на тази наука. Той основава своето предположение върху своята собствено задълбочено познание с един индийски хиромант в Монреал, който притежава докторат в тази област от университета в Арна в Индия. „Холографската парадигма дава на по-езотеричните и спорни претенции на хиромантията контекст за потвърждаване" - казва Левитън⁷⁷.

Трудно е да се оцени типа хиромантия, практикуван от споменатия индийски хиромант, но науката започва да приема, че поне някаква информация за тялото се съдържа в линиите и завъртуките върху нашите длани. Херман Уайнреб, невролог в Ню Йоркския университет, открива, че един вид рисунък на отпечатък от пръсти, наричан *улнарна примка*, се среща много по-често при болните от болестта на Алцхаимер, отколкото при хора, които не страдат от нея (вж. фиг. 14). В едно изследване на 50 пациенти, страдащи от болестта на Алцхаимер, и 50 нормални индивиди, 72 % от групата с Алцхаимер има рисунъка върху поне 8 от пръстите си, в сравнение с 26% от контролната група. От тези, които имат улнарна примка върху всичките 10 пръста, 14 са страдащи от Алцхаимер, но само при 4 от контролната група е налице същият рисунък⁷⁸.

Днес е известно, че десет обичайни генетични увреждания, включително синдрома на Даун, също се свързват с различни очертания върху дланта. Лекарите от Западна Германия използват тази информация в наши дни, за да анализират очертанията върху дланите на родителите, което им помага да определят дали бъдещите майки трябва да бъдат подложени на амниоцентеза, една потенциално опасна процедура за генетично изследване, в която игла се вкарва в утробата, за да се извлече околоплодна течност за лабораторно изследване.

фиг. 14. Невролозите са открили, че при пациенти, страдащи от Алцхаимер, по-често се среща един отличителен рисунък на отпечатъците на пръстите, известен като *улнарна примка*. Най-малко десет други обичайни генетични увреждания също се свързват с различни рисунъци върху дланта. Такива открития могат да осигурят доказателства за твърдението на холографския

модел, че всяка част от тялото съдържа информация за цялото. [Прерисувано от автора от оригиналната илюстрация в списание „Медисин“]

Изследователи от западногерманския институт по дерматоглифика в Хамбург дори разработват компютърна система, която използва оптоелектрически скенер за изготвяне на цифровизирана „снимка“ на дланта на пациента. След това дланта се сравнява с 10 000 други отпечатащи в неговата памет, сканира се за почти 50 отличителни структури, за които е известно, че се свързват с различни наследствени заболявания, и бързо се пресмятат рисковите фактори за пациента⁷⁹. Затова може би не трябва да бързае чак толкова да махнем с ръка на хиромантията. Възможно е линиите и завъртулките върху нашите длани да съдържат повече информация за целия ни аз, отколкото ние разбираме.

ВПРЯГАНЕТО НА СИЛИТЕ НА ХОЛОГРАФСКИЯ МОЗЪК

Две са главните послания, които изпъкват в тази глава от книгата. Според холографския модел ум/тялото в крайна сметка не може да направи разлика между невронните холограми, чрез които мозъкът преживява реалността, и тези, които то извиква, докато си въобразяваме реалност. И двете имат поразителен ефект върху човешкия организъм, ефект толкова мощен, че може да модулира имунната система, да дублира и/или да обезсилва ефектите на мощни лекарства, да зараста рани с изумителна бързина, да стопява тумори, да преодолява нашето генетично програмиране и да преоформя нашата жива плът по начини, които почти не са за вярване. Ето първото послание: че всеки от нас притежава способността, поне на някакво равнище, да влияе върху здравето си и да контролира своята физическа форма по начини, които е малко да бъдат наречени смайващи. Ние всички сме потенциални чудотворци, не проявили се йоги и е ясно от представените доказателства в предходните страници, че е наше задължение и като индивиди, и като човешки вид да посветим далеч повече усилия в изследването и овладяването на тези таланти.

Второто послание е, че елементите, които участват в създаването на тези невронни холограми, са много и фини. Сред тях са образи, върху които ние медитираме, нашите надежди и страхове, мисловните нагласи на нашите лекари, нашите подсъзнателни предразсъдъци, нашите индивидуални и културни вярвания и вярата ни в неща, които са както духовни, така и технологични. Това не са просто факти, а важни ключове, пътепоказатели, които сочат към нещата, които ние трябва да осъзнаваме и да овладеем, ако искаме да се научим как да разгръщаме и управляваме тези таланти. Без съмнение има и други фактори, които вземат участие, други влияния, които формират и определят границите на тези възможности, но едно нещо е очевидно. В холографска вселена, в която лека промяна в мисловната нагласа може да е равносилна на разликата между живот и смърт, в която нещата са толкова фино взаимосвързани, че един сън може да предизвика необяснима поява на бръмбар ска-рабей, а факторите, от които зависи дадена болест, могат да предизвикат определени рисуници върху линиите и завъртулките на дланта, ние имаме основание да подозираме, че всяко следствие има многобройни причини. Всяка връзка е началната точка на още дюза, защото по думите на Уолт Уитман „Безмерно сходство съединява всичко“.

ГЛАВА ПЕТА

ПЪЛЕН ДЖОБ С ЧУДЕСА

Чудеса се случват не противно на Природата, а противно на онова, което ние знаем за Природата.

Св. Августин

Всяка година през месеците май и септември огромна тълпа се събира в Дуомо Сан Дженоаро, главната катедрала на Неапол, за да наблюдава едно чудо. Чудото е в малко мускалче, което съдържа кафяво твърдо вещество, представяно като кръвта на Сан Дженоаро, или св. Януари, обезглавен от римския император Диоклециан през 305 г. Според легендата, след като светецът бил измъчван, една слугиня събрала малко от кръвта му като реликва. Никой не знае какво точно се е случило след това, като изключим обстоятелството, че кръвта не се появява отново докъм края на XIII век, когато тя е поставена на видно място в сребърна мощехранителница в катедралата.

Чудото е, че два пъти годишно, когато тълпата креши на мускалчето, кафявата твърда субстанция се променя в пенлива, яркочервена течност. Няма съмнение, че течността е реална кръв. През 1902 г. група учени от Неаполския университет правят спектроскопичен анализ на течността, като пропускат светлинен лъч през нея, удостоверявайки, че тя е кръв. За съжаление, тъй като мощехранителницата, в която се пази кръвта, е твърде стара и чуплива, църквата не позволява да бъде отворена, така че да бъдат направени други проверки и затова феноменът никога не е бил изследван напълно.

Но има още едно доказателство, че преобразуването на веществото си е съвсем обичайно събитие. Понякога, както сочат историческите данни (първият регистриран случай на публично случване на чудото датира от 1389 г.), когато мускалчето се изважда, кръвта отказва да се втечни. Макар и да се случва рядко, това се смята за много лошо предзнаменование от гражданите на Неапол. В миналото неслучва-нето на чудото пряко предшества изригването на Ве-зувий и нахлуването на Наполеон в Неапол. В наши дни, през 1976 и 1978 г., то предшества съответно най-тежкото земетресение в италианската история и избирането на доминиран от комунисти общински съвет на Неапол.

Дали втечняването на кръвта на Сан Дженоаро е чудо? Така изглежда, поне в смисъла, че като че ли е невъзможно да бъде обяснено от познатите научни закони. Дали втечняването се причинява от самия Сан Дженоаро? На мен ми се струва, че е по-вероятно то да се причинява от интензивната преданост и вяра на хората, събрали се да присъстват на чудото. Казвам това, защото почти всички чудеса, изпълнявани от светци и чудотворци от големите световни религии, са били повторени от екстрасенси. Това показва, че, както при стигмите, чудесата се създават от сили, които лежат дълбоко в човешкия ум, сили, които са латентни във всички нас. Хърбърт Търстън, свещеникът написал *Физическите феномени на мистицизма*, сам е осъзнал това сходство и се отказва да приписва всяко чудо на някоя наистина свръхестествена причина (противоположна на екстрасензорна или паранормална причина). Друго доказателство в подкрепа на тази идея е, че много стигматисти, включително Падре Пио и Тереза Нойман, са били прочути заради своите способности на екстрасенси.

Една екстрасензорна способност, която изглежда играе роля в чудесата, е психокинезата, или ПК. Тъй като чудото на Сан Дженоаро включва физическа промяна на материя, ПК е един вероятен заподозрян. Ро-го смята, че ПК е отговорна за някои по-впечатляващи аспекти на стигмите. Той твърди, че е в рамките на нормалните биологични възможности на тялото да причини спукване на малки кръвоносни съдове под кожата и след това да произведе повърхностно кърве-не, но само ПК може да обясни бързата поява на големи рани¹. Дали това е вярно, или не, остава да видим, но ПК несъмнено е фактор в някои от феномените, които съпровождат стигмите. Когато кръвта тече от раните по стъпалата на Тереза Нойман, тя винаги

тече към нейните пръсти на краката - точно както е текла от раните на Христос, когато е бил разпнат, -без значение в какво положение са нейните стъпала. Това означава, че когато тя лежи отвесно на леглото, кръвта реално тече *нагоре и против силата на гравитацията*. Това е наблюдавано от многобройни свидетели, включително множество американски военнослужещи, разположени в Германия след войната, които посещават Нойман, за да се уверят в нейните чудотворни способности. Отхвърлящото гравитацията течение на кръв е регистрирано и в други случаи на стигми².

Подобни събития възбуждат любопитството ни, защото нашият съвременен светоглед не ни дава контекст, в рамките на който да разберем ПК. Бом смята, че разглеждането на вселената като холодвижение ни предоставя този контекст. За да обясни схващането си, той ни моли да си представим следната ситуация. Представете си, че ходите по улицата късно през нощта и една сянка неочаквано се изправя застрашително отнякъде. Вашата първа мисъл може да бъде, че сянката е убиец и вие сте в опасност. Информацията, която се съдържа в тази мисъл, на свой ред поражда диапазон от въображаеми дейности - вие се виждате например как бягате, бивате наранен или се биете. Присъствието на тези въображаеми дейности във вашия ум обаче не е чисто „психичен“ процес, защото те са неотделими от множество свързани биологически процеси, като например нервна възбуда, учестен пулс, отделяне на адреналин и други хормони, налягане на мускулите и т. н. Обратно, когато вашата първа мисъл е, че сянката си е само сянка, ще последва друг набор от мисловни и биологически реакции. При това едно кратко размишление би разкрило, че ние реагираме и мисловно, и биологично на всичко, което преживяваме.

Важният според Бом извод, който може да бъде направен от това, е че съзнанието не е единственото нещо, което може да реагира на *осмисляне*. Тялото също може да откликне и това разкрива, че осмислянето е едновременно умствено и физическо по природа. Това е странно, защото ние нормално мислим осмислянето като нещо, което може да има активен ефект само върху субективната реалност, върху мислите в главата ни, а не като нещо, което може да предизвика реакция във физическия свят на вещите и обектите. Осмислянето „може по такъв начин да служи като връзката или моста между тези две страни на реалността - казва Бом. - Тази връзка е неделима, в смисъл, че информацията, съдържаща се в мисълта, която ние смятаме, че е откъм „умствената“ страна, е в същото време неврофизиологична, химична и физическа активност, която е очевидно откъм това, което ние мислим за „материална“ страна.“³

Бом смята, че примерите на обективно активно осмисляне могат да бъдат открити в други физически процеси. Един от тях е функционирането на компютърен чип. Чипът съдържа информация, а осмислянето на информацията е активно - в смисъл, че определя какви електрически потоци протичат през компютъра. Друг пример е поведението на елементарните частици. Общоприетият възглед във физиката е, че квантовите вълни действат механично върху дадена частица, контролирайки нейното движение до голяма степен по същия начин, по който вълните в океана могат да контролират една топка за пинг-понг, носеща се по неговата повърхност. Но Бом не смята, че този възглед може да обясни например съгласуваното движение на електроните в плазмата в по-голяма степен, отколкото вълновото движение на водата може да обясни хореографски добре поставеното движение на топки за пинг-понг, ако такова движение бъде открито по океанската повърхност. Той е на мнение, че отношението между частица и квантова вълна е нещо подобно на кораб на автопилот, управляван от радарни вълни. Една квантова вълна не движи електрона повече, отколкото радарната вълна тласка кораба. По-скоро тя снабдява електрона с *информация* за неговата среда, която електронът след това използва, за да маневрира самостоятелно.

С други думи, Бом смята, че електронът е не само подобен на ума, но е твърде сложна единица, което е много далеч от стандартния възглед, че електронът е проста, лишена от структура точка. Активното използване на информация от електрона, а в действителност от всички елементарни частици показва, че способността да се реагира на осмисляне е характерна не само за съзнанието, но и за цялата материя. Именно тези вътрешно присъщи общи черти, казва Бом, предлагат възможно обяснение за ПК. Той твърди, че „на тази основа може да възникне психокинезата, ако психичните процеси на един човек или повече хора се фокусират върху осмисляния, които са в хармония с тези, управляващи базовите процеси на материалните

системи, в които тази психокинеза се извършва"⁴.

Важно е да се отбележи, че този вид психокинеза не се дължи на някакъв каузален процес, т. е. на причинно-следствено отношение, включващо която и да е от познатите сили във физиката. Вместо това тя е резултатът на вид нелокален „резонанс на осмисляния“ или вид нелокално взаимодействие, подобно, но не същото като нелокалната взаимовръзка, която позволява на двойка фотони да манифестира един и същи ъгъл на поляризация, както ние видяхме в глава 2 (по технически причини Бом смята, че простата квантова нелокалност не може да обясни ПК или телепатията, а само една по-дълбока форма на нелокалност, някакъв вид „свърхнелокалност“ би предложила подобно обяснение).

ДЯВОЛЧЕТО В МАШИНАТА

Друг изследовател, чиито идеи относно ПК са подобни на тези на Бом, но който прави стъпка напред, е Робърт Г. Джен, професор по космически науки и почетен декан на факултета по инженерни и приложни науки в Принстънския университет. Той се включва в изследването на ПК съвсем случайно. Бивш консултант за ПАСА и Министерството на отбраната, неговата първоначална област на интереси е тягата на дълбокото пространство. Всъщност той е авторът на *физика на електрическата тяга*, водещ учебник в областта, и дори не е вярвал в паранормалното, когато една студентка отива при него и го моли да надзирава един ПК експеримент, който тя иска да извърши като независим изследователски проект. Джен неохотно се съгласява, а резултатите са толкова провокативни, че го вдъхновяват да основе Лабораторията за изследване на инженерни аномалии в Принстън през 1979 г. Оттогава учените от лабораторията не само откриват убедителни доказателства за съществуването на ПК, но събират и повече данни по предмета от който и да било друг в страната.

В серия от експерименти Джен и сътрудничката му, клиничният психолог Бренда Дън, използват уред, наречен генератор на случайни събития (ГСС). Като се опира върху един непредсказуем естествен процес, какъвто е радиоактивният разпад, ГСС е в състояние да произвежда поредица от случайни бинарни числа. Такава поредица може да изглежда примерно така: 1, 2, 1, 2, 2, 1, 1, 2, 1, 1, 1, 2, 1. С други думи, един ГСС е вид автоматичен хвърляч на монети, способен да произведе извънредно голям брой числа от хвърляния на монети за много кратко време. Както всеки знае, ако подхвърлите монета със съвършено еднакво тегло 1000 пъти, резултатите ще бъдат 50/50 разделени между ези и тура. В действителност, при 1000 хвърляния разделението може да варира малко в една или друга посока, но колкото по-голям е броят на хвърлянията, толкова по-близо до 50/50 съотношение ще се стигне.

Това, което Джен и Дън правят, е да поставят доброволци пред ГСС, които да се концентрират върху създаването на ненормално голям брой резултати ези или тура. В хода на буквално стотици хиляди опити те откриват, че доброволците действително, само чрез концентрация, оказват малко, но значимо влияние върху резултата на ГСС. Откриват и две други неща! Способността да се произвеждат ПК ефекти не се ограничава до неколцина надарени индивиди, но е присъща на повечето доброволци, които те проверяват. Това подсказва, че повечето от нас притежават някаква степен на ПК. Те откриват също, че различни доброволци създават различни и последователно отличаващи ги един от друг резултати, които са толкова своеобразни, че Джен и Дън започват да ги наричат „подписи“⁵.

В друга серия от експерименти Джен и Дън използват уред, подобен на познатата ни игра пинбол, при която с ръчка се изтласква топче, преминаващо през различни препятствия и цели. Този уред позволява 9000 топчета за игра с диаметър 2 см да се завъртат около 220 найлонови щифта и да се разпределят в 19 съда на дъното. Уредът е поместен в една плитка вертикална рамка три метра висока и метър и осемдесет широка с прозрачно стъкло отпред, така че доброволците да могат да виждат топчетата, когато те падат и се събират в съдинките. Нормално е повече топчета да падат в централните съдинки, отколкото в крайните, а цялостното разпределение изглежда като камбановидна крива. Както при ГСС, Джен и Дън разполагат пред машината доброволци, които се опитват да вкарат повече топчета в крайните съдинки, отколкото в централните. И отново, в хода на голям брой игри, операторите били в състояние да създадат малка, но измерима промяна в разпределението на топките. В експериментите с ГСС

доброволците само упражняват един ПК ефект върху микроскопични процеси - разпадът на радиоактивно вещество, - но експериментите с топчетата разкриват, че участниците могат да използват ПК, за да въздействат върху обектите и във всекидневния свят. Нещо повече, „подписите“ на лицата, които участват в ГСС експериментите, отново се проявяват в експериментите с топчетата, което показва, че ПК способностите на дадено лице остават същите при различни експерименти, но са различни при отделните хора, също както варират и талантите. Според Джен и Дън: „Докато малки сегменти от тези резултати могат основателно да не бъдат взети под внимание, тъй като се приближават твърде близко до случайното поведение, за да оправдават преразглеждане на господстващите научни догми, взет в своята съвкупност целият масив от данни установява неоспоримо отклонение в съществени пропорции.“⁶

Джен и Дън мислят, че техните открития могат да обяснят предразположението, което някои хора като че ли имат, да влияят зле на машините и да карат апаратурата да работи лошо. Един такъв човек е физикът Волфганг Паули, чийто талант в тази област е толкова легендарен, че физиците шеговито го наричат „ефекта на Паули“. Твърди се, че самото присъствие на Паули в някоя лаборатория кара стъклени апарати да експлодират или чувствителни измерителни уреди да се разцепват на две. В един особено знаменит инцидент физик пише на Паули, за да му каже, че не може да го обвини поне за последното и мистериозно разпадане на сложна част от оборудването, тъй като Паули не е бил там. С изненада обаче разбрал, че Паули е преминавал край лабораторията с влак точно в момента на злополуката! Джен и Дън смятат, че известният „ефект на дяволчето“, тенденцията внимателно изпитани части от оборудването да претърпяват необясними неизправности в най-абсурдно неподходящите моменти, често описван от летци, самолетни механици и военни оператори, може също да бъде пример за несъзнателна ПК активност.

Ако нашият ум може да протяга ръка и да променя движението на каскада от топчета или действието на дадена машина, каква странна алхимия би могла да обясни подобна способност? Джен и Дън смятат, че тъй като всички познати физически процеси притежават двойственото измерение на вълна/частица, не е неоснователно да приемем, че съзнанието работи по същия начин. Когато е подобно на частица, то изглежда се локализира в нашите глави, но в неговия вълноподобен аспект съзнанието, като всички вълнови феномени, може също да влияе от разстояние. Те смятат, че един от тези ефекти на далечното повлияване е ПК.

Но Джен и Дън не спират тук. Те смятат, че самата реалност е резултат от интерференцията между вълновите аспекти на съзнанието и вълновите структури на материята. Обаче, както и Бом, те не вярват, че съзнанието или материалния свят могат да бъдат продуктивно представени в изолация, или дори, че ПК може да бъде мислена като трансмисия на някакъв вид сила. „Поуката е може би по-тънка“ - казва Джен. - Може би тя е, че такива понятия са просто неприложими, че няма полза да говорим за дадена абстрактна среда или за някакво абстрактно съзнание. Единственото нещо, което ние можем да преживеем, е взаимопроникиването на двете по някакъв начин.“⁷

Ако ПК не може да бъде смятана за предавката на някакъв вид сила, каква терминология може по-добре да обобщи взаимодействието между ума и материята? Обмисляйки това, подобно на Бом Джен и Дън предполагат, че ПК действително включва една размяна на информация между съзнанието и физическата реалност, обмен, който следва да бъде мислен най-малкото като поток между материалното и психичното, а повече като *резонанс* между двете. Значимостта на резонанса се усеща и коментира дори от доброволците в ПК експериментите, в това че най-често споменаваният фактор, свързан с успешното изпълнение е достигането на чувство за „резонанс“ с машината. Един доброволец описва усещането като „състояние на потапяне в процеса, което води до загуба на самоосъзнаването. Аз не чувствам да имам някакъв пряк контрол върху машината, по-скоро някаква мар-гинално влияние, когато резонирам с нея. Аз съм в резонанс с машината. Това е като да бъдеш в кану: когато то върви накъдето искам, аз плавам с него. Когато не го прави, аз се опитвам да прекратя плаването и да му дам възможност да се върне към резонанс с мен.“⁸

Идеите на Джен и Дън са сходни с тези на Бом в няколко други отношения от ключово значение. Подобно на Бом те смятат, че понятията, които ние използваме, за да опишем реалността - електрон, дължина на вълната, съзнание, време, честота - са полезни само като

„организиращи информацията категории" и не притежават независим статут. Те смятат също, че всички теории, включително тяхната собствена, са само метафори. Въпреки че не се отъждествяват с холографския модел (а тяхната теория фактически се различава от начина на мислене на Бом в няколко много значими отношения) те наистина признават припокриването. „В степенята, в която ние говорим за едно значимо опиране върху вълновото механично поведение, има известна общност между това, което ние предполагахме, и холографската идея - казва Джен. - Тя придава на съзнанието способността да функционира в един вълново механичен смисъл и така да се възползва, по един или друг начин, от цялото пространство и време."⁹

Дън е на същото мнение: „В някакъв смисъл холографският модел може да бъде възприеман като назоваващ механизма, чрез който съзнанието взаимодейства с тази вълново механична, първична, осезаема голяма степен и по някакъв начин я превръща в използваема информация. В друг смисъл, ако си представите, че индивидуалното съзнание има свои собствени характерни вълнови структури, вие можете да го видите - разбира се, метафорично - като лазерът с една определена честота, която се припокрива с една конкретна картина в космичната холограма."¹⁰

Както може да се очаква, работата на Джен и Дън е посрещната със значителен отпор от ортодоксалната научна общност, но тя е приемана в някои краища на света. Една голяма част от финансирането на лабораторията идва от фондацията „Макдонъл" създадена от Джеймс С. Макдонъл III, от корпорацията „Макдонъл Дъглас", а „Ню Йорк Таймс Мегъзин" посвети наскоро една статия на работата на Джен и Дън. Те самите остават непоколебими, поради факта, че са посветили толкова много време и усилия, за да изследват параметрите на един феномен, смятан за несъществуващ от повечето други учени. Както казва Джен: „Усещането ми за значимостта на тази тема е много по-високо от всичко друго, което някога съм работил."¹¹

ПСИХОКИНЕЗА

В ПО-ГОЛЯМ МАЩАБ

Досега ПК ефектите, създавани в лаборатория, бяха ограничени до относително малки обекти, но данните показват, че поне няколко души могат да използват ПК, за да предизвикат дори по-големи промени във физическия свят. Биологът Лайъл Уотсън, автор на бестселъра *Свърхприрода* и учен, който изследва паранормалните явления в целия свят, се натъква на такъв човек, докато посещава Филипините. Той бил един от така наречените филипински лечители екстрасенси, но, вместо да докосва пациента, единственото, което прави, е да държи дланта си на около 25 см над тялото на пациента, насочена към кожата му, при което незабавно се появява разрез. Уотсън не само е свидетел на няколко прояви на психокинетичните хирургически умения на мъжа, но веднъж, когато лечителят направил по-широк замах с пръстите си, отколкото обикновено, Уотсън получава разрез върху горната част на дланта си. Той носи белега си до днес¹².

Има доказателства, че ПК способностите могат да бъдат използвани и за зарастване на кости. Някои случаи на подобно лечение са регистрирани от д-р Рекс Гарднър, лекар в болницата на английския град Сън-дърланд. Интересен аспект от статия, публикувана през 1983 г. в „Бритиш медикъл джърнъл", е, че Гарднър, един ненаситен изследовател на чудеса, представя съвременни чудотворни изцеления в съпоставка с примери за действително идентични изцеления, събрани от английския историк и теолог от XVII в. Беда Достопочтени.

В съвременното изцеление участват една група лю-терански монахини, които живеят в Дармщат, Германия. Калугерките строят параклис, когато една от сестрите пропада през прясно циментирания под и пада върху дървена носеща греди по-долу. Тя е откарана в болница, където рентгеновата снимка показва, че има сложна фрактура на таза. Вместо да се упоават на стандартните медицински техники, монахините устройват бдение с молитви през цялата нощ. Въпреки настояването на лекарите, че сестрата трябва да остане в тракция за доста седмици, монахините си я прибират два дни по-късно и продължават да се молят и да полагат ръце върху нея. За тяхна изненада непосредствено след полагането на ръцете сестрата става от леглото, без да изпитва мъчителните болки от фрактурата и видимо излекувана. Само две седмици отнема пълното възстановяване, след което тя отива в болницата и се представя на своя изумен лекар¹³.

Въпреки че Гарднър не се опитва да обяснява този или друг случай на излекуване, които той разглежда в своята статия, възможното обяснение изглежда е ПК. Като се има предвид, че естественото лечение на една фрактура е продължителен процес и даже чудотворното възстановяване на таза на Мичели отнема няколко месеца, това показва, че може би подсъзнателните ПК способности на полагащите ръце монахини, решават задачата.

Гарднър описва подобно изцеление, което се случва през XVII в. по време на изграждането на църквата в Хексхам, Англия, в което участва св. Уилфрид, тогава епископ на Хексхам. По време на изграждането на църквата един зидар на име Бодълм пада от голяма височина, при което си счупва краката и ръцете. Когато той е на смъртно легло, Уилфрид се моли над него, като призовава и другите работници да се присъединят към него. Те го правят, „духът на живота се възвръща“ у Бодълм и той бързо оздравява. Тъй като изцелението очевидно не настъпва, докато св. Уилфрид не помолва другите работници да се присъединят към него, въпросът е дали св. Уилфрид е бил катализаторът или е имало комбинирана несъзнателна ПК на цялата група?

Д-р Уилям Тафтс Бригъм, уредник на Епископския музей в Хонолулу и известен ботаник, който посвещава много от свободното си време на изследване на паранормалното, записва инцидент, в който счупена кост била незабавно излекувана от местен хавайски шаман - *кахуна*. Свидетел на случая е приятел на Бригъм на име Дж. А. К. Кумбз. Майката на тъщата на Кумбз е смятана за една от най-мощните жени кахуни на островите и веднъж, докато присъства на едно парти в къщата на жена си, Кумбз има възможност непосредствено да наблюдава нейните способности.

Във въпросния случай един от гостите се подхлъз-ва и пада върху крайбрежния пясък, като си счупва крака толкова лошо, че краищата на костта видимо се притискат до кожата. Като оценява сериозността на счупването, Кумбз препоръчва човекът да бъде откаран в болница незабавно, но възрастната кахуна не иска и да чуе за това. Като коленичи до човека, тя изпъва крака му и притиска областта, където счупената кост опира в кожата. След като се моли и медитира няколко минути, тя се изправя и обявява, че лечението е завършило. Човекът се изправя учудено на краката си, прави крачка и след това друга. Той е напълно излекуван и кракът му не показва никакви следи от каквото и да е счупване¹⁴.

МАСОВА ПСИХОКИНЕЗА ВЪВ ФРАНЦИЯ ПРЕЗ XVIII в.

Една от най-изумителните прояви на психокинеза и една от най-забележителните демонстрации на чудотворни събития, които някога са записвани, се случва в Париж през първата половина на XVIII в. Събитията се развиват около пуританска-та секта на повлияните от Холандия католици, известни като янсенисти, и са ускорени от смъртта на един свят и почитан янсенистки дякон на име Франсоа дьо Пари. Въпреки че днес малцина са чували за янсенистките чудеса, те са едни от най-обсъжданите събития в Европа през по-голямата част от века.

За да разберем напълно янсенистките чудеса е необходимо да знаем малко за историческите събития, които предхождат смъртта на Франсоа дьо Пари. Ян-сенизмът възниква в началото на XVII в., и от самото си начало той е в конфликт с римската католическа църква и с френската монархия. Много от вярванията в него силно се разминават с установената църковна доктрина, но той е народно движение и бързо печели последователи сред френското простолудие. Най-осъдителното в него както за папството, така и за Луи XIV, един предан католик, е че те го разглеждат като протестанство, което само се е маскирало като католицизъм. Като резултат и църквата, и кралят постоянно лавират, за да подкопаят силата на движението. Пречка за тези лавирания и един от факторите, които допринасят за популярността на движението е, че янсенистките водачи изглеждат особено изкусни в чудотворното изцеляване. Въпреки всичко, църквата и монархията упорстват, предизвиквайки остри дебати, които бушуват в цяла Франция. В разгара на тази борба за надмощие, на 1 май 1727 г., умира Франсоа дьо Пари. Погребан е в енорийското гробище Сен-Медар в Париж.

Поради репутацията на абата като светец, край неговия гроб започват да се стичат поклонници и от самото начало започват да се регистрират поредица от чудотворни изцеления. Сред изцеляваните болести са злокачествени тумори, парализа, глухота, артрит, ревматизъм,

язвени рани, постоянна (персистентна) треска, продължителна хеморагия и слепота. Но това не е всичко. Опечалените (присъствалите на погребението) също започват да преживяват странни неволеви спазми или конвулсии и да претърпяват най-изумителни кълчения на своите крайници. Тези конвулсии бързо се оказват заразни, разпространяват се като огън по улиците, пълни с мъже, жени и деца, всички извиващи се и гърчещи се, като че ли са обхванати от някаква сюрреалистична магия.

Докато били в това спазматично и трансopodobно състояние, „конвулсионистите“, както започнали да ги наричат, демонстрират най-феноменалните си таланти. Един от тях бил способността да издържат без увреждане цял ред почти невъобразими физически мъчения. Сред тях са жестоки побои, удари с предмети, които са едновременно тежки и остри, както и душене - *всичко това без никакъв знак за нараняване или дори и най-леката следа от рани или синини.*

Уникалното на тези свръхестествени събития е, че техни свидетели са буквално хиляди наблюдатели. Неистовите сборища около гроба на Абат дьо Пари в никакъв случай не отминали бързо. Гробището и улиците около него били ден и нощ изпълнени с тълпи в продължение на години и дори две десетилетия по-късно все още се съобщава за чудеса (за да дадем някаква представа за огромните мащаби на явлението, трябва да кажем, че през 1733 г. в общинските регистри се отбелязва, че са необходими над 3000 доброволци просто за да придружават конвулсионистите и да се погрижат, щото жените участнички да не се раз-голват неприлично по време на техните гърчения). В резултат свръхестествените способности на конвулсионистите стават международна сензация и хиляди се тълпят да ги видят - хора от всички социални слоеве и служещи от всички образователни, религиозни и държавни институции, които можете да си представите; многобройни доклади, официални и неофициални, за наблюдаваните чудеса са записани в документите от това време.

Освен това мнозина от свидетелите, например следователите от римокатолическата църква, имат законен интерес да отрекат янсенистките чудеса, но те все пак си заминават, като ги потвърждават (по-късно римокатолическата църква излиза от неудобното положение, като признава съществуването на чудесата, но ги определя като дело на дявола, с което удостоверява, че янсенистите са покварени).

Единият следовател, член на Парижкия парламент на име Луи Базил Каре дьо Монгерон става свидетел на достатъчен брой чудеса, за да напълни четири дебели тома по темата, които публикува през 1737 г. по заглавие *La Verite des Miracles*. В труда си той привежда многобройни примери за очевидната неуязвимост на конвулсионистите при изтезания. В един от примерите двадесетгодишна конвулсионистка на име Жана Моле е опряна на каменна стена, докато един доброволец от тълпата, „много силен мъж“, ѝ нанася сто удара в стомашната област с петнадесеткилогра-мов чук (самите конвулсионисти молели да ги измъчват, защото по думите им така се разтоварвали от мъчителната болка на конвулсиите). За да изпита силата на ударите, самият Монгерон след това взел чука и го опитал върху каменната стена, на която се било опряло момичето. В резултат отбелязва: „На двадесет и петия удар камъкът, върху който удрях и който беше вече разклатен от предишните удари, внезапно се раз-хлаби и падна от другата страна на стената, като се отвори над петнадесетсантиметрова дупка.“¹⁵

Монгерон описва друг пример, при който една конвулсионистка била извила гърба си назад в дъга, така че долната част на гърба ѝ се опирала само върху „острия връх на едно колче“. След това тя помолила един двадесет и пет килограмов камък, прикрепен към пръчка, да бъде издигнат „извънредно високо“ и да бъде пуснат да падне с цялата си тежест върху стомашната ѝ област. Камъкът бил издиган и оставян да пада много пъти, но жената изглеждала напълно незасегната от него. Тя поддържала без усилия изкривеното си положение, без да изпита болка или да претърпи някакво увреждане. След което си тръгнала от изпитанието, без дори по гърба ѝ да се забелязва някакъв белег. Монгерон отбелязва, че по време на самото изпитание тя крещяла: „Удряй по-силно, по-силно!“¹⁶

Всъщност изглежда, че нищо не може да нарани конвулсионистите. Те не могат да бъдат увредени от удари с метални пръти, с вериги или с греди. Най-силните мъже не могат да ги удушат. Някои били разпъвани на кръст и след това по тях не се забелязвали никакви следи от наранявания¹⁷. Най-слисващото от всичко било, че те не могат да бъдат срязани или про-мушени с ножове, мечове или сатъри! Монгерон цитира един случай, в който изостреното острие на

желязна бургия било поставено върху стомаха на един конвулсионист и след това забито толкова силно с чук, че изглеждало „сякаш ще излезе от гърба и ще разкъса вътрешностите му". Нищо подобно не се случило и конвулсионистът запазил „израза на свършен екстаз", като крещял: „О, колко ми е хубаво! Смелост, братко; удрай ме два пъти по-силно, ако можеш!"¹⁸

Неуязвимостта не била единствената дарба на ян-сенистите, която те демонстрират по време на техните гърчове. Някои станали ясновидци и били в състояние да „съзират скрити неща". Други можели да четат със здраво завързани очи, съобщава се и за случаи на левитация. Един от левитаторите, абат на име Бешеран от Монпелие, така „устремно се издигнал във въздуха" по време на конвулсиите си, че дори когато свидетелите на случилото се опитали да го издърпат надолу, те не успели да го свалят на земята¹⁹.

Макар ние днес да не помним янсенистките чудеса, те съвсем не са били пренебрегвани от интелигенцията по това време. Племенницата на математика и философа Паскал имала тежка язва на окото, която изчезнала за часове в резултат на янсенистко чудо. Когато крал Луи XV неуспешно се опитал да спре конвулсионистите, като затворил гробището Сен-Медар, Волтер саркастично отбелязва: „На Бог му беше забранено, по заповед на Краля, да твори чудеса тук." А в своите *философски есета* шотландският философ Дейвид Хюм пише: „Сигурно никога не е имало толкова много чудеса, приписвани на един човек, както тези, за които напоследък се казва, че се случват във Франция край гроба на абат Пари. Много от чудесата са били незабавно доказани на място, пред хора, които се ползват с несъмнено доверие и способности за разсъждение, в зряла възраст и върху сцената на най-прочутият театър днес в света."

Как могат да се обяснят чудесата, извършвани от конвулсионистите? Макар Бом да е готов да обсъжда възможността за ПК и други паранормални феномени, той предпочита да не спекулира с конкретни събития, от рода на свръхестествените способности на янсенистите. Но още веднъж, ако ние приемем свидетелствата на толкова много очевидци сериозно, освен ако не сме готови да допуснем, че Бог отдава предпочитание на янсенистите католици пред римокатолиците, то ПК изглежда вероятното обяснение. Че тук е налице някакъв вид екстрасензорна дейност съвсем явно се вижда от появата на такива екстрасензорни способности, като ясновидство, по време на гърчовете. Освен това ние вече разгледахме голям брой примери, в които силна вяра и истерия задействат дълбоките сили на ума и те биват представени в обилни порции. Всъщност вместо да бъдат дело на един отделен човек, психокинетичните ефекти могат да бъдат създавани от съчетания религиозен плам и вяра на всички присъстващи, а това би могло да обясни необичайната яркост на проявленията. Тази идея не е нова. През 20-те години на XX в. психологът от Харвард Уилям Макдугъл също изказва предположение, че религиозните чудеса може би са резултат от колективните психични сили на голям брой вярващи.

ПК би могла да обясни до голяма степен неуязвимостта на конвулсионистите. В случая с Жана Моле би могло да се твърди, че тя несъзнателно използва ПК, за да блокира ефекта от ударите с чук. Ако конвулсионистите са използвали несъзнателно ПК, за да контролират веригите, гредите и ножовете, и да ги спрат в по техния път в точния момент на въздействието, това би могло да обясни също защо тези предмети не оставят белези или синини. По подобен начин, когато хората се опитват да удушат янсенистите, може би техните ръце са задържани на място от ПК и макар да усещат, че стискат плът, те реално само огъват ръце в нищото.

ПРЕПРОГРАМИРАНЕ НА КОСМИЧЕСКАТА КИНОМАШИНА

ПК обаче не обяснява всички аспекти от неуязвимостта на конвулсионистите. Тук трябва да разгледаме проблема за инерцията - тенденцията на всеки движещ се обект да остава в движение. Когато двадесет и пет килограмов камък или парче греда падат строшени надолу, те носят със себе си много енергия и когато бъдат спрени по пътя си, енергията трябва да отиде някъде. Например ако човек в броня бъде ударен с петнадесеткилограмов чук, макар металът на бронята може да отклони удара, човекът все пак бива забележимо разтърсен. В случая с Жана Моле изглежда, че енергията по някакъв начин заобикаля нейното тяло и се предава на стената зад нея, защото както Монгерон отбелязва, камъкът бил „разклатен от ударите". Но в случая с жената, която се огъвала и двадесет и пет килограмов камък бил спускан върху корема ѝ, случаят не е толкова ясен. Можем да се запитаме защо тя не била забивана в земята като скобите при

игра на крокет или защо, когато са удряни с греди, конвулсионистите не са били събаряни? Къде отива отклонената енергия?

Отново холографският възглед за реалността ни дава един възможен отговор. Както видяхме, Бом смята, че съзнание и материя са само различни аспекти на едно и също фундаментално нещо - нещо, което води началото си от неявния ред. Някои изследователи са на мнение, че това предполага съзнанието да може да върши много повече от няколко психокинетични промени в материалния свят. Например Гроф мисли, че ако неявният и проявеният ред са точно описание на реалността, „допустимо е някои необичайни състояния на съзнанието да могат да опосредстват непосредствено преживяване на, и намеса в, неявния ред. Би било възможно тогава да видоизменяме явленията във феноменалния свят чрез въздействие върху пораждащата ги матрица"²⁰. С други думи, в допълнение към психокинетично раздвижваните обекти умът може да получи достъп и да препрограмира космическата киномашина, която първоначално е възсъздавала тези обекти. Така не само традиционно признаваните природни закони, от рода на инерцията, могат да бъдат заобиколени, но умът е в състояние да променя и да преоформя материалния свят по начини, далеч по-впечатляващи, отколкото дори психокинезата предполага.

Че тази или някоя друга теория трябва да е вярна, се доказва от друга свръхестествена способност, демонстрирана от много хора в течение на цялата човешка история: неуязвимостта от огън. В книгата си *физическите феномени на мистицизма* Търстън дава многобройни примери за светци, които са обладали тази способност, като един от най-известните е бил Св. франциск от Паула. Той не само можел да държи живи въглини в ръцете си, без изобщо да се изгори, но при неговото канонизиране през 1519 г. осем очевидци потвърдили, че са го виждали да ходи невредим през буйните пламъци на една пещ, за да поправи една от разрушените ѝ стени.

Разказът напомня за старозаветната история за Седрах, Мисах и Авденаго. След като завладял Ерусалим, цар Навуходоносор заповядал на всички да се кланят на една негова златна статуя. Седрах, Мисах и Авденаго отказали, затова Навуходоносор наредил да ги хвърлят в една пещ, толкоз „премного нажежена“, че пламъците ѝ дори опърлили хората, които ги хвърляли в нея. Поради своята вяра обаче тримата оцелели в огъня здрави и читави, излезли от там без нито един изгорял косъм, без дрехите им с нещо да се изменили и дори миризма на огън не била преминала върху тях. Това изглежда предизвикателство към вярата, каквото Луи XV отправя към янсенистите, предизвиквайки по този начин не едно, а множество подобни чудеса.

Макар кахуните от Хавайските острови да не ходят из пламтящи пещи, има съобщения, че те могат да разхождат бавно, да се шляят по гореща лава не-вредими. Бригъм разказва, че срещнал три кахуни, които му обещали да изпълнят този подвиг за него. Той ги следвал в дълъг преход до един поток от лава, близо до изригналия вулкан Килауеа. Те избрали поток, широк 45 метра, в който лавата била достатъчно охладена, за да издържи тежестта им, но все пак толкова гореща, че нажежени до бяло парчета плавали по нейната повърхност. Както отбелязва Бригъм, кахуните свалили сандалите си и започнали да рецитират дълги молитви, необходими за предпазването им, когато те се разхождат по едва втвърдената разтопена скала.

Както се оказало, кахуните били казали по-рано на Бригъм, че те могат да удостоят и него с тяхната неприкосновеност от огъня, ако той иска да се присъедини към тях. Той храбро се съгласил. Но като видял нагорещената като фурна лава, той премислил веднъж и дважд. „Резултатът от моите размишления беше, че аз седнах напрегнат и отказах да си сваля обувките“ - пише Бригъм в разказа си за случая. След като те престават да призовават боговете, най-старата кахуна подскоква върху лавата и изминава четиридесет и петте метра невредима. Впечатлен, но все още твърдо решен да не ходи по лавата, Бригъм се изправил, за да наблюдава следващата кахуна, но усетил силен тласък, което го принудило да затича, за да не падне по лице върху нажежената до бяло скала.

И Бригъм настина затичал. Когато стигнал до отсрещния край, той открил, че една от обувките му е изгоряла, а чорапите му горят. Но като по чудо стъпалата му били напълно незасегнати. Кахуните също никак не пострадали и се превивали от смях, като гледали в какъв шок е Бригъм. „Аз също се засмях - пише Бригъм. - Никога в живота си не съм чувствал такова облекчение, както когато открих, че съм в безопасност. Не мога да разкажа много за

преживяването си. Имах усещането за силна топлина по лицето и тялото ми, но почти никакво усещане по стъпалата ми."²¹

Конвулсионистите също понякога демонстрирали пълен имунитет спрямо огъня. Двама от най-известните сред тези „човешки саламандри“ - през Средновековието терминът *саламандър* обозначава митичен гущер, за когото се вярвало, че живее в огъня - били Мари Соне и Габриел Моле. Веднъж в присъствието на няколко свидетели, сред тях и Монгерон, Соне се изтегнала върху два стола над пламтящ огън и останала така половин час. Нито тя, нито дрехите ѝ пострадали по някакъв начин. В друг случай тя седяла, като стъпалата ѝ били в един мангал с горящи въглища. Както и в случая с Бригъм, обувките и чорапите ѝ изгорели, но стъпалата ѝ останали невредими²².

Подвизите на Габриел Моле били още по-зашеметяващи. Освен дето била непроницаема за промушвания със саби и удари, нанесени с лопата, тя можела да си пхне главата в пламтящо огнище и да я държи там, без да пострада по какъвто и да било начин. Очевидци съобщават, че след това дрехите ѝ били така топли, че не могли да ги докоснат, но при това косите, миглите и веждите ѝ никога не били опърляни²³. Несъмнено тя е била сред главните атракции на приемите.

Всъщност янсенистите не са първото конвулсионистко движение във Франция. В края на XVII в., когато крал Луи XIV се опитвал да прочисти страната от безсрамните протестанти хугеноти, група съпротивляващи се хугеноти от долината на Севен, известни като камизарди, също демонстрирала подобни способности. В един официален отчет, изпратен до Рим, един от гонителите, свещеник на име абат дю Шайла, се оплаква, че каквото и да прави, не успява да навреди на камизардите. Когато заповядвал да стрелят по тях, куршумите от мускетите били откривани сплескани между дрехите и кожата им. Когато слагал ръцете им над горящи въглища, те оставали невредими, а когато ги опаковал от глава до пети с памучно платно, напоено с мазнина, и ги хвърлял в огъня, те не горели²⁴.

Не стигало това, ами Кларис, водачът на камизардите, наредил да стъкнат една клада и след това се качил на върха ѝ, за да произнесе екстатична реч. В присъствието на шестстотин свидетели той заповядал кладата да бъде запалена и продължил да произнася гръмки тиради, докато пламъците се виели над главата му. След като кладата изгоряла напълно, Кларис останал здрав и читав и без никакъв белег по косата или дрехите си. Началникът на френските войски, изпратени да усмирят камизардите, един полковник на име Жан Кавалие, бил по-късно изгнаник в Англия, където през 1707 г. написал книга за събитието, озаглавена *Вик от пустинята*²⁵. Колкото до абат дю Шайла, накрая той бил убит от камизардите по време на една акция за отмъщение. За разлика от някои от тях, той не притежавал особена неуязвимост²⁶.

Съществуват буквално стотици заслужаващи доверие съобщения за неприкосновеност от огъня. Докладва се, че когато Бернадет от Лурд била в екстаз, тя също била неуязвима от огъня. Според свидетели, веднъж нейната ръка се отпуснала толкова близо над една горяща свещ, докато тя била в транс, че пламъците ближели пръстите ѝ. Сред присъстващите бил д-р Дозу, общинският лекар на Лурд. Той бързо съобразил и засякъл времето - цели десет минути, преди тя да излезе от транс и да си отстрани ръката. По-късно той пише: „Видях всичко с очите си. Но кълна се, ако някой се беше опитал да ме накара да повярвам в подобна история, аз бих му се изсмял презрително.“²⁷

В броя си от 7 септември 1871 г. вестник „Ню Йорк Хералд“ съобщава, че Натан Коукър, един стар чер-нокож ковач от Ийстън, щата Мериленд, може да пипа нажежен до червено метал, без да пострада от това. В присъствието на един комитет от няколко лекари, той накалил една желязна лопата до бяло и след това я държал долепена до табаните на ходилата му, докато се охладила. Той също облизал ръба на една нажежена до червено лопата и излял разтопен оловен куршум в устата си, като го оставил да прелива към зъбите и венците му, докато не се втвърдил. След всеки от тези подвизи лекарите го преглеждали и не установили никакви следи от увреждане²⁸.

По време на лов в планините на Тенеси през 1927 г. К. Р. Уисън, лекар от Ню Йорк, среща дванадесетгодишно момче, което по същия начин било неуязвимо. Уисън видял момчето да вади нажежено до червено желязо от огнището, без да пострада. Момчето казало на Уисън, че е открило тази си способност при един случай, в който вдигнало накалена до червено подкова в ковачницата на чичо си²⁹. Жаравата, по която ходи наблюдаваният от съпрузите Гросвенърс

Мохотти, била дълга 7,5 м, а измерената от термометрите на екипа на „Нешънъл Джографик“ температура била 1328 градуса по фаренхайт (720 по Целзий). В майския брой на списание „Атлантик Монтли“ д-р Леонард фейнберг от Университета на Илинойс докладва, че е наблюдавал нестинарски ритуал в Цейлон, по време на който местните жители носят нажежени до червено тенджери върху главите си, без изобщо да пострадат. В една статия на списание „Сайки-атрик Куотърли“ психиатърът Бертолд Шварц докладва, че е наблюдавал в Апалачите петдесетници, които държат ръцете си в ацетиленов пламък, без да получат някаква вреда³⁰ и т. н., и т. н.

ЗАКОНИТЕ НА ФИЗИКАТА КАТО НАВИЦИ И РЕАЛНОСТИ – ПОТЕНЦИАЛНИ И РЕАЛНИ

Точно както ни е трудно да си представим къде отива отклонената енергия в някои от разгледаните случаи на ПК, също толкова трудно е да разберем къде отива енергията от нажежената до червено тенджера, поставена върху косата и плътта на главата на някой от цейлонците. Но ако съзнанието може да посредничи пряко в неизявения ред, проблемът става податлив на разрешаване. Освен това по-скоро той не се дължи на някаква неоткрита енергия или закон на физиката (от рода на някакво изолиращо силово поле), който действа в рамката на реалността, а е резултат от дейността на едно дори по-фундаментално равнище и включва процеси, които сътворяват и физическата вселена, и законите на физиката на първо място.

Погледнато по друг начин, способността на съзнанието да се премества от една цялостна реалност към друга, показва, че обикновено ненарушимото правило *огънят да изгаря човешката плът* може би е само една програма в космическия компютър, но програма, която е била така често повтаряна, че става един от навиците на природата. Както беше споменато, според холографската идея материята е също вид привичка и тя се поражда непрестанно наново от неявния ред, точно както формата на един фонтан се създава наново от постоянния изблик на водата, който му придава форма. Пийт шеговито нарича повтори-телната природа на този процес една от неврозите на вселената. „Когато имате невроза, вие повтаряте един и същи модел на поведение във вашия живот, или извършвате едни и същи действия, като че ли е изградена една памет и нещото е забодено с нея – казва той. – Склонен съм да мисля, че неща като столове и маси са същият случай. Те са вид материална невроза, повторение. Но тук протича нещо по-фино, едно непрестанно забулване и разбулване. В този смисъл столовете и масите са само навици в този енергиен поток, но енергийният поток е реалността, дори ако ние сме навикнали да виждаме само навика.“³¹

И действително, предвид че вселената и физическите закони, които я управляват, са също продукти на този енергиен поток, тогава те също трябва да бъдат разглеждани като навици. Очевидно те са навици, които са дълбоко вкоренени в холодвижението, но свръхестествените дарби, от рода на неуязвимост от огъня, показват, че въпреки тяхната привидна кон-стантност поне някои от законите, които управляват вселената, могат да бъдат временно преустановени. Това означава, че законите на физиката не са издя-лани в камъка, а са подобно на въртопите на Шайнбърг, водовъртежи с такава огромна инерциална сила, че те са толкова твърдо установени в холодвижението, колкото нашите собствени навици и дълбоко отстоявани убеждения са твърдо установени в мислите ни.

Предположението на Гроф, че може да са потребни изменени състояния на съзнанието, за да се осъществят подобни промени в неявния ред, се засвидетелства също от честотата, с която имунитетът към огъня е свързан със засилена вяра и религиозен фанатичен плам. Моделът, който започна да се очертава в последната глава, продължава и неговият смисъл става все по-ясен – колкото по-дълбоко и по-емоционално заредени са нашите вярвания, толкова по-големи са промените, които ние можем да извършим и в нашите тела, и в самата реалност.

В този пункт ние можем да запитаме, дали съзнанието може да извършва такива свръхестествени изменения при специални обстоятелства, каква роля играе наистина то в сътворяването на нашата всекидневна реалност? Мненията са извънредно разнообразни. В личен

разговор Бом допусна предположението, че вселената е изцяло „мисъл“ и реалността съществува само в това, което мислим³², но отново предпочита да не спекулира относно свръхестествените случаи. По същия начин и Прибрам се съдържа да коментира конкретни събития, но смята, че съществуват голям брой различни потенциални реалности и съзнанието има свобода на действие в определена степен при избора какво да прояви. „Аз не вярвам, че всичко е възможно - казва той, - но има множество светове извън нашия, които не можем да разберем.“³³

След години на непосредствени преживявания на свръхестественото Уотсън е по-дързък. „Аз не се съмнявам, че реалността е в много голяма част построение на въображението. Не говоря като физик, специализиран в частиците, или дори като някой, който е напълно наясно какво става на предния фронт на тази научна дисциплина, но аз мисля, че ние притежаваме способността да променяме света около нас по твърде фундаментални начини“ (Уотсън, който някога беше ентузиазирани по холографската идея, вече не е убеден, че която и да е съвременна теория във физиката може адекватно да обясни свръхестествените способности на ума)³⁴.

Гордън Глобъс, професор по психиатрия и философия в Калифорнийския университет в Ървин, има различен, но все пак сходен възглед. Глобъс смята, че холографската теория е коректна в нейното твърдение, че умът конструира конкретната реалност от суровия материал на неизявеното. Той обаче е също силно повлиян от антрополога Карлос Кастанеда и неговите днес световноизвестни преживявания с индианския шаман дон Хуан. Глобъс рязко се различава от Прибрам по убедеността си, че привидно безкрайният ред от „отделни реалности“, които Кастанеда преживява под ръководството на дон Хуан - и всъщност дори еднакво безкрайният ред от реалности, които ние преживяваме по време на обичайното сънуване, - показва, че има безкраен брой от потенциални реалности, забулени в неявния ред. Освен това, тъй като холографските механизми, които мозъкът използва, за да конструира всекидневната реалност, са същите като тези, които той прилага, за да конструира нашите сънища и реалностите, които ние преживяваме по време на кастанедианските изменени състояния на съзнанието, той вярва, че всичките три типа на реалността са в основата си едни и същи³⁵.

СЪЗДАВА ЛИ

СЪЗНАНИЕТО СУБАТОМНИ ЧАСТИЦИ

ИЛИ НЕ СЪЗДАВА -ТОВА Е ВЪПРОСЪТ

Тази разлика в мненията показва още веднъж, че холографската теория е все още повече идея в процес на формиране, която не се отличава от един новопоявил се остров в Тихия океан, чиято вулканична активност не му позволява да има рязко открити брегове. Макар някои може би ще се изкушат да използват тази липса на общо съгласие като повод за критики, трябва да се припомни, че Дарвиновата теория на еволюцията, несъмнено една от най-мощните и успешни идеи, които науката някога е създавала, е също все още до голяма степен в състояние на постоянна промяна и теоретиците на еволюцията продължават да спорят относно нейния обхват, тълкуване, регулаторни механизми и последици.

Разликата в мненията разкрива също колко сложна загадка са чудесата. Джен и Дън предлагат все пак различно мнение за ролята, която играе съзнанието в създаването на всекидневната реалност, и въпреки че то се различава от една от основните предпоставки на Бом, поради възможните прозрения, които тя предлага в процеса, чрез който чудесата се случват, тя заслужава нашето внимание.

За разлика от Бом, Джен и Дън смятат, че суба-томните частици не обладават отчетлива реалност, докато в картината не се появи съзнанието. „Мисля, че отдавна отминахме мястото във физиката на високите енергии, в което ние изследвахме структурата на една пасивна вселена - казва Джен. - Смятам, че навлязохме в областта, в която взаимодействието на съзнанието в средата играе толкова първостепенна роля, че ние наистина създаваме реалност във всяка разумна дефиниция на термина.“³⁶

Както споменахме, това е възглед, поддържан от много физици. Позицията на Джен и Дън обаче се различава от общата по един значим начин. Повечето физици биха отхвърлили идеята, че взаимодействието между съзнание и субатомния свят може по някакъв начин да бъде

използвано, за да обясни ПК, какво да говорим за чудеса. Всъщност мнозинството физици не само пренебрегват всяко последствие, което това взаимодействие може да има, но на практика се държат все едно, че такива неща няма. „Повечето физици са развили един донякъде шизофреничен възглед - казва квантовият теоретик Фриц Рорлих от Сира-кузкия университет. - От една страна, те приемат стандартната интерпретация на квантовата теория. От друга, отстояват реалността на квантовите системи, дори когато тези системи не са наблюдавани.“³⁷

Тази чудата не-мога-да-го-мисля-това-дори-кога-то-знам-че-е-вярно нагласа предпазва мнозина физици от разглеждането на философските последици на повечето невероятни открития на квантовата физика. Както физикът от Корнелския университет Н. Дейвид Мърмин отбелязва, физиците се делят на три категории: малко малцинство, което се притеснява от философските последици; втора група от хора, които изтъкват сложни и претенциозни основания защо не се притесняват, но техните обяснения „напълно не схващат същността на въпроса“; и една трета група, които нямат сложни и претенциозни обяснения, но също отказват да кажат защо не ги е грижа. „Тяхната позиция е непоклатима“, казва Мърмин³⁸.

Джен и Дън не са толкова плахи. Те смятат, че вместо да откриват частици, физиците може би действително ги *създават*. Като доказателство те цитират една наскоро открито елементарна частица, наречена *аномалон*, чиито свойства варират от лаборатория в лаборатория. Представете си, че имате кола, която има различен цвят и различни външни белези в зависимост от това кой я кара! Това е много любопитно и изглежда подсказва, че реалността на един аномалон зависи от това кой я открива/създава³⁹.

Подобни данни могат да бъдат намерени и за друга елементарна частица. През 30-те години на XX в. Паули предполага съществуването на една лишена от маса частица, наречена *неутрино*, за да разреши важен проблем в областта на радиоактивността. В продължение на години неутриното е само идея, но през 1957 г. физиците откриват доказателства за съществуването му. В последно време обаче физиците разбраха, че ако неутриното има някаква маса, то би разрешило някои дори по-трънливи проблеми от тези, с които се е сблъскал Паули, и - я гледай ти, - през 1980 г. започват да се появяват данни, че неутриното има малка, но измерима маса! Това не е всичко. Както се оказва, само в лабораториите на Съветския съюз се открива, че неутриното има маса. В лабораториите на Съединените щати подобно нещо не се открива. Така е през по-голямата част от 80-те години и, макар че други лаборатории днес повтарят съветските открития, ситуацията все още не е разрешена⁴⁰.

Възможно ли е различните свойства, демонстрирани от неутриното да се дължат най-малкото отчасти на променящите се очаквания и на различните културни среди на физиците, които ги търсят? Ако отговорът е положителен, подобно състояние на нещата повдига интересен въпрос. Ако физиците не откриват субатомния свят, но го създават, защо наистина някои частици, от рода на електрона, изглежда имат стабилна реалност, без значение кой ги наблюдава? С други думи, защо един студент по физика без познания за електрона ще открива същите характеристики, които открива и един опитен физик?

Един възможен отговор е, че нашите възприятия на света не могат да се основават единствено на информацията, която получаваме чрез петте 'си сетива. Колкото и фантастично може би да звучи, един много добър случай може да допринесе за подобен възглед. Преди да обясня, бих искал да разкажа една случка, на която бях очевидец в средата на 70-те години на XX в. Баща ми нае професионален хипнотизатор да забавлява група приятели у дома му и ме покани да присъствам на събитието. След като бързо определи кой от присъстващите доколко се поддава на хипноза, хипнотизаторът избра един приятел на баща ми на име Том като негов подопитен. Това беше първият път, когато Том срещаше хипнотизатор.

Том се оказа много добър подопитен и за няколко секунди хипнотизаторът го потопи в дълбок транс. След това той продължи с обичайните номера, изпълнявани от сценичните хипнотизатори. Убеди Том, че в стаята има жирафа и Том я зяпаше изумено. После му каза, че един картоф е ябълка и Том я изяде с удоволствие. Но гвоздеят на програмата беше, когато той каза на Том, че щом излезе от транс, то дъщеря му, тийнейджърката Лора, ще бъде напълно невидима за него. После, след като накара Лора да застане точно срещу стола, на който седеше Том, хипнотизаторът го събуди и го попита дали може да я види.

Том се огледа из стаята и изглеждаше, че погледът му минава право през неговата

кикотеща се дъщеря. „Не“ - отвърна той. Хипнотизаторът го попита дали е сигурен в това и още веднъж, макар Лора все по-силно да се кикотеше, той отговори, че не я вижда. След това хипнотизаторът застана зад Лора, така че беше скрит от погледа на Том, и извади нещо от джоба си. Той държеше предмета грижливо скрит, така че никой в стаята не можеше да го види и го притискаше към талията на Лора. После помоли Том да разпознае предмета. Том се наклони напред, като че ли гледаше направо през стомаха на Лора, и каза, че това е часовник. Хипнотизаторът кимна и попита дали Том може да прочете надписа върху часовника. Том присви очи, като че ли се мъчеше да разчете написаното, и издекламира името на притежателя на часовника (който се оказа човек, когото никой от присъстващите в стаята не познаваше) и надписа. След това хипнотизаторът ни показа, че предметът действително е часовник и обиколи цялата стая, така че всеки да може да види, че Том е прочел гравирания надпис правилно.

Когато говорих с Том след случая, той ми каза, че дъщеря му е била абсолютно невидима за него. Всичко, което той виждал, било хипнотизаторът, който стоял и държал в шепата си един часовник. Ако хипнотизаторът си беше отишъл, без да му разкаже за случилото се, той никога нямало да узнае, че не е възприемал нормалната консенсусна реалност.

Очевидно възприятието на часовника не се основаваше на информация, която Том е получил чрез петте си сетива. Откъде тогава дойде тази информация? Едното обяснение е, че той я е получил телепатично от нечий друг ум, в случая на хипнотизатора. Способността на хипнотизирани хора да „проникват“ в сетивата на други хора е била докладвана и от други изследователи. Английският физик сър Уилям Барет открива доказателство на феномена в серия експерименти с момиченце. След като го хипнотизира, той му казва, че тя ще вкусува това, което той вкусува. „Като застанах зад момиченцето, чиито очи здраво превързах, аз сложих в устата си малко сол; веднага тя пръсна слюнка и възкликна: „За какво ми слагате сол в устата?“ След това аз опитах захар; тя каза „Това е по-добре“; като я запитах на какво прилича, тя отговори: „Захар.“ След това опитах горчица, черен пипер, джинджифил и т. н.; всяко от тях беше назовавано и очевидно вкусувано от момиченцето, когато аз слагах нещо в устата си.“⁴¹

В своята книга *Експерименти по дистанционно въздействие* съветският физиолог Леонид Василиев цитира немско изследване, проведено през 50-те години на XX в., което води до подобни открития. В това изследване хипнотизираният човек не само вкусувал вкус-ваното от хипнотизатора, но и мигал, когато светлина била насочвана към очите на хипнотизатора, кихал, когато хипнотизаторът смъркал амоняк, чувал тиктакането на часовник, долепен до ухото на хипнотизатора, и усещал болка, когато хипнотизаторът се боцвал с игла - всичко това било направено по такъв начин, че да бъде изключено получаването на информация от нормалните сетивни източници⁴².

Нашата способност да проникваме в сетивата на други не се ограничава до хипнотичните състояния. В една знаменита днес серия експерименти физиците Харълд Патхоф и Ръсел Тарг от Станфордския изследователски институт в Калифорния откриват, че почти всеки от участниците в експеримента има способност, която те наричат „далечно гледане“ - способността да се описват точно нещата, които един намиращ се на далечно разстояние подопитен вижда. Те откриват, че човек след човек могат да виждат на далечно разстояние просто чрез релаксиране и описване какви образи им идват на ум⁴³. Откритията на Патхоф и Тарг са повторени от множество лаборатории из целия свят, което показва, че далечното гледане е вероятно широко разпространена способност у всички нас.

Лабораторията за изследване на аномалии в Прин-стън също потвърждава откритията на Патхоф и Тарг. В едно изследване самият Джен е в ролята на възприемател и се опитва да си представи какво наблюдава негов колега в Париж, където той никога не е ходил. Освен че вижда оживена улица, в ума му се появява образът на рицар в броня. По-късно се оказва, че изпращачът на информацията е стоял пред едно държавно учреждение, украсено със статуи на исторически военачалници, един от които бил рицар в броня⁴⁴.

Така че изглежда ние сме дълбоко взаимосвързани помежду си по един или друг начин, ситуация, която не е толкова странна в една холографска вселена. Освен това тези взаимовръзки се проявяват дори когато ние не ги осъзнаваме. Изследванията показват, че когато в една стая човек получава електрошок, това се регистрира в показанията на полиграфа *, към който в

* Полиграфът е апарат, който едновременно записва промените във физиологични

другата стая е свързан друг човек⁴⁵. Светване в очите на един подопитен ще се регистрира в елект-роенцефалограмата на друг подопитен в друга стая⁴⁶, и дори обемът на кръвта в пръста на един подопитен се променя - измерван с плетизмограф, един чувствителен индикатор за функционирането на автономната нервна система, - когато един „изпращач“ в друга стая попадне на името на някой, когото те познават, докато четете списък, в който са включени предимно непознати за тях имена⁴⁷.

Като се има предвид и дълбоката взаимосвързаност, и нашата способност да конструираме напълно убедителни реалности от информация, получена чрез тази взаимосвързаност, каквато създаде Том, какво би се случило, ако двама или повече хипнотизирани се опитат да конструират една и съща въобразена реалност? Любопитното е, че на този въпрос е отговорено в експеримент, проведен от Чарлз Тарт, професор по психология в кампуса Дейвис на Калифорнийския университет. Тарт намира двама студенти, Ан и Бил, които могат да навлязат в дълбок транс и самите те били изкусни хипнотизатори. Той накарал Ан да хипнотизира Бил и след като той бил хипнотизиран, накарал Бил на свой ред да хипнотизира Ан. Тарт предположил, че и без това мощната връзка между хипнотизатор и подопитен ще бъде усилена чрез прилагане на тази необичайна процедура.

Той се оказал прав. Когато те отворили очи в това двустранно хипнотично състояние, всичко изглеждало сиво. Сивотата обаче бързо отстъпила място на ярки цветове и пламтящи светлинки и за няколко мига те се оказали на един плаж с неземна красота. Пясъкът проблясвал като диаманти, морето било пълно с огромни мехури пяна и искряло като шампанско, а бреговата ивица била осеяна с прозирни кристални скали, пулсиращи с вътрешна светлина. Макар Тарт да не можел да види онова, което Ан и Бил виждали, от начина, по който те говорили, той бързо разбрал, че *те преживяват една и съща халюцинираща реалност*.

Това, разбира се, незабавно станало очевидно за Ан и Бил и те се заели да изследват този новооткрит свят, да плуват в океана и да изучават блестящите кристални скали. За съжаление на Тарт, те спрели и да говорят, или най-малкото престанали да говорят от гледна точка на Тарт. Когато той ги запитал защо се е възцарила такава тишина, те му казали, че в техния споделен бленуван свят те *си* говорят, феномен, в който според Тарт е замесен някакъв вид паранормална комуникация между двамата.

Сеанс след сеанс Ан и Бил продължават да конструират различни реалности и всички били толкова реални, достъпни за петте сетива и реализирани в измерения, като всяко нещо, което те преживяват в тяхното нормално състояние на бодърстване. Тарт действително се убеждава, че световите, които Ан и Бил посещават, са наистина по-реални, отколкото бледата, лунна версия на реалността, с която повечето от нас трябва да се задоволяват. Както казва той, след „като те си говориха помежду си за своите преживявания и откриха, че обсъждат подробности от преживявания, които са били споделени и за които е нямало никакви словесни стимули върху касетките, те сметнаха, че действително ще да са били „в“ неземните места, които са преживявали.“⁴⁸

Океанският свят на Ан и Бил е съвършен пример за холографска реалност - триизмерно построение на мисълта, сътворено от взаимосвързаност, поддържано от потока на съзнанието и в крайна сметка толкова пластично, колкото мисловните процеси, които го пораждат. Тази пластичност е видна в няколко от неговите отличителни черти. Макар да е триизмерно, неговото пространство е по-гъвкаво, отколкото пространството на всекидневната реалност, и понякога придобива такава еластичност, за която Ан и Бил не намират думи, за да я опишат. Още по-странното е, че макар те очевидно да са били много изкусни в извай-ването на един споделен свят извън тях самите, те често забравят да скулптират своите собствени тела и съществуват по-често като плаващи лица или глави. Както съобщава Ан, в един случай, когато Бил й казва да му подаде ръката си, „аз трябваше да бъда така добра да си въобразя ръка“⁴⁹.

Как завършва този експеримент по взаимно хип-нотизиране? За съжаление представата, че тези поразителни видения са по някакъв начин реални, може би дори по-реални, отколкото всекидневната реалност, така стресва и двамата, че те стават все по-нервни относно вършеното от тях. Накрая и двамата спират своите изследвания, а Бил дори напълно се отказва да се

процеси, като пулс, кръвно налягане, дишане. Често се използва като детектор на лъжата. - Бел. прев.

занимава с хипноза.

Екстрасензорната взаимосвързаност, която позволява на Ан и Бил да конструират тяхната споделена реалност, може почти да бъде разглеждана като вид полеви ефект между тях, една „реалност-поле“, ако щете. Питам се какво ли би се случило, ако хипнотизаторът, поканен от баща ми, беше потопил всички ни в транс? В светлината на изнесените дотук данни имаме всички основания да смятаме, че ако нашата връзка беше достатъчна дълбока, Лора щеше да бъде невидима за всички нас. Ние щяхме колективно да конструираме реалност-поле за един часовник, да четем гравирания върху него надпис и да бъдем абсолютно убедени, че възприеманото от нас е реално.

Ако съзнанието играе роля в създаването на суба-томни частици, възможно ли е нашите наблюдения на субатомния свят да са също своего рода реалнос-ти-полета? Ако Джен може да възприеме рицарска броня чрез сетивата на негов приятел от Париж, дали е пресилено да смятаме, че физиците из целия свят са несъзнателно взаимосвързани помежду си и използват някаква форма на взаимна хипноза, подобна на използваната от участниците в експеримента на Тарт, за да създадат консенсусните характеристики, че те наблюдават електрон? Тази възможност може да бъде подкрепена от един друг необичаен признак на хипнозата. За разлика от други изменени състояния на съзнанието, хипнозата не се свързва с никакви необичайни очертания на електроенцефалограмите. От физиологична гледна точка психичното състояние хипноза е най-близо до нашето нормално състояние на бодърстване. Означава ли това, че нормалното будно съзнание е само по себе си вид хипноза, а ние постоянно проникваме в реалности-полета?

Нобелистът Джоузефсън твърди, че нещо подобно може би се случва. Подобно на Глобъс, той приема на сериозно дейността на Кастанеда и се опитва да я отнесе към квантовата физика. Той предполага, че обективната реалност се създава от колективните спомени на човешката раса, докато аномалните събития, от рода на тези, описани от Кастанеда, са проявление на индивидуалната воля⁵⁰.

Човешкото съзнание може би не е единственото нещо, което взема участие в сътворяването на реалнос-тите-полета. Експериментите по далечно гледане показват, че хората могат точно да опишат отдалечени места, дори когато там няма никакви наблюдатели⁵¹. По същия начин подопитни могат да разпознаят какво има в запечатан сандък, произволно избран от група запечатани сандъци, чието съдържание е поради това свършено неизвестно⁵². Това означава, че ние можем и нещо повече от това да проникваме в сетивата на други хора. Можем също да проникваме в самата реалност, за да добиваме информация. Колкото и чудато да звучи, не е толкова странно, когато си спомним, че в една холографска вселена съзнанието прониква в цялата материя и „осмислянето“ има едно активно присъствие както в мисловния, така и във физическия свят.

Бом смята, че вездесъщността на осмислянето предлага възможно обяснение както за телепатията, така и за дистанционното виждане. Той мисли, че и двете може да са само различни форми на психокинеза. Точно както ПК е резонанс на осмисляне, предавано от нечий ум към един обект, телепатията може да бъде разглеждана като резонанс на осмисляне, предаван от нечий ум към друг ум, казва Бом. По подобен начин дистанционното виждане може да бъде разглеждано като резонанс на осмисляне, предаван от един обект към нечий ум. „Когато хармония или резонанс на „осмисляния“ бъде установена, действието е двустранно, така че „осмислянията“ на отдалечената система могат да действат в разглеждания, за да създадат своего рода обърната наопаки психокинеза, която ще предаде, в резултат на това, един образ на системата към него“ - казва той⁵³.

Джен и Дън имат подобни схващания. Макар да смятат, че реалност се установява само при взаимодействието на едно съзнание с неговото обкръжение, те са твърде либерални при дефинирането на съзнанието. Както те го виждат, нещо, което е в състояние да поражда, получава или използва информация, може да се определи за съзнание. По такъв начин животните, вирусите, ДНК, машините (с изкуствен интелект и пр.) и т. нар. неживи обекти могат да имат необходимите качества, за да участват в създаването на реалност⁵⁴.

Ако такива твърдения са верни и ние можем да придобием информация не само от умовете на други хора, но и от една жива холограма на самата реалност, то психометрията -

способността да добиваме информация за един обект просто като го докоснем -също ще бъде обяснена. Вместо да е неодушевен, такъв обект би бил изпълнен със свой собствен вид съзнание. Вместо да бъде „нещо“, което съществува отделно от вселената, той ще бъде част от взаимосвързаността на всички неща - свързан към мислите на всички хора, които някога са влизали в контакт с него, свързан със съзнанието, което пронизва всяко животно и обект, които някога са били свързани с неговото съществуване, свързан чрез неявния ред със своето собствено минало и свързан с ума на психометриста, който го държи.

ВИЕ МОЖЕТЕ ДА ПОЛУЧИТЕ НЕЩО ЗА НИЩО

Играят ли някаква роля физиците в създаването на елементарни частици? Засега тази загадка си остава неразрешена, но нашата способност да се свързваме помежду си и да си въобразяваме реалности, които са толкова реални, колкото и нашата нормална реалност в състояние на бодърстване, не е единственият ключ, че може би случаят е именно такъв. Всъщност данните за свръхестественото показват, че ние едва сме започнали да проумяваме своите таланти в тази област. Да разгледаме следното удивително изцеление, за което съобщава Гарднър. През 1982 г. една английска лекарка на име Рут Когин, работеща в Пакистан, била посетена от 35-годишна пакистанка на име Камро. Тя била бременна в осмия месец и през голямата част от бременността си страдала от кървене и протичаща с прекъсвания коремна болка. Когин ѝ препоръчала да иде незабавно в болница, но Камро отказала. Въпреки това, след два дни кървенето станало толкова силно, че тя била откарана в спешно отделение.

Прегледът на Когин разкрива, че Камро е изгубила „твърде много“ кръв, а ходилата и корема ѝ са патологично подути. На следващия ден Камро има „още една тежка кръвозагуба“, което принудило Когин да прибегне до цезарово сечение. Щом Когин отворила матката, още по-обилни потоци тъмна кръв рухнали и продължили да изтичат толкова изобилно, че станало ясно - Камро на практика няма никакво кръво-съсирване. Докато Когин успее да оброди здравото бебе (дъщеричка) на Камро, „дълбоки локви от несъсирена кръв“ изпълнили леглото и продължили да изтичат от разреза. Когин успяла да намери два литра кръв, за да прелее на тежко анемичната жена, но това не било достатъчно, за да компенсира изумителната кръвозагуба. Тъй като възможностите били изчерпани, Когин прибегнала до молитва.

Тя пише: „Ние се молахме с пациентката, след като ѝ обясних за Иисус, в чието име ние се молахме за нея преди операцията и който е велик лечител. Аз също ѝ казах, че не трябва да се тревожим. Виждала съм как Иисус е излекувал такова заболяване и преди, и съм сигурна, че Той ще излекува и нея.“⁵⁵

След това те зачакали.

През следващите няколко часа Камро продължава да кърви, но вместо влошаване, общото ѝ състояние се стабилизира. Тази вечер Когин отново се моли заедно с Камро и макар нейното „бързо кървене“ да продължава неотслабващо, тя изглежда незасегната от кръвозагубата. Четиридесет и осем часа след операцията кръвта ѝ най-сетне започнала да се съсирва и възстановяването ѝ започнало напълно. След десет дни тя си отишла вкъщи със своето бебе.

Макар Когин да нямала възможност да измери кръвозагубата на Камро, тя не се съмнявала, че младата майка е загубила повече от общия си обем кръв по време на операцията и последвалото я обилно кървене. След като Гарднър изучил документацията по случая, той бил на същото мнение. Проблемът с това заключение е, че човек не може да произвежда нова кръв достатъчно бързо, за да покрие такива катастрофални загуби; ако това беше възможно, много по-малко хора щяха да умират от кръвозагуба. Поради това остава единственото несигурно заключение, че новата кръв на Камро ще да се е материализирала изневиделица.

Способността да се създават една-две безкрайно малки частици бледнее в сравнение с материализацията на десет-дванадесет литра кръв, необходими, за да се възстанови средното човешко тяло. И кръвта не е единственото нещо, което може да се създаде изневиделица. През юни 1974 г., докато пътувал в Тимор Тимур, малък остров в най-източната част на Индонезия, Уотсън се натъква на също толкова объркващ пример на материализация. Въпреки първоначалното си намерение да посети един прочут *матан до'ок*, тип индонезийски

чудотворец, за който се казва, че може да предизвиква дъжд по поръчка, той бива отклонен от разказите за един необичайно действителен *буан*, зъл дух, опустошил една къща в близко селище.

Семейството, което живее в къщата, се състои от една семейна двойка, техните две малки момченца и неомъжената по-млада природена сестра на съпруга. Семейната двойка и децата им са типични индоне-зийци на външен вид, с тъмен цвят на кожата и къдрави коси, но природената сестра, чието име е Алин, физически е твърде различна и има много по-светъл тен и черти, които са почти китайски, което обяснява и невъзможността да си намери съпруг. Семейството се отнася с безразличие към нея и на Уотсън веднага му става ясно, че тя е източникът на суматохата.

Тази вечер по време на вечерята в покрития със слама дом на семейството Уотсън става свидетел на няколко поразителни явления. Първо, без предупреждение осемгодишното момче изпищява и изпуска чашата си върху масата, тъй като гърбът на дланта му започва да кърви необяснимо. Уотсън, който седи до момчето, преглежда ръката му и вижда, че има един полукръг от скорошни пробождания върху нея, като човешко ухапване, но с диаметър по-голям от зъбите на момчето. Алин в това време била до огъня срещу момчето.

Докато Уотсън изследва раните, пламъкът на лампата става син и внезапно лумва, а в неочаквано ярката светлина се посипва дъжд от сол върху храната, докато я покрива напълно и я прави негодна за ядене. „Това не беше внезапен порой, а бавно и преднамерено действие, което трая достатъчно дълго за мен, за вдигна очи и да видя, че то като че ли започва наред въздуха, точно на равнището на очите, може би метър и двадесет над масата“, казва Уотсън.

Уотсън незабавно скача от масата, но дъждът не престава. Внезапно от масата се чуват серия високи почукващи звуци и тя започва да се клатушка. Семейството също скача и всички наблюдават как масата подскача „като капака на сандък, в който е затворено някакво диво животно“ и накрая се катурва на страната си. Уотсън първо реагира с бягство извън дома заедно със семейството, но след като дошъл на себе си, той се връща и започва да търси в стаята доказателства за някакъв трик, който би могъл да обясни случилото се. Нищо не открива⁵⁶.

Събитията, които се случват в малката индонезийска колиба, са класически примери за полтъргайт, чието присъствие е белязано от тайнствени звуци и психокинетична дейност, а не от появата на призраци или привидения. Тъй като полтъргайтите са склонни да се въртят повече около хора, в този случай Алин, отколкото в места, мнозина парапсихолози смятат, че те действително са прояви на несъзнаваната психокинетична способност на човека, около който те са най-активни. Дори материализацията има дълга и славна история в анализите за изследванията на полтъргайтите. Например в своя класически труд по темата *Можем ли да обясним полтъргайста* А. Р. Г. Оуен, преподавател по математика в Тринити Колидж, Кеймбридж, дава многобройни примери за обекти, материализирани изневиделица в случаи на пол-търгайт, които датират от 530 г. до наши дни⁵⁷. Най-често обаче се материализират камъчета, а не сол.

Във въведението отбелязах, че аз непосредствено съм преживял много от паранормалните феномени, които ще бъдат обсъждани в настоящата книга, и обещах да разкажа за някои от моите собствени преживявания. Ето сега дойде времето да си призная всичко и да се изповядам, че знам как би трябвало да се е чувствал Уотсън, станал очевидец на внезапна яростна атака на психокинетична дейност в малката индонезийска колиба, защото когато аз бях дете, къщата, в която семейството ни се премести (нова къща, която моите родители сами си построиха), стана мястото на активни прояви на полтъргайт. Тъй като нашият полтъргайт напусна дома ни и последва мен, когато отидох да уча в колеж, и тъй като неговата активност съвсем определено изглеждаше свързана с моите настроения - неговите лудории ставаха позлонамерени, когато аз бях ядосан или не бях в настроение, и по-палави и насмешливи, когато настроението ми беше по-весело - аз винаги съм приемал идеята, че полтъргайтите са проявления на несъзнаваната психокинетична способност на човека, около който те са най-активни.

Тази връзка с моите емоции се демонстрираше често. Ако бях в добро настроение, аз можех при събуждането си да намеря чорапите си провесени върху растенията в дома. Ако бях нещо мрачен, полтъргайтът можеше да се прояви чрез мятане на малки предмети през стаята или понякога дори посредством счупване на нещо. В течение на годините аз и другите членове на семейството, както и наши приятели, бяхме свидетели на психокинетична дейност в широк

диапазон. Майка ми разказва, че дори когато аз съм бил малък, прохождал съм, тенджерите и тиганите вече били започнали необяснимо да скачат от средата на кухненската маса на пода. Писал съм за някои от тези случки в книгата си *Отвъд кванта*.

Не ми беше лесно да разкрия тези неща. Съзнавам колко чужди са подобни случки за житейския опит на повечето хора и напълно разбирам скептицизма, с който те са ще бъдат посрещнати в някои кръгове. Въпреки това аз съм убеден, че трябва да се говори за тях, защото мисля, че е жизнено важно ние да се опитаме да разберем подобни феномени, а не само да ги замитаем под килима.

Все още с известен трепет признавам, че моят пол-търгаист също понякога материализираше предмети. Материализациите започнаха, когато бях шестгодишен и необясним дъжд от дребен чакъл се изсипваше върху нашия покрив нощем. По-късно той започна да ме замерва *вътре* в къщата с малки полирани камъчета и парчета счупено стъкло с ръбове, изтрити като чирепите изхвърлено от течението стъкло, което понякога се намира по плажа. В по-редки случаи той материализираше други обекти, включително монети, един гердан и няколко по-странни дреболии. За съжаление аз обикновено не виждах как реално протичат материализациите, а само резултата от тях, както когато купчина спагети (без сос) попаднаха върху гърдите ми един ден, докато си подремвах в моя апартамент в Ню Йорк. Предвид на това, че бях сам в стая без отворени прозорци или врати, нямаше никой друг в апартамента, както и никакви признаци някой да е варил спагети или да се е вмъкнал, за да хвърля спагети върху мен, аз мога само да допусна, че по неизвестни причини шепата студени спагети, които паднаха от небето върху моя гърден кош, са се материализирали отникъде.

В няколко случая обаче аз наистина успях да видя как предметите реално се материализират. Например през 1976 г. си работех върху моите изследвания, когато се случи да погледна нагоре и видях малък кафяв предмет да се появява внезапно във въздуха на десетина сантиметра под тавана. Щом неочаквано възникна, той бързо се придвижи под остър ъгъл и се приземи в краката ми. Когато го взех, видях, че това е парче от кафяво стъкло, което първоначално може би е било използвано за направа на бирени бутилки. Това не беше толкова поразително, колкото дъжд от сол в течение на няколко секунди, но ми даде урок, че подобни неща са възможни.

Може би най-прочутите материализации в днешно време са правени от Сатхя Сай Баба, шестдесет и четири годишен индиец, почитан като свят човек, който живее в едно забутано място на щата Андхра Прадеш в Южна Индия. Според многобройни свидетели Сай Баба е в състояние да създаде нещо много повече от сол и няколко камъчета. Той изтегля от въздуха медальони, гривни и бижута и ги раздава като подаръци. Материализира също един неспирен поток от индийски вкусоти и сладкиши, а от ръцете му се сипе изобилно *вибути*, или свещена пепел. Тези събития са наблюдавани буквално от хиляди, включително учени и магьосници, и досега никой не е забелязал и следа от никакви трикове. Един от свидетелите е психологът Ерлендур Харалдсон от Университета на Исландия.

Харалдсон посвещава повече от десет години на изследване на Сай Баба и публикува откритията си в книгата *Съвременни чудеса: Изследователски отчет за пси-феномените, свързвани със Сатхя Сай Баба*. Макар да признава, че не може да докаже окончателно, че материализациите на Сай Баба не се резултат от измама и ловкост на ръцете, той предлага многобройни данни, които силно подсказват, че в случая има нещо свръхнормално.

Като предястие, Сай Баба може да материализира конкретни предмети по заявка. Веднъж когато Харалдсон говорел с него на духовни и етически теми, Сай

Баба казал, че всекидневният живот и духовният живот трябва да „се развиват заедно като една *двойна рудракша*“. Когато Харалдсон го попитал какво е това двойна рудракша, нито Сай Баба, нито преводачът знаели английското съответствие на термина. Сай Баба се опитал да продължи разговора, но Харалдсон настоял да разбере все пак какво е това рудракша. „Тогава внезапно, с един жест на нетърпение, Сай Баба стисна юмрука си и залюля ръката си за секунда-две. Когато разтвори пръсти, той поднесе ръката си към мен и каза: „Ето това е“. На дланта му имаше някакъв обект с подобна на жълъд форма. Това бяха две рудракши, израснали заедно като сдвоен портокал или сдвоена ябълка“, казва Харалдсон.

Когато Харалдсон загатнал, че иска да запази двойното семе за спомен, Сай Баба се

съгласил, но първо пожелал да го види отново. „Той стисна руд-ракшата в двете си шепи, духна върху нея и отвори ръце пред мен. Двойната рудракша сега беше покрита, отгоре и отдолу, с две златни щитчета, свързани с къса златна верижка. Отгоре имаше златен кръст със закрепен върху него малък рубин и малък отвор, така че да може да се носи на верижка около шията.“⁵⁸ По-късно открива Харалдсон открива, че двойните рудракши са извънредно рядка ботаническа аномалия. Няколко индийски ботаници, с които той се консултира, казали, че никога не са виждали дори една, а когато накрая открива малък деформиран екземпляр в едно магазинче в Мадрас, продавачът му поискал за него сума, равностойна на почти триста долара. Един лондонски златар потвърдил, че златото в украсата е с чистота поне 22 карата.

Такива подаръци не са рядкост. Сай Баба често раздава скъпи пръстени, бижута и вещи от злато на тълпите, които се стичат всекидневно при него и го почитат като светец. Той материализира също огромни количества храна и когато различни вкусотиини се сипят от ръцете му, те са цвъртящо горещи, толкова топли, че хората понякога не могат да ги държат в ръцете си. Той може да направи така, че сладки сиропи и ароматични масла да изтичат от ръцете му (и дори от стъпалата му), а когато свърши, по кожата му няма никакви следи от лепкавата субстанция. Може също да произвежда екзотични предмети като зрънца ориз с миниатюрни, свършено изрязани изображения на Кришна върху тях, плодове извън сезона (нещо почти невъзможно за район от страната, в който няма електричество или фризери) и аномални плодове, като например ябълки, които, когато се обелят, се оказва да са ябълки от едната страна и някакъв различен плод от другата страна.

Също толкова изумителни са неговите материализации на свещена пепел. Всеки път, когато той ходи сред тълпите, които го посещават, чудовищни количества се сипят от ръцете му. Той щедро я сипе навсякъде, в протегнатите съдове и шепи, върху главите и една дълга лъкатушна линия остава по земята след него. При една обиколка на земите около ашра-ма му той може да произведе достатъчно от нея, за да запълни няколко бидона. При едно от своите посещения Харалдсон, заедно с д-р Карлис Оузис, директор на изследователския отдел на Американското дружество за пси- изследвания, действително виждат известно количество пепел в процес на материализация. Както отбелязва Харалдсон: „Неговата длан беше отворена и обърната надолу и той очерта с дланта си няколко бързи, малки кръга. В това време изпод дланта му във въздуха се появи сиво вещество. Д-р Оузис, която седеше малко по-близо, забелязала, че материалът се появява първо изцяло под формата на гранули (които се разпадат на пепел, когато се докоснат) и биха могли да се разпаднат по-рано, ако Сай Баба ги е произвеждал с някакъв трик с ръката, който да е останал незабелязан за нас.“⁵⁹

Харалдсон отбелязва, че проявите на Сай Баба не са резултат от масова хипноза, защото той свободно позволява неговите демонстрации на открито да бъдат филмирани и всичко, което той прави, ясно се вижда и на филма. По подобен начин създаването на конкретни предмети, редкостта на някои от тях, горещината на храната и страхотният обем на материализациите изглежда изключват измамата като възможност. Харалдсон отбелязва също, че досега никой не е излязъл с достоверни доказателства, че Сай Баба симулира своите способности. Освен това Сай Баба създава непрекъснат поток от предмети в течение на половин век, от 14-годишна възраст - факт, който е още едно доказателство и за обема на материализациите, и за значимостта на неговата неопетнена репутация. Дали Сай Баба създава предмети от нищо? Образно казано, засега съдебните заседатели още не са влезли в залата и не са се произнесли, но Харалдсон ясно изразява своята позиция. Той смята, че демонстрациите на Сай Баба ни припомнят за „извънредно големия потенциал, който може би лежи спящ някъде във всички хора“.⁶⁰

Съобщенията за хора, които могат да материализират, не са някаква рядкост в Индия. В книгата си *Автобиографията на един йогин* Парамаханса Йога-нанда (1893-1952), първият изявен свят човек от Индия, установил се на постоянно местоживее на Запад, описва своите срещи с няколко индийски аске-ти, които могат да материализират извънсезонни плодове, златни съдове и други предмети. Интересно е предупреждението на Йогананда, че такива сили, или *сидхи*, не винаги са доказателство за духовна издигнатост на човека, който ги притежава. „Светът не е нищо друго, освен обективизиран сън - казва Йогананда, - и онова, в което вашият мощен ум вярва много силно, моментално се случва.“⁶¹ Дали такива хора са открили начин да източват поне малко от огромния океан космическа енергия, за която Бом казва, че изпълва всеки

кубичен сантиметър празно пространство?

Една забележителна серия материализации, която е получила още по-голямо потвърждение от приписването от Харалдсон на Сай Баба, е произведена от Тереза Нойман. Освен нейните стигми, при Нойман може да се наблюдава *инедия*, свръхестествената способност да се живее без храна. Нейната инедия започва в 1923 г., когато тя „пренася“ заболяването на гърлото, което имал един млад свещеник, върху себе си и преживява единствено на течности няколко години. След това, през 1927 г., тя се отказва напълно и от храна, и от вода.

Когато местният епископ в Регенсбург първи научил за гладуването на Нойман, той изпратил комисия в нейния дом, за да проучи случая. От 14 до 29 юли 1927 г. под ръководството на д-р Зайдл четири монахини-болногледачки от францисканския орден внимателно следят всяко нейно движение. Те я наблюдават ден и нощ, като водата, която тя използва за миене и изплакване на устата, бива внимателно измервана и претегляна. Сестрите откриват няколко необичайни неща у Нойман. Тя никога не ходи до тоалетната (посещава я само веднъж за период от шест седмици, а екскрементът, изследван от д-р Райсманс, съдържа само малко количество слюз и жлъчка, но никакви следи от храна). Нойман не показва никакви признаци на обезводняване, макар че обичайно човек излъчва средно по 400 грама вода дневно с въздуха, който издишва, и още горе-долу толкова през порите. Нейното тегло си остава постоянно, и макар че губи приблизително четири килограма (в кръв) по време на седмичното отваряне на нейните стигми, теглото ѝ се връща в нормата ден-два по-късно.

В края на изследването д-р Зайдл и сестрите са напълно убедени, че Нойман не е яла или пила нищо през тези четиринадесет дни. Проверката изглежда убедителна, защото докато човешкото тяло може да оцелее две седмици без храна, то рядко може да преживее и половината от това време без вода. Все пак това е нищо за Нойман - *тя не яде и не пие нищо през следващите тридесет и пет години*. Така че изглежда тя не само материализира огромното количество кръв, необходимо за безконечното поддържане на нейните стигми, но също редовно материализира водата и хранителните съставки, потребни ѝ, за да оцелява и да бъде в добро здраве. Нойман не е единственият случай на инедия. Във *физическите феномени на мистицизма* Търстън привежда няколко примера за стигма-тисти, които са прекарвали години без ядене или пиене.

Материализацията е може би по-често срещана, отколкото ние осъзнаваме. Литературата за чудотворното изобилства с твърде убедителни описания на кървящи статуи, картини, икони и дори скали, които имат историческа или религиозна значимост. Разказват се също десетки истории за Мадони и други икони, които сълзят. Една истинска епидемия от „плачещи Мадони“ помита Италия през 1953 г.⁶² И в Индия последователите на Сай Баба показват на Харалдсон снимки на аскета, от които като по чудо се отделя свещена пепел.

ПРОМЯНА

НА ЦЯЛАТА КАРТИНА

По някакъв начин материализацията променя нашите общоприети представи за реалността, преди всичко защото, макар ние да можем с усилие да натикаме някак неща като ПК в днешния ни светоглед, създаването на предмет изневиделица разклаща самата основа на този светоглед. Все пак това не е всичко, което умът може да прави. Досега ние разглеждахме чудеса, които засягат само „части“ от реалността - примери за хора, които психокинетично движат части, за хора, които променят части (законите на физиката), за да станат неуязвими за огъня, и за хора, които материализират части (кръв, сол, камъни, бижута, пепел, храни и сълзи). Но ако реалността реално е едно неделимо цяло, защо изглежда, че чудесата засягат само части?

Ако чудесата са примери за скритите собствени способности на ума, отговорът, разбира се, е: защото ние самите сме така дълбоко програмирани да виждаме света от гледна точка на частите. Това предполага, че ако на нас не ни е така втълпено мисленето от гледна точка на частите, ако ние виждахме света по различен начин, чудесата също щяха да бъдат различни. Вместо да намираме толкова много примери за чудеса, в които частите на реалността са преобразувани, ние щяхме да откриваме повече случаи, в които цялата реалност е трансформирана. Действително съществуват няколко такива примера, но те са редки и отправят

едно още по-тежко предизвикателство към нашите общоприети представи за реалността, отколкото материализациите.

Един такъв пример ни дава Уотсън. По време на престоя си в Индонезия той също случайно среща друга млада жена, надарена със сили. Името ѝ е Тиа, но за разлика от силите на Алин, нейните не изглеждат да са израз на някаква неосъзната психична дарба. Вместо това тя е съзнателно контролирана и произтича от естествената свързаност на Тиа със силите, които лежат спящи в повечето от нас. Тиа е, накратко, шаман в процес на формиране. Уотсън е свидетел на много примери за нейните дарби. Той я вижда как извършва чудотворни изцеления, а веднъж, когато тя е в остър конфликт с местния мюсюлмански религиозен водач, вижда как тя използва силата на ума си, за да подпали минарето на местната джамия.

Но той е свидетел на една от най-внушителните демонстрации на Тиа, когато случайно се натъква на нея, докато тя си говори с някакво момиченце в една сенчеста горичка от дървета *кенари*. Дори отдалеч Уотсън може да разбере от жестовете на Тиа, че тя се опитва да съобщи нещо важно на детето. Макар да не можел да чуе техният разговор, той разбира по нейната обезсърчена физиономия, че тя не успява да предаде на момиченцето онова, което иска. Накрая изглежда ѝ идва някаква идея и тя започва някакъв тайнствен танц.

Очарован, Уотсън продължава да наблюдава, когато Тиа прави жест към дърветата и, макар че тя едва помръдва, има нещо хипнотично в нейните изтънчени жестове. Тогава тя прави нещо, което и стрес-ва, и втрещява Уотсън. Тя кара цялата горичка внезапно да изчезне. По думите на самия Уотсън: „В един момент Тиа танцуваше сред горичка от сенчести *кенари*, в следващия миг тя стоеше под жарките лъчи на слънцето.”⁶³

Няколко секунди по-късно тя кара горичката отново да се появи, а от начина, по който момиченцето подскача и хуква да докосне дърветата, Уотсън се уверява, че и тя е преживяла същото. Но Тиа не свършва с това. Тя кара горичката да изчезне и отново да се появи няколко пъти, докато тя и момиченцето със съединени длани танцуват и се кикотят на случващото се. Уотсън просто отминава със замаяна глава.

През 1975 г., когато бях студент от най-горния курс в Мичиганския университет, аз имах подобно трудно за разбиране и предизвикателно спрямо реалността преживяване. То се случи при една вечеря с моя преподавателка в местен ресторант, по време на която ние обсъждахме философските последици от преживяванията на Карлос Кастанеда. В частност нашият разговор се завъртя около един случай, който Кастанеда разказва в *Пътуване към Икстлан*. Една нощ дон Хуан и Кастанеда са в пустинята в търсене на някакъв дух, когато се натъкват на същество, което изглежда като теле, но има уши на вълк и човка като птица. То се гърчи и пищи, сякаш бере душа.

Отначало Кастанеда е изплашен и ужасен, но след като си казва, че това, което вижда, не може да бъде реално, неговото виждане се променя и той вижда, че умиращият дух в действителност е паднал клон, който трепти на вятъра. Кастанеда горделиво посочва истинската идентичност на нещото, но както обикновено старият шаман от племето яки го смъмря. Той казва на Кастанеда, че клонът е бил умиращ дух, докато силата го е докосвала, но се е преобразил в клон, когато Кастанеда се е усъмнил в неговото съществуване. Обаче той подчертава, че и двете реалности са еднакво реални.

В разговора с преподавателката ми аз признах, че съм заинтригуван от твърдението на дон Хуан, че две взаимно изключващи се реалности могат да бъдат еднакво реални и смятам, че тази идея би могла да обясни много паранормални събития. Непосредствено след обсъждането на този случай ние си тръгнахме от ресторанта и, тъй като беше ясна лятна нощ, решихме да се поразходим. Докато продължавахме разговора си, аз забелязах малка група хора, които вървяха пред нас. Те си говореха на някакъв непознат за мен чужд език и от шумното им държане изглеждаше, че са подпийнали. Освен това една от жените носеше зелен чадър, което беше странно, защото небето беше напълно безоблачно и нямаше никакви прогнози за дъжд.

Тъй като не искахме да се сблъскаме с групата, ние изостанахме малко и когато го сторихме, жената внезапно започна да люлее чадъра по някакъв буен и странен начин. Тя описваше огромни арки във въздуха и няколко пъти, когато завърташе чадъра, върхът му за малко щеше да ни закачи. Ние забавихме крачка още повече, но ставаше все по-ясно, че нейното изпълнение е предназначено да привлече вниманието ни. Накрая, след като вече погледът ни

беше твърдо прикован към нейните действия, тя вдигна с две ръце чадъра над главата си и го хвърли драматично в краката ни.

Ние и двамата се взирахме в него тъпо, като се чудехме защо тя направи такова нещо, когато внезапно нещо забележително започна да се случва. Чадърът направи нещо, което може само да се опише като „трепкане, примигване“, както когато пламъкът на фенер тръгне да угасва. Той издаде странен, хрускащ звук като звука на смачквай целофан и в една ослепителна серия от искряща, многоцветна светлина неговите краища се сгърчиха, цветът му се промени и той самият се преоформил в една чепата, кафяво-зеле-на пръчка. Аз бях така зашеметен, че няколко секунди нищо не казах. Моята преподавателка проговори първа и каза с тих, стреснат глас, че тя е мислила предмета за чадър. Аз я попитах дали е забелязало нещо извънредно и тя кимна. Ние и двамата записахме какво мислим, че се е случило, и нашите отчети по случая съвпадаха точно. Единствената мъглява разлика в нашите описания беше, че моята преподавателка казваше, че чадърът е „пръщял, цвърчал като при пържене“, когато се е трансформирал в пръчка - звук, който не е страшно различен от хрускащия звук на целофана, когато бъде смачквай.

КАКВО

ОЗНАЧАВА ВСИЧКО ТОВА?

Този случай повдига много въпроси, на които аз нямам отговори. Не знам кои бяха хората, които хвърлиха чадъра в краката ни, или дали дори те разбраха каква магическа трансформация се случи, докато те се шляеха, макар че странното и очевидно преднамерено изпълнение подсказваше, че не бяха напълно несъзнаващи какво става. И моята преподавателка, и аз бяхме толкова смаяни и вцепенени от магическата трансформация на чадъра, че докато се посъвземем и ни дойде на ума да ги попитаме, те бяха отишли далеч напред. Не знам защо се случи това събитие, макар да ми се струва очевидно, че то по някакъв начин беше свързано с нашия разговор за Кастанеда, който е преживял подобен случай.

Аз дори не знам защо съм имал привилегиата да преживея толкова много паранормални случки, освен изглежда да е свързано с факта, че имам по рождение значителни екстрасензорни способности. В младежките ми години започнах да имам ярки и подробни сънища за събития, които ще се случат. Често знаех неща за хора, които не познавах отблизо. Когато бях седемнадесетгодишен, аз спонтанно развих способността да виждам енергийно поле, или „аура“, около живи същества и до ден днешен мога често да определям здравното състояние на даден човек по структурата и цвета на мъглата от светлина, която виждам да го заобикаля. Освен това всичко, което мога да кажа е, че ние всички сме надарени с различни способности и качества. Някои от нас са художници по природа. Други са танцьори. Изглежда аз съм се родил с химията, необходима за задействане на промени в реалността, за катализиране по някакъв начин на сили, необходими за предизвикване на паранормални събития. Благодарен съм за тази способност, защото тя ме е научила на много неща за вселената, но не знам защо я притежавам.

Онова, което знам, е, че „случаят с чадъра“, както започнах да го наричам, беше свързан с една коренна промяна в света. В тази глава разгледахме чудеса, които включваха все по-големи промени в реалността. По-лесно ни е да проумеем психокинезата, отколкото способността да се материализира предмет ей така от нищото, а все пак ни е по-лесно да приемем материализацията на предмети, отколкото появяването и изчезването на цяла горичка или паранормалното появяване на група хора, способни да преобразят по странен начин материя от една форма в друга. Все повече тези инциденти подсказват, че реалността е, в един твърде реален смисъл, холограма, построение на мисълта.

Изниква въпросът: Дали тя е холограма, която е относително стабилна за дълги периоди и обект само на минимални изменения от съзнанието, както предполага Бом? Или е холограма, която само изглежда устойчива, но при особени обстоятелства може да бъде променяна и преоформяна по действително безброй начини, както данните за чудотворното показват? Някои изследователи, приели холографската идея, смятат, че е вярно второто. Например Гроф не само взема на сериозно материализацията и други извънредни паранормални феномени, но смята, че реалността е всъщност изградена от облаци и отстъпчива пред фината власт на съзнанието. „Светът не е непременно толкова твърд и солиден, както ние го възприемаме“, казва той⁶⁴.

Физикът Уилям Тилър, ръководител на катедрата по материалознание в Станфордския университет и още един поддръжник на холографската идея, е съгласен с него. Тилър смята, че реалността е подобна на „холопалубата“ в телевизионния сериал *Стар Трек: Следващото поколение*. Там холопалубата е среда, в която обитателите могат да предизвикват холографска симулация на буквално всяка реалност, която пожелаят - гъста гора, шумен град. Те могат също да променят всяка симулация по какъвто си искат начин, например да материализират лампа или да накарат някаква нежелана маса да изчезне. Тилър е на мнение, че вселената е също вид холопалуба, създадена от „обединението“ на всички живи същества. „Ние сме я създали като израз на нашия опит и пак ние сме установили законите, които я управляват - твърди той. - И когато се доберем до границите, до които е стигнало нашето разбиране, ние можем всъщност да променим законите така, че пак ние създаваме и физиката, докато напредваме.“⁶⁵

Ако Тилър е прав и вселената е гигантска холопалуба, способността да се материализира златен пръстен или да се накара горичка от дървета *кенари* да се появява и изчезва вече не изглежда толкова странна. Дори случаят с чадъра може да бъде разглеждан като временно отклонение в холографската симулация, която ние наричаме обикновена реалност. Макар моята преподавателка и аз да не съзнавахме, че притежаваме подобна способност, може би емоционалната разпаленост на нашата дискусия за Кастанеда накара нашите подсъзнания да променят холограмата на реалността така, че тя да отрази по-добре това, в което вярвахме в момента. Предвид твърдението на Ул-ман, че нашата психика постоянно се опитва да ни научи на неща, които ние не съзнаваме в състоянието на бодърстване, нашето подсъзнание може би дори е програмирано да създава от време на време такива чудеса, за да ни даде възможност да надзърнем в истинската природа на реалността, да ни покаже, че светът, който създаваме за себе си е в края на краищата толкова творчески безкраен, колкото реалността на нашите сънища.

Да кажем, че реалността е създадена от обединението на всички живи същества е реално все едно да кажем, че вселената е изградена от полета реалност. Ако това е вярно, то обяснява защо реалността на някои субатомни частици, от рода на електрона, изглежда относително фиксирана, докато реалността на други, от рода на аномалоните, изглежда по-пластична. Може би полетата реалност, които ние възприемаме като електрони, са станали част от космическата хо-лограма много отдавна, може би дълго преди хората да са били дори част от обединението на всички неща. Следователно електроните са може би толкова дълбоко вкоренени, вбити в холограмата, че те вече не са толкова податливи на влиянието на човешкото съзнание, колкото по-новите полета реалност. По подобен начин аномалоните могат да варират от лаборатория до лаборатория, защото те са по-скорошни полета реалност и са все още недоразвити, все още лутащи се в търсене на самоличност. В някакъв смисъл те са подобни на брега край искрящото като шампанско море, който участниците в експеримента на Тарт възприемат, докато той е все още в своето сиво състояние и все още не е напълно изплувал от неявния ред.

Това може също да обясни защо аспирият помага за предпазване от инфаркт при американците, но не и при британците. Той също може да е относително скорошно поле реалност и все още да е в процес на формиране. Има дори данни, че способността да се материализира кръв е относително скорошно поле реалност. Рого отбелязва, че съобщения за чудеса с кръв започват да се появяват от чудото със Сан Дженоаро през XIV в. фактът, че никакви чудеса с кръв не са известни преди Сан Дженоаро изглежда показва, че тази способност се е появила по това време. Щом веднъж е била установена, става по-лесно за други да проникват в полето реалност на нейната възможност, което може би обяснява защо има многобройни чудеса с кръв след Сан Дженоаро, но не преди това.

Действително, ако вселената е холопалуба, всички неща, които изглеждат стабилни и вечни, от законите на физиката до материята на галактиките, би трябвало да бъдат разглеждани като полета реалност, блуждаещи огънчета, нито повече, нито по-малко реални от реквизита в един гигантски, взаимно споделян сън. Цялата установеност, дълготрайност, неиз-менност би трябвало да бъде разглеждана като илюзорна, а само съзнанието би следвало да бъде вечно, съзнанието на живата вселена.

Има и друга възможност, разбира се. Може би само аномалните събития, от рода на случая с чадъра, са полета реалност, а светът изобщо е все пак напълно стабилен и е повлиян от съзнанието, както са ни учили да вярваме. Проблемът с това допускане е, че то никога не може

да бъде доказано. Единственият лакмус, с който разполагаме, за да проверим дали нещо е реално, да кажем пурпурночервен слон, който току-що се е намъкнал в нашия хол, е да открием дали и други хора могат да го виждат. Но щом ние приемаме, че двама или повече души могат да създават реалност - независимо дали тя е трансформиране на чадър или изчезваща горичка от дървета *кенари*, - ние вече не разполагаме с какъвто и да било начин да докажем, че всичко друго в света не е създадено от ума. Всичко се свежда до въпрос на лична философия.

А личните философии се различават една от друга. Джен предпочита да мисли, че само реалността, създадена от взаимодействие на съзнания, е реална.

„Въпросът е дали има нещо „извън нас“ е абстрактен. Ако ние нямаме начин да удостоверим абстракцията, няма смисъл да се опитваме да я моделираме“, казва той⁶⁶. Глобъс, който е готов да признае, че реалността е построение на съзнанието, предпочита да мисли, че съществува свят отвъд мехурчетата на нашите възприятия. „На мен са ми интересни приличните, социално приемливите теории - казва той, - а една прилична теория предполага съществуване.“⁶⁷ Обаче той признава, че това е просто негово предположение и няма емпирически начин за доказване на подобно допускане.

Лично аз въз основа на моя собствен опит съм съгласен с дон Хуан, когато той казва: „Ние сме възприематели. Ние сме осъзнаване; ние не сме обекти; ние не притежаваме твърда установеност. Ние сме необятни. Светът на обектите и твърдата установеност е начин да направим престоя си на земята удобен. Той е само описание, което е създадено за наше улеснение. Ние, или по-скоро нашият *разум*, забравяме, че описанието е само описание и по такъв начин вприм-чваме целостността си в един порочен кръг, от който рядко се измъкваме през живота си.“⁶⁸

Иначе казано, *няма* реалност над и отвъд тази, създадена от обединяването на всички съзнания, а холографската вселена може потенциално да бъде извай-вана по действително безброй начини от съзнанието.

Ако това е вярно, законите на физиката и материята на галактиките не са единствените неща, които са полета реалност. Дори нашите тела, преносвачите на съзнанието в този живот, би трябвало да бъдат разглеждани като ни повече, ни по-малко реални, отколкото аномалоните или бреговете край искрящите като шампанско морета. Или както Кейт фloyd, психолог от Вирджиния Интермонт Колидж и още един поддръжник на холографската идея, казва: „Противно на онова, което всеки знае, че е така, може би не мозъкът създава съзнанието, а по-скоро съзнанието създава видимостта на мозъка - материя, пространство, време и всичко останало, което на нас ни харесва да интерпретираме като физическа вселена.“⁶⁹

Това е може би най-смустващото от всичко, защото ние сме толкова дълбоко убедени, че нашите тела са твърди, солидни и обективно реални, че ни е трудно дори да погледнем благосклонно на идеята, че ние също може би сме само блуждаещи огънчета. Има обаче убедителни доказателства, че именно така стоят нещата. Друг феномен, често свързан със светците, е *билокацията*, или способността да се намираш на две места едновременно. Според Харалдсон, Сай Баба е демонстрирал билокация още по-добре и от материала-лизацията. Многобройни свидетели съобщават, че са го виждали как щраква с пръсти и изчезва, като внезапно се появява на стотина и повече метра встрани. Такива случаи силно подсказват, че нашите тела не са обекти, а холографски прожекции, които могат да „примигват и угасват“ на едно място и да „примигват и се появяват“ на друго със същата лекота, с която един образ може да се появява и да изчезва на видео-екран.

Един случай, който още повече подчертава холографската и нематериалната природа на тялото, може да бъде открит във феномените, сътворявани от един исландски медиум на име Индрид Индридасон. През 1905 г. няколко исландски водещи учени решават да изследват паранормалното и избират Индридасон да бъде един от техните подопитни. По това време Индридасон е просто един недоелян селяк, който и представа си няма от екстрасензорни неща, но бързо се разбира, че той е поразително надарен медиум. Той можел бързо да навлиза в транс и да демонстрира ефектно ПК. Но най-странното от всичко било, че понякога, докато той е в дълбок транс, различни части на неговото тяло напълно се дематериализират. Изумените учени наблюдавали как ръка или длан избледняват и изчезват, само за да се появят отново преди той да пробуди⁷⁰.

Подобни събития ни дават още веднъж възможност да надзърнем в огромния потенциал, който може би лежи спящ у всички нас. Както видяхме, нашето сегашно научно разбиране на вселената е свършено неспособно да обясни различните феномени, които изследвахме в тази глава и няма друг избор, освен да ги пренебрегне. Обаче, ако изследователи като Гроф и Тилър са прави и умът е способен да се застъпва, да ходатайства в неявния ред, холографската фотоплака, която поражда холограмата, наричана от нас вселената, а по такъв начин създава каква да е реалност или закони на физиката, пожелани от нея, тогава не само такива неща са възможни, но действително всичко е възможно.

Ако това е вярно, привидната солидност на света е само малка част от наличното за нашето възприятие. Макар повечето от нас да са впримчени в съвременното описание на вселената, някои индивиди имат способността да виждат отвъд солидността на света. В следващата глава ние ще разгледаме някои от тези хора и ще изследваме какво те виждат.

ГЛАВА ШЕСТА

ДА ВИЖДАШ ХОЛОГРАФСКИ

Ние, хората, се смятаме за направени от „твърда, солидна материя“. Всъщност *физическото тяло е крайният продукт*, така да се каже, на фините информационни полета, които формират нашето физическо тяло, както и цялата физическа материя. Тези полета са хо-лограми, които се променят в хода на времето (и са) извън обсега на нашите нормални сетива. Именно тях ясновидците възприемат като цветни яйцевидни ореоли или аури, обкръжаващи нашите физически тела.

Ицхак Бентов
*Залюляването
на побеснялото махало*

Преди доста години се разхождах с един приятел, когато някакъв пътен знак привлече вниманието ми. Беше си просто един знак „Паркирането забранено“ и по нищо не изглеждаше да е различен от който и да е от другите знаци от този тип, с които са пълни градските улици. Но по някаква причина този ме накара да се спра и да се втренча в него.

Дори не осъзнавах, че съм се вторачил в него, докато моят приятел внезапно не възкликна: „Този знак е погрешно изписан“. Неговото възклицание ме извади от унеса и, когато погледнах, буквата *и* в думата „Паркирането“ бързо се промени в *е*.

А се случи така, защото моят ум беше толкова привикнал да вижда този знак правилно изписан, че моето подсъзнание го редактира и ме накара да виждам това, което се очаква да бъде там. Моят приятел, както се оказа, също е виждал знака изписан правилно отначало, което обяснява неговата шумна реакция, когато разбра, че той е погрешно изписан. Ние продължихме разходката си, но случката ме обезпокои. За първи път аз разбрах, че окото/мозъкът не е точна камера, но бърника в света и го скърпва, преди да ни го даде.

Този факт е отдавна известен на неврофизиолози-те. В своите ранни изследвания на зрението Прибрам открива, че визуалната информация, която една маймуна получава чрез своите оптични нерви, не попада пряко в зрителната й кора, а първо е филтрирана от други области на нейния мозък¹. Многобройни изследвания са показали, че същото е в сила и за човешкото зрение. Зрителната информация, която навлиза в нашия мозък, е редактирана и видоизменена от нашите темпорални лобове, преди тя да премине към зрителната ни кора. Някои изследвания показват, че по-малко от 50% от това, което ние „виждаме“, е действително основано върху информацията, която влиза в очите ни. Останалите 50% и отгоре се добавят от нашите очаквания за това, какъв би трябвало да бъде светът (и може би от други източници, като например полетата реалност). Очите може и да са органи на зрението, но мозъкът е този, който вижда.

Ето защо ние не винаги забелязваме, когато някой близък приятел си обръсне мустаците, а пък нашият дом винаги ни изглежда странно различен, когато се върнем от почивка през отпуската. И в двата случая ние сме така привикнали да реагираме на това, което мислим, че е там, че не винаги виждаме какво в действителност е там.

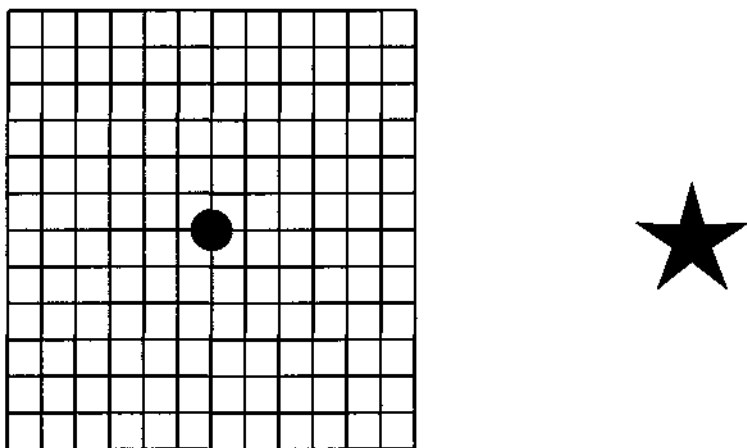
Още по-драматични доказателства за ролята, която играе умът в създаването на това, което виждаме, дава т. нар. *сляпо петно* на окото. В средата на ретината, където оптичните нерви се свързват с окото, ние имаме едно *сляпо петно*, в което няма фоторецептори. Това бързо може да бъде демонстрирано с илюстрацията, показана на фигура 15.

Дори когато се вглеждаме в света около нас, ние напълно не осъзнаваме, че има празни

дупки в нашето зрение. Няма значение дали гледаме бял лист хартия, или богато орнаментиран персийски килим. Мозъкът изкусно запълва дупките, както един изкусен шивач закръпва дупка в плата. Най-забележителното е, че мозъкът закръпва гоблена на нашата зрителна реалност така майсторски, че ние даже не разбираме, че той го прави.

Това води до един сбъркващ въпрос. Ако ние виждаме по-малко от половината от това, което е извън нас, какво е онова, което не виждаме? Колко сбъркано изписани пътни знаци и слепи петна напълно са се изплъзнали от вниманието ни? Нашите необикновени технологични умения дават няколко отговора. Например, макар паяжините да изглеждат безцветни или бели за нас, ние днес знаем, че за ултравиолетово чувствителните очи на насекомите, за които са предназначени, те в действителност са ярко оцветени и затова подмамващи. Нашата технология ни казва също, че флуоресцентните лампи не дават постоянна светлина, а в действителност примигват със скорост, която е малко по-бърза от тази, която можем да различим. Но този непостоянен стробоскопичен ефект е твърде видим за пчелите, които трябва да са в състояние да летят в бърснеш полет над една ливада и да виждат всяко цветенце, край което профучават.

Но има ли други важни аспекти на реалността, които не виждаме, аспекти, които са дори отвъд нашите технологични възможности? Според холографския модел отговорът е положителен. Да припомним, че според възгледа на Прибрам реалността като цяло е реално едно царство на честоти, а нашият мозък е вид леща, която преобразува тези честоти в обективния свят на явленията. Макар Прибрам да започва с изследване на честотите на нашия нормален сетивен свят, като например честотите на звука и светлината, той сега използва термина *царство на честоти*, за да обозначи интерференчните картини, които изграждат имплицитния ред.

фиг. 15. За демонстрация на това как нашият мозък конструира това, което ние възприемаме като реалност, дръжте илюстрацията на равнището на очите, затворете лявото си око и гледайте втрещено в кръга в средата на решетката с дясното си око. Бавно движете книгата назад-напред по линията на погледа си, докато звездата изчезне (около 25 до 38 см). Звездата изчезва, защото попада във вашето сляпо петно. Сега затворете дясното око и гледайте втрещено в звездата. Движете книгата напред-назад, докато кръгът в средата на решетката изчезне. Когато това стане, забележете, че макар кръгът да изчезва, всички линии на решетката остават непокътнати. А е така, защото умът запълва това, което той мисли, че трябва да бъде там.

Прибрам смята, че може би всички видове неща са в царството на честотите, което ние не виждаме, неща, които нашият мозък се е научил редовно да редактира в наша зрима реалност. Той мисли, че когато мистиците имат трансцендентални преживявания, това, което те реално правят е да улавят проблясъци от царството на честотите. „Мистичното преживяване се проумява, когато можем да осигурим математическите формули, които ни движат напред-назад между обикновения свят, или царството на „образ-обекта“, и „царството на честотите“, казва той².

ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Един мистичен феномен, който изглежда включва способността да виждаме честотните аспекти на реалността, е аурата, или човешкото енергийно поле. Представата, че има едно фино

поле от енергия около човешкото тяло, една подобна на ореол обвивка от светлина, която съществува само отвъд нормалното човешко възприятие, може да бъде открита в много древни традиции. В Индия свещените писания, които датират от пет хиляди години, обозначават тази енергия като прана. В Китай от третото хилядолетие преди новата ера тя се нарича *чи* и е смятана за енергията, която протича през акупунктурната¹ меридианна система. Кабала, една еврейска мистична философия, която възниква през VI в., нарича този жизнен принцип *нефиш* и учи, че един яйцевиден мехур от иридесценция обкръжава всяко човешко тяло. В книгата си *Бъдещата наука* писателят Джон Уайт и парапсихологът Стенли Крипнер изброяват 97 различни култури, които наричат аурата с 97 различни имена.

Множество култури смятат аурата на необикновено духовния човек за толкова ярка, че тя става видима дори за нормалното човешко възприятие. Ето защо толкова много традиции, включително християнската, китайската, японската, тибетската и египетската, изобразяват светците с ореоли или други кръгови символи около главите им. В своята книга за чудесата Търстън посвещава цяла глава на разказите за светещи феномени, свързани с католически светци, а и за Нойман, и за Сай Баба има съобщения, че от време на време е забелязвана видима светлинна аура около тях. За големия суфийски мистик Назрат Инаят Хан, който умира през 1927 г., разказват, че понякога е излъчвал толкова много светлина, щото хората действително могли да четат на нея³.

При нормални условия обаче човешкото енергийно поле е видимо само за хора, които имат специално развита способност да го виждат. Понякога хората се раждат с тази способност. Понякога тя се развива спонтанно в определен момент от живота на човека, както беше в моя случай, а друг път тя се развива в резултат на някаква практика или дисциплина, често с духовна природа. Първия път, когато видях отчетливо светлинна мъгла около ръката си, аз помислих, че това е дим и тръснах ръката си, за да видя дали не ми се е подпалил ръкавът. Разбира се, че не беше и аз бързо открих, че светлината заобикаля цялото ми тяло и образува една нимба и около всеки друг човек.

Според някои философски школи човешкото енергийно поле има определен брой отделни слоеве. Аз не съм виждал слоеве в полето и не мога от личен опит да кажа вярно ли е това или не. За тези слоеве се казва, че са всъщност триизмерните енергийни тела, които заемат същото пространство като физическото тяло, но са все по-големи по размер, така че те само изглеждат като слоеве, или пластове, тъй като се разпростираат извън тялото.

Много екстрасенси твърдят, че има седем основни слоя, или тънки тела, всяко от които е по-малко плътно от предишното и все по-трудно да бъде видяно. Различните школи кръщават тези енергийни тела с различни имена. Обичайната номенклатура включва четири тела: етеричното, астралното, или емоционалното, мисловното и каузалното, или интуитивното тяло. Общоприето е, че етеричното тяло, което е най-близо по размер до физическото тяло, е вид енергиен проект, план и ръководи и оформя растежа на физическото тяло. Както показват техните имена, следващите три тела са свързани с емоционалните, мисловните и интуитивните процеси. Няма съгласие по въпроса как да бъдат наричани останалите три тела, макар обикновено всички да приемат, че те са свързани с душата и висшата духовна дейност.

Според индийската йогическа литература, както и по мнението на мнозина екстрасенси, ние имаме и специални енергийни центрове в тялото. Тези средоточия на фина енергия са свързани с жлезите с вътрешна секреция и главните нервни центрове във физическото тяло, но също се разпростират и в енергийното поле. Тъй като те наподобяват завихряния от енергия, когато се гледат отгоре, йогическата литература ги обозначава като *чакри*, от санскритската дума за „колело“, и този термин продължава да бъде използван днес.

Теменната чакра, една важна чакра, чието начало е в най-горната част на мозъка и се свързва с духовното пробуждане, често бива описвана от ясновидците като малък циклон, завихрящ се в енергийното поле върху темето. Това е единствената чакра, която съм виждал ясно. (Моите собствени способности изглежда са в твърде зачатъчна форма, за да мога да видя останалите чакри.) Тя варира от няколко инча до един фут или повече на височина. Когато хората са радостни, този вихър от енергия става по-висок и по-ясен, а когато те танцуват, той се полюшва като пламъка на свещ. Често съм се питал дали апостол Лука не е видял именно нея, когато той описва „пламъкът на Петдесетница“, езиците на огъня, които се появяват върху

главите на апостолите, когато Светия Дух възлиза върху тях.

Човешкото енергийно поле не винаги е синкаво бяло, а може да бъде в различни цветове. Според талантиливи екстрасенси тези цветове, тяхната замътеност или яркост, както и местоположението им в аурата са свързани с мисловните нагласи, емоционалното състояние на човека, активността му, здравето и разнообразни други фактори. Аз мога да виждам цветове само от време на време и понякога мога да тълкувам тяхното значение, но отново моите способности в тази област не са кой знае колко развити.

Един човек с развити способности е терапевтът и лечителят Барбара Бренан. Тя започва кариерата си като атмосферен физик, работещ за НАСА в центъра за космически полети „Годард“, а по-късно напуска, за да стане консултант. Първото леко подозрение, че тя е екстрасенс, е от детските ѝ години, когато тя открива, че може да ходи с вързани очи между дърветата и да не се блъска в тях, тъй като просто усеща техните енергийни полета с ръцете си. Няколко години след като става консултант, тя започва да вижда ореоли от оцветена светлина около главите на хората. След като преодолява първоначалния шок и скептицизъм, тя се заема да развие тази способност и накрая открива, че има необикновен природен талант като лечител.

Бренан не само вижда чакри, слоеве и други фини структури на човешкото енергийно поле с изключителна яснота, но може да поставя удивително точни медицински диагнози, основани на видяното от нея. След като се взира в енергийното поле на една жена, Бренан ѝ казва, че има нещо ненормално в нейната матка. Тогава жената споделя, че нейният лекар ѝ е открил същия проблем и това вече ѝ е причинило един спонтанен аборт. Всъщност няколко лекари са ѝ препоръчали да си направи хистеректомия (оперативно отстраняване на матката) и ето защо тя е потърсила съвета на Бренан. От своя страна Бренан ѝ казва, че ако си вземе месец отпуска и положи грижи за себе си, нейният проблем ще бъде разрешен. Съветът на Бренан се оказва правилен, а месец по-късно лекарят на жената потвърждава, че нейната матка се е върнала в нормално състояние. Година по-късно жената ражда здраво момче⁴.

В друг случай Бренан била в състояние да види, че мъж има проблеми с потентността си, защото си е счупил опашната кост, когато е бил дванадесетгодишен. Все още изместената опашна кост упражнява нежелан натиск върху гръбначния стълб и това на свой ред причинява неговата сексуална дисфункция⁵.

Изглежда малко са нещата, за които Бренан не може да изтегли информация чрез вглеждане в човешкото енергийно поле. Тя казва, че в ранните си стадии ракът изглежда сивосин в аурата, а когато се развие, става черен. Накрая в черното се появяват бели петънца, а ако те искрят и изглежда като че ли из-ригват от вулкан, това означава, че ракът е вече с разсейки. Наркотични вещества като алкохол, марихуана и кокаин също са пагубни за ярките, здрави цветове на аурата и създават това, което Бренан нарича „етерична слуз“. В един случай тя била в състояние да каже на смаяния си клиент с коя ноздра обикновено той смърка кокаин, защото полето от тази страна на неговото лице било винаги сиво с лепкава етерична слуз.

Отпусканите с рецепта лекарства също често водят до образуване на тъмни зони в енергийното поле над черния дроб. Мощни лекарства като използваните при химиотерапията „задръстват“ енергийното поле, а Бренан казва, че тя дори е виждала аурични следи от предполагаемо безвредно контрастно вещество, използвано за диагностициране на гръбначни травми, десет години, след като то е вкарано в гръбнака на човека. Според Бренан психическото състояние на човека също се отразява върху неговото енергийно поле. Човек с психопатични наклонности има неустойчива аура. Енергийното поле на един мазохист е грубо и плътно, повече сиво, отколкото синьо. Полето на човек със заострен разбирания за живота е също грубо и сивкаво, но с повече енергия, концентрирана върху външния ръб на аурата и т. н.

Бренан казва, че болестта действително може да бъде причинена от износвания, блокади и дисбаланси в аурата, а чрез управление на тези неправилно, зле функциониращи области с ръцете си и с нейното собствено енергийно поле тя може в значителна степен да подсили целебните процеси у човека. Нейният талант не остава незабелязан. Швейцарският психиатър и танатолог Елизабет Кюблер-Рос казва, че Бренан е „може би един от най-добрите духовни лечители в Западното полукълбо“⁶. Бърни Сийгъл е също толкова хвалебствен: „Книгата на Барбара Бренан отваря ума. Нейните идеи за ролята, която играе болестта и как се постига лечението определено съвпадат с моя опит.“⁷

Като физик Бренан е живо заинтересована от описанието на човешкото енергийно поле с научни термини и смята, че твърдението на Прибрам за наличието на едно царство на честотите отвъд полето на нашите възприятия е най-добрият научен модел, който сме имали досега за обясняване на феномена. „От гледна точка на холографската вселена тези събития [аурата и лечебните сили, които се изискват за управление на енергиите] възникват от честоти, които са отвъд времето и пространството - те не трябва да бъдат предавани. Те са потенциално едновременни и навсякъде", казва тя⁸.

Че човешкото енергийно поле съществува навсякъде и е нелокално, докато човешкото възприятие не го изскубне от царството на честотите се доказва от откритието на Бренан, че тя може да чете аурата на човека, когато той е на много километри от нея. Най-дългото разстояние, на което го е правила досега, е по време на телефонен разговор между Ню Йорк и Италия. Тя обсъжда това, както и много други аспекти на своите забележителни способности в наскоро публикуваната и увлекателна книга *Ръце от светлина*.

ЕНЕРГИЙНОТО ПОЛЕ НА ЧОВЕШКАТА ПСИХИКА

Друг надарен екстрасенс, който може да вижда аурата в най-малки детайли, е „консултантът по човешко енергийно поле" от Лос Анжелос Каръл Драйър. Тя казва, че може да вижда аури, откакто се помни, и всъщност е изминало доста време преди да разбере, че другите хора не могат да ги виждат. Нейното незнание в това отношение често ѝ създава проблеми като дете, когато тя разказва на родителите си интимни подробности за техните приятели, неща, които очевидно няма откъде да знае.

Драйър се препитава като екстрасенс и през последните петнадесет години е имала над пет хиляди клиенти. Тя е добре известна в медиите, защото нейният списък с клиенти включва много знаменитости, като Тина Търнър, Мадона, Розана Аркет, Джуди Ко-линс, Валери Харпър и Линда Грей. Но дори звездната мощ на нейния клиентски списък не предава и в най-малка степен истинската стойност на нейния талант. В този списък са също физици, известни журналисти, археолози, адвокати и политици, а тя е използвала способностите си да помага на полицията и често е давала консултации на психолози, психиатри и лекари.

Подобно на Бренан, Драйър може да прави разчитания на аурата на дълги разстояния, но предпочита да бъде в една и съща стая с човека. Тя може да вижда човешкото енергийно поле със затворени очи също толкова добре, колкото и с отворени. Всъщност тя обикновено си държи очите затворени по време на разчитането, което ѝ помага да се концентрира изключително върху енергийното поле. Това не означава, че вижда аурата само в околото на ума си. „То е винаги пред мен, все едно че гледам филм или представление - казва Драйър. - То е толкова реално, колкото и стаята, в която седя. Всъщност то е още по-реално и по-ярко оцветено."⁹

Тя обаче не вижда точно разслоени пластове, описвани от други ясновидци, а често пъти дори не вижда очертанието на физическото тяло. „Физическото тяло на човека може да попада в него, но рядко, защото аз виждам етеричното тяло, а не аурата или енергийното поле около тях. Ако аз виждам етеричното, то е обикновено защото в него има процепи или пролуки, които нарушават целостта на аурата. Затова аз не мога да я видя пълно. Има само парчета от нея. Прилича на съдрано одеяло или килим. Дупките в етеричното поле са обикновено резултатът от травма, нараняване, болест, или някакъв друг вид опустошително преживяване."

Но освен виждането на етеричното, Драйър казва, че вместо да вижда слоевете на аурата като парчета кейк, натрупани едно върху друго, тя ги преживява като променящи се текстури и яркости на зрителното усещане. Тя сравнява това с усещането да бъдеш потопен в океан и да усещаш как те мият води с различна температура. „Вместо да си служи с твърди понятия като слоеве, аз предпочитам да виждам енергийното поле от гледна точка на движенията и вълните енергия - казва тя. - Като че моето зрение прониква надалеч през различни равнища и измерения на енергийното поле, но аз действително не ги виждам спретнато подредени в различни пластове."

Това не означава, че възприятието на Драйър за човешкото енергийно поле е по някакъв начин по-малко подробно от това на Бренан. Тя възприема поразително количество картини и

структури - калейдоскопични цветни облаци, примесени със светлина, сложни образи, блестящи форми и ефирни мъгли. Не всички енергийни полета обаче са създадени еднакви. Според Драйър повърхностните хора имат плитки и скучни, монотонни аури. Обратното, колкото по-сложно е устроен човекът, толкова по-сложно и интересно е тяхното енергийно поле. „Енергийното поле на човека е също толкова индивидуално, колкото и отпечатъците от пръстите му. Никога не съм виждала две, които да изглеждат еднакви", казва тя.

Подобно на Бренан, Драйър може да поставя диагноза чрез вглеждане в аурата на човека, а когато пожелае, тя може да настрои зрението си и да види чакрите. Но специалното умение на Драйър е способността да прониква дълбоко в човешката психика и да дава страхотно точен отчет за слабите места, силните страни, потребностите и общото здраве на емоционалното, психичното и духовното същество. Толкова дълбоки са нейните дарби в тази област, че някои оприличават един сеанс с Драйър на шест месеца психотерапия. Многобройни клиенти й дължат пълното преобразяване на своя живот, а нейните папки са пълни с топли благодарствени писма.

Аз също мога да потвърдя способностите на Драйър. При моето първо посещение при нея, въпреки че ние бяхме напълно непознати, тя ми описа неща, които дори и най-близките ми приятели не знаеха. Това не бяха просто мъгляви изтъркани фрази, а конкретни и подробни оценки на моите дарби, уязвими места и личностна динамика. Към края на двучасовия сеанс аз бях убеден, че Драйър не гледа моето физическо присъствие, а енергийния конструкт на самата ми душа. Аз имах привилегията също да говоря с над двадесет от клиентите на Драйър и/или да изслушам записите им и открих, че почти без изключение другите я намират също толкова точна и проникновена, колкото и аз.

ЛЕКАРИ, КОИТО

ВИЖДАТ ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Макар съществуването на човешкото енергийно поле да не се признава от ортодоксалната медицинска общност, то не се игнорира напълно от практикуващите лекари. Един от медиците, които вземат енергийното поле на сериозно, е неврологът и психиатърът Шафика Карагюла. Тя получава своята диплома за хуманен лекар, със специализация по хирургия, от Американския университет в Бейрут, Ливан, а специализацията ѝ по психиатрия преминава под ръководството на известния психиатър сър Дейвид К. Хендерсън в Кралската Единбургска болница за психични и нервни болести. Тя прекарва също три и половина години като научен сътрудник при Уайлдър Пенфийлд, канадският неврохирург, чиито повратни изследвания за паметта насочват и Лешли, и Приб-рам в техните търсения.

Карагюла започва като скептик, но след като среща няколко души, които могат да виждат аури и се уверява в тяхната способност да поставят точни медицински диагнози в резултат на видяното от тях, тя става поддръжник. Карагюла нарича способността да се вижда човешкото енергийно поле *усилено сетивно възприятие*, или УСП, и през 60-те години на XX в. се заема да установи дали някои членове на лекарското съсловие също не притежават тази способност. Тя прави предпазливи сондажи сред нейните приятели и колеги, но отначало всичко върви бавно. Дори лекари, които казват, че имат способността, не показват охота да се срещнат с нея. След като постоянно бива отклонявана от един такъв лекар, накрая тя си записва час като пациент.

Тя влиза в кабинета му, но вместо да му позволи да ѝ направи физически преглед, за да постави диагноза на нейното състояние, тя го предизвиква да използва неговото усилено сетивно възприятие. Като разбира, че вече няма как да се измъкне, той се предава. „Добре, стойте там, където сте - казва той. - Не ми казвайте нищо." След това той сканира тялото ѝ и прави бърз подробен анализ на нейното здраве, включително описание на нейното вътрешно заболяване, което евентуално би изисквало операция, заболяване, което тя вече тайно е диагностицирала. Той беше „точен във всеки детайл", казва Карагюла¹⁰.

Когато мрежата от контакти на Карагюла се разширява, тя среща един след друг много лекари, които имат подобни дарби и описва срещите си в книгата си *Пробив към творчеството*. Повечето от тези лекари не знаят, че има и други хора с техните таланти, а се мислят за единствени и уникални в това отношение. Въпреки това те неизменно описват видяното от тях като „енергийно поле" или „подвижна мрежа от честоти" около тялото и проникващо дълбоко в

тялото. Някои виждат чакри, но тъй като не знаят термина, ги описват като „завихрян timer от енергия в определени точки по гръбнака, свързани с или влияещи върху жлезите с вътрешна секреция". И почти всички без изключение пазят способностите си в тайна от страх това да не навреди на професионалната им репутация.

От уважение към желанието им да останат анонимни Карагюла ги идентифицира в книгата си само по личното им име, но казва, че сред тях са известни хирурзи, професори по медицина от Корнълския университет, ръководители на катедри в големи болници и лекари от клиниката „Мейо". „Аз бях постоянно изненадана да открия колко много членове на медицинската професия имат УСП способности - пише тя. - Повечето от тях се чувстват малко неудобно от своите дарби, но тъй като ги намират полезни в диагностиката, все пак ги използват. Те идват от различни части на страната и въпреки че не се познават един друг, всички описваха сходни типове преживявания." Към края на нейния отчет тя заключава: „Когато много хора, на които може да се има доверие, независимо един от друг докладват един и същи вид явления, време е науката да му обърне внимание."¹¹

Не всички медици се противопоставят на идеята техните способности да бъдат направени публично достояние. Един от тях е д-р Долорес Кригер, преподавател по болногледачество от университета на Ню Йорк. Кригер се интересува от човешкото енергийно поле, след като участва в изследване на способностите на Оскар Естебани, известен унгарски лечител. След като открива, че Естебани може да повишава равнищата на хемоглобина у болни хора просто чрез управление на техните полета, Кригер се заема да научи нещо повече за загадъчните енергии, които участват в този процес. Тя се посвещава на изследвания на прана, чакрите и аурата и накрая става ученик на Дора Кунц, друг известен ясновидец. Под ръководството на Кунц тя се научава как да усеща блокадите в човешкото енергийно поле и да ги лекува чрез манипулации върху полето със своите ръце.

Като осъзнава огромния медицински потенциал на техниките на Кунц, Кригер решава да преподава наученото от нея на други хора. Тъй като тя знае, че термини като аура и чакра биха имали негативни коно-тации за мнозина здравни работници, тя решава да назове своя лечебен метод „терапевтично докосване". Първият клас, на който тя преподава терапевтично докосване, е един магистърски курс за медицински сестри в университета на Ню Йорк, озаглавен „Не-проучени области в болногледачеството: актуализацията на потенциала за взаимодействие чрез терапевтично докосване". И курсът, и техниката се оказват толкова успешни, че оттогава Кригер е преподавал терапевтично докосване буквално на хиляди болно-гледачи и този метод сега се използва в болници из цял свят.

Ефективността на терапевтичното докосване е била демонстрирана и в няколко изследвания. Например д-р Джанет Куин, доцент и помощник-директор по изследвания в областта на болногледачеството в университета на Южна Каролина в Колумбия, решава да види дали терапевтичното докосване може да снижава равнището на тревожност у сърдечно болни. За да постигне това, тя разработва двойно прикрито изследване, в което една група сестри бива обучена в техниката да полагат ръцете си на телата на група сърдечно болни. Втора група без обучение също полага ръце над друга група сърдечно болни, но без действително да изпълнява техниката. Куин открива, че равнището на тревожност в наистина лекуваните пациенти спада с 17 процента след петминутна терапия, а при пациентите, които получават „фалшиво" лечение, промяна в равнищата няма. Изследването на Куин е описана като водеща новина в броя на „Ню Йорк Таймс" от 26 март 1985 г. в раздела „Сайънс Таймс".

Друг медик, който изнася много лекции за човешкото енергийно поле е специалистът по сърце и бял дроб У. Бръф Джой. Той е възпитаник и на „Джон Хопкинс", и на клиниката „Мейо". Своята дарба открива през 1972 г., докато преглежда пациент в кабинета си. Вместо да вижда аурата, Джой първоначално е в състояние само да усети присъствието с ръцете си. „Аз изследвах здрав мъж малко над двадесетгодишен - казва той. - Когато минах с ръцете си над областта на слънчевия сплит, на лъжичката, аз усетих нещо, което приличаше на топъл облак. Изглежда, че той се излъчваше на три-четири фута от тялото, перпендикулярно на повърхността и по форма бе като цилиндър около четири инча в диаметър."¹²

Джой открива, че всички негови пациенти имат осезаеми цилиндроподобни излъчвания не само от техните стомаси, но и от различни други точки на техните тела. Така до момента, в

който не прочел древно-индийска книга за човешката енергийна система и не разбрал, че е открил, или по-скоро преоткрил чакрите. Подобно на Бренан, Джой е на мнение, че холографският модел предлага най-доброто обяснение за разбирането на човешкото енергийно поле. Той смята също, че способността да се виждат аури е в спящо състояние у всички нас. „Аз смятам, че достигането на разширени състояния на съзнанието е просто пригаждане на централната нервна система към състояния на възприемане, които винаги са съществували, но са били блокирани от нашата външна умствена обусловеност", казва Джой¹³.

За да докаже тезата си, Джой прекарва повечето от времето си в обучаване на други как да усещат човешкото енергийно поле. Един от неговите студенти е Майкъл Крайтън, авторът на такива бестселъри като *Щамът Андромеда* и *Сфера*, както и режисьор на филмите *Кома* и *Първия голям влаков обир*. В наскоро издадената си автобиография *Пътувания*, също станала бестселър, Крайтън, който е завършил медицинския факултет на Харвард, описва как се е учил да усеща и накрая да вижда човешкото енергийно поле при Джой и други надарени учители. Това преживяване изумява и преобразява Крайтън. „Няма никаква заблуда. Абсолютно ясно е, че тази телесна енергия е истински феномен от някакъв вид", казва той¹⁴.

ХАОТИЧНИ ХОЛОГРАФСКИ КАРТИНИ

Увеличаващата се готовност на лекарите да правят публично достойние подобни способности не е единствената промяна, настъпила от времето на разследванията на Карагюла. През изминалите двадесет години Валери Хънт, физиотерапевт и преподавател по кинезитерапия в Университета на

Калифорния в Лос Анжелос (UCLA), е разработила начин да потвърди експериментално съществуването на човешко енергийно поле. На медицината отдавна е известно, че хората са електромагнитни същества. Съвсем рутинна е употребата на електрокардио-графи за снемане на електрокардиограми (ЕКГ) или записи на електрическата активност на сърцето, както и на електроенцефалографи за снемане на електроенцефалограми (ЕЕГ) на мозъчната електрическа активност. Хънт открива, че електромиографът, апарат за измерване на електрическата активност на мускулите, също може да регистрира електрическото присъствие на човешкото енергийно поле.

Макар първоначалното изследване на Хънт да обхваща човешките мускулни движения, тя се интересува от енергийното поле, след като случайно среща една танцьорка, която ѝ казва, че използва своето енергийно поле в помощ на танца си. Това подбужда Хънт да снее електромиограми (ЕМГ) на електрическата активност на мускулите на жената, докато тя танцува, а също да изследва въздействието, което имат лечителите върху електрическата активност в мускулите на изцелените хора. Обхватът на нейното изследване в крайна сметка се разширява и включва хора, които могат да виждат човешко енергийно поле, а именно с тях тя прави някои от най-значителните си открития.

Нормалният честотен диапазон на електрическата активност в мозъка е между 0 и 100 цикъла в секунда (cps), като през повече време активността е между 0 и 30 cps. Мускулната честота достига до 225 cps, а тази на сърцето - до 250 cps, но това става там, където електрическата активност, свързана с биологична функция, пада. Освен това Хънт открива, че електродите на електромиографа могат да улавят друго енергийно поле, излъчвано от тялото, по-фино и по-малко по амплитуда, отколкото традиционно признаваните телесни електричества, но с честоти средно между 100 и 1600 cps, а понякога дори по-високи. Освен това, вместо да се излъчва от мозъка, сърцето или мускулите, полето е най-силно в областите на тялото, свързани с чакрите. „Резултатите бяха толкова вълнуващи, че аз просто не можах да заспя тази нощ - казва Хънт. - Научният модел, към който аз се бях придържала през целия си живот, не можеше да обясни тези открития."¹⁵

Хънт открива също, че когато един четец на аура вижда определен цвят в енергийното поле на човека, електромиографът винаги улавя конкретна особена картина от честоти, която Хънт се научава да свързва с този цвят. Тя е в състояние да наблюдава картината върху осцилоскоп, уред, който преобразува електрическите вълни във визуална картина върху монохромен екран. Хънт може да потвърди, че цветът е син чрез разглеждане на картината върху осцилоскопа. В един експеримент тя дори тества осем четци на аура едновременно, за да види дали ще има съгласуваност с осцилоскопа, както и между тях самите. „Всичко беше напълно

същото", казва Хънт¹⁶.

Щом Хънт потвърждава съществуването на човешкото енергийно поле, тя също се убеждава, че холографската идея предлага модел за разбирането ѝ. Освен нейните честотни аспекти, тя отбелязва, че енергийното поле, а всъщност всички електрически системи на тялото, са холографски по друг начин. Подобно на информацията в една холограма, тези системи се разпръснати навсякъде из цялото тяло. Например електрическата активност, измервана с електро-енцефалограф, е най-силна в мозъка, но ЕЕГ може да бъде снета и чрез прикрепване на електрод към палеца на крака. По подобен начин, една ЕКГ може да бъде уловена в кутрето на ръката. Тя е най-силна и висока по амплитуда в сърцето, но нейната честота и картина са същите навсякъде в тялото. Хънт смята това за важно. Макар всяка част от това, което тя нарича „холографска полева реалност" на аурата да съдържа аспекти на цялото енергийно поле, различните части не са абсолютно еднакви помежду си. Тези разнообразни амплитуди предпазват енергийното поле от превръщането му в статична холограма, като вместо това му позволяват да бъде динамично и из-менчиво, казва Хънт.

Едно от най-удивителните открития на Хънт е, че определени таланти и способности изглежда са свързани с наличието на особени честоти в човешкото енергийно поле. Тя открива, че когато основният фокус в съзнанието на човека е върху материалния свят, честотите на неговото енергийно поле клонят към долната част на диапазона и не се отдалечават твърде много от 250-те срз на телесните биологични честоти. Освен това хората, които са екстрасенси или които имат лечебни способности, също имат честоти от приблизително 400 до 800 срз в тяхното поле. Хората, които могат да навлизат в транс и очевидно пропускат като канал други информационни източници през тях, изцяло прескачат тези „екстрасензорни" честоти и оперират в един тесен сектор между 800 и 900 срз. „Те изобщо нямат никаква екстрасензорна ширина - казва Хънт. - Те са си в тяхното собствено поле. То е тясно. То е много малко, образно казано, като върха на топълйка и те буквално са почти извън него."¹⁷

Хората, които имат честоти над 900 срз биват наричани от Хънт мистични личности. Докато екстрасенсите и транс медиумите са често само проводници на информация, мистиците обладават мъдростта да знаят какво да правят с информацията, казва Хънт. Те съзнават космическата взаимосвързаност на всички неща и са в контакт с всяко равнище на човешкия опит. Те са закотвени в обичайната реалност, но често имат екстрасензорни способности, както и могат да навлизат в състояние на транс. Обаче техните честоти също се разпростират отвъд секторите, свързвани с тези способности. Като използва видоизменена електромиограма (една електромиограма нормално може да улавя честоти само до 20 000 срз) Хънт се натъква на хора, които имат честоти над 200 000 срз в техните енергийни полета. Това е интригуващо, защото мистичните традиции често отреждат на високо развитите духовни личности „по-високи вибрации", отколкото нормалните хора. Ако откритията на Хънт са правилни, те изглежда подсилват доверието към това твърдение.

Друго от откритията на Хънт е свързано с новата наука за хаоса. Както подсказва самото име, хаосът е изследването на хаотични явления, т. е. процеси, които са толкова произволни, че не изглежда да се появяват по силата на никакви закони. Например когато от една изгасена свещ се издига дим, той се източва нагоре в тънък и тесен поток. Накрая структурата на потока прекъсва и става турбулентна. Турбулентният дим е наричан хаотичен, защото неговото поведение не може повече да бъде предсказано от науката. Други примери на хаотични феномени включват вода, разбиваща се върху дъното на водопад, привидно случайни електрически колебания, които протичат през мозъка на епилептик по време на припадък, както и времето, когато няколко фронта с различна температура и атмосферно налягане се сблъскват.

През изминалото десетилетие науката откри, че много хаотични феномени не са безпорядъчни, както изглеждат и често съдържат скрити картини и редовно появяващи се структури (да си припомним твърдението на Бом, че няма такова нещо като безпорядък, а само редове от неопределено висока степен). Учените са открили също математически методи за намиране на някои от редовно появяващите се структури, които лежат скрити в хаотичните феномени. Един от тях включва особен вид математически анализ, който може да преобразува данни за един хаотичен феномен в някаква форма върху компютърен екран. Ако данните не съдържат скрити картини, получената в резултат форма ще бъде права линия. Но ако хаотичният

феномен съдържа скрити редовно появяващи се структури, формата върху компютърния екран ще наподобява нещо като спиралните шарки, които правят децата, като навиват оцветена прежда върху поредица гвоздеи, забити върху една дъска. Тези форми се наричат „хаотични картини“ или „странни атрактори“* (защото линиите, които съставят формата изглежда са привлечени отново и отново към определени области на компютърния екран, точно както за преждата може да се каже, че е постоянно „привличана“ към редицата гвоздеи, около които тя бива навивана).

Когато Хънт наблюдава данните за енергийното поле върху осцилоскопа, тя забелязва, че то се променя постоянно. Понякога е на големи късове, понякога чезне и става разпокъсано, като че ли самото енергийно поле е в непрестанно състояние на колебание. На пръв поглед тези промени изглеждат произволни, но Хънт усеща интуитивно, че в тях има някакъв ред. Като разбира, че анализът на хаоса може да разкрие дали е права или не, тя се обръща за помощ към математик. Първо те пускат четири секунди от данните от една ЕКГ през компютъра, за да видят какво ще се случи. Получава се права линия. След това пускат същото количество данни от една ЕЕГ и една ЕМГ. ЕЕГ образува права линия, а ЕМГ - леко издута линия, но все още без хаотична картина. Дори когато пускат данни от ниските честоти на човешкото енергийно поле, те получат права линия. Но когато анализират самите високи честоти на полето, те постигат успех. „Ние получихме най-динамичната хаотична картина, която някога сте виждали“, казва Хънт¹⁸.

Това означава, че макар калейдоскопичните промени, които настъпват в енергийното поле, да изглеждат произволни, те всъщност са в твърде висока степен подредени и богати на картини. „Моделът никога не се повтаря, но е толкова динамичен и сложен, че аз го нарекох хаотична холографска картина“, казва Хънт¹⁹.

Хънт смята своето откритие за първата истинска хаотична картина, открита в голяма електробиологична система. Напоследък изследователи са открили хаотични картини в ЕЕГ на мозъка, но са им потребни много минути данни от множество електроди, за да получат такава картина. Хънт получава хаотична картина от три до четири секунди данни, записани от един електрод, което подсказва, че човешкото енергийно поле е далеч по-богато с информация и притежава далеч по-сложна и динамична организация, отколкото дори електрическата активност на мозъка.

ОТ КАКВО Е НАПРАВЕНО ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ?

Въпреки електрическите аспекти на човешкото енергийно поле Хънт не смята, че то е чисто електромагнитно по природа. „Ние имаме чувството, че то е много по-сложно и без съмнение съставено от някаква все още неоткрита енергия“, казва тя²⁰.

Каква е тази неоткрита енергия? Засега не знаем. Най-добрият ключ към загадката ни дава фактът, който почти без изключение екстрасенсите описват, а именно, че тя се отличава с по-висока честота или вибрация, отколкото нормалната материя-енергия. Предвид необичайната точност, която талантливите екстрасенси постигат при възприятието на болести в енергийното поле, ние трябва да обърнем сериозно внимание на това наблюдение. Универсалността на това възприятие - още древноиндийската литература твърди, че енергийното тяло има по-високи вибрации, отколкото нормалната материя, - може да бъде показател, че такива хора интуитивно са се добрали до един важен факт за енергийното поле.

Древната индийска литература също описва материята като съставена от *ану*, или „атоми“ и казва, че фините вибрационни енергии на човешкото енергийно поле съществуват *параману*, или буквално „отвъд атома“. Интересно е, че Бом също смята, че на едно субквантово ниво

* Авторы на концепцията за странния атрактор, както и на самия термин са Рюел и Такенс (1971 г.). С думата *атрактор* се обозначава траекторията на движението в някакво фазово пространство, тъй като според математиците в метафоричен смисъл фиксираната точка в центъра на координатната система *притегля* (англ. „аптас1“) тази траектория. Има три основни типа атрактори: *точкови*, съответстващи на системите, които достигат устойчиво равновесие; *периодични*, съответстващи на периодични колебания; и *странни*, съответстващи на хаотичните системи. - Бел. прев.

отвъд атома има много фини енергии, все още непознати за науката. Той признава, че не знае дали човешкото енергийно поле съществува или не, но при коментирането на тази възможност, заявява: „Имплицитният ред има много равнища на финост. Ако нашето внимание може да напредне към тези равнища на финост, тогава ние ще можем да видим повече, отколкото обичайно виждаме."²¹

Заслужава да се отбележи, че ние реално не знаем какво представлява което и да е поле. Както казва Бом: „Какво е електрическо поле? Ние не знаем."²² Когато открием някакъв нов вид поле, то изглежда загадъчно. Тогава ние го наименуваме, започваме да боравим с него и да описваме свойствата му, така че то повече не изглежда загадъчно. Но ние все още не знаем какво всъщност представлява електрическото или гравитационното поле. Както видяхме в една предишна глава, ние дори не знаем какво са електроните. Можем само да опишем как те се държат. Това показва, че човешкото енергийно поле също ще бъде в крайна сметка определено от гледна точка на неговото държане, а изследвания като това на Хънт само ще способстват за нашето разбиране.

ТРИИЗМЕРНИ ОБРАЗИ В АУРАТА

Ако тези прекомерно фини енергии са материалът, от който е направено човешкото енергийно поле, ние можем да бъдем сигурни, че те притежават качества, различни от видовете енергия, с които ние нормално сме запознати. Едно от тях е видно в нелокалните характеристики на човешкото енергийно поле. Друго, което е конкретно холографско, е способността на аурата да манифестира една аморфна мъглявина от енергия, или от време на време да се оформя в триизмерни образи. Талантливи екстрасенси често съобщават, че виждат такива „холограми“, плаващи из аурите на хората. Тези образи обикновено са обекти и идеи, които заемат водещо място в мислите на човека, около който те са наблюдавани. Някои окултни традиции твърдят, че подобни образи са продукт на третият, или мисловният слой на аурата, но докато не разполагаме със средства да потвърдим или отречем това твърдение, ние трябва да се ограничаваме до преживяванията на екстрасенсите, които са в състояние да виждат образи в аурата.

Един такъв екстрасенс е Беатрис Рич. Както често се случва, силите на Рич се проявяват в ранна възраст. Когато тя била дете, понякога се случвало в нейно присъствие предмети да се движат по своя собствена инициатива. Когато тя пораста, открива, че знае неща за хора, които нормално няма откъде да узнае. Макар да започва кариерата си като художник, нейните ясновидски таланти се оказват толкова впечатляващи, че тя решава да се посвети изцяло на работата си като екстрасенс. Сега тя консултира хора от всички слоеве на обществото, от домакини от изпълнителни директори на корпорации, а статии за нейната работа се появяват в такива различни издания като списание „Ню Йорк“, „Уърлд Тенис“ и „Ню Йорк Уоман“.

Рич често вижда образи, плаващи около или реещи се близо до нейните клиенти. Веднъж тя видяла сребърни лъжици, сребърни чинии и подобни обекти, кръжащи около главата на един човек. Тъй като това се случило в началото на нейните изследвания на психичните феномени, преживяването я впечатлило. Изпърво тя не знаела защо вижда всичко това. Но накрая разказала за видяното на човека и открила, че неговият бизнес е свързан с внос-износ и той търгува със същите тези предмети, които тя вижда да кръжат около главата му. Преживяването приковава вниманието ѝ и променя нейните възприятия завинаги.

Драйър също има много подобни преживявания. Веднъж по време на разчитане тя вижда връзка картофи, кръжащи около главата на една жена. Подобно на Рич тя отначало занемяла, но събрала смелост и запитала жената дали картофите имат някакво особено значение в нейния живот. Жената се разсмяла и показала на Драйър своята бизнес визитна картичка. „Тя беше от „Айдахо Потейтоу Бoърд“ или нещо подобно - казва Драйър. - Това е организация на производителите и търговците на картофи, равнозначна на Американската асоциация на млекарите."²³

Тези образи не винаги просто се реят в аурата, но понякога изглеждат като призрачни разширения на самото тяло. В един случай Драйър вижда тънък и холографоподобен слой от кал, полепнал по ръцете и дланите на клиентката. Предвид на безукорно спретнатия и скъп костюм на жената, Драйър не може да си представи защо мисли за омърсяване с някакъв вид лигава утайка

ще се въртят из ума й. Драйър я запитва дали тя разбира този образ и жената кимва, като обяснява, че тя е скулптор и е опитвала един нов материал тази сутрин, който е полепвал по ръцете й точно така, както Драйър описва.

Аз също съм имал подобни преживявания, когато съм се вглеждал в енергийното поле. Веднъж, докато бях потънал в мисли за един роман за върколаци, върху който работех (както някои читатели може би знаят, аз имам склонност да пиша белетристични произведения върху фолклорни теми), забелязах, че призрачният образ на едно върколашко тяло се оформя около моето собствено тяло. Искам веднага да подчертая, че това беше чисто зрителен феномен и по никакъв начин аз не усещах, че съм станал върколак. Въпреки това холографоподобният образ, който обгърна тялото ми, беше достатъчно реален, тъй че когато повдигнах ръката си, аз можах да видя отделните косъмчета от козината и начина, по който кучешки нокти излизат от вълчата лапа, която обвиваше моята собствена ръка. Действително, всичко при тези признаци беше абсолютно реално, освен това, че те бяха полупрозрачни и аз можех да видя собствената си ръка от плът и кръв под тях. Преживяването би трябвало да е стряскащо, но по някаква причина не беше и аз останах очарован от видяното.

Важното в този случай обаче е, че Драйър ми беше на гости по това време и се случи да влезе в стаята, докато аз все още бях обвит в това подобно на призрак върколашко тяло. Тя реагира незабавно и каза: „Боже мой, ти трябва да си се умислил за твоя върко-лашки роман, защото си станал върколак.“ Ние сравнихме видяното от нас и открихме, че сме наблюдавали едни и същи черти. Почнахме да си говорим и когато мислите ми се отплеснаха от романа, върколашкият образ бавно избледня и изчезна.

ФИЛМИ В АУРАТА

Образите, които физиците виждат в енергийното поле, не винаги са статични. Рич казва, че тя често вижда нещо като малък прозрачен кинофилм, кръжащ около главата на клиента: „Понякога аз виждам малък образ на човека над неговата глава или рамене, който прави неща, каквито той върши в живота. Моите клиенти ми казват, че тези описания са много точни и конкретни. Аз мога да виждам техните офиси и как изглеждат шефовете им. Мога да видя какво са мислили и какво се е случвало с тях през последните шест месеца. Наскоро казах на една клиентка, че мога да видя нейния дом, в който има маски и флейти, окачени по стената. Тя каза: „Не, не, не.“ Аз казах да, има музикални инструменти, окачени по стената, повечето флейти, а също има и маски. И тогава тя каза: „О, това е моята лятна вила.“²⁴

Драйър казва, че тя също вижда нещо като триизмерни филми в енергийното поле на човека. „Обикновено те са в цвят, но могат да бъдат и кафяви или нещо като дагеротипи. Често те изобразяват някаква история за човека, която може да се разгръща в рамките на пет минути до час. Образите също са извънредно подробни. Когато видя даден човек, седящ в стая, аз мога да кажа колко растения има в стаята, колко листа има всяко растение и колко тухли има в стената. Обикновено не изпадам в чак такива подробни описания, освен ако не изглеждат уместни.“²⁵

Мога да свидетелствам за точността на Драйър. Аз винаги съм бил организиран човек и като дете бях твърде преждевременно развит в това отношение. Веднъж, когато бях на пет години, прекарах няколко часа в педантично събиране и подреждане на всички мои играчки в един шкаф. Когато свърших, показах на мама какво съм направил и я предупредих с поучителен тон да не пипа нищо в шкафа, защото не искам да ми разбърква грижливо подредените неща. Разказът на мама за този случай развеселяваше семейството дълго след това. По време на моето първо посещение при Драйър тя описа този случай подробно, както и много други събития в моя живот, като че ли наблюдаваше развитието на някакъв филм в моето енергийно поле. Тя също се подсмиваше, докато разказваше случката.

Драйър оприличава образите, които тя вижда, на холограми и казва, че когато избере някоя и започне да я наблюдава, тя изглежда като че ли се разширява и изпълва цялата стая. „Ако видя нещо, което се е случило с рамото на човека, например нараняване, внезапно цялата сцена се разширява. Затова имам усещането, че е холограма, защото понякога чувствам, че мога да престъпя в нея и да стана част от нея. Това не се случва в мен, а около мен. То е почти като триизмерен филм, холографски филм с участието на човека.“²⁶

Холографското зрение на Драйър не се ограничава само до събития от живота на човека. Тя вижда зрими представяния на дейността на подсъзнанието. Както знаем, подсъзнанието говори на език на символите и метафорите. Ето защо сънищата често пъти изглеждат толкова безсмислени и загадъчни. Обаче щом човек се научи как да тълкува езика на несъзнаваното, смисълът на сънищата става ясен. Сънищата не са само неща, които са написани на жаргона на несъзнаваното. Хората, които са запознати с езика на душата - език, който психологът Ерих Фром нарича „забравеният език“, защото повечето от нас са забравили как да го тълкуват, - разпознават своето присъствие в други човешки създания, като митове, вълшебни приказки и религиозни видения.

Някои от холографските филми, които Драйър вижда в човешкото енергийно поле също са написани на този език и наподобяват метафоричните послания на сънищата. Днес ние знаем, че подсъзнанието е активно не само докато спим, но и през цялото време. Драйър е в състояние да „олющи“ бодърстващия аз на човека и да гледа непосредствено в реката от неспирни образи, която винаги тече през подсъзнанието. И нейната практика, и нейните природни, интуитивни дарби, са я направили извънредно изкусна в де-шифрирането на езика на несъзнаваното. „Психолозите, последователи на Юнг, ме обичат“, казва Драйър.

Освен това Драйър си има специален начин да узнае дали е изтълкувала образа правилно. „Ако не съм го обяснила правилно, той не си отива - казва тя. - Просто си стои в енергийното поле. Но щом разкажа на човека всичко, което е необходимо да узнае за даден конкретен образ, той започва да се разтваря и изчезва.“²⁷ Драйър мисли, че това е така, защото именно подсъзнанието на клиента избира какви образи да й покаже. Подобно на Улман тя смята, че душата винаги се опитва да научи съзнателния аз на неща, които е потребно той да знае, за да стане по-здрав и по-щастлив и да израсне духовно.

Способността на Драйър да наблюдава и тълкува съкровените механизми на човешката душа е една от причините, поради които тя е в състояние да предизвиква такива дълбоки преобразования в много от своите клиенти. Първия път, когато тя описа потока от образи, който виждаше да се разгръща в негово енергийно поле, аз имах странното усещане, че тя ми разказва за един от моите собствени сънища, като изключим това, че беше сън, който аз все още не бях сънувал. Отначало фантазмагорията от образи беше само загадъчно позната, но когато тя разкри и обясни всеки символ и метафора, аз разпознах машинациите на моя вътрешен, духовен аз - както нещата, които приемах, така и нещата, които бях по-малко склонен да приема. Действително, от работата на екстрасенси като Рич и Драйър е ясно, че има огромно количество информация в енергийното поле. Може би именно затова Хънт получава толкова изразени хаотични картини, когато анализира данни от аурата.

Способността да се виждат образи в човешкото енергийно поле не е нова. Преди близо триста години големият шведски мистик Емануел Сведенборг съобщава, че може да вижда една „вълна-субстанция“ около хората, а във вълната-субстанция мислите на човека са видими като образи, които той нарича „портрети“. При коментирането на неспособността на други хора да видят тази вълна-субстанция около тялото, той отбелязва: „Аз мога да виждам твърди мисловни понятия, като че ли те са заобиколени от някакъв вид вълна. Ни нищо не достига до [нормалното] човешко възприятие, освен онова, което е в средата и изглежда твърдо.“²⁸ Сведенборг можел също да вижда портрети в своето собствено енергийно поле: „Когато мисля за някой, когото познавам, тогава неговият образ се появява такъв, какъвто е, когато той е бил назван в човешко присъствие; но останалото около него, като нещо плаващо във вълни, беше всичко, което съм знаел и мислел за него от детството му.“²⁹

ОЦЕНЯВАНЕ

НА ХОЛОГРАФСКОТО ТЯЛО

Честотата не е единствено нещо, което е разпръснато холографски из цялото поле. Екстрасенсите съобщават, че богатството на лична информация, която се съдържа в полето, може да бъде открита и във всяка част от аурата на тялото. Както казва Бренан: „Аурата не само представя, но също съдържа цялото.“³⁰ Клиничният психолог от Калифорния Роналд Уонг Джуи споделя това схващане. Джуи, бивш президент на Асоциацията за трансперсонална психология и

талантлив ясновидец, е открил, че историята на отделния човек се съдържа дори в „енергийните схеми“ вътре в тялото. „Тялото е вид микрокосмос, вселена в себе си, отразяваща всичките различни фактори, с които човек борави и които се опитва да обедини“, казва Джуи.

Подобно на Драйър и Рич, Джуи има психичната способност да се настройва за филми относно важни проблеми в живота на човека, но вместо да ги вижда в енергийното поле, той ги извиква в окото на ума си чрез полагане на ръце върху човека и буквално пси-хометризиране на неговото тяло. Джуи казва, че тази техника му дава възможност да определя бързо емоционални сценарии, възлови, средищни проблеми и схеми на отношения, които са най-характерни и открояващи се за живота на човека, и често ги използва върху своите пациенти за облекчаване на лечебния процес. „Техниката всъщност ми бе преподадена от един колега психиатър на име Ърнест Печи - казва Джуи. - Той го нарича „разчитане на тялото“. Вместо да говорим за етеричното тяло и за подобни неща, аз избирам да използвам холографския модел като начин за обясняването му и затова го наричам оценяване на холографското тяло.“³¹ Освен използването му в своята клинична практика, Джуи също води семинари, в които учи други как да използват техниката.

РЕНТГЕНОВО ЗРЕНИЕ

В последната глава ние изследвахме възможността тялото да не е солидна, твърда конструкция, а само по себе си вид холографски образ. Тази представа изглежда се подкрепя от една друга способност, която мнозина ясновидци притежават, а именно способността буквално да се гледа вътре в тялото на човека. Надарените да виждат енергийното поле могат също да настройват своето зрение и да виждат през плътта и костите на тялото, все едно че те са просто слоеве оцветена мъгла.

В хода на своето разследване Карагюла открива много хора, както медици, така и от други професии, които имат рентгеново зрение. Една от тях, която тя нарича Даян, е шеф на корпорация. Точно преди да срещне Даян, Карагюла пише: „За мен като психиатър да срещна някой, който съобщава, че е в състояние да „вижда“ директно през мен, би било разстройващо преобръщане на моите обичайни процедури.“³²

Карагюла подлага Даян на дълга серия тестове, като я представя на хора и я кара да им поставя забавни диагнози. В един от тези случаи Даян описва енергийното поле на една жена като „спаружено“ и „натрошено на парчета“ и казва, че това е показател за сериозен проблем в нейното физическо тяло. След това тя се вглежда в тялото на жената и вижда наличие на задръстване на червата близо до далака. Това изненадва Карагюла, тъй като жената не показва нито един от обичайните при едно такова сериозно заболяване симптоми. Въпреки това жената отива на лекар, а рентгенът показва задръстване точно в областта, описана от Даян. Три дни по-късно жената е подложена на операция, за да бъде премахнато това опасно за живота задръстване.

В друга серия тестове Карагюла кара Даян да поставя диагнози на произволни пациенти в клиниката за амбулаторно болни на една голяма болница в Ню Йорк. След като Даян поставя диагноза, Карагюла установява точността на нейните наблюдения чрез справка в медицинските картони на пациентите. В един от тези случаи Даян се вглежда в един непознат и за двете пациент и казва на Карагюла, че хипофизата на жената (жлеза дълбоко в мозъка) липсва, нейният панкреас изглежда не функционира правилно, гърдите ѝ са били засегнати, но сега липсват, през гръбнака ѝ не протича достатъчно енергия от кръста надолу, а има и проблеми с краката. Медицинското досие на жената разкрива, че хипофизата ѝ е хирургически отстранена, тя взема хормони, които не влияят добре на панкреаса ѝ, претърпяла е двойна мастекто-мия (оперативно отстраняване на гърдите) вследствие на рак, операция на гърба ѝ, за да се облекчи налягането на нейния гръбнак и се намалят болките в краката, а нервите ѝ са увредени, което ѝ причинява затруднение при уриниране.

В случай след случай Даян разкрива, че тя без усилия може да прониква с поглед в дълбините на физическото тяло. Тя дава подробни описания на състоянието на вътрешните органи. Вижда състоянието на червата, присъствието или отсъствието на различни жлези, а дори описва и плътността или чупливостта на костите. Карагюла заключава: „Макар да не мога да

оценя откритията ѝ относно енергийното тяло, нейните наблюдения на физически заболявания съответстват с изумителна точност на медицинските диагнози."³³

Бренан също умее да вижда вътрешностите на човешкото тяло и нарича тази способност „вътрешно виждане". Като използва това вътрешно виждане, тя може точно да поставя диагнози на широк кръг заболявания, включително фрактури на костите, фиброзни тумори и рак. Тя казва, че често пъти може да опише състоянието на някой орган по неговия цвят: например един здрав черен дроб изглежда тъмночервен, един хепатитен черен дроб изглежда болнаво кафяво-жълт, а черният дроб на човек, подложен на химиотерапия, обикновено е зеленокафяв. Подобно на много други екстрасенси с вътрешно виждане, Бренан може да настройва фокуса на своето зрение и да вижда дори микроскопични структури, от рода на вируси и отделни кръвни телца.

Аз лично съм се срещал с няколко екстрасенси с вътрешно виждане и мога да потвърдя тяхната автентичност. Един от екстрасенсите, които съм виждал да демонстрират тази способност, е Драйър. В един от тези случаи тя не само постави точна диагноза на един вътрешен медицински проблем, който имах аз но даде и известно количество впечатляваща информация с изцяло различна природа покрай това. Няколко години по-рано аз имах проблеми с далака си. В опитите си да го излекувам аз започнах всекидневно да изпълнявам упражнения по визуализация, като виждах образи на моя далак в състояние на цялост и здраве, окъпан в лечебна светлина и т. н. За съжаление аз съм твърде нетърпелив човек и когато на другия ден нямаше подобрение се разгневих. По време на следващата медитация аз смърхих моя далак и недвусмислено го предупредих, че е по-добре да работи така, както аз искам. Целият този случай протече изцяло в мислите ми и аз бързо забравих за него.

Няколко дни по-късно аз видях Драйър и я попитах дали може да погледне в тялото ми и да ми каже дали има нещо, за което трябва да знам (не ѝ казах нищо за здравословните си проблеми). Въпреки това, тя незабавно описа състоянието на далака ми и след това спря, мръщейки се, като че ли беше объркана от нещо. „Твоят далак е твърде разстроен и разтревожен от нещо - промърмори тя. И тогава внезапно ѝ просветна. - Ти да не си се карал на далака си?" Аз смутено потвърдих, че така е било. Драйър разпери ръце. „В никакъв случай не трябва да правиш това. Твоят далак се е разболял, защото мисли, че прави каквото искаш ти. Така е, защото ти подсъзнателно си му дал погрешни насоки. А сега след като си му се скарал, той е наистина объркан." Тя поклати загрижено глава. „Никога, никога не се гневи на тялото си или на своите вътрешни органи - посъветва ме тя. - Изпращай им само положителни послания."

Случаят не само разкри уменията на Драйър да гледа в човешкото тяло, но също изглежда показва, че моята далак има някакъв вид собствен разум или съзнание. Това не само ми напомни твърдението на Пърт, че тя повече не знае къде свършва мозъкът и къде започва тялото, но и ме накара да се запитам дали всички съставни части на тялото - жлези, кости, органи и клетки - не притежават своя собствена интелигентност? Ако тялото е наистина холографско, то може би забележката е по-правилна, отколкото ние съзнаваме, а съзнанието на цялото в много голяма степен се съдържа във всички негови части.

ВЪТРЕШНО

ВИЖДАНЕ И ШАМАНИЗЪМ

В някои шамански култури вътрешното виждане е едно от необходимите условия, за да станеш шаман. Сред индианците араукана в Чили и аржентинските пампаси един новопосветен шаман бива учен да се моли конкретно за тази способност. А е така, защото главната роля на шамана в културата на араукана е да поставя диагнози и да лекува заболявания, за които се смята, че вътрешното зрение е от съществено значение³⁴. Австралийските шамани наричат тази способност „силното око" или „виждане със сърцето".³⁵ Индианците хиваро от гористите източни склонове на Еквадорските А придобиват способността, като пият екстракт от едно лианово растение в джунглата, наречен *аяуаска*, което съдържа халюциногенни съставки, за които се смята, че даряват свръхсетивни способности на пиещия го. Според Майкъл Харнър, антрополог в Нов университет за социални изследвания в Ню Йорк, който се е специализирал в изследвания на шаманите, *аяуаска* позволява на шамана от племето хиваро „да вижда тялото на пациента все едно, че то е стъклено."³⁶

Действително, способността да се „вижда“ дадена болест - независимо дали реално се гледа вътре в тялото или се вижда болестта, представена като вид метафорична холограма, като например някакъв триизмерен образ на демонично и отблъскващо същество вътре в тялото или близо до него - е универсално в шаманските традиции. Но каквато и да е културата, в която се съобщава вътрешното виждане, изводите са едни и същи. Тялото е енергиен конструкт и в крайна сметка може би не е по-материално, отколкото енергийното поле, в което то е поставено.

ЕНЕРГИЙНОТО ПОЛЕ КАТО КОСМИЧЕСКИ ПОДРОБЕН ПЛАН

Представата, че физическото тяло е просто още едно равнище на плътност в човешкото енергийно поле и е само по себе си вид холограма, която се формира от интерференчните картини на аурата, може да обясни и необикновените целебни сили на ума и огромният контрол, който той има върху тялото изобщо. Тъй като една болест може да се появи в енергийното поле седмици и дори месеци преди тя да се появи в тялото, мнозина екстрасенси смятат, че болестта действително възниква в енергийното поле. Това показва, че полето е по-някакъв начин по-първично, отколкото физическото тяло и функционира като вид подробен план, от който тялото взема своите структурни насоки. Иначе казано, енергийното поле може би е невидният ред на тялото.

Това може да обясни откритията на Ахтърбърг и Сийгъл, че пациентите вече са си „въобразили“ своите болести много месеци преди заболяването им да се прояви в телата им. За момента медицинската наука не е в състояние да обясни как въображението може действително да породи някакво заболяване. Но както видяхме, представите, които изпъкват, открояват се в мислите ни, бързо се появяват като образи в енергийното поле. Ако енергийното поле е подробиеният план, който ръководи и оформя тялото, може би чрез въобразяване на една болест, дори несъзнателно, и постоянното подсилване на нейното присъствие в полето, ние на практика програмираме тялото да изяви болестта.

По подобен начин същата тази динамична връзка между мисловни образи, енергийното поле и физическото тяло може да бъде една от причините, поради които образи и визуализации могат да лекуват тялото. То може дори да обясни как вяра и медитация върху религиозни образи дават възможности на стигматис-ти да причиняват появата на подобни на гвоздеи изпъкналости от своите ръце. Нашето съвременно научно разбиране не може да обясни такава биологична способност, но, отново, постоянната молитва и медитация могат да станат причина такива образи толкова дълбоко да се отпечатат в енергийното поле, че постоянното им повтаряне накрая да породи форма в тялото.

Един изследовател, който смята, че именно енергийното поле оформя тялото, е Ричард Гербер, физик от Детройт, който е прекарал последните дванадесет години в изследване на медицинските последици от фините енергийни полета на тялото. „Етеричното тяло е холографски енергиен шаблон, който ръководи растежа и развитието на физическото тяло“, казва Гербер³⁷.

Гербер смята, че различните пластове, които някои екстрасенси виждат в аурата, също са фактор в динамичното отношение между мисълта, енергийното поле и физическото тяло. Точно както физическото тяло е подчинено на етеричното, етеричното е подчинено на астралното/емоционалното тяло, а астралното/емоционалното - на мисловното и т. н., казва Гербер, като всяко тяло има функцията на шаблон за предходното му. Така, колкото по-фин е слой на енергийното поле, в което мисъл или образ се проявяват, толкова по-голяма е тяхната способност да лекуват и преоформят тялото. „Тъй като мисловното тяло захранва с енергия астралното/емоционалното тяло, което след това като през фуния я излива в етеричното и физическото тяло, лечението на един човек на психично ниво е по-силно и дава по-дълготрайни резултати, отколкото лечението на астралното или на етеричното равнище“, казва Гербер³⁸.

На същото мнение е и физикът Тилър. „Мислите на човека пораждаят схеми на равнището на съзнанието на природата. Така ние виждаме, че болестта, фактически, накрая се извява от

изменени умствени схеми чрез натрупване на видоизмененията в течение на поколения - първо, за да повлияе на етерно равнище и след това, в края на краищата, върху физическото равнище, [където] ние го виждаме открито като болест." Тилър смята, че причината, поради която болестта често се възвръща, е, че медицината лекува само физическото равнище. Той усеща, че ако лекарите могат да третират енергийното поле, те ще постигнат по-дълготрайно излекуване. Дотогава много лечения „няма да бъдат трайни, защото те не променят базисната холограма в ума и на равнището на духа", казва той³⁹.

В една хипотеза с широк обхват Тилър дори предполага, че самата вселена е започнала като фино енергийно поле и постепенно е ставала плътна и материална чрез подобно възпроизвеждане, предаване и натрупване на видоизмененията и познанието в хода на историческото време. По неговото виждане може би Бог е създал вселената като божествен модел или идея. Подобно на образът, който един екстрасенс вижда плаващ в човешкото енергийно поле, този божествен модел функционира като шаблон, като влияе и оформя все по-малко фините равнища на космическото енергийно поле „всецяло чрез серия холограми", докато накрая не се превърне в холограма на една физическа вселена⁴⁰.

Ако това е вярно, то показва, че човешкото тяло е холографско по още един начин, защото всеки един от нас действително би бил вселена в миниатюра. Освен това, ако нашите мисли могат да формират призрачни холографски образи не само в нашите енергийни полета, но и във фините енергийни равнища на самата реалност, това може да обясни как човешкият ум е в състояние да произведе някои от чудесата, които изследвахме в предишната глава. То може дори да обясни синхроничностите или как процеси и образи от съкровените дълбини на нашата душа успяват да приемат форма във външната реалност. Освен това може би нашите мисли постоянно влияят върху фините енергийни равнища на холографската вселена, но само емоционално мощни мисли, каквито ни съпровождат в моменти на криза и преобразяване - видят събития, които изглежда причинява синхроничностите - са достатъчно мощни, за да се проявяват като серия съвпадения във физическата реалност.

РЕАЛНОСТ, СЪЗДАВАНА С НАШЕ УЧАСТИЕ

Разбира се, тези процеси не са зависими от фините енергийни полета на вселената, бидейки разслоени в строго определени пластове. Те могат да действат дори и ако фините полета на вселената са някакъв плавен континиум. Всъщност, като се има предвид колко чувствителни са тези полета към нашите мисли, ние трябва да бъдем много внимателни, когато се опитваме да си изградим идеи за тяхната организация и структура. Това, което мислим за тях, може фактически да подпомага моделирането и създаването на тяхната структура.

Може би затова екстрасенсите дават различна информация относно разделението на човешкото енергийно поле на слоеве. Екстрасенсите, които вярват в ясно разграничени пластове, могат в действителност да подтикват енергийното поле да ги формира като пластове. Човекът, чието енергийно поле е наблюдавано, също може да участва в процеса. Бренан е много откровена относно този момент и отбелязва, че колкото повече нейните клиенти разбират разликата между пластове, толкова по-ясни и по-открити стават пластове в тяхното енергийно поле. Тя твърди, че структурата, която тя вижда в енергийното поле, е само една възможна система, а другите си изграждат други системи. Например авторите на тант-рите, корпус от индийски йогически текстове, писани между IV и VI в., възприемат само три слоя в енергийното поле.

Има данни, че структурите, които ясновидци по невнимание създават в енергийното поле, могат да бъдат забележително дълготрайни. Столетия наред древните индуци смятат, че всяка чакра има по една сан-скритска буква в центъра си. Японският изследовател Хироши Мотояма, клиничен психолог, който успешно е разработил една техника за измерване на физическото присъствие на чакрите, казва, че за първи път се е заинтересовал от чакрите, защото неговата майка, обикновена жена с природни ясновидски способности, можела да ги вижда ясно. Обаче в продължение на години тя била озадачена какво може да е това, което тя вижда като обърната платноходка в своята сърдечна чакра. Когато Мотояма започва своите изследвания, той открива, че майка му е виждала санскритската буква *ям*, буквата, която древните индуци възприемат в сърдечната чакра⁴¹. Някои екстрасенси, като Драйър например, казват, че те също виждат

санскритски букви в чакрите. Други не виждат. Единственото обяснение изглежда е, че тези екстрасенси, които виждат буквите, всъщност са се настроили към холографските структури, които отдавна са се установили в енергийното поле чрез вярванията на древните индуси.

На пръв поглед тази идея може да изглежда странна, но тя има прецедент. Както видяхме, един от основните принципи на квантовата физика е, че ние не откриваме реалността, а участваме в нейното създаване. Може би, когато проникнем по-дълбоко в равнищата на реалността отвъд атома - равнищата, на които изглежда са разположени фините енергии на човешкото тяло - белязаната от участие природа на реалността ще стане още по-откроена. Затова ние трябва да бъдем извънредно предпазливи при правенето на изявления, че сме открили някаква конкретна структура или модел в човешкото енергийно поле, когато може действително да сме създали онова, което сме открили.

УМЪТ И ЧОВЕШКОТО ЕНЕРГИЙНО ПОЛЕ

Важно е, че едно изследване на човешкото енергийно поле води до точно същото заключение, което прави Прибрам, след като открива, че мозъкът преобразува входящата сетивна информация в език на честоти. Това означава, че ние имаме две реалности: една, в която нашите тела изглежда да са реални и притежават точно местоположение в пространството и времето; и една, в която самото наше същество изглежда да съществува първично като един блещукащ облак от енергия, чието най-последно местоположение в пространството е донякъде неясно. Това разбиране повдига няколко важни въпроса. Един от тях е: От какво е създаден умът? Ние сме научени, че нашият ум е продукт на нашия мозък, но ако мозъкът и физическото тяло са просто холограми, най-плътната част на един все по-фин континуум от енергийни полета, какво ни казва това за ума? Изследването на човешкото енергийно поле ни дава един отговор.

Наскоро откритие, направено от неврофизиолози-те Бенджамин Либет и Бъртрам файнщайн от болницата „Маунт Зиън“ в Сан Франциско предизвика сензация в научната общност. Либет и файнщайн измерват времето, което е необходимо за стимула от докосване върху кожата на пациента да достигне мозъка като електрически сигнал. Пациентът е помолен също да натисне един бутон, когато той или тя осъзнае, че е бил докоснат. Либет и файнщайн откриват, че мозъкът регистрира стимула за 0,0001 част от секундата, след като той бъде осъществен, а пациентът натиска бутона 0,1 секунда след прилагането му.

Но забележителното е, че пациентите не съобщават, че са осъзнали или стимула, или натискането на бутона за почти 0,5 секунда. Това означава, че решението да се реагира е взето от подсъзнанието на пациента. Осъзнаването на действието от страна на пациента става най-накрая. Още по-смустващото е, че никой от пациентите, които Либет и файнщайн подлагат на проверка, не разбира, че тяхното подсъзнание вече ги е накарало да натиснат бутона, преди те съзнателно да решат да го сторят. По някакъв начин техните мозъци създават удобната заблуда, че те съзнателно контролират действието, макар всъщност да не го правят⁴². Това кара някои изследователи да се запитат дали свободната воля не е една илюзия. По-късни изследвания показват, че секунда и половина преди ние да „решим“ да помръднем някой от нашите мускули, примерно да повдигнем пръст на ръката си, нашият мозък вече е започнал да генерира сигналите, необходими за изпълняването на движението⁴³. Освен това кой взема решението - съзнанието или подсъзнанието?

Хънт е направила още по-добри открития. Тя открива, че човешкото енергийно поле реагира на стимули дори преди мозъка. Тя сменя ЕМГ на енергийното поле и ЕЕГ на мозъка едновременно и открива, че когато се произвежда гръмък звук или блясва ярка светлина, ЕМГ на енергийното поле регистрира стимула преди той да се появи върху ЕЕГ. Какво означава това? „Аз мисля, че ние надценяваме мозъка като активния компонент в отношението на човека към света - казва Хънт. - Реално той е просто един добър компютър. Но аз изобщо не виждам в мозъка аспектите на ума, които имат нещо общо с творчеството, въображението, духовността и всички тези неща. Умът не е в мозъка. Той е в това проклето поле.“⁴⁴

Драйър също отбелязва, че енергийното поле реагира преди човек съзнателно да регистрира реакцията. Като едно следствие от това, вместо да се опитва да оценява реакциите на

клиента си по израза на лицето му, тя държи очите си затворени и наблюдава как реагира неговото енергийно поле. „Когато говоря, аз мога да виждам промените в цветовете на тяхното енергийно поле. Мога да виждам как те се чувстват, когато им казвам нещо, без те да са ме питали. Например ако тяхното поле стане замъглено, аз знам, че те не разбират какво им казвам", заявява тя⁴⁵.

Ако умът не е в мозъка, а в енергийното поле, което пронизва и мозъка, и физическото тяло, това може да обясни защо екстрасенси като Драйър виждат толкова много от съдържанието на човешката душа в полето. То може да обясни също как моят далак, орган, който нормално не се свързва с мислене, успява да има своя зачатъчна форма на разумност. Действително, ако умът е в полето, това показва, че нашето осъзнаване, мисленето, чувстването на част от себе си може би дори не се ограничават до физическото тяло, а както ще видим има значителни данни в подкрепа на тази идея.

Но първо ние трябва да насочим вниманието си към един друг въпрос. Твърдостта на тялото не е единственото нещо, което е илюзорно в една холографска вселена. Както видяхме, Бом смята, че дори самото време не е абсолютно, а се разбулва от неявния ред. Това показва, че линейното разделение на времето на минало, настояще и бъдеще е просто още едно построение на ума. В следващата глава ние ще изследваме данните, които подкрепят тази идея, както и последиците, които този възглед има за нашия живот тук и сега.

ЧАСТ III

ПРОСТРАНСТВО И ВРЕМЕ

Шаманизмът и други подобни тайнствени области за изследване придобиха значимост, защото налагат приемането на нови идеи за съзнанието и духа. Те говорят за неща като необятно разширяване на сферата на съзнанието... вярата, познанието и дори на преживяването, че нашият физически свят на сетивата е чиста илюзия, свят на сенки, а триизмерният инструмент, който наричаме наше тяло, служи само като вместилище или обиталище на Нещо безкрайно по-велико и по-обхватно от него самото и съставлява матрицата на реалния живот.

Холгер Калвайт
*Митическото време **
и вътрешното пространство

* Има се предвид митическото време, в което се развива действието в митовете на австралийските аборигени, наричано по различен начин от отделните племена (*уаранда, удиери, уалуриджа, у бинбинга* и пр.). В англо-австралийската етнографска литература то се обозначава с термините *dreamtime* и *dreaming*, което се превежда и като „времето на сънищата“, тъй като при племето аранда митическата епоха на първотворението, първопредметите и първодействията се нарича *алтъира*, а съновидението - *алтъирариная*. Именно този двоен аспект се има предвид тук и в девета глава на книгата (това тълкуване се оспорва от някои изследователи). - Бел. прев.

ГЛАВА СЕДМА

ВРЕМЕ ОТ СЪЗНАНИЕ

„Домът“ на ума, както и на всички неща, е неявният ред. На това равнище, което е основното изпълнено с материя пространство за цялата проявена вселена, не съществува линейно време. Неявната област е атемпорална - моментите не са подредени заедно един до друг като мъниста на конец.

Лари Доси
Оздравяване на душата

Когато човекът се втренчил в пространството, стаята, в която бил, станала призрачна и прозрачна и на нейно място се материализирала сцена от далечното минало. Внезапно той се озовал в двора на някакъв палат, а пред него стояла млада, много красива жена с мургава кожа. Той могъл да види златната огърлица около шията ѝ, нейните китки и глезени, бялата ѝ прозираща дреха и черната ѝ сплетена коса, събрана царствено под висока квадратна тиара. Щом я погледнал, в ума му потекла информация за нейното минало. Той узнал, че е египтянка, дъщерята на принц, но не на фараон. Тя била омъжена. Съпругът ѝ бил слаб и строен, с коса, сплетена на многобройни плитчици, които се спускат от двете страни на лицето му.

Човекът можел също да се придвижва бързо напред през сцената, преминавайки през живота на жената като че ли той бил просто филм. Видял, че тя е починала при раждане. Наблюдавал етапите в дългата и сложна процедура на нейното балсамиране, погребалната процесия, ритуалите, които съпровождат поставянето ѝ в саркофага, а когато свършил, образите избледнели и стаята отново застанала пред погледа му.

Името на този човек е Стефан Осовиечки, роден в Русия поляк и един от най-надарените ясновидци, живели през XX в. Датата е 14 февруари 1935 г. Видението на миналото е извикано от парче вкаменено човешко стъпало, което той взема в ръка.

Осовиечки се оказва толкова вещ в психометризирането на артефакти, че накрая привлякъл вниманието на Станислав Понятовски, професор във Варшавския университет и един от най-изтъкнатите етнологзи в Полша по това време. Понятовски проверява Осовиечки с различни кремъци и други каменни оръдия, намерени в археологически находища из цял свят. Повечето от тези *литики*, както те се наричат, било толкова трудни за разпознаване, че само тренирано око можело да определи, че са оформени с човешки ръце. Те също така били предварително сертифицирани от експерти, тъй че Понятовски знаел от кои епохи са и какъв е историческият им произход - информация, която той грижливо крие от Осовиечки.

Но за него това няма значение. Отново и отново Осовиечки идентифицира правилно обектите, описва от коя епоха и култура са, както и местоположението на техните находища. В няколко случая местата, които Осовиечки посочва, се разминават с информацията, която Понятовски си е отбелязал в своите бележки, но в крайна сметка Понятовски открива, че във всички случаи грешката е в неговите бележки, а не в информацията, която му дава Осовиечки.

Осовиечки винаги работи по един и същи начин. Той взема обекта в ръка и се съсредоточава, докато стаята пред него и дори собственото му тяло стане като сянка и почти несъществуващо. След като преходът бъде извършен, той се оказва зрител на триизмерен филм за миналото. Тогава може да иде където си поиска в сцената и да види каквото пожелае. Макар да е вперил взор в миналото, Осовиечки дори движи очите си назад-напред, сякаш нещата, които описва, действително присъстват физически пред очите му.

Той може да види растителността, хората и жилищата, които те обитават. В един случай, след като взема в ръка едно каменно сечиво от магдаленската култура, народ от каменната ера,

живели във Франция около 15 000 до 10 000 г. пр. Хр., Осовиечки казва на Понятовски, че жените тогава са имали много сложни прически. По това време твърдението му изглеждало абсурдно, но последващи открития на статуетки на магдаленски жени с натруфени, претрупани фризури доказват, че Осовиечки е прав.

В хода на експериментите Осовиечки дава над сто сведения, подробности за миналото, които отначало изглеждат неточни, но по-късно се оказват верни. Той казва, че хората от каменната епоха използват кандила и правотата му е потвърдена, когато при разкопките в Дордон, Франция, са намерени кандила с точния размер и стил, които той описва. Той прави подробни описания на животните, които различни племена ловуват, формата на колибите, в които те живеят, както и техните погребални обичаи - твърдения, които по-късно са потвърдени от археологически открития¹.

Работата на Понятовски с Осовиечки не е уникална. Норман Емерсън, професор по антропология в университета на Торонто и вицепрезидент-учредител на Канадската археологическа асоциация, също е проучвал използването на ясновидци в археологическата работа. Изследванията на Емерсън се съсредоточават около един шофьор на камион на име Джордж Макмалън. Подобно на Осовиечки, Макмалън има способността да психометризира предмети и да ги използва, за да се настройва на вълната, в която може да вижда сцени от миналото. Той може да прави това и просто като посети някое място с археологически находки. Веднъж на подобно място Макмалън се разхожда назад-напред, докато се ориентира. След това започва да описва хората и културата, която е процъфтявала по тези места. В друг подобен случай Емерсън наблюдава как Макмалън огражда парче гола земя, като казва, че тук се е намирала постройка на иро-кезите, в която заедно живеят много семейства, всяко в отделно помещение. Емерсън маркира зоната със земемерски колчета и шест месеца по-късно открива древната постройка, точно каквато Макмалън казва, че е била².

Макар в началото Емерсън да е скептик, работата му с Макмалън го кара да повярва в тези неща. На конференцията на канадските водещи археолози през 1973 г. той заявява: „Убеден съм, че получих познания за археологически артефакти и находища от информатор екстрасенс, който ми съобщи тази информация без да са налице каквито и да било данни, че е достигнал до нея по пътя на съзнателни разсъждения." Той завършва доклада си с думите, че по негово мнение демонстрациите на Макмалън откриват „изцяло нова перспектива" в археологията, а на изследванията за бъдещото използване на екстрасенси в археологическите разследвания трябва да бъде отреден статуса „от най-голяма важност"³.

И действително, *ретрокогницията*, или способността на определени хора да изместват фокуса на вниманието си и буквално да надзърваг в миналото, постоянно бива потвърждавана от учени. В серия експерименти, проведени през 60-те години на XX в. У. Х. С. Тенаеф, директорът на Парапсихологическия институт при държавния университет на Утрехт, и Ма-риус Валкхоф, декан на факултета по хуманитарни науки в университета на Уайтуотърсранд в Йоханесбург, Южна Африка, откриват, че големият холандски екстрасенс Жерар Кроаз може да психометризира дори най-малките парчета кост и точно да описва тяхното минало⁴. Д-р Лорънс Лешан, клиничен психолог от Ню Йорк и още един повярвал скептик, провежда подобни експерименти с прочутия американски екстрасенс Ейлийн Гарет⁵. През 1961 г. на ежегодната конференция на Американската антропологична асоциация археологът Кларънс У. Уайънт разкрива, че той не би могъл да направи знаменитото си откритие при Трес Запотес, смятано за една от най-важните археологически находки в Централна Америка въобще, ако не е била помощта на един екстрасенс⁶.

Стивън А. Шварц, бивш член на редколегията на списание „Нешънъл Джогеографик" и член на Секретариата на дискуссионната група в сферата на отбраната по иновации, технологии и общество към Масачузетския технологичен институт, смята, че ретрокогницията не само е реална, но в крайна сметка ще ускори една промяна в научната реалност, която ще бъде толкова дълбока, колкото последвалата откритията на Коперник и Дарвин. Шварц гледа толкова сериозно на тази тема, че е написал една изчерпателна история на сътрудничеството между ясновидци и археолози, озаглавена *Тайните подземия на времето*. „През три четвърти от века екстрасензорната археология е била реалност - казва Шварц. - Този нов подход е допринесъл много, за да се покаже, че време-пространствената рамка, която има толкова важно значение за

материалистическия светоглед, по никакъв начин не е толкова абсолютна, колкото повечето учени вярват."⁷

МИНАЛОТО КАТО ХОЛОГРАМА

Такива способности показват, че миналото не е изгубено, а все още съществува в някаква форма, достъпна за човешкото възприятие. Нашият нормален възглед за вселената не позволява подобно положение на нещата, но холографският модел дава такава възможност. Идеята на Бом, че потокът на времето е продукт на непрестанна серия от разбулвания и забулвания, показва, че когато настоящето се забулва и става част от миналото, то не престава да съществува, а просто се връща в космическото хранилище на неявния ред. Или по думите на Бом: „Миналото е активно в настоящето като вид неявен ред."⁸

Ако, както предполага Бом, източникът на съзнанието също е в неявния ред, това означава, че човешкият ум и холографският запис на миналото вече съществуват в една и съща сфера, те са, така да се каже, вече съседни. Затова едно изместване на фокуса на нашето внимание може да бъде всичко, което е необходимо, за да достигнем миналото. Ясновидци като Мак-малън и Осовиечки могат просто да бъдат хора, които имат вродена похватност да правят такова изместване, но отново, както при толкова много други необикновени човешки способности, които ние разгледахме, холографската идея показва, че този талант го има в спящо състояние у всеки от нас.

Отново холограмата може да послужи като метафора за начина, по който се съхранява миналото в неявния ред. Ако всяка фаза на дадена дейност, да кажем жена, която пуска сапунени мехурчета, се запише като серия от последователни образи в една холограма с множествен образ, всеки образ става като кадър във филм. Ако холограмата е от типа „бяла светлина" - фотоплака, чийто образ може да бъде разглеждан с невъоръжено око и не е необходима лазерна светлина, за да стане видима, - когато един зрител обикаля около плаката и променя ъгъла си на възприятие, той ще види, че фотоплаката е равностойна на триизмерен кинофилм на жената, пускаща сапунени мехурчета. С други думи, когато различните образи се разбулват и забулват, те ще изглеждат като единен поток и ще създават илюзия за движение.

Човек, който си няма представа от холограми, може погрешно да приеме, че различните стадии в пускането на сапунения мехур са преходни и веднъж възприети, никога повече не могат да бъдат видени отново, но това не е вярно. Цялата дейност е завинаги записана в холограмата и именно смяната на перспективата, от която зрителят я наблюдава, създава илюзията, че тя се разгръща във времето. Холографската теория предполага, че същото е вярно и за нашето минало. Вместо да избледнява в забвение, то също остава записано в космическата холограма и винаги е възможно да получим достъп до него още веднъж.

Друг изразително холограмоподобен признак на ретрокогнитивното преживяване е триизмерността на сцените, до които се достига. Екстрасенсът Рич например, която също може да психометризира предмети, казва, че тя знае какво е имал предвид Осовиечки, когато е казвал, че наблюдаваните от него образи са триизмерни и реални, дори по-реални, отколкото стаята, в която той седи. „Сякаш сцената те поглъща и завладява - казва Рич. - Тя е доминиращата и щом започне да се разгръща, аз всъщност ставам част от нея. То е като да си на две места едновременно. Аз съзнавам, че седя в стая, но също съм и в сцената."⁹

Също така холографска е нелокалната природа на способността. Екстрасенсите са в състояние да получат достъп до миналото на дадено конкретно археологическо находище както когато са там, така и когато са отдалечени на много километри от него. С други думи, записът на миналото изглежда не е складиран в което и да било място, а подобно на информацията в една холограма е нелокален и може да бъде достигнат от всяка точка на времепространствената рамка. Нелокалният аспект на феномена допълнително се подчертава от факта, че някои екстрасенси дори не се нуждаят от приближаване до психометризиране, за да проникнат в миналото. Знаменитият ясновидец от Кентъки Едгар Кейси може да прониква в миналото просто като легне на едно канапе в дома си и навлезе в някакво съноподобно състояние. Той диктува томовете по история на човешката раса и често пъти е удивително точен. Например той определя точно местоположението и описва историческата роля на общността на есеите в Кумран единадесет

години преди откриването на свитъците от Мъртво море (в пещери над Кумран), които потвърждават неговите изявления¹⁰.

Интересно е да се отбележи, че много хора със способности за ретрокогниция могат да виждат и човешкото енергийно поле. Когато бил дете, майката на Осовиечки му слага капки в очите в опит да се справи с цветните ленти, за които той ѝ казва, че вижда около хората, а Макмалън също може да поставя диагнози чрез вглеждане в полето на човека. Това показва, че ретрокогницията може би е свързана със способността да се виждат все по-фини и по-вибрационни аспекти на реалността. Иначе казано, миналото може да бъде просто още едно нещо, което е закодирано в т. нар. от Прибрам „царство на честотите“, част от космическите интерференчни картини, които повече от нас редактират и само малцина могат да се настроят да ги преобразуват в холограмоподобни образи. „Може би в холографското състояние - в царството на честотите - преди четири хиляди години е равно на утре“, казва Прибрам¹¹.

ПРИВИДИЕНИЯ ОТ МИНАЛОТО

Идеята, че миналото е холографски записано в космическия етер и може понякога да бъде изтръгвано, изкубвано чрез човешкия ум и преобразувано в холограми, може също да обясни поне някои появи на привидения. Много от виденията на призраци изглежда не са нещо повече от холограми, триизмерни записи на някакъв човек или сцена от миналото. Например една теория за призраците казва, че те са души или духове на покойници - но не всички призраци са на хора. Има многобройни записани случаи на хора, които виждат привидения на неодоушени обекти, факт, който опровергава представата, че призраците са безплътни души. *Привидения на живите*, обемист двутомник с добре документирани съобщения за призраци и други паранормални явления, съставен от Обществото за пси-изследвания в Лондон, дава много такива примери. Например в един от случаите британски военен офицер и семейството му наблюдават как една призрачна карета, теглена от коне, спира на тяхната морава. Толкова реална е призрачната карета, че синът на офицера се приближава до нея и вижда нещо вътре, което изглежда като женска фигура. Образът изчезва, преди той да може по-добре да го разгледа, без да останат следи от коне или козела¹².

Колко често срещани са такива преживявания? Ние не знаем, но ни е известно, че в Съединените щати и Англия няколко изследвания показват, че между 10 до 17 процента от цялото население е виждало призрак, което показва, че подобни феномени може би са далеч по-често срещани, отколкото повечето от нас подозират¹³.

Представата, че някои събития оставят по-дълбоки отпечатьци в холографския запис, отколкото други, се подкрепя и от склонността на привиденията да се появяват в места, където е извършен някакъв ужасен акт на насилие или се е случило нещо друго с необичайно мощен емоционален заряд. Литературата е пълна с описания на случаи, в които привидения се появяват на местата на убийства, военни битки и други видове сцени на насилие и хаос. Това показва, че освен образи и звукове, и емоциите, изпитвани по време на дадено събитие, също се записват в космическата холограма. Отново изглежда, че емоционалната интензивност на такива събития ги прави по-изпъкнали, открояващи се в холографския запис, което дава възможност и на обикновени хора несъзнателно да проникват в тях.

А освен това много от тези привидения изглежда да са по-малко продуктът на несчастни, неразривно свързани със земята духове, а в по-голяма степен са само случайни надзървания в холографския запис на миналото. Това също се подкрепя от литературата по темата. Например през 1907 г. антропологът и религиоведът от Калифорнийския университет в Лос Ан-желос У. Еванс-Уенц, подбуден от поета Уилям Бът-лър Йейтс, се отправя на двегодишно пътешествие из Ирландия, Шотландия, Уелс, Корнуал и Британия, за да интервюира хора, които твърдят, че са срещали феи и други свръхестествени същества. Еванс-Уенц се заема с този проект, защото Йейтс му казва, че колкото повече ценностите на XX век изместват старите вярвания, толкова повече намаляват срещите с феи, затова те трябва да бъдат документирани, преди традицията да е изчезнала напълно.

Докато Еванс-Уенц ходи от село на село, за да разпитва обикновено непоколебимо вярващи старци, той открива, че не всички феи, които хора срещат в тесните долчинки и из

прошарените с лунни петна ливади, са малки. Някои са високи и изглеждат като нормални хора, с изключение на това, че са светещи и полупрозрачни и имат чудатия навик да носят дрехи от по-ранни исторически периоди.

Освен това тези „феи“ често се появяват в или около археологически развалини - надгробни могили, побити камъни, трошливи крепости от VI в., и т. н. - и участват в дейности, свързани с отминали времена. Еванс-Уенц разпитва свидетели, които са виждали феи като хора, облечени в елизабетински костюми и увлечени в лов, феи, които вървят в призрачни процесии към и от стари крепости, както и феи, които бият камбани, докато стоят сред руините на стари църкви. Една дейност, към която феите изглеждат необичайно склонни, е воденето на войни. В своята книга *Вратата във феи в келтските страни* Еванс-Уенц представя свидетелствата на десетки хора, които заявяват, че са виждали тези призрачни конфликти, ливади, изпълнени с хора, воюващи в средновековни доспехи, или мрачни мочурища, покрити с войници в разноцветни униформи. Понякога тези битки са страхотно безмълвни. Понякога са съпровождани в пълна мяра от шум и грохот, а може би най-призрачни от всички са онези, които понякога могат само да бъдат чути, но не и видени.

От това Еванс-Уенц заключава, че поне някои от феномените, които неговите очевидци тълкуват като феи, са били всъщност някакъв вид послеобрази на събития, които са станали в миналото. „Самата природа има памет - теоретизира той. - Има някакъв не-определим екстрасензорен елемент в земната атмосфера, върху който всички човешки и физически действия или феномени са фотографирани или отпечатани. При определени необясними обстоятелства нормални хора, които не са ясновидци, могат да наблюдават мисловните записи на Природата като картини върху екран - често пъти като кинофилми.“¹⁴

По въпроса защо намаляват срещите с феи една забележка, направена от един от разпитваните от Еванс-Уенц хора посочва една нишка. Човекът е възрастен джентълмен на име Джон Дейвис, жител на остров Ман, който, след като описва многобройни странни гледки, виждани от добрите и благочестиви хора, заявява: „Преди образованието да навлезе на острова повече хора можеха да виждат феи, сега съвсем малко останаха, които още могат.“¹⁵ Тъй като „образование“ несъмнено включва нетърпимост и заклеяване на вратата във феите, забележката на Дейвис подсказва, че именно промяната в мисловните нагласи води до закърняване на преди широко разпространените ретрокогнитивни способности на хората от о-в Ман. Още веднъж това подчертава огромната мощ, която нашите вярвания имат при определянето кои от нашите необикновени скрити възможности да се проявят и кои не.

Но независимо дали нашите вярвания ни позволяват да виждаме тези холограмоподобни филми от миналото, или карат нашите мозъци да ги редактират, данните показват, че те въпреки всичко съществуват. А пък и такива преживявания не се ограничават само до келтските страни. Има съобщения на свидетели, които са виждали призрачни войници, облечени в древни индийски униформи, в Индия¹⁶. И на Хавайските острови такива появи на призраци са добре известни и книгите за островите са пълни с разкази на хора, които са виждали призрачни процесии на хавайски воители в украсени с пера маски, тръгнали на поход с бойни тояги и факли¹⁷. За гледки на призрачни армии, воюващи в също толкова призрачни битки, се споменава дори в древни асирийски текстове¹⁸.

Понякога историците могат да разпознаят повтаряното събитие. В четири часа сутринта на 4 август 1951 г. две англичанки, летуващи в крайбрежното село Пюи във Франция, били събудени от звука на стрелба. Те се втурнали към прозореца, но с удивление открили, че селото и морето били спокойни и не се наблюдавало каквато и да било дейност, която може да причини чутото от тях. Случаят е разследван от Британското общество за пси-изследвания и се открива, че хронологията на събития отразява точно военните сводки за внезапно нападение на Съюзниците срещу немците в Пюи на 19 август 1942 г. Изглежда жените са чули звука на битка, състояла се на същото място преди девет години¹⁹.

Макар мрачната напрегнатост на такива събития да им придава един по-изразен профил в холографския пейзаж, ние не трябва да забравяме, че в трептящия холографски запис на миналото се съдържат и всички радости на човешката раса. Това е по същество една библиотека на всичко, което е било, и ако се научим как да проникваме в тази смайваща и неизчерпаема скрита съкровищница по-масирано и по-систематично, това може да разшири нашето познание и

за нас самите, и за вселената по начини, за които все още не дръзваме и да мечтаем. Може да дойде ден, когато ние ще можем да манипулираме реалността като кристала в аналогията на Бом, като накараме онова, което е реално и невидимо да се променя калейдоскопично и да извиква образи от миналото със същата лекота, с която сега извикваме програма върху компютъра си. Но дори това не е всичко, което едно по-холографско разбиране на времето може да предложи.

ХОЛОГРАФСКОТО БЪДЕЩЕ

Колкото и трудна за разбиране да е възможността за достъп до цялото минало, тя бледнее в сравнение с представата, че и бъдещето е достъпно в космическата холограма. Все пак има огромен масив от данни, които показват, че поне някои бъдещи събития е толкова лесно да бъдат видени, колкото и миналите събития.

Това е било предостатъчно пъти демонстрирано в буквално стотици изследвания. През 30-те години на XX в. Дж. Б. и Луиз Райни откриват, че доброволци могат да познават коя карта ще бъде произволно изтеглена от колода със степен на успешност по-добра от вероятността за случаен успех, която е едно на три милиона²⁰. През 70-те години на XX в. Хелмут Шмидт, физик в компанията „Боинг“ в Сиатъл, щата Вашингтон, изобретява уред, който му дава възможност да провери дали хора могат да предсказват случайни су-батомни събития. В непрестанни тестове с трима доброволци и в над три хиляди опита той постига резултати, за които възможността да са постигнати случайно е едно на един милиард²¹.

В своята работа в Лабораторията за изследване на сънищата в медицинския център „Маймонидес“ Монтъгю Улман, заедно с психолога Стенли Крипнер и учения Чарлз Хонортън, получават убедителни доказателства, че точна прекогнитивна информация може да бъде получена и от сънища. В тяхното изследване доброволци са помолени да прекарат осем последователни нощи в лабораторията по сънища, като всяка нощ им се поставя задачата да се опитат да сънуват картина, която ще бъде произволно избрана и показана на следващия ден. Улман и неговите колеги се надяват да постигнат успех едно на осем, но откриват, че някои от участниците са в състояние да наберат 5 „точки“ от осем.

Например след събуждане един доброволец казва, че той е сънувал „голяма бетонна сграда“, от която един „пациент“ се опитва да избяга. Пациентът е с бял халат като лекар и стига само „до арката“. На следващия ден произволно избраната картина се оказва *Болничен коридор в Сен Реми* от Ван Гог, акварел, на който е изобразен самотен пациент, застанал в края на един неприветлив и огромен коридор, бързо излизащ през една врата под арка²².

В своите експерименти по непряко дистанционно виждане в Станфордския изследователски институт Пътхоф и Тарг откриват, че освен дето могат физически да описват отдалечени места, които експериментаторите посещават в настоящето, участниците могат също да описват места, които експериментаторите ще посетят в бъдеще, *преди* още местата да са дори определени. Веднъж една необикновено талантива участничка на име Хела Хамид, по професия фотограф, е помолена да опише мястото, което Пътхоф би посетил час и половина по-късно. Тя се концентрира и казва, че може да го види как влиза в „един черен железен триъгълник“. Триъгълникът е „по-голям от човешки ръст“, и въпреки че не знае какво точно представлява той, тя може да чуе ритмичен скърцащ звук „с периодичност около един път в секунда“.

Десет минути преди тя да изрече това, Пътхоф се е качил в колата и е тръгнал на половинчасово каране из областите на Менло Парк и Пало Алто. В края на този половин час и след като Хамид е записала своето възприятие на черния железен триъгълник Пътхоф изважда десет запечатани плика, в които са посочени десет възможни места за посещение. Като използва генератор на случайни числа, той избира произволно един от пликовете. Вътре е адресът на малък парк на около десетина километра от лабораторията. Той кара към парка и когато стига там, открива една детска люлка - черният железен триъгълник - и отива в средата ѝ. Когато сядат в люлката и се за-люлява назад-напред, тя започва да скърца ритмично²³.

Откритията на Пътхоф и Тарг по отношение на прекогнитивното непряко дистанционно виждане са повторени от многобройни лаборатории из цял свят, включително от тази на Джен и Дън в Принстън. В 334 редовни опита Джен и Дън откриват, че доброволци са в състояние да дадат точна прекогнитивна информация в 62% от времето²⁴.

Още по-драматични са резултатите от т. нар. „тестове с местата за сядане“, знаменитата серия експерименти, разработени от Кроаз. Първо, експериментаторът произволно ще избира едно място от скицата в голяма зала или аудитория, където ще провежда някакво публично събитие. Залата може да бъде разположена във всеки град по света и могат да бъдат избирани само събития, за които не е предвидена предварителна резервация на места. След това, без да казва на Кроаз името или местоположението на залата, или от какъв характер ще е събитието, експериментаторът ще помоли холандския екстрасенс да опише кой ще седне на мястото по време на въпросното събитие.

В течение на двадесет и пет години многобройни изследователи от Европа и Америка подлагат Кроаз на изпитанията на теста с местата за сядане и откриват, че той почти винаги е в състояние да даде точно и подробно описание на човека, който ще седне на стола, включително пол, черти на лицето, облекло, занятие и дори случки от неговото минало.

Например на 6 януари 1969 г. в едно изследване, проведено от д-р Джул Айзенбъд, клиничен професор по психиатрия в медицинския факултет на Колорад-ския университет, на Кроаз казват, че ще бъде избрано място за събитие, което ще се състои на 23 януари 1969 г. Кроаз, който по това време е в Утрехт, Холандия, казва на Айзенбъд, че човекът, който ще седне на мястото, е висок 175 см, сресва черната си коса право назад, има златен зъб на долната челюст, белег на палеца на крака си, работи и в науката, и в индустрията, а понякога облича лабораторен халат, изцапан с някакъв зеленикав химикал. На 23 януари 1969 г. човекът, който сядна на мястото, което е в една аудитория в Денвър, щата Колорадо, отговаря на описанието на Кроаз във всяко отношение, освен в едно. Той не е висок 175, а 177 см²⁵.

Списъкът с подобни случаи е много дълъг.

Какво е обяснението за подобни открития? Крипнер намира едно възможно обяснение в твърдението на Бом, че умът може да се добира до невяния ред²⁶. И Пътхоф, и Тарг смятат, че нелокалната квантова вза-имосвързаност играе роля в прекогницията, а Тарг заявява, че по време на даден експеримент за непряко дистанционно виждане умът изглежда е в състояние да получи достъп до някакъв вид „холографска супа“, или област, в която всички точки са безкрайно взаимосвързани не само в пространството, но и във времето²⁷.

Д-р Дейвид Лойи, клиничен психолог и бивш член на медицинските факултети в Принстън и Калифорнийския университет в Лос Анжелос, споделя това схващане. „За онези, които размишляват върху загадката на прекогницията, теорията на Прибрам-Бом за

холографското съзнание изглежда предлага най-голямата надежда за някакъв напредък в търсенето на решение“, казва той. Лойи, който понастоящем е съ-ди-ректор на Института за предсказване на бъдещето в северна Калифорния, знае за какво говори. Той е прекарал последните две десетилетия в изследвания на прекогницията и на изкуството за предсказване изобщо, като е разработил техники, които дават възможност на хората да развиват тяхното интуитивно осъзнаване на природата²⁸.

Холограмоподобната природа на много прекогни-тивни преживявания предоставя още едно доказателство, че способността за предсказване на бъдещето е холографски феномен. Както в случая с ретрокогни-цията, екстрасенсите съобщават, че прекогнитивна информация често им се явява под формата на триизмерни образи. Роденият в Куба екстрасенс Тони Кор-деро казва, че когато вижда бъдещето, то все едно гледа филм в своя ум. Кордеро е гледал един от първите подобни филми, когато е бил дете и е имал видение за завладяването на Куба от комунистите. „Казах на семейството ми, че виждам червени знамена над цяла Куба и те трябва да напуснат страната, защото много от членовете на фамилията ни ще бъдат разстреляни - казва Кордеро. - Аз действително виждах застреляни роднини. Можех да помириша дима и да чуя звука от стрелбата. Чувствах се така, сякаш съм вътре в ситуацията. Аз можех да чувам какво си говорят хората, но те не можеха нито да ме чуват, нито да ме виждат. Нещо като пътуване във времето или от този род.“²⁹

Думите, които екстрасенсите използват, за да опишат своите преживявания, са също подобни на тези на Бом. Гарет описва ясновидството като „силно остро усещане на някои аспекти на живота в действие, а тъй като на равнището на ясновидеца времето е *неделимо и цяло* [курсивът мой], човек често възприема обекта или събитието в неговите минали, настоящи и/или бъдещи фази в резки бързи редувания.“³⁰

ВСИЧКИ НИЕ СМЕ ПРЕКОГНИТИВНИ

Твърдението на Бом, че всяко човешко съзнание има своя източник в неявния ред, предполага, че ние всички притежаваме способността да проникваме в бъдещето, което се подкрепя и от натрупаните данни. Откритието на Джен и Дън, че дори нормални хора се справят добре с тестовите за прекогнитивно непряко дистанционно виждане е един показател за широко разпространената природа на способността. Многобройни други находки, както експериментални, така и анекдотични, добавят още данни. През 1934 г. журналистката от ББС лейди Едит Литълтън, член на влиятелната в политиката и обществото английска фамилия Балфур и президент на Британското общество за пси-изследвания, отправя покана към слушателите да изпратят отчети за свои прекогнитивни преживявания. Тя била засипана с писма и дори след като отстранява случаите, за които няма потвърждаващи доказателства, тя все още разполага с достатъчно, за да състави един том по темата³¹. По подобен начин провежданите от Луиз Райн наблюдения показват, че прекогнициите се случват много по-често от всеки друг вид екстрасензорни преживявания³².

Изследванията показват също, че прекогнитивните видения са в повечето случаи за трагедии, като предупрежденията за нещастни събития превишават тези за щастливи в съотношение четири към едно. Преобладават предчувствията за смърт, на второ място - за злополуки, а на трето - за болести³³. И причината за това съотношение е очевидна. Ние сме толкова привикнали да вярваме, че възприятието на бъдещето *не* е възможно, че нашите прекогнитивни способности си остават в спящо състояние. Подобно на свръх-човешките сили, неведнъж демонстрирани по време на застрашаващи живота критични обстоятелства, те могат да изплуват в нашето съзнание само по време на криза - когато някой близък е на път да умре; когато наши деца или други любими хора са в опасност и т. н. Че нашето „усложнено“ разбиране на реалността е отговорно за неспособността ни както да схващаме, така и да използваме истинската природа на нашите отношения с времето е видно от факта, че примитивните култури почти винаги се справят по-добре на ЕСф тестовите, отколкото т. нар. цивилизовани култури³⁴.

Още доказателства, че ние сме захвърлили нашите вродени прекогнитивни способности в хинтерлан-да на несъзнаваното могат да бъдат открити в близката връзка между предчувствия и сънища. Изследванията показват, че от 60 до 68 процента от всички прекогниции се случват по време на сън³⁵. Ние може и да сме прогонили способността си да виждаме бъдещето си от своето съзнание, но тя е все още твърде активна в по-дълбоките пластове на нашата психика.

Племенните култури добре разбират този факт и шаманските традиции почти повсеместно подчертават колко важно е сънуването в предсказването на бъдещето. Дори нашите най-древни писания отдават почит на предупредителната сила на сънищата, както е видно от библейския разказ за съня на фараона за седемте угоени и седемте измършавели крави. Стародавността на такива традиции показва, че тенденцията в сънищата да се появяват предупреждения се дължи на нещо повече от нашата съвременна скептична нагласа към прекогницията. Близостта на нашето подсъзнание до атемпоралната област на неявното може би също играе роля. Тъй като нашият сънуващ аз е по-дълбоко в психиката, отколкото съзнателният ни аз - и по такъв начин по-близо да първичния океан, в който минало, настояще и бъдеще стават едно, - за него може би е по-лесно да получават достъп до информация за бъдещето.

Каквато и да е причината, не е изненадващо, че други методи за добиване до несъзнаваното могат също да предоставят прекогнитивна информация. Например през 60-те години на XX в. Карлис Оузис и хипнотизаторът Дж. фалер откриват, че хипнотизиранияте участници в експеримента показват много подобри резултати на тестовите за прекогниция, отколкото нехипнотизиранияте³⁶. Други изследвания са потвърдили усилващия ефект на хипнозата върху екстрасензорните феномени³⁷. Обаче каквото и да било количество от сухи статистически данни не може да се сравнява по въздействие с един пример от реалния живот. В книгата си *Бъдещето е днес: Значението на прекогницията* Артър Осбърн записва резултатите от един експеримент по прекогниция с участието на френската актриса Ирен Мюза. След като била хипноти-зирана и запитана дали може да вижда бъдещето си, Мюза отговаря: „Моята

кариера ще бъде кратка: не се осмелявам да кажа какъв ще бъде краят ми, той ще бъде ужасяващ."

Смаяните експериментатори решават да не казват на Мюза какво им е съобщила и ѝ дават следхипно-точно внушение да забрави всичко каквото е казала. Когато излиза от транса, тя не си спомня какво е предсказала за себе си. Дори и да е знаела, това не би могло да предизвика начина, по който тя намира смъртта си. Няколко месеца по-късно нейният фризьор случайно разлива минерално масло върху един запален мангал, който лумва и подпалва косата и дрехите на Мюза. Пламъците я поглъщат за секунди и тя умира в болница няколко часа по-късно³⁸.

ХОЛОПРЕСКАЧАНИЯ НА ВЯРАТА

Сполетялото Ирен Мюза повдига един важен въпрос. Ако Мюза е знаела съдбата си, която сама си е предсказала, би ли могла да я избегне? Иначе казано, дали бъдещето е замразено и напълно предопределено, или то може да бъде променено? На пръв поглед съществуването на прекогнитив-ни феномени изглежда показва първото, но това би било твърде разстройващо. Ако бъдещето е хологра-ма, всеки детайл от която е вече фиксиран, това означава, че свободна воля не съществува. Ние всички сме само марионетки в ръцете на съдбата, която ни мести безразлично през един вече написан сценарий.

За щастие има неоспорими данни, че това не е така. Литературата е пълна с примери за хора, които са били в състояние да използват своите надзъртания в бъдещето, за да избегнат бедствия, примери, в които хора точно предсказват катастрофата на самолет и избягват смъртта, като не се качват на него, или имат видение как техните деца се давят в наводнение и успяват в критичния момент да ги отклонят от опасния път. Има деветнадесет документирані случая на хора, които са имали прекогнитивни надзървания за потъването на „Титаник“ - някои са били преживени от пътници, които са обърнали внимание на предупрежденията и са оцелели, други - от пътници, които са пренебрегнали своите предчувствия и са се удавили, а трети - от хора, които не попадат и в двете категории³⁹.

Подобни инциденти силно внушават, че бъдещето не е установено, а е пластично и може да бъде променяно. Но това гледище носи със себе си и един проблем. Ако бъдещето е все още в състояние на поток, как тогава Кроаз може да се добере до информацията за човека, който ще седне на определено място седемнадесет дни по-късно? Как може бъдещето хем да съществува, хем да не съществува?

Лойи дава един възможен отговор. Той смята, че реалността е гигантска холограма, а в нея миналото, настоящето и бъдещето са действително фиксирани, поне до някаква степен. Работата е там, че това не е единствената холограма. Има много такива холографски единици, плаващи в безвременните и безпространствени води на неявния ред, избухващи се и плуващи една около друга като множество амеби. „Такива холографски единици могат да бъдат разглеждани също като паралелни светове, паралелни вселени", казва Лойи.

От тук следва, че бъдещето на всяка холографска вселена е предопределено, а когато човек прекогнитивно надзърва в бъдещето, той се настройва на вълната да види бъдещето само на определена холограма. Но, подобно на амебите, тези холограми също понякога се поглъщат една друга, съединяват се и се разделят на две подобно на протоплазмените безформени късове енергия, каквито те реално са. Понякога тези сблъсквания ни разтърсват и са отговорни за предупрежденията, които от време на време ни поглъщат. И когато ние постъпваме съобразно някое предупреждение и изглежда, че променяме бъдещето, реално става прескачане от една холограма в друга. Лойи нарича тези мнтрахолографски прескоци „холопрескачания" и смята, че именно те ни дават нашата истинска способност за прозрения и за свобода⁴⁰.

Бом обобщава същата ситуация по един леко различен начин. „Когато хората сънуват точно възможни злополуки и не се качват на самолет или кораб, те не са видели действителното бъдеще. То е било просто нещо в настоящето, което е неявно и се движи към това да стане бъдеще. Всъщност видяното от тях бъдеще се различава от действителното бъдеще, защото те са го променили. Затова аз мисля, че е по-правдоподобно да се каже, че ако тези феномени съществуват, става дума за предусещане на бъдещето в неявния ред в настоящето. Както се казва, надвисващите събития хвърлят своята сянка върху настоящето. Те хвърлят дълбоки сенки

в неявния ред."⁴¹

Описанията на Бом и Лойи изглеждат са два различни подхода в опитите да се изрази едно и също нещо - един възглед за бъдещето като холограма, която е достатъчно постоянна за нас, за да я възприемем, но достатъчно мека и ковка, за да бъде податлива на промяна. Други си служат с различни думи, за да обобщят, както изглежда, все същата основна мисъл. Кор-деро описва бъдещето като ураган, който е започнал да се формира и набира скорост, ставайки все по-конкретен и неизбежен с приближаването си⁴². Инго Су-ан, надарен екстрасенс, който е постигнал впечатляващи резултати в различни изследвания, включително изследването на Пътхоф и Траг за непрякото дистанционно виждане, говори за бъдещето като за съставено от „кристализиращи възможности“⁴³. Хавайските кахуни, чиито прекогнитивни способности са широко признати, също говорят за бъдещето като течено, неустановено, но в процес на „кристализиране“ и смятат, че великите световни събития са кристализирали най-напред, както най-важните събития в живота на отделния човек, от рода на брак, злополуки и смърт⁴⁴.

Многобройните предсказания, за които е известно, че са предшествали убийството на Кенеди и Гражданската война (дори Джордж Вашингтон е имал пре-когнитивно видение за една бъдеща гражданска война, което по някакъв начин включвало „Африка“, спорът дали всички хора са „братя“ и думата Union⁴⁵ *) изглежда подкрепят това вярване на кахуните.

Идеята на Лойи, че има много отделни холографски бъднини и ние избираме кои събития да се проявяват и кои не чрез прескачане от една холограма в друга, съдържа в себе си и други последици. Да избереш едно холографско бъдеще пред друго е по същество все същото като да създадеш бъдното. Както видяхме, има достатъчно данни, които показват, че съзнанието играе значима роля в създаването на нашето тук и сега. Но ако умът може да се отдалечава отвъд границите на настоящето и от време на време да крачи наперено из мъглявия пейзаж на бъдещето, имаме ли ние пръст в създаването и на бъдещи събития? Иначе казано, дали прищевките на живота са наистина случайни, или ние играем роля в буквалното извайване на нашата съдба? Забележителното е, че има някои интригуващи данни за вероятността да е вярно второто.

СЕНЧЕСТИЯТ МАТЕРИАЛ НА ДУШАТА

Д-р Джоел Уитън, професор по психиатрия в медицинския факултет на университета на Торонто, също е използвал хипноза, за да изследва какво подсъзнателно знаят хората за себе си. Обаче вместо да ги пита за бъдещето им, Уитън, който е експерт в клиничната хипноза и има научна степен по невробиология, ги пита за тяхното минало, или поточно за тяхното далечно минало. През последните няколко десетилетия Уитън тихо и без фанфари е събрал убедителни данни за прераждането.

Прераждането е трудна тема, защото толкова много глупости са изречени по нея, че много хора не желаят въобще да чуват повече за такива работи. Повечето наистина не разбират, че в добавка към (и може да се каже дори въпреки) сензационните заявления на разни знаменитости и историите за преродените Клеопатри, които по-често застават във фокуса на медийното внимание, има достатъчно сериозни изследвания за прераждането. През последните няколко десетилетия малък, но увеличаващ се брой от високо уважавани учени е събрал впечатляващ масив данни по темата. Уитън е един от тези изследователи.

Данните не доказват, че прераждането съществува, нито в намеренията ни влиза да правим подобни твърдения тук. Всъщност е трудно да си представим какво би могло да представлява съвършеното доказателство за прераждането. По-скоро откритията, на които ще се спрем тук, предлагат само интригуващи възможности и поради това те са важни за нашата сегашна дискусия. Така че си заслужава да бъдат разгледани с открит ум.

Основната насока в изследванията върху хипнозата, провеждани от Уитън, произтича от един прост и впечатляващ факт. Когато хора биват хипнотизирани, те често си припомнят неща, които изглеждат да са спомени от минали прераждания. Изследванията показват, че над 90% от всички хипнотизирани хора са в състояние да си припомнят тези привидни спомени⁴⁶. Този

* Union е названието на Съединените американски щати като национална единица, особено по време на Гражданската война. -Бел. прев.

феномен се радва на широко признание, дори от скептици. Например ръководството по психиатрия *Травма, Транс и Трансформация* предупреждава обучаващите се хипнотерапевти да не се изненадват, ако такива спомени спонтанно изплуват на повърхността у техните хипнотизирани пациенти. Авторът на текста отхвърля идеята за прераждането, но отбелязва, че такива спомени могат въпреки всичко да имат забележителен лечебен потенциал⁴⁷.

Смисълът на този феномен е, разбира се, предмет на разгорещени спорове. Много изследователи твърдят, че такива спомени са фантазии или измислици на подсъзнанието и няма съмнение, че понякога именно такъв е случаят, особено ако хипнотичният сеанс, или „регресия“, се провежда от неопитен хипнотизатор, който не познава правилните техники на разпитване, необходими за предпазване от изтръгване на фантазии. Известни са също многобройни други записани случаи, в които под ръководството на искусни професионалисти хора имат спомени, които не изглежда да са фантазии. Събраните от Уитън данни попадат в тази категория.

За да проведе своето изследване, Уитън събира заедно едно ядро от приблизително тридесет човека. Те били от всички слоеве на обществото - от шофьори на камиони до компютърни специалисти, някои от които вярват в прераждането, а други - не. След това той ги хипнотизира поотделно и прекарва буквално хиляди часове да записва всичко, което те кажат относно техните предполагаеми минали съществувания.

Дори в нейните най-едри щрихи информацията е хипнотизираща. Един впечатляващ аспект е степента на съгласуваност между преживяванията на участниците. Всички съобщават, че са имали многобройни животи, някъде около двадесет до двадесет и пет, макар че някаква практическа граница е достигната, когато Уитън ги връща назад до това, което той нарича „съществувания на пещерния човек“, когато един живот става неразличим от следващия⁴⁸. Всички съобщават, че душата няма пол и много от тях са живели поне един живот като същество от противоположния пол. И всички съобщават, че целта на живота е да се развиваме и учим, а многобройните съществувания улесняват този процес.

Уитън открива също и данни, които убедително показват, че преживяванията са действителни минали животи. Един необичаен признак е способността спомените да обясняват широк кръг привидно несвързани събития и преживявания в сегашния живот на хипнотизирания участник. Например един мъж, психолог, роден и израснал в Канада, имал необясним британски акцент като дете. Имал също ирационален страх да не си счупи крака, фобия от пътуване със самолет, ужасяващия навик да си гризе ноктите, обсебващ интерес към изтезания, а като тийнейджър имал кратко и загадъчно видение, че е в една стая с нацистки офицер, скоро след като натиснал педалите на кола по време на изпит за шофьор. Под хипноза мъжът си припомнил, че е бил британски пилот по време на Втората световна война. При едно нападение над Германия самолетът му бил улучен от дъжд куршуми, един от които пронизал фюзелажа и строшил крака му. Така той изгубил контрол над педалите, което го принудило да кацне аварийно. Съответно той бил заловен от нацистите, измъчван за информация чрез из-тръгване на ноктите и умрял наскоро след това⁴⁹.

Много от участниците преживяват също психически и физически изцеления като резултат от травматичните спомени от минали животи, които те изравят, и дават необичайно точни исторически подробности за времената, в които са живели. Някои дори говорят непознати им езици. Докато преживява наново един очевидно минал живот като викинг, един мъж, 37-годишен изследовател в областта на поведението, крещи думи, които специалисти по-късно разпознават като старонорвежки⁵⁰. След като бива регресиран в един минал живот като персиец, същият човек започва да пише много тънко, арабски начин на писане, който експерт по блискоизточни езици идентифицира като автентичен запис на сасанидски пахлави, отдавна мъртъв месопотамски език, който е бил в употреба между 226 и 651 г.⁵¹

Но най-забележителното си откритие Уитън прави, когато регресира участници в промеждутъка между животите, една заслепяваща, изпълнена със светлина област, в която няма „такова нещо като време или пространство, каквито ние ги знаем“⁵². Според хипнотизираните част от целта на тази област е да им позволи да *планират своя следващ живот, буквално да очертаят важните събития, които ще им се случат в бъдещето, и обстоятелства, в които ще попаднат*. Но този процес е не просто някакво упражняване в разказване на вълшебни приказки за изпълнение на желания. Уитън открива, че когато хора са били в междинната област, те

навлизат в едно необичайно състояние на съзнанието, в които те имат остро самосъзнание и са извисени в морален и нравствен смисъл. Освен това те повече нямат способността да оправдават своите провали и злодеяния, а виждат себе си с абсолютна честност. За да го различи от нормалното всекидневно съзнание, Уитън нарича това силно съвестно състояние на съзнанието „метасъзнание“.

Така, когато участниците планират своя бъдещ живот, те го правят с чувството на морален дълг. Те избират да се преродят заедно с хора, към които са прегрешили в някой предишен живот, така че да имат възможността да поправят своите действия. Планират приятни срещи със „сродни души“, хора, с които те са имали любовни и взаимно благотворни отношения в течение на много животи. А също правят списък със „случайни“ събития, за да получат и други уроци и да осъществят други цели. Един мъж казва, че докато е планирал своя следващ живот, той е визуализирал „някакъв вид часовников механизъм, в който можеш да пхнеш някакви части, за да настъпят определени последствия“⁵³.

Тези последствия не винаги са приятни. След като била регресирана до метасъзнателно състояние една жена, която била изнасилена на 37-годишна възраст, разкрива, че тя действително е планирала събитието, преди да навлезе в това прераждане. Както тя обяснява, това било необходимо за нея, за да преживее една трагедия в тази възраст, което да я принуди да промени „цялостния характер на нейната душа“ и така да навлезе в едно по-дълбоко и по-положително разбиране на смисъла на живота⁵⁴. Друг участник, мъж, страдащ от сериозна и опасна за живота бъбречна болест, обяснява, че той е избрал болестта, за да накаже себе си за едно прегрешение в минал живот. Обаче той разкрива също, че умираването от бъбречна болест не е било част от неговия сценарий, а преди да дойде в този живот, той също е наредил така нещата, че да се срещне с някой или нещо, което да му помогне да си припомни този факт и така да му даде възможност да изцели и вината, и тялото си. Верен на думата си, след като започва сеансите с Уитън, той преживява почти чудотворно пълно оздравяване⁵⁵.

Не всички от участниците в експеримента на Уитън са така настойчиви да узнаят нещо за бъдещето, което техният метасъзнателен аз е подготвил за тях. Някои цензурират своите спомени и молят Уитън да им даде следхипнотични внушения да *не* помнят нищо от това, което са казали по време на транса. По техните обяснения, те не желаят да бъдат изкушени да се бъркат в сценария, който метасъзнателният им аз е написал за тях⁵⁶.

Това е поразителна идея. Възможно ли е нашето подсъзнание не само да знае приблизителния план на съдбата ни, но в действителност и да ни насочва към неговото осъществяване? Изследването на Уитън не е единствено доказателство, че може би именно така стоят нещата. В едно статистическо изследване на 28 сериозни железопътни катастрофи в САЩ парапсихологът Уилям Кокс открива, че в деня на злополуките значително по-малко хора са вземали влака, отколкото в същия ден през минали еедмици⁵⁷.

Находката на Кокс показва, че всички ние може би непрестанно получаваме предварителна информация за бъдещето по несъзнателен път и вземаме решения, основани върху нея: някои от нас избират да избягнат нещастни случаи, а може би други - като жената, която избира да преживее лична трагедия, и мъжът, който избира да страда от бъбречна болест - избират да преживеят негативни ситуации, за да осъществят други техни несъзнавани планове и цели. „Внимателно и грижливо или наслука и както дойде ние избираме нашите земни условия - казва Уитън. - Посланието на метасъзнанието е, че житейската ситуация на всеки човек никога не е нито случайна, нито несъответстваща. Гледан обективно от междинното състояние, всеки човешки опит е просто още един урок в космическата класна стая.“⁵⁸

Важно е да се отбележи, че съществуването на такъв несъзнаван дневен ред не означава, че нашият живот е твърдо предопределен и всичко в него е неизбежно, фактът, че много от участниците в експеримента на Уитън го молят да не си спомнят какво са казали под хипноза, показва още веднъж, че бъдещето е само приблизително очертано и все още подвластно на промяна.

Уитън не е единственият изследовател на прераждането, който е открил данни, че подсъзнанието има много по-голямо участие в нашия живот, отколкото ние можем да разбираме. Друг такъв учен е д-р Иън Стивънсън, професор по психиатрия от медицинския факултет при университета на Вирджиния. Вместо да използва хипноза, Стивънсън задава въпроси на малки

деца, които спонтанно си припомнят неща, които изглежда са минали съществувания. Той посвещава на тези изследвания повече от тридесет години и събира и анализира хиляди случаи от цял свят.

Според Стивънсън спонтанното припомняне на минал живот е относително често срещано сред децата, толкова обичайно, че броят на случаите, които заслужават внимание, далеч надхвърля способността на неговия екип да ги изследва. Обикновено децата са между две и четири години, когато те започват да говорят за техния „друг живот“ и често си припомнят десетки конкретни неща, включително своето име, имената на членовете на семейството и приятелите, с които те са живели, как е изглеждал техният дом, с какво са се препитавали, как са умрели и дори скрита информация за това къде например са скрили парите си, преди да умрат и, в случаи на убийство, понякога кой ги е убил⁵⁹.

Действително техните спомени са често толкова подробни, че Стивънсън е в състояние да проследи самоличността на тяхната предишна личност и да удостовери действително всичко, което те са казали. Той дори взема деца в местата, където е протекъл предишният им живот и наблюдава дали те ще се ориентират без усилия в странното обкръжение и точно ще познаят техните предишни домове, вещи, роднини и приятели от миналия живот.

Подобно на Уитън, Стивънсън е събрал огромно количество данни, които показват наличието на прераждане, като до днес е публикувал шест тома със своите находки⁶⁰. И, подобно на Уитън, той също открива данни, че подсъзнанието играе далеч по-голяма роля в нашето формиране и съдба, отколкото сме подозирали.

Той потвърждава откритието на Уитън, че ние често се прераждаме заедно с хора, които сме познавали в минали съществувания, а силата, която ръководи нашия избор, е често обич и привързаност или чувство за вина или неиздълженост⁶¹. Той е съгласен, че личната отговорност, а не късметът е арбитърът на нашата съдба. Открил е, че макар материалните условия, в които живее човек, да се менят значително от живот в живот, неговото морално поведение, интереси, влечения и нагласи си остават същите. Хората, които са били престъпници в своите минали животи са склонни отново към криминално поведение; хора, които са били щедри, добродушни и мили продължават да бъдат щедри, мили и т. н. От това Стивънсън заключава, че не външните обстоятелства на живота са от значение, а вътрешните - радостите, скърбите и „вътрешният растеж“ на личността са изглежда най-важните.

Най-значителното му откритие е, че той не намира никакви убедителни данни за „наказателна карма“ или някакъв друг знак, че ние сме космически наказвани за наши грехове. „Ако съдим по данните от случаите, няма външен съдия на нашето поведение и няма същество, което да ни мести от живот в живот съобразно нашите заслуги. Ако този свят е (по думите на Кийтс) „юдол на създаването на душата“, ние сме създателите на нашите собствени души“, казва Стивънсън⁶².

Стивънсън открива и един друг феномен, който не излиза наяве в изследването на Уитън, откритие, което предоставя още по-драматични свидетелства за силата на подсъзнанието да извайва и влияе върху обстоятелствата на нашия живот. Той се убеждава, че миналото прераждане на даден човек може, както изглежда да влияе върху самата форма и телосложение на сегашното му физическо тяло. Стивънсън открива например, че всички бирмански деца, които си припомнят минали животи като британски или американски пилоти, свалени над Бирма по време на Втората световна война, имат по-светла коса и тен от техните братя и сестри⁶³.

Той намира също примери, в които характерни черти на лицето, деформации на стъпалата и други отличителни белези се пренасят от един живот в следващия⁶⁴. Най-многобройни сред тях са физическите травми и наранявания, които се пренасят, като например белези или родилни петна. В един от случаите момче, което си спомня да е било убито в своя минал живот чрез прерязване на гърлото, все още има дълбок червеникав белег, наподобяващ одраскване, около шията си⁶⁵. Друго момче си спомня, че е извършило самоубийство, като се е застреляло в главата в миналото си рождение и все още има две подобни на дракотини родилни петна, които съвършено очертават траекторията на куршума - там, където куршумът е влязъл и излязъл⁶⁶. В трети случай момче е с родилно петно, прилично на белег от операция, завършващ с линия от червени белези, наподобяващи рани от шев, в точното място, където предишната му личност е претърпяла операция⁶⁷.

На практика Стивънсън е събрал стотици такива случаи и досега е съставил четири тома с изследвания на този феномен. В някои от случаите той дори е бил в състояние да се сдобие с болнични картони или отчети от аутопсии за починалата личност и показва, че такива наранявания не само са се Случили, но са били на точното място на сегашното родилно петно или деформация. Той смята, че такива белези не само осигуряват някои от най-силните свидетелства в полза на прераждането, но също показват съществуването на някакъв вид междинно нефизическо тяло, което функционира като преносвач на тези характерни признаци между един живот и следващия. По неговите думи: „Струва ми се, че белегът от рани върху предишната личност трябва да е пренасян от живот в живот върху някакъв вид разширение на тялото, което на свой ред действа като шаблон за създаването на ново физическо тяло с родилни петна и деформации, които съответстват на раните върху тялото на предишната личност.“⁶⁸

Теорията на Стивънсън за „тяло-шаблон“ повтаря твърдението на Тилър, че човешкото енергийно поле е холографски шаблон, който определя формата и структурата на физическото тяло. Иначе казано, то е вид триизмерен подробен план, по който физическото тяло се формира. По подобен начин неговите открития относно родилните петна дават допълнителна подкрепа на идеята, че в същината си ние сме само образи, холографски построения, създадени от мисъл.

Стивънсън отбелязва също, че макар неговото изследване да сочи нас като създателите на нашия собствен живот и, до известна степен, на тялото ни, нашето участие в процеса е толкова пасивно, че е почти неволно, машинално. Дълбоките пластове на психиката изглежда са въвлечени в тези процеси на избиране, пластове, които са в много по-тесен контакт с неявния ред. Или по думите на Стивънсън: „Равнищата на психична активност са далеч по-дълбоки от тези, които регулират храносмилането на нашата вечеря в стомаха ни [и] нашето обичайно дишане трябва да управлява тези процеси.“⁶⁹

Колкото и в разрез с общоприетото да са много от заключенията на Стивънсън, неговата репутация на внимателен и акуратен изследовател е спечелила уважението на няколко тримесечни списания, за които човек едва ли би допуснал, че ще отпечатат подобни материали. Неговите открития са публикувани в такива авторитетни научни периодични издания като *American Journal of Psychiatry* („Американско научно списание за психиатрия“), *Journal of Nervous and Mental Disease* („Научно списание за нервни и психични болести“), *International Journal of Comparative Sociology* („Международно научно списание по сравнителна социология“). А в обзор на неговите трудове престижното списание *Journal of the American Medical Association* („Научно списание на Американската лекарска асоциация“) твърди, че той „извънредно педантично и усърдно, без емоции събира подробна серия от случаи, в които данните за прераждането е трудно да бъдат разбрани върху някаква друга основа... Той се опира на записите на голямо количество данни, които не могат да бъдат пренебрегнати“⁷⁰.

МИСЪЛТА КАТО СТРОИТЕЛ

Както при толкова много от „откритията“, които разгледахме дотук, представата, че някакво дълбоко подсъзнателна и дори духовна част от нас може да се пресяга през границите на времето и е отговорна за нашата съдба, може да бъде открита в много шамански традиции и други източници. Според племето батак в Индонезия всичко преживявано от човека е предопределено от неговата или нейната душа, или *тонди*, която се преражда от едно тяло в следващото и е посредник, който е в състояние да възпроизведе не само поведението, но и физическите характерни черти на предишния аз на човека⁷¹. Индианците оджибва също вярват, че човешкият живот е разписан от един невидим дух или душа и е планиран по начин, който да съдейства за израстването и развитието. Ако човек умре, без да завърши всичките си уроци, които е необходимо да научи, неговото духовно тяло се завръща и преражда в друго физическо тяло⁷².

Кахуните наричат този невидим аспект *аумакуа*, или „висш аз“. Подобно на метасъзнанието на Уитън, това е подсъзнателната част от човека, която може да вижда частите от бъдещето, които са кристализирали или „установени“. Това е също частта от нас, която е отговорна за сътворяването на нашата съдба, но тя не е сама в този процес. Подобно на много от учените, споменати в тази книга, кахуните смятат, че мислите са неща и те са съставени от една

фина енергийна субстанция, която те наричат *кино меа*, или „сенчестият материал на душата". Затова нашите надежди, страхове, планове, тревоги, вини, сънища и въображения не изчезват след като съзнанието ни напусне, а се превръщат в мислоформи, а те пък на свой ред се превръщат в някакви груби нишки, от които висшият аз тъче нашето бъдеще.

Повечето хора не са отговорни към своите собствени мисли, казват кахуните, а постоянно бомбардират своя висш аз с неконтролирана и противоречива смесица от планове, желания и страхове. Това обърква висшия аз и именно по тази причина животът на толкова много хора изглежда еднакво случаен и неконтролиран. За мощните кахуни, които са в открито общуване със своя висш аз, се казва, че са в състояние да помогнат на даден човек да преправи своето бъдеще. По подобен начин се смята за извънредно важно хората да си вземат почивка на чести интервали, за да мислят за своя живот и да визуализират в конкретни срокове какво те желаят да им се случи. Кахуните твърдят, че по този начин хората могат по-съзнателно да контролират събитията, които им се случват, и да творят своето собствено бъдеще⁷³.

Според една представа, която напомня идеите на Тилър и Стивънсън за финото междинно тяло, кахуните вярват, че от този сенчест материал също се формира един шаблон, по който физическото тяло бива моделирано. Твърди се също, че кахуните, които са в извънредна хармония със своя висш аз, могат да извайват и преоформят сенчестия материал, а следователно и физическото тяло на друг човек и по този начин те постигат чудотворните изцеления⁷⁴. Този възглед осигурява също един интересен паралел с някои от нашите собствени заключения относно това, защо мислите и образите имат такова мощно въздействие върху здравето.

Тантриците мистици от Тибет обозначават този „материал" от мисли с думата *цал* и твърдят, че всяко мисловно действие поражда вълни от тази загадъчна енергия. Те вярват, че цялата вселена е продукт на съзнанието и е създадена и одушевена от колективния *цал* на всички същества. Повечето от хората не знаят, че притежават тази сила, казват тантриците, защото умът на средния човек функционира „като малка локва, изолирана от огромния океан". Само големите йоги, които са изкусни в общуването с дълбоките равнища на съзнанието, могат съзнателно да използват тези сили, а едно от нещата, с които те постигат тази цел, е постоянното визуализиране на желаното сътворение. Тибетските тантрични текстове са пълни с упражнения за визуализация, или „садха-ни", предназначени за такива цели, а монасите от някои секти, като например Каргюпа, трябва да прекарат седем години в пълно уединение, в пещера или зазидана стая, за да усъвършенстват своите умения във визуализацията⁷⁵.

Персийските суфии от XII в. също подчертават значението на визуализацията в изменянето и преоформянето на човешката съдба и наричат фината мисловна материя *алам алмитхал*. Подобно на много ясновидци те вярват, че човешките същества притежават едно фина тяло, контролирано от чакроподобни енергийни центрове. Те твърдят също, че реалността е разделена на серия от по-фини планове на съществуване, или *Хадарат*, както и че планът на съществуване, който е непосредствено предшестваш сегашния е вид шаблон - реалност, в която *алам алмитхал* на нашите мисли се оформя в идеи-образи, които на свой ред в края на краищата предопределят хода на нашия живот. Суфиите имат и един техен собствен принос. Те смятат, че сърдечната чакра, или *хумма*, е агентът, отговорен за този процес, а контролът на сърдечната чакра е следователно необходимо условие за упражняване на контрол върху съдбата на човека⁷⁶.

Едгар Кейси също говори за мислите като за осезаеми, материални неща, една по-фина форма на материя и, когато бил в транс, постоянно казвал на своите клиенти, че техните мисли създават тяхната съдба и че „мисълта е строителят". По негово мнение мисловният процес е като един паяк, който постоянно преде, непрестанно добавя към своята паяжина. Във всеки момент от нашия живот ние създаваме образите и моделите, които придават на нашето бъдеще енергия и форма, казва Кейси⁷⁷.

Парамаханса Йогананда съветва хората да визуализират бъдещето, което те желаят за себе си и да го заредят с „енергията на концентрацията". По думите му: „Правилната визуализация чрез упражняването на концентрация и волева сила ни дава възможност да материализираме мисли не само като мечти или видения в мисловната сфера, но и като преживявания в материалната област."⁷⁸

И наистина, такива идеи могат да бъдат открити в широк кръг коренно различни източници. „Ние сме това, което мислим - казва Буда. - Всичко, което сме, възниква в мислите

ни. С нашите мисли ние сътворяваме света."⁷⁹ „Както човек действа, такъв става. Каквито са желанията му, такава е съдбата му", казва ин-дуската предхристиянска Брихадараняка-упанишад⁸⁰. „Всички неща в света на Природата не са контролирани от Съдбата, защото душата има свой собствен закон", казва гръцкият философ от IV в. Ямвлих⁸¹. „Просете и ще ви се даде... Ако имате вяра... не ще ви бъде нищо невъзможно", казва Библията⁸². И „Съдбата на човека е свързана с тези неща, които той самият създава и прави", пише равинът Щайнзалц в кабалистичната *Роза с тринадесет венчелистчета*⁸³.

ПОКАЗАТЕЛ

ЗА НЕЩО ПО-ДЪЛБОКО

Дори днес представата, че нашите мисли създават съдбата ни, е все още много силна. Тя е предмет на бестселъри като *Творческа визуализация* от Шакти Гавейн и *Ти можеш да излекуваш живота си* от Луиз Л. Хей. Хей, която казва, че сама се е излекувала от рак чрез промяната на своите схеми на мислене, провежда извънредно успешни курсове по своите техники. Това е и основната философия, залегнала в много популярни книги по „ченълинг", като *Курс по чудеса* и книгите на Джейн Робъртс за Сет.

Тя се възприема и от някои изтъкнати психолози. Джейн Хаустън, бивш президент на Асоциацията за хуманистична психология и сегашен директор на „фондация за изследвания на ума" в Помона, щата Ню Йорк, е обсъдила пространно идеята в книгата си *Възможният човек*. Хаустън също дава множество упражнения по визуализация в книгата си и дори нарича едно от тях „оркестриране на мозъка и навлизане в холовселената"⁸⁴.

Друга книга, която до голяма степен се основава на холографския модел, за да подкрепи идеята, че ние можем да използваме визуализацията, за да преоформим нашето бъдеще, е *Да промениш съдбата си* от Мери Орсър и Ричард А. Дзаро. Освен това Дзаро е основателят на „фючършейпинг текнолджи", една компания, която провежда семинари за бизнесмени по техники за „формиране на бъдещето", а сред нейните клиенти са и „Панасоник", и Международната банкова и кредитна асоциация⁸⁵.

Бившият астронавт Едгар Мичъл, шестият човек, стъпил на Луната и дългогодишен изследовател на вътрешното и външното пространство, се е заел с подобна задача. През 1973 г. той основава Института по духовни науки, базирана в Калифорния организация, която се е посветила на изследването на подобни сили на ума. Институтът още развива оживена дейност и сред съвременните му проекти са изследване с широк обхват за ролята на ума в чудотворните изцеления и спонтанни ремисии, както и проучване на ролята, която съзнанието играе в създаването на едно положително бъдеще за света. „Ние създаваме нашата реалност, защото нашата вътрешна емоционална - нашата подсъзнателна - реалност ни вкарва в тези ситуации, от които ние се учим - казва Мичъл. - Ние преживяваме това, когато ни се случват странни неща в живота [и] срещаме хората, които са ни потребни, за да се научим на нещо от тях. И така ние създаваме тези обстоятелства на едно много дълбоко ме-тафизическо и подсъзнателно равнище."⁸⁶

Дали сегашната популярност на идеята, че ние създаваме бъдещето си, е само краткотрайна мода, или нейното присъствие в толкова много култури и времена е показател за нещо много по-дълбоко, знак, че има нещо, което всички хора интуитивно знаят, че е вярно? Засега този въпрос остава без отговор, но в една холографска вселена - вселена, в която съзнанието участва в създаването на реалността и в която съкровеният материал на нашите души може да се регистрира като синхроничности в обективния свят - представата, че ние сме също ваятелите на нашата собствена съдба, не е толкова пресилена и изсмукана от пръстите. Тя дори изглежда вероятна.

Три последни доказателства

Преди заключението си заслужава да разгледаме още три последни доказателства. Макар да не са решаващи и окончателни, всяко от тях предлага едно надзъртане в други способности за

преминаване отвъд на времето, които съзнанието може би обладава в една холографска вселена.

Масови сънища на бъдещето

Друг изследовател на минали животи, който е събрал данни, показващи, че съзнанието има пръст в създаването на нашата съдба, е покойният психолог д-р Хелън Уомбах от Сан Франциско. Уомбах прилага хипноза върху групи в малки семинари, като ги връща към точно определени периоди и им задава въпроси по един предварително определен списък с въпроси относно техния пол, начин на обличане, занятие, съдове, които използват за хранене и т. н. В хода на нейните двадесет и пет годишни изследвания на феномена на миналия живот тя хипнотизира буквално хиляди и събира някои впечатляващи находки.

Една от критиките против прераждането е, че хората само изглежда да си спомнят минали животи, в които кой знае защо са все известни или исторически личности. Уомбах обаче открива, че повече от 90% от участниците в нейните експерименти си припомнят минали животи като селяни, работници, фермери и събирачи на храна от първобитни племена. По-малко от 10% си припомнят прераждания като аристократи, а никой не си спомня да е бил някаква знаменита личност, откритие, което може да послужи като аргумент против твърдението, че спомените за миналия живот са фантазии⁸⁷. Нейните хипнотизирани са също изключително акуратни, когато навлизат в исторически детайли, дори когато те са неизяснени. Например когато хората си припомнят живот през XVIII в., те описват използването на една трирога вилица за ядене на вечерята, но след 1790 г. те характеризират повечето вилици като четирироги, наблюдение, което точно отразява историческата еволюция на вилицата. Участниците са еднакво точни, когато описват дрехи и обувки, видове използвани храни и пр.⁸⁸.

Уомбах открива, че тя може и да *прогресира* хора в бъдещи животи. Действително, описанията на участниците за идните векове са толкова впечатляващи, че тя провежда един голям проект за прогресиране в бъдещ живот във Франция и Съединените щати. За съжаление, тя умира преди да завърши изследването, но психологът Чет Сноу, бивш колега на Уомбах, продължава нейната работа и наскоро публикува резултатите в една книга, озаглавена *Масови сънища на бъдещето*.

Когато били анализирани съобщенията на 2500 души, които участват в проекта, изплуват няколко интересни признака. Първо, действително всички от участниците са съгласни, че населението на земята ще намалее драматично. Мнозина от тях не се откриват във физически тела в указаните бъдещи периоди, а тези, които все пак имат тяло, отбелязват, че населението е много по-малко от днешното.

Освен това участниците се разделят спретнато на четири категории, всяка от които обрисова едно различно бъдеще. Първата група описва безрадостно и безжизнено бъдеще, в което повечето хора живеят в космически станции, носят сребристи костюми и ядат синтетична храна. Друга група, „нудейджърите“, говорят за по-щастлив и по-природосъобразен живот в естествена среда, във взаимна хармония и посвеща-ване на времето за учене и духовно усъвършенстване. Третият тип, „на изтънчените високи технологии“, описват едно неприветливо механично бъдеще, в което хората живеят в подземни градове или в селища, затворени в капсули и мехури. Четвъртият тип описват себе си като оцелели след катастрофа и живеещи в свят, който е бил опустошен от някакво глобално, вероятно ядрено бедствие. Хората от тази група живеят в домове в диапазона от градски руини до пещери и изолирани ферми, носят прости ръчно ушити дрехи, често направени от кожа, и набавят повечето от храната си чрез лов.

Какво е обяснението? Сноу се обръща към холографския модел за отговор и, подобно на Лойи, смята, че такива находки показват наличието на няколко възможни бъднини, или холовселени, които се формират в струпаните мъглявини на съдбата. Но като другите изследователи на минал живот той също смята, че ние създаваме съдбата си, както индивидуално, така и колективно, а по такъв начин четирите сценария са реално едно надзърване във възможни потенциални бъднини, които човешката раса създава за себе си като маса.

Следователно Сноу препоръчва вместо да строим бомбоубежища или да се преместваме в места, които няма да бъдат разрушени от „надигащите се промени на Земята“, предсказвани от някои екстрасенси, да отделим време за вярване в и визуализиране на едно положително бъдеще.

Той посочва Планетарната комисия - събрани специално за случая милиони хора от цял свят, които са съгласни да отделят часа от 12 до 13 часа по Гринуич на всеки 31 декември, обединени в молитва и медитация за мира и изцелението на света - като стъпка в правилната посока. „Ако ние непрестанно оформяме нашата бъдеща физическа реалност чрез днешните колективни мисли и действия, тогава времето да се пробудим за алтернативата, която сме създали, е *днес* - казва Сноу. - Изборът между вида Земя, който всеки от Типовете представя, е ясен. Кой от тях желаем за нашите внуци? В кой от тях самите ние желаем да се върнем някой ден?"⁸⁹

Промяна на миналото

Може би бъдещето не е единственото нещо, което може да бъде оформяно и преоформяно от човешката мисъл. На годишното събрание на Парапсихологическата асоциация през 1988 г. Хел-мут Шмидт и Мерилин Шлиц обявяват, че някои техни експерименти показват, че съзнанието може би е в състояние да променя и миналото. В едно изследване Шмидт и Шлиц използват компютъризиран процес за генериране на случаен избор, за да запишат 1000 различни звукови поредици. Всяка поредица се състои от 100 тона с различна продължителност, някои от тях приятни за ухото, а други просто избухване на шум. Тъй като процесът на подбор е случаен, по законите на вероятността всяка поредица трябва да съдържа приблизително 50% приятни звуци и 50% шум.

След това касетки със записи на тези поредици са изпращани по пощата на доброволци. Докато слушат презаписаните касети, на участниците в експеримента се казва да се опитат психокинетично да увеличат продължителността на приятните звуци и да намалят продължителността на шума. След като участниците свършват с работата си по задачата, те известяват лабораторията за техните опити и Шмидт и Шлиц след това проучват оригиналните записи. Те откриват, че прослушваните от участниците записи съдържат значително по-дълги пасажии от приятни звуци, отколкото шум. С други думи, изглежда, че участниците психокинетично са се върнали назад във времето и са повлияли върху процеса на случаен подбор, чрез който *презаписаните* касети са били създадени.

В друг тест Шмидт и Шлиц програмират компютъра да създаде произволни поредици от по 100 тона, композирани от четири различни ноти, а участниците са инструктирани да се опитат психокинетично да предизвикат появата на повече високи ноти върху лентата, отколкото ниски. Отново бива открит един ретроактивен ПК ефект. Шмидт и Шлиц също откриват, че доброволци, които медитират редовно, упражняват един по-голям ПК ефект, отколкото немедитиращите, което показва, че контактът с несъзнавано-то е ключът към добиването до структуриращите реалността части от психиката⁹⁰.

Идеята, че ние можем психокинетично да променяме събитията, които вече са се случили, е една нарушаваща спокойствието идея, защото ние сме така дълбоко програмирани да вярваме, че миналото е замразено като пеперуда в стъкло, че ни е трудно да си представим обратното. Но в една холографска вселена, вселена, в която времето е илюзия и реалността не е нищо повече от създаден от съзнанието образ, това е възможност, към която може би трябва да привикваме.

Разходка из градината на времето

Колкото и фантастични да са горните две идеи, те са малки промени в сравнение с последната категория времеви аномалии, която заслужава нашето внимание. На 10 август 1901 г. двама професори от Оксфорд - Ан Моубърли, директор на колежа „Сейнт Хю", Оксфорд, и Елинър Джурдейн, замес-тник-директор, се разхождат в градината Малкия Трианон във Версай, когато виждат някакво потрепване в пейзажа пред тях, което не се различава от специалните ефекти в един филм, когато една сцена се сменя с друга. След като потрепването отминава, те забелязват, че пейзажът се е променил. Внезапно хората около тях се оказват облечени в костюми от XVII в. и с перуки, като по поведението може да се съди, че са силно развълнувани от нещо. Докато двете жени стоят занемели, един неприятен на вид мъж с белези от шарка по лицето се приближава към тях и ги подканя да променят посоката си. Те го последват до една

редица дървета в градина, където те чуват някаква мелодия и виждат една аристократка да рисува акварел. Накрая видението изчезва и пейзажът се връща в нормалното си положение, но преобразяването било толкова драматично, че когато жените поглеждат зад тях, те разбират, че пътят, по който те току-що са минали, сега е блокиран от стара каменна стена. Когато се връщат в Англия, те проучват историческите регистри и стигат до извода, че са транспортирани обратно във времето в деня на защитата на двореца „Тюйлери“ и клането на френската швейцарска гвардия - което обяснява възбудата на хората в градината - и че жената в градината е била Мария Антоанета. Толкова ярко било преживяването, че двете жени го описват в ръкопис с дължината на книга и го представят в Британското общество за пси-изследвания⁹¹.

Това, което прави преживяването на Моубърли и Джурдейн толкова значимо, е, че не просто имат рет-рокогнитивно видение на миналото, а действително *се разхождат в миналото*, срещат се с хора и странстват из градините на Тюйлери, каквито те са били преди сто години. Преживяването на Моубърли и Джурдейн е трудно да бъде прието като реално, но предвид на това, че те нямат никаква облага да го разказват, а дори напротив - определено излагат академичната си репутация на риск, трудно е да си представим какво би могло да ги мотивира да съчиняват такава история.

И това не е единственият случай в Тюйлери, съобщен на Британското общество за пси-изследвания. През май 1955 г. един лондонски юрисконсулт и съпругата му също се натъкват на няколко фигури от XVIII в. в градината. А в друг случай хората от персонала на едно посолство, чиито офиси гледат към Вер-сай, твърдят, че са наблюдавали как градината се връща към поранен исторически период⁹². В Съединените щати парапсихологът Гарднър Мърфи, бивш президент и на Американската асоциация на психолозите, и на Американското общество за пси-изследвания, разследва подобен случай, в който една жена, идентифицирана само с името Бътърбоф, гледала през прозореца на нейния офис в Методисткия университет на Небраска и вижда кампуса такъв, какъвто е бил преди 50 години. Изчезват оживените улици и сградата на женския клуб, а на тяхно място има само голо поле и малко дървета, чиито листа дълго трептят от летния бриз, докато изчезнат⁹³.

Дали границата между настоящето и миналото е толкова лека за преминаване, че ние можем, при съответните обстоятелства, да се връщаме обратно в миналото със същата лекота, с която се разхождаме из някоя градина? Засега просто не знаем, но в един свят, който е съставен по-малко от солидни, твърди обекти, преместващи се във времето и пространството, а повече от призрачни холограми на енергия, поддържани от процеси, които са най-малкото частично свързани с човешкото съзнание, такива събития може би не са толкова невъзможни, колкото изглеждат.

И ако това изглежда смущаващо - тази идея, че нашето съзнание и дори нашето тяло са далеч по-малко обвързани с ограниченията на времето, отколкото сме си представяли - ние трябва да си спомним как идеята, че Земята е кръгла, е била също толкова стряскаща за едно човечество, убедено, че тя е плоска. И като всички деца, застанали на прага на зрелостта, ние трябва да отхвърлим нашите страхове и да се изправим срещу света, какъвто той реално е. Защото в една холографска вселена, вселена, в която всички неща са само призрачни проблясъци от енергия, повечето от нашите разбирания за времето трябва да се променят. Има и други потрепвания, които променят нашия пейзаж, все по-дълбоки дълбини, които очакват да бъдат измерени с лот.

ГЛАВА ОСМА

ПЪТЕШЕСТВИЕ В СУПЕРХОЛОГРАМАТА

Ние получаваме възможността да преживеем холографската реалност, когато съзнанието ни се освободи от зависимостта си от физическото тяло. Докато то остава свързано с тялото и неговите сетивни модалности, холографската реалност в най-добрия случай може да бъде само едно интелектуално построение. Когато човек се освободи от тялото, той я преживява непосредствено. Ето защо мистиците говорят за своите видения с такава увереност и убеденост, докато тези, които сами не са преживявали тази реалност, си остават скептични или дори безразлични.

Кенет Ринг,
Живот в смъртта

Времето не е единственото нещо, което е илюзорно в една холографска вселена. Пространството също трябва да бъде разглеждано като продукт на нашия начин на възприемане. Това е още по-трудно за разбиране от идеята, че времето е мисловно построение, защото, когато започнем с опитите да си изградим представа за „безпространственост“, няма лесни аналогии, няма образи на амебовидни вселени или кристализиращи бъднини, на които да се опрем. Ние сме така привикнали да мислим от гледна точка на пространството като някакъв абсолютен, че за нас е трудно дори да започнем да си представяме, че би било възможно да съществуваме в някаква сфера, в която не съществува пространство. Въпреки това има данни, че в края на краищата ние не сме по-обвързани от пространството, отколкото от времето.

Един силен показател, че това е така, може да бъде открит във феномена на извънтелесните пътешествия, преживяванията, в които съзнанието на индивида изглежда се откъсва от физическото тяло и пътешества до някакво друго място. За извънтелесните преживявания, или съкратено ИТП, има много съобщения в цялата човешка история от хора от всички обществени слоеве. Олдъс Хъксли, Гюте, Д. Х. Лоу-рънс, Август Стриндберг и Джек Лондон са съобщавали за ИТП. Те са били известни на египтяните, североамериканските индианци, китайците, гръцките философи, средновековните алхимици, племената от Океания, индийците, евреите и мюсюлманите. В едно съпоставително културално изследване на 44 незападни общества, Дийн Шийлс открива, че само в три от тях не се срещат вярвания в ИТП¹. В друго сходно изследване антропологът Ерика Бургиньон оглежда 488 световни общества, или приблизително 57% от всички познати общества, и открива, че 437 от тях, или 89%, имат поне някаква традиция относно ИТП².

Изследванията показват, че дори днес ИТП са все още широко разпространени. Покойният д-р Робърт Крукал, геолог в университета на Абърдийн и любител парapsихолог, разследва толкова много случаи, че те му стигат да напълни девет книги по темата.

През 60-те години на XX в. Селия Грийн, директорът на Института за психофизически изследвания в Оксфорд, анкетира 115 студенти в Саутхемптънския университет и открива, че 19% от тях признават, че са имали ИТП. Когато 380 оксфордски студенти били запитани по същия начин, 34% отговорили положително³.

В едно проучване на 902 възрастни Харалдсон открива, че 8% са преживявали напускане на тялото поне веднъж в живота си⁴. В изследване от 1980 г., проведено от д-р Харви Ъруин от университета на Ню Ин-гленд в Австралия открива, че 20% от 177 студенти са преживявали

ИТП⁵. Когато се усреднят, тези числа показват, че приблизително един на всеки пет души ще има ИТП в някакъв момент от своя живот. Други изследвания показват, че разпространеността е може би по-близка до един на десет, но фактът остава: ИТП са далеч по-обичайни, отколкото повече хора осъзнават.

Типичното ИТП е обикновено спонтанно и се случва по време на сън, медитация, анестезия, болест и в случаи на травматична болка (макар че може да стане и при други обстоятелства). Внезапно човек изпитва яркото усещане, че съзнанието му се е отделило от тялото. Често той открива, че се рее над тялото си и може да пътешества или да лети до други места. Как се чувства човек, когато се усети свободен от физическото и гледа околната среда отгоре? През 1980 г. при изследване на 339 случая на пътешествия извън тялото д-р Глен Габард от фондацията „Менинд-жър“ в Топека, д-р Стюарт Туемлоу от Медицинския център за ветераните от администрацията в Топека и д-р фаулър Джонс от медицинския център на Канзаския университет откриват, че огромен процент (85%) от тях описват преживяването като приятно и над половината от тях казват, че то е било радостно⁶.

Аз познавам това чувство. Имах спонтанно ИТП като тийнейджър, а след като се съвзех от шока да се окажа реещ се над тялото си и да се гледам втренчено как спя върху пода, аз имах едно неопишуемо развеселяващо и въодушевяващо време, през което летях през стени и се реех над върховете на дърветата. По време на моето безтелесно пътешествие аз дори се натъкнах на една книга, която наша съседка беше взела от библиотеката и после загубила. На другия ден ѝ казах къде се намира книгата. Това преживяване съм описал подробно в книгата си *Отвъд кванта*.

Не е маловажно, че Габард, Туемлоу и Джонс изследват и психологическия профил на преживелите ИТП и откриват, че те са психически нормални и са като цяло извънредно добре социално адаптирани. През 1980 г. на среща на Американската психиатрична асоциация те представят техните заключения и казват на своите колеги, че ще е по-добре от терапевтична гледна точка да уверяват пациентите си, че ИТП са обичайни случки, отколкото да прилагат спрямо тях психиатрично лечение. Те дори подсказват на своите пациенти, че ще получат по-голямо облекчение, ако си поговорят с някой йогин, а не с психиатър⁷!

Подобни факти, без значение на статистиката, са също толкова убедителни, колкото и реалните разказвания за такива преживявания. Например Кимбърли Кларк, социален работник в една болница в Сиатъл, щата Вашингтон, не вземала ИТП на сериозно, докато случайно не срещнала една пациентка на име Марая, която имала проблеми с коронарните артерии. Няколко дни след като е приета в болницата, Марая преживява т. нар. внезапна смърт и бързо се връща към живот. Кларк я посещава по-късно този следобед, като очаква да я намери разтревожена от факта, че сърцето ѝ е спряло. И наистина е така, Марая е развълнувана, но не по очакваната причина.

Марая разказва на Кларк, че тя е преживяла нещо много странно. След като сърцето ѝ спира, тя неочаквано се оказва на тавана, откъдето наблюдава лекарите и сестрите, които работят върху нея. След това нещо над прохода към реанимацията отвлича вниманието ѝ и щом тя „си помислила“, че е там, тя вече *бילה* там. След това Марая „си помислила за своя път“ до третия етаж на сградата и се оказала „лице срещу връзка за обувки“ с една маратонка. Тя била стара и Марая забелязала, че мястото при кутрето е износено и има дупка. Забелязва и някои други детайли, например, че връзката е пъхната под петата. След като Марая завършва своя разказ, тя помолила Кларк да отиде до това място и да види дали има маратонка, така че тя да може да разбере дали нейното преживяване е било реално, или не.

Скептична, но заинтригувана, Кларк излиза и оглежда перваза, но не вижда нищо. Тя отива на третия етаж и започва да влиза в стаите на пациентите, като гледа през прозорците толкова отблизо, че залепя лице до стъклото, за да разгледа целия перваз. Накрая открива една стая, в която, като притиска лице до стъклото и оглежда, намира маратонката. Все още, от позицията, от която я наблюдава, тя не може да каже дали маратонката е износена при кутрето, както и дали другите детайли, които Марая описва, са точни. След като успява да вземе маратонката, тя потвърждава различните наблюдения на Марая. „Единственият начин, по който тя би могла да я види от такава перспектива, е, ако тя се е реела точно отвън и то много близо до маратонката - казва Кларк, която след това вече започва да вярва в ИТП. - За мен това беше

много конкретно доказателство."⁸

Преживяването на ИТП по време на внезапна смърт е относително обичайно, толкова обичайно, че Майкъл Б. Сейбом, кардиолог и професор по медицина в университета Еймори и щатен лекар в медицинския център за ветераните от администрацията в Ат-ланта, се уморил да слуша от своите пациенти разкази за такива „фантазии“ и решил да се справи с този проблем веднъж завинаги. Сейбом подбира две групи пациенти, едната съставена от 32 сърдечно болни, които съобщават за ИТП по време на внезапна смърт, и друга от 25 пациенти, които не са преживявали ИТП. След това той разпитва пациентите, като кара преживелите ИТП да опишат тяхното съживяване така, както са го наблюдавали от своето извънтелесно състояние, и моли непреживелите да опишат какво те си представят, че трябва да се е случило по време на тяхното съживяване.

От непреживелите 20 допускат големи грешки, когато описват съживяването си, 3 дават правилни, но общи описания и 2 нямат изобщо никаква представа какво се е случило. Сред преживелите 26 дават правилни, но общи описания, 6 дават твърде подробни и точни описания на тяхното собствено съживяване, и 1 дава много подробно описание, толкова точно, че Сейбом бил смаян. Резултатите го подтикват да се задълбочи в този феномен и, подобно на Кларк, той става убеден привърженик и изнася множество лекции по темата. Изглежда „няма правдоподобно обяснение за точността на тези наблюдения при използване на обичайните физически сетива - казва той. - Хипотезата за излизане извън тялото изглежда отговаря най-добре на наличните данни“⁹.

Макар ИТП при такива пациенти да са спонтанни, някои хора са овладели способността достатъчно добре, за да напускат тялото си по своя воля. Един от най-известните сред тях е бившият продуцент и директор на радио-телевизионни програми Робърт Монро. Когато Монро преживява първото си ИТП в края на 50-те години на XX в., той си помислил, че нещо се е побъркало и незабавно потърсил медицинско лечение. Лекарите, с които той се консултира, не намират нищо, но той продължава да има странни преживявания и да бъде много объркан и смутен от тях. Накрая, след като научил от един приятел психолог, че индийските йоги винаги са говорили за напускането на тялото, той започва да приема своя неканен талант. „Имах две възможности - спомня си Монро. - Едната беше да карам на успокоителни през остатъка от живота си, а другата - да науча нещо повече за това състояние, така че да мога да го контролирам.“¹⁰

От този ден нататък Монро започва да води дневник на своите преживявания, в който грижливо документира всичко, което е научил за своето извънтелесно състояние. Той открива, че може да преминава през твърди обекти и да пътува на големи разстояния за едно премигване на окото, просто като „си помисли“, че е там. Открива, че другите хора рядко забелязват присъствието му, макар че приятелите му, които той посещава в това „второ състояние“ бързо стават вярващи, когато той точно описва тяхното облекло и дейност по времето на неговото извънтелесно посещение. Открива също, че не е сам в своите търсения и от време на време се сблъсква с други безплътни пътешественици. Монро представя каталог на преживяванията си в две увлекателни книги - *Пътешествия извън тялото* и *Далечни пътешествия*.

ИТП са документиран и в лабораторни условия. В един експеримент парапсихологът Чарлз Тарт се убеждава, че една опитна и умела пътешественичка, която той идентифицира само като Мис 2, може да определи точно петцифрен номер, написан върху лист хартия, който тя би могла да достигне само ако пътешества в извънтелесно състояние¹¹. В една серия от експерименти, проведени от Американското общество за пси-изследвания в Ню Йорк, Карлис Оузис и психологът Джанет Лий Мичъл откриват неколцина надарени участници, които могат да „долитат“ от различни места из страната и коректно да описват широк набор от целеви образи, включително предмети, сложени върху маса, цветни геометрични фигури, поставени върху свободно плаваща близо до тавана полица, както и оптични илюзии, които могат да бъдат видени само когато един наблюдател гледа през малко прозорче в специален уред¹². Д-р Робърт Морис, директорът по изследванията във фондацията за пси-изследвания в Дъръм, щата Северна Каролина, дори е използвал животни, за да засича извънтелесни посещения. В един от експериментите Морис например открива, че едно котенце, чийто стопанин бил талантливият извънтелесен пътешественик Кейт Харари, спира да мяучи и започва да мърка, винаги когато

ИТП КАТО ХОЛОГРАФСКИ ФЕНОМЕН

Разгледани като цяло, данните изглеждат недвусмислени. Макар ние да сме научени, че „мислим“ с мозъка си, това не винаги е вярно. При определени обстоятелства нашето съзнание - мисленето, възприемащата част от нас - може да се откъсне от физическото тяло и да съществува навсякъде, където си пожелае. Нашето сегашно научно разбиране не може да обясни този феномен, но той става много по-податлив на решаване от гледна точка на холографската идея.

Да припомним, че в една холографска вселена самото местоположение е илюзия. Точно както образа на ябълка няма точно определено местоположение върху дадена холографска фотоплака, в една вселена, която е холографски организирана, нещата и обектите също не притежават определено местоположение - всичко е в основата си нелокално, включително съзнанието. Така, макар нашето съзнание да изглежда поместено в главата ни, при определени обстоятелства то може също толкова лесно да се разположи в горния ъгъл на стаята, да се рее над тревна площ или да се рее лице-във-връзка за обувки с една маратонка върху перваза на третия етаж от някаква сграда.

Ако идеята за нелокално съзнание изглежда трудна за схващане, още веднъж можем да си послужим с полезната аналогия на сънуването. Представете си, че сънувате как сте сред тълпата на някаква изложба. Когато се движите сред хората и разглеждате произведенията на изкуството, вашето съзнание изглежда е локализирано в главата на човека, който сте вие в съня си. Но къде в действителност е вашето съзнание? Един бърз анализ ще разкрие, че то всъщност е във всичко в съня - в другите посетители на изложбата, в произведенията на изкуството, дори в самото пространство на съня. В един сън местоположението също е илюзия, защото всичко - хора, обекти, пространство, съзнание и т. н. - се разбулва от по-дълбоката и по-фундаментална реалност на сънуващия.

Друг впечатляващ холографски признак на ИТП е пластичността на формата, която човек приема, щом излезе от тялото си. След като се откачи от физическото, извънтелесният пътешественик понякога открива, че е в някакво призрачно тяло, което е точно копие на неговото биологично тяло. В миналото това кара някои изследователи да предполагат, че човешките същества имат „призрачен двойник“, който не се различава от двойника в литературата.

Последните открития обаче правят това допускане проблематично. Макар някои извънтелесни пътешественици да описват този призрачен двойник като гол, други се оказват в тела, които са напълно облечени. Това подсказва, че призрачният двойник не е неизменно трайно енергийно копие на биологическото тяло, а вид холограма, която може да приеме много форми. Тази идея се потвърждава от факта, че призрачните двойници не са единствените форми, в които се озовават хората по време на ИТП. Има многобройни съобщения, в които хората се възприемат като светлинни кълба, безформени енергийни облаци и дори нямат никаква различима форма.

Има дори данни, че формата, която човек приема по време на ИТП, произтича пряко от неговите вярвания и очаквания. Например в публикуваната си през 1961 г. книга *Мистичният живот* математикът Дж. Х. М. Уайтман разкрива, че е преживявал най-малко по две ИТП месечно през по-голямата част от живота си като възрастен и е записал над две хиляди такива случки. Той разкрива, че винаги се е чувствал като жена, хваната в капана на едно мъжко тяло, и по време на отделянето понякога се оказвал в женска форма. Уайтман преживява и различни други форми по време на своите извънтелесни приключения, включително детски тела, и заключава, че вярванията, съзнателни и несъзнателни, са определящият фактор за формата, която това второ тяло ще приеме¹⁴.

Монро е съгласен с това и заявява, че именно нашите „мисловни навици“ създават извънтелесните ни форми. Толкова сме привикнали да бъдем в едно тяло, че имаме склонността да възпроизвеждаме същата форма и в извънтелесното състояние. Също така той смята, че за повечето хора е неудобно да се чувстват голи, което кара извънтелесните пътешественици несъзнателно да извайват облекло върху себе си, когато приемат някаква човешка форма.

„Допускам, че човек може да видоизмени Второто Тяло в каквато си форма пожелае", казва Монро¹⁵.

Каква е нашата истинска форма, ако въобще има някаква форма, когато сме в безтелесното състояние? Монро е открил, че щом свалим всички подобни майки, ние се оказваме в сърцето на един „вибрационен модел [съставен] от множество взаимодействащи и ре-зонирани честоти"¹⁶. Това откритие много определено подсказва, че нещо холографско е замесено в случая и предлага още данни, че ние - като всички неща в една холографска вселена - сме в основата си честотен феномен, който нашият ум преобразува в различни холографски форми. Това подкрепя и заключението на Хънт, че нашето съзнание е не в мозъка, а в едно плазмично холографско енергийно поле, което пронизва и обгръща физическото тяло.

Формата, която приемаме, докато сме в извънтелесно състояние, не е единственото нещо, което демонстрира тази холографска пластичност. Въпреки точността на наблюденията, направени от талантиливи извънтелесни пътешественици по време на техните извънтелесни екскурзии, изследователите отдавна се мъчат с някои крещящи несъответствия, които също се трупат. Например заглавието на изгубената библиотечна книга, на която попаднах при моето извън-телесно пътешествие, изглеждаше яркозелено, докато бях в безтелесно състояние. Но след като се върнах във физическото си тяло и отидох да взема книгата, аз видях, че надписът всъщност е черен. Литературата е пълна с разкази за подобни несъответствия, примери, в които ИТ пътешественици описват отдалечена зала пълна с хора съвсем точно, като се изключи това, че добавят още някой човек в нея или виждат диван там, където в действителност има маса.

Едно възможно обяснение в рамките на холографската идея е, че такива ИТ пътешественици все още не са развили напълно способността да преобразуват честотите, които те възприемат, докато са в безтелесно състояние, в едно напълно точно холографско изображение на консенсусна реалност. С други думи, тъй като извънтелесните пътешественици изглежда разчитат на един съвършено нов набор сетива, тези сетива е възможно да са все още колебливи и не така изкусни в преобразуването на царството на честотите в един привидно обективно мисловно построение на реалността.

Тези нефизически сетива са освен това възпрепятствани от ограниченията, които нашите самоограничаващи вярвания им налагат. Голям брой талантиливи извънтелесни пътешественици са отбелязвали, че щом свикнат с второто си тяло, те могат да „виждат" във всички посоки наведнъж, без да обръщат глава. С други думи, макар виждането във всички посоки да изглежда нормално по време на извънтелесното състояние, те са така привикнали да смятат, че могат да виждат само с очите си - дори когато са в една не-физическа холограма на своето тяло, - че тази вяра отначало им пречи да разберат, че притежават 360-градусово виждане.

Има данни, че дори нашите физически сетива са станали жертва на тази цензура. Въпреки непоколебимото убеждение, че виждаме с очите си, има множество съобщения за хора, които притежават „зрение без очи", или способността да виждат с други части на своето тяло. Наскоро д-р Дейвид Айзенберг, клиничен научен сътрудник в Харвардския медицински факултет, публикува отчет за две сестри китайки на ученическа възраст от Пекин, които могат да „виждат" добре с кожата на подмишниците си, така че да четат бележки и да разпознават цветове¹⁷. В Италия неврологът Чезаре Ломброзо изследва едно сляпо момиче, което може да вижда с върха на своя нос и висулката на лявото си ухо¹⁸. През 60-те години на XX в. авторитетната Съветска академия на науките изследва една руска селянка на име Роза Кулешова, която може да вижда фотографии и да чете вестници с връхчетата на пръстите си, и обявява нейните способности за автентични. За отбелязване е също, че съветските учени отхвърлят възможността Кулешова просто да долавя различните количества натрупана топлина, която различните цветове естествено излъчват - Кулешова може да чете черно-бял вестник, *дори когато той е покрит със загрято стъкло*¹⁹. Кулешова става толкова известна със своите способности, че статия за нея се появява в списание „Лайф"²⁰.

Накратко, има данни, че ние също не сме ограничени да виждаме само чрез нашите физически сетива. Това е, разбира се, логическият извод от способността на приятеля на баща ми Том да прочете надписа върху часовника, дори когато пред него беше стомахът на дъщеря му, а също от феномена на непрякото дистанционно виждане. Човек не може да не се запита дали зрението без очи не е действително още едно доказателство, че реалността е всъщност *мая*,

илузия, а нашето физическо тяло, както и цялата привидна абсолютност на неговата физиология, е също такова холографско построение на нашето възприятие, каквото е и второто ни тяло. Може би ние сме толкова дълбоко привикнали да вярваме, че можем да виждаме само през очите си, та дори във физическото се изолираме от пълния диапазон от възможности на нашето възприятие.

Друг холографски аспект на извънтелесните пътешествия е замъгляването на разликата между минало и бъдеще, което понякога настъпва по време на такива преживявания. Оузис и Мичъл например откриват, че когато д-р Алекс Таноус, известен екстрасенс и талантлив извънтелесен пътешественик от Мейн, долита и се опитва да опише тестовите предмети, които те са поставили на масата, той има склонността да описва неща, които са поставяни там дни по-късно!²¹ Това показва, че сферата, в която хората навлизат по време на извънтелесното си състояние, е едно от най-фините равнища на реалността, за които говори Бом, област, която е по-близо до непроявеното и следователно по-близо до равнището на реалност, в което разграничението между минало, настояще и бъдеще престава да съществува. Иначе казано, изглежда, че вместо да се настрои на честотите, които кодират настоящето, умът на Таноус непреднамерено се настройва на честоти, които съдържат информация за бъдещето и ги преобразуват в една холограма на реалността.

Още един факт потвърждава, че възприемането на стаята от Таноус е било холографски феномен, а не просто прекогнитивно виждане, което се е случило само в неговата глава. В деня, когато му поставят задача да направи едно извънтелесно пътешествие, Оузис помолила Кристин Уайтинг, екстрасенс от Ню Йорк, да стои бдителна в стаята и да се опита да опише всеки проектирал се, когато тя може да „види“ как посещава мястото. Макар че Уайтинг не знае кой би могъл да долети или кога, когато Таноус прави своето извънтелесно посещение, тя ясно вижда неговото появяване и го описва като облечен в кафяви панталони от рипсено кадифе и бяла памучна риза - дрехите, които е носил д-р Таноус в Мейн по време на неговия опит²².

Харари също прави понякога извънтелесни пътешествия в бъдещето и е съгласен, че преживяванията са качествено различни от други прекогнитивни преживявания. „Извънтелесното пътешествие в бъдещето време и пространство се различава от обичайните прекогнитивни сънища, в които аз определено съм „извън“ и се движа през една черна, тъмна област, която завършва в някаква осветена бъдеща сцена“, казва той. Когато прави извънтелесно посещение в бъдещето, той понякога дори вижда силует на неговия бъдещ аз в сцената, но и това не е всичко. Щом събитията, които е наблюдавал, в крайна сметка започнат да се случват, той може също да усети своя пътешествал във времето извънтелесен аз в действителната сцена с него. Той описва това страховито усещане като „срещам себе си „зад“ себе си, като че ли съм две различни същества“, преживяване, което сигурно трябва да накара нормалното дежавю да се засрами²³.

Има също случаи на регистрирани извънтелесни пътешествия в миналото. Шведският драматург Август Стриндберг, който често пътешества извънтелесно, описва едно от тези пътешествия в книгата си *Легенди*. Това се случва, когато Стриндберг е седнал в една кръчма и се опитва да убеди свой приятел да не се отказва от своята военна кариера. В подкрепа на своите аргументи Стриндберг припомнил минал инцидент с тях двамата, случил се през една нощ в някаква таверна. Когато драматургът продължил да описва събитието, той внезапно „загубил съзнание“ само за да се види как е седнал във въпросната таверна и възкресява случката. Преживяването трае само няколко мига и след това той рязко се връща в тялото си и в настоящето²⁴. Може да се твърди също, че ретрокогнитивните видения, на които се спряхме в миналата глава, в които ясновидци имат усещането, че те действително присъстват там, и дори „се реят“ над историческите сцени, които описват, са също една форма на извънтелесно проектиране в миналото.

Действително, когато човек чете обемистата литература за феномена „излизане от тялото“, която се е събрала днес, той постоянно се сблъсква със сходства между описанията, които извънтелесните пътешественици дават на своите преживявания и характеристиките, които ние започнахме да свързваме с една холографска вселена. В добавка към описването на едно извънтелесно състояние като място, в което време и пространство повече не съществуват както трябва, където мисълта може да бъде трансформирана в хо-логограмоподобни форми, а съзнанието е в крайна сметка структура от вибрации или честоти, Монро отбелязва, че възприятието по

време на ИТП изглежда се основава по-малко върху „отражение на светлинни вълни“ , а повече върху „отпечатък на излъчване“, наблюдение, което още веднъж показва, че когато човек навлезе в извънтелесната област, той започва да навлиза в т. нар. от Прибрам царство на честотите²⁵. Други извънтелесни пътешественици също отбелязват подобното на честота качество на Второто Състояние. Например Марсел Луи форхан, френски извънтелесен пътешественик, който пише под името „Ирам“, посвещава голяма част от книгата си *Практическа астрална проекция* на опити да опише вълн-ноподобните и очевидно електромагнитни качества на извънтелесната област. Има и други, които са коментирали усещането за космическо единение, преживявано по време на състоянието и обобщили го като усещане, че „всичко е всичко“ и „Аз съм това“²⁶.

Колкото и холографско да е излизането извън тялото, то е само върхът на айсберга, когато се стигне до по-пряко възприемане на честотните аспекти на реалността. Макар излизанията извън тялото да са преживявани само от една част от човешката раса, има и друго обстоятелство, при което всички ние влизаме в тесен контакт с царството на честотите. Това се случва, когато пътуваме към тази неоткрита страна, от чиито предели никой пътешественик не се е върнал. Работата е там, че - при цялото дължимо уважение към Шекспир - някои пътешественици наистина са се върнали. И историите, които те разказват, са изпълнени с отличителни черти, които още веднъж ни напомнят за нещо холографско.

ПРЕЖИВЯВАНЕТО НА ПРАГА НА СМЪРТТА

В наши дни почти всеки е чувал за преживяванията на прага на смъртта, или ППС, случаи, в които хора, обявени за клинично „мъртви“, са възкресени и съобщават, че по време на това преживяване те са оставили своето физическо тяло и са посетили онова, което изглежда е било задгробният свят. В нашата собствена култура ППС за първи път се откроява през 1975 г., когато Реймънд А. Муди-млад-ши, психиатър, който има докторска степен по философия, публикува своето изследване по темата в книгата си *Живот след живота*, превърнала се в бестселър. Скоро след това Елизабет Кюблер-Рос разкрива, че тя е провеждала подобно изследване едновременно с него и е повторила откритията му. Действително, колкото повече и повече изследователи започват да документират феномена, толкова по-ясно става, че ППС не само са невероятно широко разпространени - едно проучване на „Галъп“ от 1981 г. показва, че осем милиона възрастни американци са преживявали ППС, или приблизително един на двадесет - но и осигуряват най-убедителното доказателство до днес за оцеляването след смъртта.

Подобно на излизанията извън тялото, ППС изглежда са универсален феномен. Те са подробно описвани и в тибетската *Книга на мъртвите* (VIII в.) и в египетската *Книга на мъртвите*, написана преди 2500 години. В книга X на *Държавата* Платон дава подробно описание на един гръцки войник на име Ер, който оживява само секунди преди неговата погребална клада да бъде запалена и казва, че той е оставил тялото си и е преминал през един „проход“ до страната на смъртта. Беда Достопочтени съобщава нещо подобно в своя труд от VIII в. *История на английската църква и народ*. Всъщност, както лекторът по религи-ознание в Харвард Каръл Залески отбелязва в своята наскоро издадена книга *Пътешествия към други светове*, средновековната литература е пълна с разкази за ППС.

Онези, които са били на прага на смъртта, не се отличават с никакви уникални демографски признаци. Различни изследвания показват, че няма връзка между ППС и възрастта, пола, семейното положение, расата, религията и/или духовните вярвания, социалната класа, образователното ниво, доходът, честотата на посещение в църква, размерът на домашната общност, или местоживеенето. Няма по-голяма вероятност за набожните да имат ППС, отколкото неверниците.

Един от най-интересните аспекти на този феномен е съгласуваността, която се открива в преживяване след преживяване. Едно резюме на типично ППС би звучало така:

Човек умира и внезапно се оказва зареян над тялото си наблюдател на случващото се. В рамките на няколко мига той пътува с голяма скорост през някаква тъмнина или тунел. Навлиза в област на ослепителна светлина и е топло посрещнат от наскоро починали приятели и роднини. Често пъти чува неописуемо прекрасна музика и вижда гледки - хълмисти ливади, пълни с цветя

долини и искрящи потоци -по-прелестни от всичко, което е виждал на земята. В този изпълнен със светлина свят той не усеща болка или страх и е изпълнен с изумително чувство на радост, любов и покой. Той среща някакво „същество (или същества) от светлина“, което излъчва чувство на огромно съчувствие, и е подканен от съществото/ ата да преживее един „обзор на живота“, панорамно повторение на неговия живот. Той е толкова запленен от своето преживяване на тази по-велика реалност, че не желае нищо друго, освен да остане там. Обаче съществото му казва, че още не му е дошло времето и го убеждава да се върне в своя земен живот и да влезе отново в своето физическо тяло.

Трябва да се отбележи, че това е само едно общо описание и не всички ППС съдържат всички описани елементи. В някои от тях могат да липсват няколко от гореописаните признаци, а в други е възможно да има допълнителни съставки. Символичните декорации на преживяванията също могат да варират. Например въпреки че изпиталите ППС в западната култура преминават в задгробния живот през тунел, хората от други култури могат да вървят по път или да прекосяват някаква водна площ, за да пристигнат в отвъдния свят.

Въпреки това има изумителна степен на съпадения между разказите на преживелите ПС хора от различни култури в цялата история. Например обзорът на живота, признак, който отново и отново се появява в днешните ППС, е описан в *Тибетската книга на мъртвите*, в *Египетската книга на мъртвите*, в Пла-тоновия разказ за преживяното от войника Ер и в йогическите сутри на индийския мъдрец Патанджали, писани преди 2000 години. Сходствата между ППС в съпоставяни култури също са били потвърждавани в проведени по всички процедури изследвания. През 1977 г. Оузис и Харалдсон сравняват близо деветстотин видения на смъртно легло, разказани от пациенти на лекари и друг медицински персонал както в Индия, така и в САЩ, и откриват, че въпреки културните различия - например американците са склонни да виждат съществото от светлина като християнски религиозен персонаж, а индийците го възприемат като индуски - „сърцевината“ на преживяването е по същество една и съща и наподобява ППС, описани от Муди и Кюблер-Рос²⁷.

Макар общоприетият възглед за ППС да е, че те са просто халюцинации, има солидни доказателства, че това не е така. Както и при извънтелесните пътешествия, когато хората, оказали се на прага на смъртта, излязат от тялото, те могат да описват подробности, които не могат да узнаят чрез нормалните си сетива. Например Муди разказва за случай, в който една жена оставя тялото си по време на операция, рее се над чакалнята и вижда, че дъщеря ѝ е облечена в дрехи от шотландско каре, които не си отиват. Както се оказва, домашната прислужница облякла малкото момиченце толкова припряно, че не забелязала грешката и била изумена, когато майката, която физически не била виждала момиченцето този ден, коментирала факта²⁸. В друг случай, след като изоставила тялото си, една жена отишла във фоайето на болницата и чула как нейният девер казва на негов приятел, че изглежда ще трябва да отмени едно бизнеспътуване и вместо това да бъде един от носачите на ковчега на неговата зълва. След като жената оздравяла, тя укорила слияния си девер, че я бил отписал толкова бързо²⁹.

И това дори не са най-необичайните примери за сетивно осъзнаване в извънтелесно състояние на прага на смъртта. Изследователите на ППС са открили, че дори пациенти, които са слепи и не са възприемали светлина от години, могат да видят и точно да опишат какво се случва около тях, когато напуснат телата си по време на ППС. Кюблер-Рос се е срещала с няколко такива лица и ги е разпитала подробно, за да установи тяхната точност. „За наше изумление, те бяха в състояние да опишат цвета и кройката на дрехите, както и бижутата, които присъстващите хора са носили“, казва тя³⁰.

Най-смайващи от всички са тези ППС и видения на смъртния одър, в които участват двама и повече души. В един от случаите жена се движи през тунела и при достигане на светлинната област среща приятел, който се връща назад! Когато те се разминават, приятелят телепатично ѝ съобщава, че той е умрял, но е бил „върнат обратно“. Жената също в крайна сметка е „върната обратно“ и след като оздравява, открива, че нейният приятел е претърпял внезапна смърт по приблизително същото време на нейното преживяване³¹.

Има многобройни други записани случаи, в които умиращи хора знаят кой ги очаква в отвъдния свят преди новините за тяхната смърт да достигнат чрез нормални канали³².

И ако все още има някакво съмнение, още един аргумент срещу представата, че ППС са

халюцинации, е случването им при пациенти, които имат плоска ЕЕГ. При нормални обстоятелства винаги когато човек говори, мисли, въобразява си, сънува или прави нещо друго, неговата ЕЕГ регистрира огромна активност. Дори халюцинациите се отбелязват върху ЕЕГ. Но има много случаи, в които хора с плоска ЕЕГ са имали ППС. Ако техните ППС са били прости халюцинации, те биха били регистрирани върху техните ЕЕГ.

Накратко, когато всички тези факти се разгледат заедно - широкото разпространение на ППС, отсъствието на уникални демографски характеристики, универсалността на основното преживяване, способността на преживелите го хора да виждат и знаят неща, за които те нямат сетивни средства за виждане и познание, както и случването на ППС у пациенти, които имат плоски ЕЕГ - заключението изглежда неизбежно: Хората, които имат ППС, не страдат от халюцинации или измамливи фантазии, а действително са посещавали *едно изцяло различно равнище на реалността*.

Това е и заключението, до което са достигнали повечето изследователи на ППС. Един от тях е д-р Мел-вин Море, педиатър от Сиатъл, щата Вашингтон. Море се заинтересувал за първи път от ППС при лечението на едно удавено седемгодишно момиченце. По време на оживяването си момиченцето било в дълбока кома, с фиксирани и разширени зеници, без мускулни рефлексии и роговична реакция. Казано с медицински термини, това ѝ отрежда трета степен по Глаз-гоу кома скалата, което показва, че тя е била в толкова дълбока кома, че почти била лишена от шанс за оживяване. Въпреки това тя оздравяла напълно и когато Море отишъл да я види за първи път, след като си възвърнала съзнанието, тя го познала и казала, че го е виждала как работи върху нейното коматозно тяло. Когато Море почнал да я разпитва за това, тя обяснила, че е оставила тялото си и преминала през един тунел на небето, където тя срещнала „Небесния Отец“. Небесният Отец ѝ казал, че тя не би трябвало да е тук все още и я запитал дали иска да остане, или желае да се върне. Отначало тя казала, че иска да остане, но когато Небесният Отец ѝ посочил, че това решение означава тя никога повече да не види майка си отново, тя променила решението си и се върнала в тялото.

Море бил скептичен, но впечатлен, и от този момент нататък той се опитвал да научи колкото се може повече за ППС. По това време работел за една компания в Айдахо, която транспортирала по въздуха пациенти до болниците, и това му дало възможност да говори много пъти с оживели деца. В течение на десет години той беседвал с всяко дете в болницата, което е оцеляло след внезапна смърт, и отново и отново те му разказват едно и също. След като изпаднат в безсъзнание, те се оказват извън тялото си, наблюдават какво правят лекарите с тях, преминават през някакъв тунел и биват утешавани от светещи същества.

Море продължава да бъде скептичен и във все по-отчаяното си търсене на логическо обяснение чете всичко, което може да намери относно страничните ефекти на лекарствата, които неговите пациенти приемат, проучва различни психологически обяснения, но никое от тях не е удовлетворително и уместно. „Тогава един ден прочетох дълга статия в медицинско списание, която се опитваше да обясни ППС като различни трикове на мозъка - казва Море. - До този момент аз усърдно бях изучавал ППС и никое от обясненията, които този учен предлагаше, не беше смислено. Стана ми ясно накрая, че той е пропуснал най-очевидното от всички обяснения - ППС са реални. Той беше пропуснал възможността душата действително да пътешества.“³³

На същото мнение е и Муди, който казва, че двадесет години изследвания са го убедили, че хората с ППС наистина предприемат пътуване в друго равнище на реалността. Той смята, че повечето изследователи на ППС споделят това схващане. „Говорил съм с почти всички от изследователите на ППС в цял свят за тяхната работа. Знам, че повечето от тях вярват в сърцата си, че ППС са проявяващи се живот след живота. Но като учени и хора на медицината те все още не са намерили „научно доказателство“, че част от нас продължава да живее, след като физическото ни същество е мъртво. Тази липса на доказателство ги кара да се въздържат от публично изразяване на своите възгледи.“³⁴

В резултат на проучването от 1981 г. дори Джордж Галъп-младши, президентът на „Галъп“, е на подобно мнение: „Все по-голям брой изследователи събират и оценяват разказите на тези, които са имали странни срещи на прага на смъртта. И предварителните резултати много убедително показват някакъв вид среща с една област на реалността извън нашето измерение. Нашето мащабно проучване е последното от тези изследвания и също разкрива някои тенденции,

които сочат към някаква изключителна паралелна вселена."³⁵

ХОЛОГРАФСКО ОБЯСНЕНИЕ

НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА

НА ПРАГА НА СМЪРТТА

Това са удивителни твърдения. Но още по-поразителното е, че научната върхушка в по-голямата си част пренебрегва както заключенията на тези изследователи, така и огромният масив от данни, който ги подбужда да правят подобни изявления. Причините за подобно поведение са сложни и разнообразни. Една от тях е, че в науката днес не е на мода да се взема на сериозно всеки феномен, които изглежда да подкрепя идеята за духовна реалност, а, както споменахме в началото на книгата, пристрастеността към убежденията не отстъпва по сила на наркотичната зависимост и не разхлабва лесно хватката си. Друга причина, както споменава Муди, е широко разпространеният предразсъдък сред учените, че само идеите, които могат да бъдат доказани в строг научен смисъл, имат някаква ценност и значимост. Още една причина е неспособността на нашето днешно научно разбиране на реалността дори да започне да обяснява ППС, ако те са реални.

Последната причина обаче може би няма да създава толкова проблеми, колкото изглежда. Някои изследователи на ППС отбелязват, че холографският модел ни предоставя начин да разберем тези преживявания. Един от тези учени е д-р Кенет Ринг, професор по психология в университета на Кънектикът и един от първите изследователи на ППС, които използват статистически анализ и стандартизирани техники за интервюиране при изучаването на феномена. В публикуваната си през 1980 г. книга *Живот в смъртта* Ринг отделя много време за отстояване на едно холографско обяснение на ППС. Казано направо, той смята, че ППС са също пътешествия в по-честотните аспекти на реалността.

Ринг основава своето заключение върху многобройни убедително холографски аспекти на ППС. Един от тях е склонността на хората с такива преживявания да описват света отвъд като област, изградена от „светлина“, „по-висши вибрации“ или „честоти“. Някои обозначават небесната музика, която често съпровожда такива преживявания, като по-скоро „комбинация от вибрации“, отколкото от реални звуци - наблюдения, които според Ринг доказват, че актът на умиране включва преместване на съзнанието от обичайния свят на явленията в една холографска реалност на чистите честоти. Тези хора също често казват, че сферата, в която попадат, е изпълнена със светлина, която е по-бляскава от всичко, което те са виждали на земята, но въпреки нейната неизмерима интензивност тя не уврежда очите - характеристики, които според Ринг са още едно доказателство за честотните аспекти на отвъдния свят.

Друг признак, който Ринг смята за безусловно холографски, са описанията на времето и пространството в задгробното царство. Една от най-обичайно докладваните характеристики на отвъдния свят е, че това е едно измерение, в което времето и пространството престават да съществуват. „Аз се озовах в едно пространство, в един период, бих казал, където всяко пространство и време беше анулирано, обезсилено“, тремаво и несръчно се опитва да опише преживяното един от озовалите се на прага на смъртта³⁶. „Трябва да е било извън времето и пространството. Трябва да е било, защото... не би могло да бъде вкарано в някакво време“, казва друг³⁷. Като се има предвид, че времето и пространството са изчезнали и мястото няма никакво значение в едно царство на честотите, именно това бихме очаквали да открием, ако ППС се случват в едно холографско състояние на съзнанието, казва Ринг.

Ако областта на прага на смъртта е дори още по-подобна на честоти, отколкото нашето собствено равнище на реалността, защо изглежда, че тя все пак има някаква структура изобщо? Предвид на това, че и ИТП, и ППС предлагат изобилни данни, че умът може да съществува независимо от мозъка, Ринг смята, че не е твърде пресилено да приемем, че той също функционира холографски. Така, когато умът е в „по-високите“ честоти на измерението на прага на смъртта, той продължава да прави онова, което умее да върши най-добре - да превежда тези честоти в свят на явления. Или както го казва Ринг: „Смятам, че това е област, която е създавана от *взаимодействащи мисловни структури*. Тези структури или „миелоформи“ се съчетават, за да

породят картини, точно както интер-фериращите вълни образуват картини върху една холографска фотоплака. И точно както холографският образ изглежда да бъде напълно реален, когато се освети от лазерен лъч, така образите, създавани от взаимодействащите мислоформи изглеждат реални."³⁸

Ринг не е сам в своите размишления. В програмната реч за годишното събрание през 1989 г. на Международната асоциация за изследване на преживяванията на прага на смъртта д-р Елизабет У. фенске, клиничен психолог на частна практика във Филаделфия, заявява, че тя също смята ППС за пътешествия в една холографска област на по-високи честоти. Тя е съгласна с хипотезата на Ринг, че пейзажите, цветята, физическите структури и т. н. на отвъдното измерение са оформени от взаимодействащи (или интерфериращи) мисловни картини. „Аз мисля, че ние сме стигнали до точката в изследванията на ППС, в която е трудно да се направи разлика между мисъл и светлина. В преживяванията на прага на смъртта мисълта изглежда да бъде светлина", отбелязва тя³⁹.

НЕБЕТО КАТО ХОЛОГРАМА

Освен споменатите от Ринг и Фенске, ППС има многобройни други признаци, които са подчертано холографски. Подобно на извънтелесни-те пътешественици, след като достигнали прага на смъртта се откъснат от физическото, те се оказват в една от две форми - или като безплътен облак от енергия, или в холограмоподобно тяло, скулптирано от мисъл. Във втория случай умосъздадената природа на тялото е често изненадващо очевидна за хората на прага на смъртта. Един от тях казва например, че когато за пръв път се отделил от тялото, той изглеждал като „нещо подобно на медуза" и паднал леко на пода като сапунен мехур. След това бързо се разширил в един призрачен триизмерен образ на гол мъж. Обаче присъствието на две жени в стаята го смутило и за негова изненада това чувство го накарало внезапно да стане облечен (жените обаче с нищо не са показали, че са в състояние да видят някой от неговите образи)⁴⁰.

Че нашите най-дълбоки чувства и желания са отговорни за създаването на формата, която ние приемаме в отвъдното измерение, е видно в преживяванията на други достигнали прага на смъртта. Хората, приковани в инвалидни колички в тяхното физическо съществуване, се оказват в здрави тела, които могат да бягат и танцуват. Хората с ампутирани крайници неизменно си ги възвръщат. Старците често обитават младежки тела и, което е още по-странно, децата често се виждат като възрастни, факт, който може би отразява фантазията на всяко дете да бъде възрастен, или, по-дълбоко, може да бъде символичен показател, че в нашите души някои от нас са по-стари, отколкото ние осъзнаваме.

Тези подобни на холограми тела могат да бъдат забележително изпитани в подробностите. Например в случката с човека, който бил смутен от голото си тяло, облеклото, което той материализирал за себе си, било толкова педантично разработено, че той можел дори да съзре шевовете в плата!⁴¹ По подобен начин друг мъж, който изучавал ръцете си, докато бил в състояние на прага на смъртта, казва, че те били „изградени от светлина с миниатюрни структури в тях" и когато той се вгледал по-отблизо, могъл да види „фините спираловидни извивки на отпечатъците на пръстите и светлинните проводи нагоре по ръцете"⁴².

Някои от изследванията на Уитън също са значими по този въпрос. Удивителното е, че когато той хипнотизира пациенти и ги връща в състоянието между два живота, те също описват всички класически признаци на ППС - преминаване през тунел, срещи с починали роднини и/или „водачи", навлизане в една бляскава, изпълнена със светлина област, в която време и пространство повече не съществуват, срещи със светли същества и обзор на живота. Всъщност според участниците в експериментите на Уитън главната цел на обзора на живота била да освежи техните спомени, така че те да могат по-грижливо да планират следващия си живот, процес, в който съществата от светлина деликатно и ненатрапчиво помагат.

Подобно на Ринг, след като изучава свидетелствата на участниците в експериментите си, Уитън заключава, че формите и структурите, които човек възприема в задгробното измерение са мислоформи, създадени от ума. Известната максима на Рене Декарт „Мисля, следователно съществувам" никъде не е по-уместна, отколкото в междуживотното състояние - казва Уитън. - Няма преживяване на съществуване без мисъл⁴³.

Това е особено вярно, когато се стигне до формата, която пациентите на Уитън приемат в междинното състояние. Някои казват, че не са имали тяло, докато не са мислили. „Един мъж го описа с думите, че ако спре да мисли, той се превръща просто в облак вътре в един безкраен, недиференциран облак - отбелязва той. - Но щом започне да мисли, той става какъвто е"⁴⁴ (състояние, което странно напомня за участниците в експеримента на Тарт по взаимна хипноза, които откриват, че нямат ръце, докато не ги създадат чрез *помисъл* за тях). Отначало телата, които подо-питните на Уитън приемат, наподобяват хората, които те са били в последния си живот. Но щом преживяването в междинното състояние продължи, те постепенно се превръщат в някаква холограмоподобна съставна структура от всичките си минали животи⁴⁵. Тази композитна (сложносъставна) самоличност дори има име, което е различно от всички имена, които те са използвали в своите физически прераждания, въпреки че никой от подопитните не бил в състояние да произнесе това име с помощта на своите физически гласни струни⁴⁶.

Какви наистина са достигнатите прага на смъртта, когато те не създават холограмоподобно тяло за себе си? Мнозина казват, че те не осъзнават никаква форма и са просто „себе си" или „своят ум, съзнание". Други имат по-конкретни впечатления и се описват като „облак от цветове", „мъгла", „енергийна картина", или „енергийно поле", термини, които отново подсказват, че ние в основата си сме само честотни феномени, картини от някаква неизвестна вибрационна енергия, разбулвани в по-голямата матрица на царството на честотите. Някои достигнали прага на смъртта казват, че освен дето сме съставени от оцветени светлинни честоти, ние сме създадени също и от звук. „Аз разбрах, че всеки човек и вещь имат свой собствен музикален диапазон, както и цветови диапазон - казва една домакиня от Аризона, която е имала ППС по време на раждане. - Ако вие можете да си представите как без усилия се движите навътре-на-вън сред призматични светлинни лъчи и чувате как музикалните ноти на всеки човек се съединяват и хармонизират с вашата собствена, когато го докоснете или преминете покрай него, вие ще имате някаква представа за невидимия свят." Жената, която е срещала много индивиди в задгробния свят, които са изяви само като облаци от цветове и звук, смята, че мелодичните тонове, които всяка душа излъчва, са това, което хората са описвали, когато казват, че чуват прекрасна музика в измерението на прага на смъртта⁴⁷.

Подобно на Монро, някои пътешествали до отвъдния свят съобщават, че са били в състояние да виждат във всички посоки наведнъж, докато са били в безплатно състояние. След като се зачудил на какво ли му прилича това, един мъж внезапно открил, че гледа втрещено собствения си гръб⁴⁸. Робърт Съли-ван, един непрофесионален изследовател на ППС от Пенсилвания, който се е специализирал в ППС на войници по време на битка, интервюира един ветеран от Втората световна война, който временно бил запазил тази си способност дори след като се завърнал във физическото си тяло. „Той преживял 360-градусово виждане, докато бягал от едно немско картечно гнездо - казва Съливан. - Не само могъл да вижда напред, когато бягал, но също да вижда и как картечарите се опитват да се прицелят в него отзад."⁴⁹

МИГНОВЕНО ПОЗНАНИЕ

Друга част от ППС, която притежава много холографски признаци, е прегледът-преговор на живота. Ринг го нарича „холографски феномен във висша степен". Гроф и Джоан Халифакс, медицински антрополог от Харвард и съавтор (с Гроф) на *Срещите на човека със смъртта*, също са коментирали холографските аспекти на прегледа-преговор на живота. Според някои изследователи на ППС, включително Муди, дори мнозина достигнали прага на смъртта използват термина „холографски", когато описват преживяването си⁵⁰.

Причината за подобно характеризиране става очевидна, щом започнем да четем разказите за прегледа на живота. Отново и отново хората с преживявания на прага на смъртта използват едни и същи прилагателни, за да го опишат, като го наричат невероятно ярък и жив, обхващащ всичко триизмерен запис на целия техен живот. „То е все едно да се прехвърлиш направо в един филм за твоя живот - казва един от тях. - Всеки момент от всяка година от твоя живот се възпроизвежда като на запис в пълни сетивни подробности. Пълно, пълно припомняме. И всичко това се случва в един миг."⁵¹ „Всичко това е действително странно. Аз бях там, аз действително видях тези ретроспективни кадри, аз действително преминах през тях, и всичко беше толкова

бързо. Но при това беше достатъчно бавно, за да мога да възприема всичко", казва друг⁵².

По време на това внезапно и панорамно припомняне пътешествениците в отвъдния свят повторно преживяват всички емоции, радостите и скърбите, които са съпровождали всички събития в техния живот. Нещо повече, те усещат всички емоции на хората, с които са имали някакви взаимоотношения. Чувстват щастието на хората, с които са били мили и добри. Ако са наранили някого, те остро усещат болката, която са изпитвали жертвите им като резултат на тяхната неделикатност. И нито едно събитие, колкото и банално да е, не бива изключено от прегледа. Докато преживява отново момент от своето детство, една жена внезапно преживява в пълна мяра чувството на загуба и безпомощност, което сестра ѝ е изпитала, след като тя самата (тогава дете) ѝ е откраднала една играчка.

Уитън открива данни, че необмислените постъпки не са единственото нещо, което кара хората да се разкайват по време на прегледа на живота. Под хипноза неговите подопитни съобщават, че неосъществените мечти и възжелания - неща, които са се надявали да осъществят през живота си, но не са успели - също ги опечаляват много.

Мислите също се възпроизвеждат с методична точност по време на прегледа на живота. Мечтания, лица, видени за миг, но помнени години, неща, които са карали човека да се смее, радостта, която е изпитвал, докато е разглеждал някаква картина, детински тревоги, и отдавна забравени блянове и фантазии - всичко преминава през съзнанието за секунда. Както един от тези хора обобщава: „Дори и мислите не са изгубени... Всяка мисъл си беше там.“⁵³

И така прегледът на живота е холографски не само по своята триизмерност, но и по удивителния капацитет за съхраняване на данни, който процесът демонстрира. Той е холографски и по един трети начин. Подобно на кабалистичния „алеф“, митична точка в пространството и времето, която съдържа в себе си всички останали точки в пространството и времето, това е моментът, който съдържа всички други моменти. Дори способността да възприемаме прегледа на живота изглежда холографска, тъй като възприемаме нещо, което е парадоксално с това, че е и невероятно бързо, и все пак достатъчно бавно, за да го наблюдаваме в детайли. Както една пътешественичка в отвъдното през 1821 г. е казала, това е способността „едновременно да възприемаме цялото и всяка част“⁵⁴.

Всъщност прегледът на живота е подчертано сходен с сцените на съдене в задгробния живот, описани в свещените книги на много от големите световни религии, от египетската до иудео-християнската, но с една решаваща разлика. Подобно на участниците в експериментите на Уитън, хората с преживявания на прага на смъртта повсеместно съобщават, че те *никога не са съдени от съществата от светлина*, а са чувствали само любов и благосклонен прием в тяхно присъствие. *Единственото осъждане, което изобщо се е случвало, е било самоосъждане и възниква само от собствените чувства на вина и разкаяние у пребиваващите в отвъдния свят.* От време на време съществата наистина се налагат, но вместо да се държат авторитарно, те действат като водачи и съветници, чиято единствена цел е да учат.

Пълната липса на космически съд и/или някаква божествена система за наказание и възмездие е била и продължава да бъде един от най-спорните аспекти на ППС сред религиозните групи, но това е един от най-често съобщаваните признаци на преживяването. Какво е обяснението? Муди смята, че това е колкото просто, толкова и полемично. Ние живеем в една вселена, която е далеч по-добронамерена, отколкото ние съзнаваме.

Това не означава, че по време на прегледа на живота всичко се приема, всичко минава. Подобно на хипнотизирания участници в експериментите на Уитън, след пристигането в светлинната област хората изглежда навлизат в едно състояние на засилена или метасъзнателна осъзнатост и стават кристално честни в своите самонаблюдения.

Това също не означава, че съществата от светлина не предписват ценности. В ППС след ППС те наблягат на две неща. Първото е важността на любовта. Отново и отново те повтарят и внушават идеята, че ние трябва да се научим да заменяме гнева с любов, да се научим да обичаме повече, да се научим да прощаваме и да обичаме всеки безусловно и да научим, че ние на свой ред *сме* обичани. Изглежда този е единственият морален критерий, който съществата използват. Дори на секса не се поставя моралното клеймо, което ние, хората, сме толкова склонни да му лепнем. Един от участниците в експериментите на Уитън съобщава, че след няколко превъплъщения на затворен в себе и потиснат човек, той бил подтикнат да планира един живот

като страстна, чувствена и сексуално активна жена, за да уравни цялостното развитие на своята душа⁵⁵. Изглежда, че в ума на съществата от светлина състраданието е барометърът на благоприличието, и отново и отново, когато пътешествениците в отвъдното се питат дали някое извършено от тях действие е било правилно или погрешно, съществата отвръщат на техните съмнения само с един въпрос: От любов ли го направихте? Беше ли любовта вашият мотив?

Ето защо сме били поставени тук на земята, казват съществата, за да научим, че любовта е ключът. Те признават, че това е трудно начинание, но дават да се разбере, че това е от решаващо значение за нашето и биологическо, и духовно съществуване по начини, които ние може би дори не сме почнали да проумяваме. Дори деца се връщат от областта на прага на смъртта с тази идея, твърдо запечатана в техните мисли. Разказва едно момченце, което, след като било ударено от кола, било развеждано в отвъдния свят от двама души в „много бели“ роби: „Това, което аз научих там, е че най-важното нещо е да обичаме, докато сме живи.“⁵⁶

Второто нещо, върху което съществата наблягат, е познанието. Често хората с преживявания на прага на смъртта коментират, че съществата изглеждат доволни винаги когато някакъв случай, свързан с познание или учене, проблесне по време на техния преглед на живота. Някои са открито съветвани да се впуснат в търсене на познание след като се завърнат в техните физически тела, особено познание, свързано със собственото развитие или което увеличава нашата способност да помагаме на други хора. Други са подтиквани с изявления като „ученето е постоянен процес и продължава дори след смъртта“ и „знанието е едно от малкото неща, които ще можете да вземете със себе си, след като умрете“.

Превъзходството на знанието в измерението на задгробния живот е очевидно и по още един начин. Някои откриват, че в присъствието на светлината те внезапно получават пряк достъп до *цялото* познание. Този достъп се проявява по няколко начина. Понякога той идва в отговор на запитвания. Един мъж казва, че всичко, което трябвало да направи, било да зададе въпрос, като например какво би било да си насекомо, и незабавно го преживявал⁵⁷. Друг го описва с думите: „Вие може да мислите за един въпрос... и *незабавно* да узнаете отговора му. Толкова е просто. И това може да бъде всякакъв въпрос. Може да бъде по тема, по която вие не знаете нищо, която вие не сте в състояние дори да разберете и светлината ще ви даде незабавен верен отговор и ще направи така, че да го разберете.“⁵⁸

Някои съобщават, че те дори не е трябвало да задават въпроси, за да получат достъп до тази безкрайна библиотека с информация. В хода на прегледа на техния живот те просто внезапно узнавали всичко, цялото познание от началото на времето до края. Други влизат в контакт с това познание след като съществото от светлина прави някакъв определен жест, например махване с ръка. Трети казват, че вместо да придобиват познанието, те си го *припомнят*, но забравят повечето от припомненото скоро след като се завърнат в техните физически тела (амнезия, която изглежда е повсеместно срещана сред пребиваващите в отвъдния свят, които са посветени в такива откровения)⁵⁹. Какъвто и да е случаят, изглежда, че щом сме в отвъдния свят, няма повече потребност да навлизаме в изменено състояние на съзнанието, за да получим достъп до трансперсоналната и безкрайно взаимосвързана информационна реалност, преживявана от пациентите на Гроф.

Освен че е холографско по всички вече споменати начини, това откровение на цялостно познание има и още една холографска характеристика. Пътешествениците в отвъдния свят често казват, че по време на откровението информацията идва на „големи късове“, които мигновено се регистрират в техните мисли. С други думи, вместо да бъдат подредени линейно като думи в изречение или сцени във филм, всичките факти, подробности, образи и парчета информация внезапно нахлуват, избухват в човешкото съзнание в миг. Един от достигналите прага на смъртта обозначава тези внезапни изблици на информация като „снопове, купове мисъл“⁶⁰. Монро, който също е преживявал подобни мигновени експлозии на информация, докато е бил в извънтелесно състояние, ги нарича „мисловни кълба“⁶¹.

Действително, всеки, който притежава някаква осезаема екстрасензорна способност, е запознат с това преживяване, защото именно тази е формата, в която човек получава екстрасензорна информация. Случвало се е например, когато срещна някой непознат (понякога дори когато само чуя нечие име), едно мисловно кълбо информация за този човек незабавно да проблясва в съзнанието ми. Това мисловно кълбо може да съдържа значими факти за

психическата и емоционалната природа на хората, за тяхното здраве и дори сцени от тяхното минало. Смятам, че аз съм особено предразположен да получавам мисловни кълба за хора, които са в някакъв вид криза. Например наскоро срещнах една жена и мигновено узнах, че тя обмисля самоубийство. Узнах също и някои от причините. Както винаги правя в подобни ситуации, аз я заговорих и предпазливо придвижих разговора до темата за екстрасензорните явления. След като открих, че тя е възприемчива към темата, аз ѝ казах направо каквото знам и я насърчих да говори за проблемите си. Накарах я да обещае, че ще потърси някаква помощ от професионални консултанти, вместо онази мрачна възможност, която тя обмисляше.

Получаването на информация по този начин е подобно на начина, по който човек осъзнава информацията, докато сънува. Действително всеки е имал сън, в който се е оказал в някаква ситуация и внезапно е узнавал всичко за нея, без да му е било казано нещо.

Например вие може да сънувате, че сте на някакво увеселение и, щом се озовете там, да узнаете кой е бил поканен и защо. По подобен начин всеки е бил осеняван от внезапно проблеснала идея или вдъхновение. Такива преживявания са по-малки версии на ефекта на мисловните кълба.

Интересното е, че тъй като тези внезапни появявания на екстрасензорна информация идват в нели-нейни големи късове, понякога са ми потребни няколко момента, за да ги превода в думи. Подобно на психологическите гещалти, преживявани от хората по време на трансперсонални преживявания, те са холографски в смисъла, че те са мигновени „цялости“, с които нашите времево ориентирани умове трябва да се преборят в миг, за да ги разгадаят и преобразуват в серийно подредени части.

Каква форма приема познанието, което се съдържа в мисловните кълба, преживявани по време на ППС? Според пътешествениците в отвъдното са използвани всички форми на комуникация, звуци, движещи се холограмоподобни образи, дори телепатия -факт, който според Ринг демонстрира още веднъж, че отвъдното е „свят на съществуване, където мисълта е цар“⁶².

Внимателният читател може незабавно да запита защо е толкова важно да се стремим към познание по време на живота, при положение, че ще имаме достъп до цялото знание, след като умрем? Когато им се зададе този въпрос, пътешествениците в отвъдното отговарят, че те не могат да отговорят със сигурност, но имат силното усещане, че това има нещо общо с целта на живота и способността на всеки човек да установява връзка и да помага на други.

ЖИЗНЕНИ ПЛАНОВЕ И ПИСТИ ОТ ПАРАЛЕЛНО ВРЕМЕ

Подобно на Уитън, изследователите на ППС също откриват данни, че нашият живот поне до известна степен е планиран отнапред, а всеки играе някаква роля в изработването на този план. Това е видно от няколко аспекта на преживяването. Често пъти на пристигналите в света на светлината им казват, че „не им е дошло още времето“. Както отбелязва Ринг, тази забележка очевидно предполага съществуването на някакъв вид „план на живота“⁶³. Ясно е също, че самите хора играят роля във формулирането на тези съдби, защото на тях често пъти им предоставят избора дали да се върнат, или да останат. В някои случаи дори им казват, че им е дошло времето и все пак им позволяват да се върнат. Муди цитира подобен пример, в който един мъж започва да плаче, когато разбира, че е умрял, защото се страхува, че без него съпругата му няма да може да отгледа техния племенник. Като чува това, съществото му казва, че тъй като не е молил нещо за себе си, на него ще му бъде позволено да се върне⁶⁴. В друг случай една жена заявява, че не се е натанцувала все още. Това изявление накарало съществото от светлина да се посмее от сърце и на нея също ѝ било дадено разрешение да се върне във физическия живот⁶⁵.

Че нашето бъдеще е поне частично очертано е видно също във феномена, който Ринг нарича „персонална перспекция“. Понякога, по време на откровението на знание, пътешествениците в отвъдното получават възможността да надзърнат в своето собствено бъдеще. В един особено впечатляващ случай на дете разказват различни подробности относно неговото бъдеще, включително фактът, че ще се ожени на 28 години и ще има две деца. Дори му показали как той като възрастен седи в една стая на къщата, в която ще живее с бъдещите си

деца, а когато той се огледал в стаята, забелязал нещо много странно върху стената - нещо, което неговият ум не могъл да проумее какво е. Десетилетия по-късно и след като всяко от предсказанията се осъществило, той се оказал в същата сцена, която бил наблюдавал, и разбрал, че странният предмет върху стената е бил вид газов калорифер, който не е бил изобретен по времето на неговото ППС⁶⁶.

В друга също толкова смайваща персонална перспекция на една жена с ППС показали снимка на Муди, казали й пълното му име и че, когато му дойде времето, тя ще му разкаже за своето преживяване. Годината била 1971 и Муди все още не бил публикувал *Живот след живота*, така че неговото име и снимка не означавали нищо за жената. Обаче времето „дошло“ четири години по-късно, когато Муди и неговото семейство се разхождали по същата улица, на която живеела жената. Това било в навечерието на празника на Все светии, а синът на Муди искал да бъде почерпен и почукал по вратата на жената. След като чула името на детето, жената го помолила да каже на баща си, че трябва да говори с него, а когато Муди дошъл, тя му разказала своята удивителна история⁶⁷.

Някои пътешественици в отвъдното дори поддържат предположението на Лойи, че съществуват няколко холографски паралелни вселени, или писти на времето. Понякога на тези хора биват показвани персонални перспекции и им казват, че бъдещето, което те наблюдават, ще *настъпи само ако те продължат да следват техния сегашен път*. В един уникален пример на някакъв човек показват съвършено различна история на земята, история, която щяла да се развие, ако не се били случили „някои събития“ по времето на гръцкия философ и математик Питагор преди три хиляди години. Откровението изяснявало, че ако тези събития, точната природа на които жената не разкрива, не са били станали, ние сме щели сега да живеем в свят на мир и хармония, белязан от „отсъствието на религиозни войни и на една Христова фигура“⁶⁸. Такива преживявания показват, че законите на времето и пространството, които действат в една холографска вселена, могат наистина да бъдат много странни.

Дори хора, които не преживяват пряко ролята, която ще играят в своята собствена съдба, често се връщат с едно твърдо разбиране за холографската взаи-мосвързаност на всички неща. Както казва един 62-годишен бизнесмен, който е имал ППС по време на внезапна смърт: „Едно от нещата, които научих, беше, че ние всички сме част от една голяма, жива вселена. Ако мислим, че можем да нараним друг човек или друго живо същество, без да нараним себе си, ние жестоко бъркаме. Сега аз гледам една гора или цвете, или птичка и казвам: „Това съм аз, част от мен.“ Ние сме свързани с всички неща и ако ние изпращаме любов по тези връзки, тогава ще бъдем щастливи.“⁶⁹

МОЖЕШ ДА ЯДЕШ, НО НЕ Е НЕОБХОДИМО

Холографските и умосътворени аспекти на измерението на прага на смъртта са видни по хиляди други начини. При описанието на отвъдното едно дете казва, че храна се появява винаги, когато я пожелае, но няма нужда да яде, наблюдение, което още веднъж подчертава илюзорната и холограмо-подобна природа на задгробната реалност⁷⁰. Дори на символичния език на душата е придадена „обективна форма“. Един от участниците в експериментите на Уитън например казва, че когато е бил представен на жена, която щяла да играе значима роля в бъдещия му живот, вместо да се появи като човек, тя се появила като някаква форма, която била полурожа, полукобра. След като получава указания как да разбира смисъла на символизма, човекът разбира, че той и жената ще бъдат влюбени в два други живота. Обаче тя също така ще бъде два пъти отговорна за неговата смърт. Така, вместо да се прояви като човек, любящият и злокобният елемент на нейния характер я карат да се появи в една холограмоподобна форма, която по-добре символизира двете диаметрално противоположни качества⁷¹.

И този участник в експеримента на Уитън не е сам в своите преживявания. Хазрат Инаят Хан казва, че когато навлиза в мистично състояние и пътешества към „божествени реалности“, съществата, които среща, също понякога се появяват в получовешка, полу-животинска форма. Подобно на споменатия участник в експериментите на Уитън, Хан разбира, че тези преобразявания са символични, а когато едно същество се появи като отчасти животинско, то е защото животното символизира някакво качество, което съществото притежава. Например едно

същество, което има голяма сила, би могло да се появи с главата на лъв, а друго, което е необичайно хитро и лукаво, би могло да има някои от чертите на лисица. Хан стига до извода, че затова древните култури, като например египетската, изобразяват боговете, които управляват задгробната сфера, с животински глави⁷².

Склонността, която има реалността на прага на смъртта - да оформя сама себе си в холограмоподобни форми, отразяващи мислите, желанията и символите, които населяват нашите умове, обяснява защо хората от Запада са склонни да възприемат съществата от светлина като християнски религиозни фигури, защо индийците ги възприемат като индуски светци и божества и т. н. Пластичността на областта на прага на смъртта показва, че такива външни явления може би са нито повече, нито по-малко реални от храната, появяваща се по желание на момиченцето, споменато преди, от жената, която се появява като амалгама на кобра и роза, и спектралното облекло, което се появило върху мъжа, който бил засрамен от своята голота. Тази същата пластичност обяснява другите културни различия, които човек открива в преживяванията на прага на смъртта, като например защо някои достигат задгробния свят чрез пътуване през тунел, други чрез преминаване по мост, трети чрез прекосяване на водна площ, а четвърти просто си вървят по някакъв път. Отново изглежда, че в една реалност, създавана единствено от взаимодействащи мисловни структури, дори самият пейзаж е оформен от представите и очакванията на преживяващия.

В този критичен момент трябва да се отбележи един важен момент. Колкото и вълнуваща и чужда да изглежда областта на отвъдното, данните, представени в настоящата книга, разкриват, че нашето собствено равнище на съществуване може би никак не се различава от нея. Както видяхме, ние също можем да имаме достъп до цялата информация, просто е малко по-трудно за нас. И ние можем от време на време да имаме персонални проспекции и да се изправяме лице в лице с призрачната природа на времето и пространството. И ние също скулптираме и преоформяме нашите тела, а понякога дори нашата реалност, съобразно нашите вярвания - просто това изисква от нас малко повече време и усилия. Действително, способностите на Сай Баба подсказват, че ние можем дори да материализираме храна просто като я пожелаем, а инедията на Тереза Нойман ни дава доказателства, че яденето може в крайна сметка да бъде толкова излишно за нас, колкото и за хората в задгробния свят. Всъщност изглежда, че тази реалност и другата са различни по степен, но не и по вид. И двете са подобни на холограми построения, реалности, които са установени, както Джен и Дън казват, само чрез взаимодействието на съзнанието с неговата среда. Иначе казано, нашата реалност изглежда да бъде една по-замръзнала, по-скована версия на задгробното измерение. На нашите вярвания им е потребно малко повече време, за да прескулптират нашите тела в неща като подобни на пирони стигми, а за символичния език на нашите души - да се прояви външно като син-хроничности. Но проявяването им ни потапя в една бавна и неумолима река, река, чието постоянно присъствие ни учи, че живеем в една вселена, която едва-едва започваме да разбираме.

ИНФОРМАЦИЯ

ЗА ОБЛАСТТА НА ПРАГА

НА СМЪРТТА ОТ ДРУГИ ИЗТОЧНИЦИ

Не е необходимо човек да изпада в застрашаваща живота му криза, за да посети отвъдното измерение. Има данни, че сферата на прага на смъртта може да бъде достигната и по време на извънтелесни пътешествия. В книгите си Монро описва няколко посещения на равнища на реалността, в които той среща починали приятели⁷³. Един още по-изкусен извънтелесен посетител в страната на мъртвите е бил шведският мистик Сведенборг. Роденият през 1688 г. Сведенборг е бил Леонардо да Винчи на своята епоха. В младежките си години той се посвещава на науката. Сведенборг е водещият математик в Швеция, говори девет езика, изявява се като графър, политик, астроном, бизнесмен, прави часовници и микроскопи като хоби, пише книги по металургия, теория на цвета, търговия, икономика, физика, химия, минно дело и анатомия, изобретява прототипи на самолета и подводницата.

Докато прави всичко това, той редовно медитира, а когато е на попрището жизнено в

средата, развива способността да навлиза в дълбок транс, по време на който напуска тялото си и посещава това, което му се струва да е небето и разговаря с „ангели“ и „духове“. Няма съмнение, че Сведенборг преживява нещо дълбоко по време на тези пътешествия. Той става толкова известен с тази си способност, че кралицата на Швеция го помолила да открие защо нейният починал брат не е отговорил на едно писмо, което тя му изпратила, преди той да умре. Сведенборг обещава да запита починалия и на следващия ден се връща с едно послание, за което кралицата признава, че съдържа информация, която само тя и нейният починал брат са знаели. Сведенборг изпълнява тази услуга няколко пъти за различни хора, които търсят помощта му, а в друг случай казва на вдовица къде да намери едно тайно отделение в бюро на починалия ѝ съпруг, в което тя открива няколко документа, от които отчаяно се нуждае. Този случай бил толкова известен, че подбужда немския философ Имануел Кант да напише цяла книга за Сведенборг, озаглавена *Фантазиите на един духовидец* *.

Но най-удивителното в разказите на Сведенборг за задгробната сфера е колко близко те отразяват описанията, давани от съвременните хора с преживявания на прага на смъртта. Например Сведенборг говори за преминаване през тъмен тунел, бива посрещан от доброжелателни духове, пейзажите са по-красиви, отколкото на земята, а времето и пространството там повече не съществуват, една ослепителна светлина излъчва чувство на любов, появява се пред същества от светлина и е обгърнат от всеобхватен мир и спокойствие⁷⁴. Той казва също, че му било позволено да наблюдава непосредствено пристигането на новопочиналите на небето, да гледа как те биват подлагани на прегледа на живота - процес, който той нарича „отварянето на Книгата на Животите“. Той потвърждава, че по време на процеса човек наблюдава „всичко, което е бил или правил“, но прави и едно уникално допълнение. Според Сведенборг информацията, която се появява по време на отварянето на Книгата на Животите, е записана в нервната система на човешкото духовно тяло. По такъв начин, за да предизвика прегледа на живота, един „ангел“ трябва да изучи цялото тяло на човека, „като се започне от пръстите на всяка ръка и се премине през всички останали части.“⁷⁵

Сведенборг също споменава за холографските мисловни кълба, които ангелите използват, за да общуват, и казва, че те не са по-различни от портретите, които той могъл да види във „вълна-субстанцията“, която обкръжава даден човек. Подобно на повечето съвременни пътешественици в отвъдното той описва тези телепатични внезапни появи на информация като картинен език, който е толкова плътно набит с информация, че всеки образ съдържа хиляда идеи. Предаването на серия от тези портрети може да бъде също твърде продължително и „да трае до няколко часа, в такава последователна подредба, на която човек може само да се възхищава.“⁷⁶

Но дори тук Сведенборг прави едно впечатляващо допълнение. Освен използването на портрети, ангелите използват също реч, която съдържа понятия, които са отвъд човешкото разбиране. Всъщност главната причина да използват портретите е, че те са единственият начин, по който ангелите могат да представят дори една бледа версия на своите мисли и идеи, разбираема за човешките същества⁷⁷.

Преживяванията на Сведенборг потвърждават дори някои от по-малко съобщаваните елементи на ППС. Той отбелязва, че в духовния свят човек повече не се нуждае от храна, но добавя, че информацията я замества като източник на подхранване⁷⁸. Казва, че когато духове и ангели си говорят, техните мисли постоянно се съединяват в триизмерни символични образи, особено на животни. Сведенборг посочва, че когато ангелите говорят за любов и обич „биват представяни красиви животни, например агънца... Когато обаче ангелите говорят за пагубни привързаности, това се портретира чрез грозни, неприятни, кръвожадни и безполезни животни, като тигри, мечки, вълци, скорпиони, змии и мишки“⁷⁹. Макар че това не е черта, съобщавана от съвременните посетители на отвъдното, Сведенборг казва, че той е бил изумен да открие, че на небето има също духове от други планети, едно удивително твърдение за човек, който е бил роден преди триста години!⁸⁰

Най-интригуващите бележки на Сведенборг са тези, които изглежда обозначават холографските качества на реалността. Например той казва, че макар хората да изглеждат отделени един от друг, ние всички сме свързани в космическо единство. Освен това всеки от нас

* Вж. Имануел Кант. Избрани произведения (1755-1770). УИ „Св. Климент Охридски“, София, 1998, с. 431-493. - Бел. прев.

е небе в миниатюра и всеки човек, всъщност цялата физическа вселена, е микрокосмос на голямата божествена реалност. Както видяхме, той смята също, че основополагащата видима реалност е въл-на-субстанция.

Някои изследователи са коментирали много паралели между понятията на Сведенборг и теорията на Бом и Прибрам. Един такъв учен е д-р Джордж ф. Доул, професор по теология в религиозното училище „Сведенборг“ в Нютън, щата Масачузетс. Доул, който има учени степени от Йейл, Оксфорд и Харвард, отбелязва, че един от най-важните принципи на мисленето на Сведенборг е, че нашата вселена е постоянно създавана и поддържана от две вълноподобни течения, едното от небето, а другото от нашата собствена душа или дух. „Ако ние съединим тези образи, сходството с холограмата е впечатляващо - казва Доул. - Ние сме създадени от взаимопресичането на два прилива - единият пряк, от божественото, а другият непряк, от божественото през нашата среда. Ние може да се разглеждаме като интерференчни картини, защото приливът е вълнов феномен, а ние сме там, където вълните се засрещат.“⁸¹

Сведенборг смята също, че въпреки неговите призрачни и ефимерни качества небето е действително едно по-фундаментално равнище на реалността, отколкото нашият физически свят. Това, казва той, е архетипният източник, от който всички земни форми водят началото си и към който всички форми се завръщат, идея, която не се различава много от идеята на Бом за неявния и проявения ред. Освен това той вярва също, че задгробната област и физическата реалност са различни по степен, но не по вид, и че материалният свят е просто една по-скована версия на създадената от мисълта реалност на небето. Материята, която съединява небето и земята, „изтича на етапи“ от Божественото, казва Сведенборг, и „във всеки нов стадий става по-обща и следователно по-груба и по-неясна, става по-бавна, а следователно по-гъста и по-студена“⁸².

Сведенборг изпълва почти двадесет тома със свои преживявания, а на смъртния си одър бил запитан дали има нещо, от което желае да се отрече. Той искрено отговорил: „Всичко, което съм написал, е също така вярно, както това, че ти стоиш пред мен. Може би съм казал повече, отколкото ми е било разрешено. След смъртта ще видиш всичко това и тогава ще имаме какво повече да си кажем един на друг по темата.“⁸³

ЗЕМЯТА НА НИКЪДЕ

Сведенборг не е единственият човек в историята, който притежава способността да предприема извънтелесни пътувания до по-фините равнища на реалността. Персийските суфии от XII в. също използват дълбока, подобна на транс медитация, за да посетят „страната, където живеят духовете“. И отново паралелите между техните съобщения и масивът от данни, който беше представен в тази глава, са впечатляващи. Те твърдят, че в тази сфера човек притежава едно „фино тяло“ и разчита на сетива, които не винаги са свързвани с „конкретни органи“ в това тяло. Заявяват също, че това е измерение, населявано от много духовни учители, или имами, и понякога го наричат „страната на скрития имам“.

Те твърдят, че това е свят, създаден единствено от фината материя *алам алмитхал*, или мисъл. Дори самото пространство, включително „близост“, „разстояния“ или „далечни“ места, е създадено от мисъл. Но това не означава, че страната на скрития имам е нереална, *свят*, създаден от абсолютното нищо. Нито пък, че това е пейзаж, създаден само от ума. По-скоро това е план на съществуване, *създаван от въображението на много хора*, и все пак той има собствена осезаемост и измерение, свои гори, планини и дори градове. Суфиите посвещават голяма част от техните съчинения на изясняването на този момент. Толкова чужда е тази идея за повечето западни мислители, че покойният Анри Корбен, професор по ислямска религия в Сорбоната, Париж и водещ авторитет по ирано-ислямска философия, изковава термина *имагинален*, за да опише един свят, който е създаван от въображение, но онтологически е не по-малко реален от физическата реалност. „Беше абсолютно необходимо да намеря друг термин, защото в течение на много години моята професия изискваше да тълкувам арабски и персийски текстове, чийто смисъл аз несъмнено бих изменил, ако просто се бях задоволил да използвам термина *имагинерен*, въображаем“, казва Корбен⁸⁴.

Поради имагиналната природа на отвъдното суфиите стигат до извода, че *самото въображение е способност на възприятието*, идея, която хвърля нова светлина върху това, защо

участникът в експеримента на Уитън материализира ръка само след като започва да мисли и защо визуализирането на образи има такъв мощен ефект върху здравето и физическата структура на нашите тела. То също подкрепя вярването на суфиите, че човек може да използва визуализация, процес, който те наричат „творческа молитва“, за да промени и преоформи самата тъкан на собствената си съдба.

В една представа, която е съответна на неявния и проявления ред на Бом, суфиите смятат, че въпреки нейните призрачни качества задгробната сфера е пораждащата матрица, от която се ражда цялата физическа вселена. Всички неща във физическата реалност възникват от духовната реалност, казват суфиите. Обаче дори най-вещият измежду тях намира за странно, че чрез медитиране и навлизане дълбоко в душата е могъл да достигне до един друг свят, който „оказва се обгръща, заобикаля или съдържа това, което отначало е било външно и видимо“⁸⁵.

Това разбиране, не ще и дума, е само още едно название на нелокалните и холографските качества на реалността. Всеки от нас съдържа цялото на небето. Нещо повече, всеки от нас съдържа местоположението на небето. Или както суфиите казват: не търси духовната реалност „някъде“, защото „някъдето“ е в нас. Като разглежда нелокалните аспекти на задгробния свят, един персийски мистик от XII в. на име Сухра-варди казва, че страната на скрития имам може би е по-добре да бъде наречена *На-коджа-абад*, „Страната на никъде“⁸⁶.

Несъмнено тази идея не е нова. Същото ни казва и заявлението „царството небесно е в нас“. Новото е идеята, че такива представи са действително обозначения на нелокалните аспекти на по-фините равнища на реалността. Освен това то показва, че когато човек предприема извънтелесно пътешествие, той действително не може да пътува нанякъде. Той може би просто изменя винаги илюзорната холограма на реалността, така че има усещането за пътуване нанякъде. В една холографска вселена съзнанието не само е вече навсякъде, но то също е и никъде.

Представата, че задгробната сфера лежи дълбоко в нелокалното разширение на душата е била загатва-на от някои пътешественици до отвъдното. Както едно седемгодишно момче казва: „Смъртта е като разходка в твоя ум.“⁸⁷ Бом има подобен нелокален възглед за това, което се случва по време на нашия преход от този живот към следващия: „В настоящето целият наш мисловен процес ни казва, че ние трябва да удържаме вниманието си тук. Не можеш да пресечеш улицата например, ако не го направиш. Но съзнанието е винаги в неограничената дълбочина, която е отвъд пространство и време, във фините равнища на неявния ред. Затова, ако вие навлезете достатъчно в актуалното настояще, тогава може би няма разлика между този момент и творческия. Идеята ми е, че в преживяването на смъртта вие трябва да навлезете в него. Контактът с вечността е в настоящия момент, но той е опосредстван от мисълта. Това е въпрос на внимание.“⁸⁸

РАЗУМНИ И СЪГЛАСУВАНИ ОБРАЗИ ОТ СВЕТЛИНА

Представата, че фините равнища на реалността могат да бъдат достигнати само чрез изменение в съзнанието е също и една от главните предпоставки на йогическата традиция. Много йоги-чески практики са предназначени точно и конкретно за обучението как да бъдат извършвани подобни пътешествия. И още веднъж хората, които успяват да го сторят, описват нещо, което вече ни е познато. Един такъв човек е Шри Юктешвар Гири, малко известен, но широко уважаван индуски свят човек, който умира в град Пури, Индия през 1936 г. Еванс-Уенц, който среща Шри Юктешвар през 20-те години, го описва като човек „с приятна външност и силен характер“, напълно „достоеен за почитта, която неговите последователи му отдаваха“⁸⁹.

Шри Юктешвар изглежда е бил особено надарен в умението да пътува назад-напред между този свят и следващия и описва задгробното измерение като свят, съставен от „различни фини вибрации от светлина и цвят“ и „стотици пъти по-голям от материалния космос“. Той казва също, че е безкрайно по-красив от нашата сфера на съществуване и изпълнен с „опални езера, ярки морета и реки с цветовете на дъгата“. Тъй като той е в по-голяма степен „вибриращ с творческата светлина на Бога“, времето там винаги е хубаво и единствените климатични прояви се състоят в падането понякога на „блестящ бял сняг и дъжд от многоцветни светлини“.

Хората, които живеят в тази удивителна сфера, могат да материализират всяко тяло, което си поискат, и да „виждат“ с всяка част на тялото, с която пожелаят. Те могат също да материализират всеки плод или друга храна, която желаят, въпреки че те „са почти освободени от всякаква необходимост да ядат“ и „се хранят само с амброзията на вечно новото познание“. Те общуват помежду си посредством телепатични серии от „светлинни картини“, наслаждават се на „безсмъртието на приятелството“, разбират „неразруши-мостта на любовта“, изпитват остра болка, „ако направят някаква грешка в поведението си или във възприятието на истината“ и когато се сблъскат с множеството роднини, бащи, майки, съпруги, съпрузи и приятели, които те са имали по време на техните „различни прераждания върху земята“, те се виждат в чудо кого специално да обичат и така се научават да отдават „една божествена и равностойна любов на всички“.

Каква е същностната природа на нашата реалност, щом станем обитатели на тази страна от светлина? На този въпрос Шри Юктешвар дава отговор, който е толкова прост, колкото и холографски. В тази сфера, в която яденето и дори дишането не са необходими, където една отделна мисъл може да материализира „цяла градина от уханни цветя“ и всички телесни рани „заздравят отведнъж чрез просто пожелаване“, ние сме, съвсем просто, „разумни и съгласувани образи от светлина“⁹⁰.

ОЩЕ ПОЗОВАВАНИЯ НА СВЕТЛИНА

Шри Юктешвар не е единственият йогически учител, който използва такива холограмоподобни термини, когато описва по-фините равнища на реалността. Като него е и Шри Ауробиндо Гхош, мислител, политически активист и мистик, когото индийците почитат наравно с Ганди. Роден през 1872 г. в семейство от индийското висше общество, той получава образование в Англия, където бързо си спечелва името на някакво чудо. Той владее свободно не само английски, хинди, руски, немски и френски, но също и древния език санскрит. Може да прочете един сандък книги на ден (като младеж прочел всичките многобройни обеми свещени книги на Индия) и да повтори дословно всяка дума върху всяка прочетена от него страница. Силата на концентрацията му била легендарна, казват, че можел да учи седнал в една и съща поза цяла нощ, като оставал безчувствен дори за неприятните ужилвания на комарите.

Подобно на Ганди, Шри Ауробиндо участва активно в националистическото движение в Индия и лежи в затвора за противодържавна дейност. Обаче въпреки неговата интелектуална и хуманитарна страст, той си остава атеист до деня, в който вижда как един странстващ йогин мигновено излекува неговия брат от тежка и застрашаваща живота му болест. От този момент нататък Шри Ауробиндо посвещава живота си на йогическите дисциплини и, както Шри Юктешвар, чрез медитация в крайна сметка се научава да бъде, по неговите думи, „изследовател на планетите на съзнанието“.

Тази задача не била лесна за Шри Ауробиндо и една от най-неподатливите пречки, които той трябвало да преодолее, за да постигне целта си, била да се научи как да накара да замлъкне безкрайната глъч от думи и мисли, които непрестанно текат през нормалния човешки ум. Всеки, който някога се е опитвал да изпразни своя ум от всички мисли дори за момент или два, знае колко обезсърчително занимание е това. Но то е и нещо необходимо, йогическите текстове са недвусмислени в това отношение. За да проникнеш във по-фините и по-скрити области на душата, наистина се изисква една Бомовска промяна на вниманието. Или, по думите на Шри Ауробиндо, за да открием „новата страна вътре в нас“, ние трябва първо да научим как „да оставим старата зад нас“.

Години му били необходими, за да се научи как да умири ума си и да пътува навътре, но щом веднъж успял, той открива същата необятна територия, посещавана от всички други Марко Половци на духа, които ние разгледахме - област отвъд пространството и времето, изградена от „многоцветен безкрай от вибрации“ и населявана от нефизически същества, толкова по-напреднали в сравнение с човешкото съзнание, че ни карат да изглеждаме като деца. Тези същества могат да приемат всяка форма по своя воля, казва Шри Ауробиндо, едно и също същество се появява за християнина като християнски светец, а за индиеца като индуски, макар че, както подчертава той, тяхната цел не е да ни заблудят, а просто да станат по-достъпни „за

едно конкретно съзнание".

Според Шри Ауробиндо в тяхната най-истинска форма тези същества се явяват като „чиста вибрация". В своя двутомник *За Йога* той дори оприличава тяхната способност да се появяват или като форма, или като вибрация, на вълново-корпускулярната двойственост, открита от „съвременната наука". Шри Ауробиндо отбелязва също, че в тази бляскава област човек повече не е ограничен да приема информация по един „точка по точка" начин, но може да я усвои „на големи маси" и с един-единствен поглед възприема „големи обхвати от пространството и времето".

Всъщност голям брой от твърденията на Шри Ауробиндо са неразличими от много от изводите на Бом и Прибрам. Той казва, че повечето хора притежават един „мисловен екран", който им пречи да погледнат отвъд „булото на материята", но когато човек се научи да надзърта отвъд това було, ще открие, че всичко е съставено от „различни интензитети на излъчващи светлина вибрации". Той твърди, че съзнанието също е съставено от различни вибрации и смята, че цялата материя е в някаква степен съзнателна. Подобно на Бом, той дори твърди, че психокинезата е пряк резултат от факта, че цялата материя е в някаква степен съзнателна. Ако материята не е съзнателна, никой йогин няма да може да придвижи даден обект със своя ум, защото не би имало възможност за контакт между йогина и обекта, казва Шри Ауробиндо.

Най-сходни с идеите на Бом са коментарите на Шри Ауробиндо относно целостта и фрагментацията. Според Шри Ауробиндо едно от най-важните неща, които човек научава в „голямото и бляскаво царство на Духа, е че всякаква отделеност е илюзия, а всички неща са във висша степен взаимосвързани и цялостни. Отново и отново в своите трудове той подчертава този факт и поддържа, че само когато човек слезе от по-висшите вибрационни равнища на реалността на по-ниските този „постъпателен закон на фрагментацията" взема връх. Ние фрагментираме нещата, защото съществуваме в една по-ниска вибрация на съз-' нанието и реалността, казва Шри Ауробиндо, именно нашата склонност към фрагментиране е тази, която ни пречи да преживеем интензивността на съзнанието, радостта, любовта и насладата на съществуването, които са нормата в тези по-висши и по-фини сфери.

Също както Бом е на мнение, че не е възможно да съществува безпорядък в една вселена, която е във висша степен неделима и цяла, Шри Ауробиндо смята, че това важи и за съзнанието. Ако една-единствена точка на вселената е напълно несъзнателна, цялата вселена би били напълно несъзнателна, казва той, и ако ние възприемаме едно камъче край пътя или песъчинката под нокътя си като безжизнена и мъртва, нашето възприятие е отново илюзорно и причинено само от нашата лунатична привичка да фрагментираме всичко.

Както и при Бом, интуитивното разбиране на Шри Ауробиндо за целостта също го кара да осъзнае върховната относителност на всички истини и съмнител-ността на опита да се раздели безшевното холодви-жение на „неща". Толкова убеден е той, че всеки опит да се сведе вселената до абсолютни факти и неизменни доктрини води само до изкривяване, че е бил дори против религията и през целия си живот е подчертавал, че истинската духовност не идва от каквато и да била организация или свещеничество, а от духовната вселена вътре в нас:

Ние не само трябва да срежем на две примката на ума и сетивата, но да избегнем също примката на мислителя, примката на теолога и строителя на църква, мрежите на Словото и оковите на Идеята. Всички те чакат вътре в нас да преградят духа с форми; но ние трябва винаги да преминаваме отвъд, винаги да се отричаме от по-малкото в името на по-голямото, от крайното в името на Безкрайното; ние трябва да бъдем подготвени да вървим от просветление към просветление, от преживяване към преживяване, от състояние на душата към състояние на душата... Не трябва да се привързваме дори към истините, в които сме най-сигурни, защото и те са само форми и изрази на Неизразимо великото, което отказва да се са-моограничи в каквато и да било форма или израз⁹¹.

Но ако космосът е във висша степен неизразим, смесица от многоцветни вибрации, какви са всички тези форми, които ние възприемаме? Какво представлява физическата реалност? Тя е, казва Шри Ауробиндо, само „маса от стабилна светлина"⁹².

ОЦЕЛЯВАНЕ ВЪВ ВЕЧНОСТТА

И БЕЗКРАЙНОСТТА

Картината на реалността, съобщавана от пътешествениците в отвъдното, е забележително съгласувана и е подкрепяна от свидетелствата на мнозина от най-талантливите световни мистици. Още по-удивително е, че колкото и смайващи и чужди да са тези по-фини равнища на реалността за тези от нас, които живеят в по-„напредналите“ култури в света, те са обичайни и познати територии за т. нар. примитивни племена.

Например д-р Е. Нандишвара Наяке Тхеро, антрополог, който е живял при аборигените в Австралия и изследвал тяхната общност, отбелязва, че абориген-ското понятие за „митическо време“, сферата, която австралийските шамани посещават, за да навлязат в дълбок транс, е почти идентично на задгробните планове на съществуване, описвани в западни източници. Това е сферата, в която човешките духове отиват след смъртта, а щом стигне там, един шаман може да говори с мъртвите и мигновено да получи достъп до цялото познание. Това е също измерението, в което време, пространство и други ограничения на земния живот престават да съществуват и човек трябва да се научи да се справя с безкрайността. Поради това австралийските шамани често говорят за задгробния живот като за „оцеляване във вечността и безкрайността“.⁹³

Холгер Калвайт, немски етнопсихолог с докторски степени по психология и културна антропология, го казва още по-добре от Тхеро. Експерт по шаманизма, който е активен също и в изследванията на състоянията на прага на смъртта, Калвайт отбелязва, че действително всички световни шамански традиции съдържат описание на тази необятна и извън измеренията сфера, пълни са със споменавания за прегледа на живота, за висши духовни същества, които учат и говорят, за храна, създавана от мисълта и за неопируемо красиви ливади, гори и планини. Всъщност не само способността да се пътува в отвъдното е най-универсалното изискване, за да бъдеш шаман, но често пъти ППС са катализаторът, който вкарва даден човек в тази роля. Например оглала сиуксите, сенека, сибирските якути, южноамериканските гуахино, зу-лусите, кенийските кикую, корейските мудан, индонезийските островитяни от Ментавай и ескимосите от Карибу - всички имат традиции на хора, които стават шамани след тежко и опасно за живота заболяване, което ги вкарва стремително в задгробната сфера.

Обаче за разлика от западните пътешественици в отвъдното, за които такива преживявания са дезориентиращо нови, тези шамански изследвачи изглежда имат далеч по-обширни познания за географията на фините сфери и са често пъти в състояние да се връщат отново и отново в тях. Защо? Калвайт смята, че е така, защото подобни преживявания са всекидневна реалност за култури от този тип. Докато нашето общество потиска всякакви мисли или споменаване за смърт и умиране и обезценява мистичното чрез строго определяне на реалността от гледна точка на материалното, хората от племената все още имат всекидневен контакт с екстрасензорната природа на реалността. По такъв начин те обладават по-добро разбиране за правилата, които управляват тези вътрешни сфери, казва Калвайт, и са много по-умели в ориентирането из техните територии⁹⁴.

Че тези вътрешни области са били пропътувани от шаманските племена е видно от едно преживяване, което има антропологът Майкъл Харнър сред индианците конибо в Перуанска Амазония. През 1960 г. Американският музей по естествена история изпраща Харнър на едногодишна експедиция, за да изучава конибо, и докато е там той разпитва амазонските туземци за техните религиозни вярвания. Те му казват, че ако реално иска да ги изучи, трябва да изпие едно шаманско свещено питие, направено от халю-циногенно растение, известно като *аяуаска*, „виното на душата“. Той се съгласява и, след като изпива горчивата отвара, има извънтелесно преживяване, в което пътешества из едно равнище на реалността, населявано от същества, които изглежда са боговете и дяволите от митологията на конибо. Харнър вижда демони с озъбени крокодилски глави. Наблюдава как една роза от „енергия-есенция“ израства от неговия гръден кош и плава към кораб с глава на дракон отпред, чийто екипаж е от фигури в египетски стил с глави на американски сойки - и чувства нещо, което мисли, че е бавната, напредваща вцепененост на неговата собствена смърт.

Но най-драматичното преживяване, което той има по време на своето духовно пътешествие, е среща с група крилати, драконоподобни същества, които изникват от неговия гръбнак. След като изпълзват от тялото му, те „прожектират“ една зрима сцена пред него, в която му показват т. нар. от тях „истинска“ история на земята. Чрез някакъв вид „мисловен език“

те му обясняват, че са отговорни и за началото, и за еволюцията на целия живот на планетата. И действително, те обитават не само в човешките същества, но и във всичко живо, и са създали многообразието от живи форми, които населяват земята, за да си осигурят скрито място от някакъв премълчан враг във външното пространство (Харнър отбелязва, че макар съществата да са били почти като ДНК, по това време, 1961 г., той не знаел нищо за ДНК).

След като серията видения завършва, Харнър потърсил един сляп конибо шаман, известен със своите паранормални таланти, за да поговори с него за преживяването. Шаманът, който многократно бил пътешествал в духовния свят, кимал от време на време, когато Харнър описвал събитията, които са го сполетели, но когато той разказал на стареца за драконо-подобните същества и тяхното твърдение, че те са истинските владетели на земята, шаманът се усмихнал развеселен. „О, те винаги така казват. Но те са само Владетелите на Външния Мрак“, поправил го той.

„Аз бях слиян - казва Харнър. - Преживяното от мен беше вече познато на този бос, сляп шаман. Известно му беше от неговите собствени изследвания на този скрит свят, в който аз пътешествах.“ Обаче това не бил единственият шок, преживян от Харнър. Той разказал за своето преживяване на двама християнски мисионери, които живеели наблизо, и бил заинтригуван, когато подразбрал, че те изглежда също знаят за какво говори. След като свършил, те му казали, че някои от неговите описания били действително идентични с определени пасажии от Откровението, пасажии, които Харнър като атеист никога не бил чел⁹⁵. Така изглежда, че стария конибо шаман може би не е единственият човек, който е пътешествал из същите земи, които Харнър по-късно и по-колебливо и с препъване е обходил. Някои от виденията и „пътешествията до небето“, описание от пророците в Стария и Новия завет, може би също са били шамански пътешествия в духовната сфера.

Възможно ли е това, което ние разглеждаме като чудат, отживял фолклор и очарователна, но наивна митология, да са действително лишени от наивност разкази за картографията на фините равнини на реалността? За Калвайт отговорът е твърдо да. „В светлината на революционните открития при последните изследвания за природата на умирането и смъртта, ние не можем повече да гледаме на племенните религии и на техните представи за Света на Мъртвите като на ограничени представи - казва той. - [По-скоро] шаманът трябва да бъде разглеждан като един най-модерен и широко осведомен психолог.“⁹⁶

НЕОСПОРИМО ДУХОВНО ИЗЛЪЧВАНЕ

Едно последно свидетелство за реалността на ППС е преобразяващият ефект, който то има върху изпиталите го. Изследователите са открили, че тези хора почти винаги дълбоко се променят от тяхното пътешествие до отвъдното. Те стават по-щастливи, по-оптимистично настроени, по-безгрижни и по-малко заинтересовани от материални придобивки. Най-впечатляващото от всичко е, че тяхната способност да обичат се увеличава неимоверно. Сдържани съпрузи внезапно стават чувствени и страстни, рабо-тохолиците започват да се отпускат и да посвещават времето на семействата си, а интровертите стават ек-страверти. Промените често са толкова драматични, щото техните познати отбелязват, че те са станали съвсем други хора. Има дори регистрирани случаи на престъпници, които напълно са променили поведението си, а сипещите огън и жупел проповедници заменят своите проклетия с послания за безусловна любов и състрадание.

Достигналите прага на смъртта стават също много по-духовно ориентирани. Те се завръщат не само твърдо убедени в безсмъртието на човешката душа, но също с дълбоко и трайно убеждение, че вселената е състрадателна и разумна и това любящо присъствие е винаги с тях. Кое то обаче не ги прави непременно по-религиозни. Подобно на Шри Ауробиндо, мнозина от тях подчертават значимостта на разликата между религия и духовност и отстояват, че именно последната разцъфва в по-голяма пълнота, а не първата. Действително изследванията показват, че след тяхното преживяване тези хора показват повишена откритост за идеи извън тяхната собствена религиозна традиция, като например прераждането и източните религии⁹⁷.

Разширяването на интересите им често се разпростира и към съседни области. Например те често развиват подчертан интерес към типа теми, обсъждани в тази книга, в частност

екстрасензорните феномени и новата физика. Например един от изследваните от Ринг бил шофьор на тежък камион, който не проявявал никакъв интерес към книги или академични изследвания преди своето преживяване. Обаче по време на неговото ППС той имал откровение на цялостно познание и макар да не бил в състояние да си припомни съдържанието на откровението след оздравяването си, различни термини от физиката започват да влизат неочаквано в главата му. Една сутрин наскоро след преживяването си той изтърсва думата *квант*. По-късно той обявява загадъчно: „Макс Планк - ще чуе за него в близко бъдеще" и с течение на времето фрагменти от уравнения и математически символи започват да изплуват в мислите му.

Нито той, нито съпругата му знаели какво означава думата *квант* или кой е Макс Планк (смятан от мнозина за основоположникът на квантовата физика), докато мъжът не отишъл в библиотеката и не проверил какво означават тия думи. Но след като открил, че не е говорил безсмислици, той започнал ненаситно да чете, не само книги по физика, но също и по парапсихология, метафизика и развитие на съзнанието. Дори завършил колеж като първи по предмета „физика". Съпругата му написала писмо до Ринг, в което се опитала да обясни преобразяването на мъжа си:

Много пъти той казва някоя дума, която никога не е чувал преди в нашата реалност - тя може да бъде чужда дума на различен език - но я научава [...] във връзка със „светлинната" теория... Той говори за неща, които се преместват по-бързо от скоростта на светлината и за мен е трудно да го разбера... Когато [той] вземе някоя книга по физика, той вече знае отговора и изглежда да разбира повече...⁹⁸

Мъжът започва също да развива различни екст-расензорни способности след своето преживяване, което не е нещо необичайно при достигналите прага на смъртта. През 1982 г. Брус Грейсън, психиатър от Ми-чиганския университет и директор по изследванията на Международната асоциация за изследване на преживяванията на прага на смъртта, раздава на 69 върнали се от отвъдното въпросник, предназначен за изследване на този въпрос и открива, че има увеличение при действително всички екстрасензорни и пси-феномени, които той оценява", филис Атуотър, домакиня от Айдахо, която става изследовател на тези състояния след нейното преобразяващо ППС, интер-вюира десетки подобни на нея хора и достига до подобни открития. „Телепатията и лечителските дарби са обичайни - казва тя. - Също „припомнянето" на бъдещето. Времето и пространството спират и вие преживявате една бъдеща сцена в подробности. След това, когато събитието се случи, вие го разпознавате."¹⁰⁰

Муди смята, че дълбоките и положителни личностни изменения, които такива хора претърпяват, са най-убедителното доказателство, че ППС действително са пътешествия в някакво духовно равнище на реалността. Ринг е на същото мнение. „[В сърцевината на ППС] ние откриваме едно абсолютно и неоспоримо духовно излъчване - казва той. - Това духовно ядро е толкова внушително и изумително, че човекът веднъж завинаги навлиза в един изцяло нов начин на живот."¹⁰¹

Изследователите на ППС не са единствените хора, които започват да приемат съществуването на това измерение и духовния компонент на човешката раса. Нобелистът Брайън Джоузефсън, самият той отдавна медитираш, също е убеден, че има по-фини равнища на реалността, равнищата, в които може да се влезе чрез медитация и където, твърде възможно, човек отпътува след смъртта си¹⁰².

През 1985 г. на симпозиум върху възможностите за живот след биологическа смърт, проведен в университета Джорджтаун и свикан от сенатора Клей-борн Пел, физикът Пол Дейвис изразява една подобна откритост. „Ние всички сме съгласни, че, най-малкото що се отнася до човешки същества, умът е продукт на материя, или казано по-точно, умът намира израз чрез материя (конкретно нашите мозъци). Урокът на кванта е, че материята може да получи конкретно, добре оформено съществуване само в съединение с ума. Очевидно, ако умът е *модел*, а не *субстанция*, тогава той е способен на множество различни представяния."¹⁰³

Дори психоневроимунологът Кендъси Пърт, друг участник в симпозиума, е склонна да възприеме идеята. „Мисля, че е важно да разберем, че информацията е складирана в мозъка и за мен е приемливо тази информация да е възможно да се трансформира в някаква друга сфера. Къде отива информацията след разрушаването на молекулите (масата), които я съставят?

Материята не може никога да бъде създадена, нито унищожена и може би потокът биологична информация не може просто да изчезне по време на смъртта и трябва да бъде трансформиран в друга сфера", казва тя¹⁰⁴.

Възможно ли е това, което Бом нарича неявно равнище на реалността, действително да е сферата на духа, източникът на духовното излъчване, който е преобразявал мистиците във всички епохи? Самият Бом не отхвърля идеята. Сферата на неявното „може еднакво добре да бъде наречена Идеализъм, Дух, Съзнание - заявява той с типична сухота. - Отделянето на двете - материя и дух - е абстракция. Основата е винаги една"¹⁰⁵.

Кои са СЪЩЕСТВАТА ОТ СВЕТЛИНА?

Тъй като повечето от горните бележки са направени от физици, а не от богослови, човек не може да не се запита дали интересът към новата физика, проявил се в изследвания от Ринг шофьор с ППС не е може би показател за нещо по-дълбоко. Ако, както предполага Бом, физиката започва да нахлува в области, които досега са били изключително в сферата на мистиката, възможно ли е тези нахлува-ния да са били вече предугаждани от съществата, които обитават сферата на прага на смъртта? Дали не затова пътешествениците в отвъдното се сдобиват с такъв неутолим глад за подобно знание? Дали те, а по делегация и остатъкът от човешката раса, не се подготвят за някакво приближаващо обединяване на усилията между науката и духовното?

Ние ще изследваме тази възможност малко по-късно. Първо трябва да бъде зададен друг въпрос. Ако съществуването на това по-висше измерение повече не е под въпрос, тогава какви са неговите параметри? По-конкретно, кои са съществата, които го обитават и какво е тяхното общество, или ако се осмелим така да го кажем, тяхната цивилизация?

Това, разбира се, са трудни въпроси. Когато Уитън се опитва да разкрие самоличността на съществата, които съветват хората в междинното състояние между два живота, той среща уклончиви отговори. „Впечатлението, което изследваните от мен създаваха -онези, които можеха да отговорят на въпроса, - беше, че става дума за същества, които са завършили техния цикъл на прераждания тук", казва той¹⁰⁶.

След стотици пътешествия във вътрешната сфера и след като е интервюирал десетки други талантлив извънтелесни пътешественици по въпроса, Монро също остава с празни ръце. „Каквито и да могат да бъдат, [тези същества] имат способността да излъчват една топлина на дружелюбие, която предизвиква пълно доверие - отбелязва той. - Да възприемат нашите мисли е абсурдно лесно за [тях]." И „цялата история на човечеството и земята е на тяхно разположение в най-малките подробности". Но и Монро признава своето незнание, когато стига до въпроса за необяснимата самоличност на тези нефизически същества, освен това, че тяхно първостепенно занимание изглежда е да бъдат „изцяло загрижени за добруването на човешките същества, с които те са свързани"¹⁰⁷.

Нищо повече не може да бъде казано за цивилизацията на тези фини сфери, освен че хората, които са имали привилегията да ги посетят, повсеместно съобщават, че са видели множество огромни и небесно красиви градове там. Хората с ППС, йогите и използващите *аяуаска* шамани - всички описват тези мистериозни метрополии със забележителна съгласуваност. Суфиите от XII в. са толкова запознати с тях, че дори дават на няколко имена.

Най-забележителният признак на тези големи градове е, че те са ослепително излъчващи светлина. Често пъти са описвани също като чужди по архитектура и толкова изтънчено красиви, че, като всички други признаци на тези неизразими измерения, думите не могат да предадат тяхната величественост. При описанието на един такъв град Сведенборг казва, че той е място „на смайващи архитектурни форми, толкова красив, че бихте казали, че това е домът и източникът на самото изкуство"¹⁰⁸.

Хората, които посещават тези градове, често твърдят също, че в тях има необичайно голям брой училища и други сгради, свързвани с образователна дейност. Повечето от участниците в експериментите на Уитън си припомнят прекарването на поне известно време в усилена работа в огромни учебни зали, оборудвани с библиотеки и семинарни зали, докато са били в междинното състояние¹⁰⁹. Мнозина съобщават също, че им били показани „училища"

„библиотеки" и „институции за висше образование" по време на техните преживявания¹¹⁰. В тибетските текстове от XI в. могат да се срещнат споменавания дори за големи градове, посветени на науката и достъпни само чрез пътешествие в „скритите дълбини на съзнанието". Ед-уин Бърнбаум, санскритолог от Калифорнийския университет в Бъркли, смята, че романът на Джеймс Хил-тън *Изгубеният хоризонт*, в който той създава фикционалната общност на Шангри-Ла, в действителност е вдъхновен от една от тези тибетски легенди.*¹¹¹

Единственият проблем е, че в една имагинална сфера такива описания не значат твърде много. Не можеш да бъдеш сигурен дали величествените архитектурни структури, на които се натъкват хората с ППС, са реалности, или са просто алегорически фантазии. Например както Муди, така и Ринг докладват за случаи, в които изследваните от тях казват, че сградите за висше образование, които те посещават, са не просто посветени на познанието, но те са буквално *изградени от знание*¹¹². Този любопитен избор на думи подсказва, че може би посещенията на тези сгради са всъщност срещи с нещо толкова отвъд човешките представи - може би един динамичен жив облак от чисто познание, или това, в което се превръща информацията, както казва Пърт, след като тя *бъде трансформирана в друга сфера*, - че превеждането ѝ в една холограма на сграда или библиотека е единственият начин, по който човешкият начин може да я обработи. Същото се отнася и за съществата, които се срещат в по-фините измерения. Ние никога не можем да знаем само от техния вид какво представляват те. Например Джордж Ръсел, известен ирландски провидец от края на века и извънредно талантлив извънтеле-сен пътешественик, среща много „същества от светлина" по време на това, което той нарича пътешествия във „вътрешния свят". Помолен веднъж в едно интервю да опише как изглеждат тези неща, той казва:

Първото от тях, което видях, си го спомням много ясно, както и начинът на неговото появяване: изпърво заслепяваща светлина, а след това видях, че тя идва от сърцето на една висока фигура, очевидно оформена от полупрозрачен или опалесцентен въздух, а през цялото му тяло преминаваше някакъв лъчист, електрически огън, на който изглежда сърцето беше центърът. Около главата на това същество и през неговата къдрава бляскава коса, която се развяваше над тялото като живи нишки злато, имаше пламтящи крилоподобни аури. От самото същество изглежда струеше светлина във всяка посока, а въздействието, който остана върху мен след това видение, беше на извънредна лекота, радост или екстаз¹¹³.

От друга страна, Монро твърди, че веднъж, когато е бил в присъствието на едно от тези нефизически същества за известно време, то отхвърлило своята външност и той не възприемал нищо, макар да продължавал да усеща „излъчването, което е съществото"¹¹⁴. Отново може да бъде зададен въпросът: Когато един пътешественик към духовните измерения срещне същество

* През всичките години, докато учех в гимназията и колежа, аз имах ярки и чести сънища, че посещавам часове по духовни предмети в някакъв странно красив университет в някакво поразително величествено и от друг свят място. Това не бяха сънища на тревожност за отиването на училище, но невероятно приятни летежни сънища, в които аз се носех безтегловно във въздуха до лекции за човешкото енергийно поле и прераждането. По време на тези сънища аз понякога се натъквах на хора, които познавах в този живот, но бяха умрели, и дори хора, които се идентифицираха като души, на които предстои да се преродят. Интересно е, че съм срещнал още няколко човека, обикновено хора с над нормалните екстрасензорни способности, които също са имали такива сънища (един от тях, талантлив тексаски ясновидец на име Джим Гордън, бил така объркан от преживяването, че често питал своята смутена и озадачена майка защо той трябва да ходи на училище *два пъти*, веднъж през деня с всичките други деца, и веднъж през нощта, докато спи). Заслужава да се спомене тук, че Монро и многобройни други извънтелесни пътешественици смятат, че летежните сънища са в действителност просто лошо припомнани извънтелесни пътешествия, което ме кара да се запитам дали може би поне някои от нас не посещават тези нематериални училища, дори докато са живи. Ако някой от читателите на тази книга също е имал подобни преживявания, би ми било много интересно да чуя за тях.

от светлина, дали то е реалност, или просто е алегорична фантазия? Отговорът е, разбира се, че то е по малко и от двете, защото в една холографска вселена всички явления са илюзии, холограмоподобни образи, конструирани от взаимодействието на съзна нието, но илюзии, основани, както казва Прибрам, върху *нещо*, което е тук. Такива са дилемите, с които човек се сблъсква в една вселена, която изглежда се появява пред нас в явна форма, но винаги има своя източник в нещо неизразимо, в неявния ред.

Ние може да се окуражим от факта, че подобните на холограми образи, които нашето съзнание конструира в отвъдното изглежда да имат поне някаква връзка с *нещо*, което е тук. Когато срещаме безплътен облак от чисто познание, ние го преобразуваме в училище или библиотека. Когато един мъж с ППС среща жена, към която е изпитвал любов/омраза, той я вижда като полуроza, полукобра, символ, който все пак предава същността на нейния характер; и когато пътешественици в по-фините сфери срещат услужливи, нефизически съзнания, те ги разглеждат като бляскави и ангелски същества.

Колкото до неразгадаемата самоличност на тези същества, ние можем да изведем от тяхното поведение, че те са по-стари, по-мъдри и обладават някаква дълбока и любяща връзка с човешките същества, но извън това въпросът си остава без отговор дали те са богове, ангели, душите на човешки същества, които са завършили преражданията си, или нещо, което е отвъд човешкото разбиране. Да спекулираме повече на тази тема би било нахално и самонадеяно, като се има предвид, че този въпрос не е разрешен през хилядите години човешка история, но не би трябвало да пренебрегваме също предупреждението на Шри Ауро-биндо срещу обръщането на духовните разбирания в религиозни. Когато науката събере повече данни, отговорът ще стане със сигурност по-ясен, но дотогава въпросът, кои и какви са тези същества, си остава открит.

ОМНИКТИВНАТА ВСЕЛЕНА

Задгробният свят не е единствената сфера, в която ние можем да срещнем холограмоподобни странни явления, изваяни от нашите вярвания. Изглежда, че понякога можем да имаме подобни преживявания дори на нашето собствено равнище на съществуване, философът Майкъл Гроссо например смята, че е възможно и чудотворните появи на Дева Мария да са холограмоподобни проекции, създавани от колективните вярвания на човешката раса. Едно видение на Мадоната, което е особено холографско на вкус, е известното появяване на Девата в Нок, Ирландия през 1879 г. В този случай четиринадесет души виждат три бляскави и страховито неподвижни фигури на Дева Мария, Йосиф и св. Йоан Кръстител (разпознат, тъй като бил много сходен с една статуя на светеца в близко селище), застанали в една ливада, близо до местната църква. Тези бляскави излъчващи светлина фигури били толкова реални, че когато очевидците се приближили, те могли дори да прочетат надписа върху някаква книга, която св. Йоан държал. Но когато една от жените се опитала да прегърне Девата, нейните ръце обгърнали празно пространство, „фигурите изглеждаха така пълни и живи, че аз не можах да разбера защо моите ръце не можеха да усетят онова, което беше толкова ясно и различимо за моя поглед“, пише по-късно жената¹¹⁵. Друго впечатляващо видение е също толкова прочутото появяване на Девата в Зейтоун, Египет. Появите започват през 1968 г., когато двама автомобилни механици мюсюлмани виждат светещо видение на Дева Мария, застанало върху перваза на централния купол на една коптска църква в бедняшко предградие на Кайро. През следващите три години светещи триизмерни образи на Дева Мария, Йосиф и младенеца се появяват всяка седмица над църквата, понякога реещи се във въздуха в течение на шест часа.

За разлика от фигурите в Нок, виденията в Зейто-ун се движат и махат с ръка на тълпите, които редовно се събират да ги гледат. Обаче те също имат много холографски аспекти. Тяхното появяване винаги е предизвестявано от едно ослепително избликване на светлина. Подобно на холограми, излизайщи от своя честотен аспект и бавно идващи на фокус, те отначало са аморфни и бавно приемат човешка форма. Често са съпровождани от гълъби, „образувани от чиста светлина“, които се реят на голяма височина над тълпата, но никога не махат с криле. Най-красноречивото от всичко е, че след три години явявания и когато интересът към феномена започва да изчезва, фигурите от Зейтоун също изчезват, стават все по-неясни, докато по време на последните няколко появи те са просто облаци от светеща мъгла. Въпреки това, по време на

техния връх, фигурите са наблюдавани от буквално стотици хиляди свидетели и са снимани многократно. „Аз разпитах огромен брой от тези хора и когато ги чуе как говорят за това, което са виждали, вие няма да можете да преодолеете чувството, че те описват някакъв вид холографска прожекция“, казва Гроссо¹¹⁶.

В своята стимулираща мисленето книга *Крайният избор* Гроссо казва, че след като е изучил данните, той е убеден, че такива видения не са появили на историческата Дева Мария, а са в действителност екст-расензорни холографски прожекции, сътворявани от колективното несъзнавано. Интересното е, че не всички видения на Девата са мълчаливи. Някои от тях, като появите във фатима и Лурд, говорят, а когато отправят някакво послание, то неизменно е предупреждение за надвиснал апокалипсис, ако смъртните не поправят поведението си. Гроссо тълкува това като доказателство, че човешкото колективно несъзнавано е дълбоко смутено от насилническото въздействие, което модерната наука има върху човешкия живот и върху екологията на земята. Нашите колективни сънища са всъщност предупреждение за възможността да се самоунищожим.

Други също са съгласни, че вярата в Дева Мария е мотивиращата сила, която причинява тези прожекции да се превръщат в същество. Рого отбелязва например, че през 1925 г., докато коптската църква, която става място на проявите в Зейтоун, била в градеж, филантропът, отпуснал средства за нейното построяване, имал сън, в който Девата му казва, че тя ще се появи в църквата, щом сградата бъде завършена. Тя не се появява в уреченото време, но пророчеството става известно в общността. Така *„нам е съществувала четиридесетгодишна традиция, че едно посещение на Девата рано или късно ще се случи в тази църква“* - казва Рого. - Тези мисли може би постепенно са създали един свръхсетивен „подробен план“ на Девата вътре в самата църква, т. е. един все по-нарастващ общ фонд от пси-енергия, създаден от мислите на жителите на Зейтоун, който през 1968 г. достига толкова високо ниво, че във физическата реалност се появява един образ на Дева Мария”.¹¹⁷ В предишни мои книги аз също съм предлагал подобно обяснение на виденията на Девата¹¹⁸.

Има данни, че някои НЛО може би също са някакъв вид холограмоподобни явления. Когато в края на 40-те години на XX в. хора започват за пръв път да съобщават, че са наблюдавали нещо, което изглежда да е космически кораб от други планети, изследователите, които ровят достатъчно надълбоко в съобщенията, за да разберат, че поне някои от тях могат да бъдат взети на сериозно, допускат, че те са точно това, което изглежда да са - мимолетни зървания на интелигентно построени кораби от по-напреднали и може би извънземни цивилизации. Обаче, когато срещите с НЛО стават по-широко разпространени, особено тези, в които има срещи с извънземни, и се натрупват данни, става все по-очевидно за мнозина изследователи, че тези т. нар. космически кораби не са извънземни по произход.

Ето някои от признаците на феномена, които показват, че те не са извънземни. Първо, твърде много хора са ги наблюдавали, буквално хиляди са се срещали с НЛО и техните обитатели, толкова много, че ни е трудно да повярваме, че това са реални посещения от други планети. Второ, обитателите на НЛО често не притежават черти, които би следвало да се очакват в една наистина извънземна жизнена форма - твърде много от тях са описани като човекоподобни същества, които дишат нашия въздух, не показват страх от земните вируси, добре адаптирани са към земната гравитация и слънчевите електромагнитни излъчвания, показват разпознаваеми емоции върху лицето си и говорят наши езици - все възможни, но невероятни черти на едни истински извънземни посетители.

Трето, те не се държат като извънземни гости. Вместо да извършат пословичното кацане върху ливадата пред Белия дом, те се явяват на фермери и безпомощно стоящи до авариралата си кола шофьори. Преследват самолети, но не ги атакуват. Пикират в небето, като позволяват на десетки и понякога стотици наблюдатели да ги видят, но не показват никакъв интерес да установят официален контакт. А често, когато контактуват с отделни хора, тяхното поведение все пак изглежда нелогично. Например едни от най-често съобщаваните типове контакт е този, който включва някакъв вид медицински преглед. А все пак е спорно дали една цивилизация, която притежава технологическия капацитет да изминава почти немислими разстояния в пространството, не би трябвало с най-голяма сигурност да притежава необходимите научни възможности и средства да придобива такава информация без какъвто и да било физически

контакт изобщо или, най-малкото, без да трябва да отвлича множеството хора, които се представят за жертви на мистериозния феномен.

Накрая, и най-любопитното от всичко, НЛО дори не се държат като физически обекти. Те са наблюдавани върху радарни екрани да извършват мигновени деветдесет градусови завои, докато пътуват с огромна скорост - лудория, която би разкъсала един физически обект. Те могат да променят размера си, мигновено да изчезват в небитието, да се появяват изневиделица, да променят цвета си и дори формата си (черти, които се демонстрират и от техните обитатели). Накратко, тяхното поведение въобще не е такова, каквото би могло да се очаква от един физически обект, а на нещо твърде различно, нещо, с което ние вече се запознахме в тази книга. Както наскоро каза астрофизикът д-р Жак Вале, един от най-уважаваните изследователи на НЛО и прототипът на образа на Лакомб във филма *Близки срещи от третия вид*: „Това е поведението на образ или холографска проекция.“¹¹⁹

Когато нефизическите и холограмоподобни качества на НЛО стават все по-очевидни за изследователите, някои стигат до извода, че те не са същества от други звездни системи, а всъщност посетители от други измерения или равнища на реалността (важно е да отбележим, че не всички изследователи са съгласни с тази гледна точка, някои от тях си остават убедени, че НЛО са извънземни по произход). Обаче това обяснение все още не изяснява адекватно много от другите странни аспекти на феномена, такива като защо НЛО не установяват официален контакт, защо те се държат така абсурдно и т. н.

Всъщност неадекватността на мзвънмерното обяснение, поне в изразите, с които то първоначално е формулирано, само става още по-ослепителна, когато още по-необичайни аспекти на НЛО феномена застанат във фокуса на вниманието. Един от най-объркващите от тях са все по-увеличаващите се данни, че НЛО срещите са по-малко обективно преживяване, а повече субективно или психическо. Например известното „прекъснато пътуване“ на Бети и Барни Хил, едно от най-пълно документираните НЛО отвличания, изглежда като действителен контакт с чуждоземни във всички отношения с изключение на едно: командирът на НЛО е облечен в нацистка униформа, факт, който би бил безсмислен, ако похитителите на семейство Хил са били наистина посетители от някаква чужда цивилизация, но не и ако събитието е било психическо по природа и повече прилича на сън или халюцинация, преживявания, които често съдържат очевидни символи и смущаващи логически несъответствия.

Други НЛО срещи са още по-сюрреалистични и съ-ноподобни по своя характер, а в литературата човек може да намери случаи, в които НЛО съществата пеят абсурдни песни или хвърлят странни предмети (като картофи например) по очевидците; случаи, които започват като праволинейни отвличания на борда на космически кораб, но завършват като халюциноген-ни пътешествия през серия от подобни на описаните от Данте реалности; и случаи, в които човекоподоб-ни чуждоземни променят формата си в птици, гигантски насекоми и други фантазмагорични същества.

През 1959 г., още преди много от тези данни да са налице, психологическият и архетипов компонент на НЛО феномена подбужда Карл Юнг да предположи, че „летящите чинии“ са всъщност продукт на колективното човешко несъзнавано и вид модерен мит в процес на формиране. През 1969 г. и когато митическото измерение на НЛО преживяванията стават все по-очевидни, Вале прави още една стъпка напред. В своята забележителна книга *Паспорт за Магония* той отбелязва, че НЛО далеч не е нов феномен, а всъщност е много стар феномен под нов облик и твърде много наподобява различни фолклорни традиции, от описания на елфи и гноми в европейските страни през средновековните разкази за ангели до свръхестествените същества, споменавани в легендите на индианците¹²⁰.

Абсурдното поведение на НЛО съществата е същото като зловредното поведение на елфите и феите в келтските легенди, скандинавските богове и трикс-терите сред индианците, казва Вале. Когато се оголят до техните основополагащи архетипи, всички такива феномени са част от същото необятно, пулсиращо нещо, нещо, което променя своята външност, за да се нагоди към културата и периода, в който то се проявява, но е било с човешката раса от много, много отдавна. Какво е това нещо? В *Паспорт за Магония* Вале не дава задоволителен отговор и казва само, че изглежда то е разумно, безвременно и е феноменът, на който всички митове се основават¹²¹.

Какво тогава са НЛО и свързаните с него феномени? В *Паспорт за Магония* Вале казва, че ние не можем да изключим възможността те да са израз на някакъв извънредно развит нечовешки разум - разум, който е толкова отвъд нас, че логиката му изглежда просто абсурдна. Но ако това е вярно, как ще обясним заключенията на експертите по митологията от Мирча Елиаде до Джоузеф Камбъл, че митовите са органичен и необходим израз на човешката раса, толкова неизбежен човешки страничен продукт, колкото езикът и изкуството? Можем ли реално да приемем, че колективната човешка душа е толкова гола и оскъдна, че тя развива митове само като реакция спрямо друг разум?

И все пак, ако НЛО и свързаните с него феномени са просто екстрасензорни проекции, как можем да обясним физическите следи, които те оставят, изгорелите кръгове и дълбоките отпечатащи, откривани по местата на приземяване, непогрешимите следи, които те оставят върху радарните екрани, драскотините и белезите от разрези, които оставят върху хората, които те подлагат на медицински прегледи? В статия, публикувана през 1976 г., аз предположих, че такива феномени са трудни за категоризиране, защото ние се опитваме да ги напъхаме в една картина на реалността, която е фундаментално некоректна¹²². Тъй като квантовата физика ни показва, че умът и материята са неразделно свързани, аз предполагам, че НЛО и свързаните феномени са още едно доказателство за тази върховна липса на разделение между психическия и физическия свят. Те всъщност са продукт на колективната човешка душа, *но са също твърде реални*. Иначе казано, те са нещо, което човешката раса все още не е изучила, за да го разбере правилно, феномен, който е нито субективен, нито обективен, а „ом-никтивен“ - термин, който аз изковах, за да обознача това необичайно състояние на съществуване (по това време не знаех, че Корбен вече е изковал термина *има-гинален*, за да опише същото мъгляво състояние на реалност само в контекста на мистическите преживявания на суфиите).

Тази гледна точка става все по-доминираща сред изследователите. В една наскоро публикувана статия Ринг твърди, че срещите с НЛО са имагинални преживявания и са подобни не само на сблъсъците с реалните, но създадени от ума светове, които хората преживяват по време на ППС, но също и на митическите реалности, на които се натъкват шаманите по време на техните пътешествия през по-фините измерения. Те са, накратко казано, още едно свидетелство, че реалността е една многослойна и породена от съзнанието холограма¹²³.

„Откривам, че все повече съм привличан от гледни точки, които ми дават възможност не само да признавам и уважавам реалността на тези различни преживявания, но също да виждам връзките между области, които в по-голямата си част са били изучавани от различни категории учени - заявява Ринг. - ТТТя-манизмът е хвърлен на антрополозите. НЛО са хвърлени на т. нар. уфология. ППС се изучават от пара-психолози и медици. А Стан Гроф изучава психеде-личните преживявания от перспективата на транспер-соналната психология. Аз мисля, че имаме добри основания да се надяваме, че имагиналното, както и холографското могат да се окажат перспективи, които да ни позволят да виждаме не индивидуалните белези, а връзките и общите черти между тези различни типове преживявания.“¹²⁴ Толкова убеден е Ринг в дълбоката връзка между тези на пръв поглед привидно разделени феномени, че наскоро той спечели субсидия, за да направи сравнително изследване върху хора, които са имали срещи с НЛО, и хора, които са имали ППС.

Д-р Питър М. Ройсевич, фолклорист в Джулиърд Скул в град Ню Йорк, също заключава, че НЛО са омниктивни. Всъщност той смята, че е дошло времето фолклористите да разберат, че вероятно всички феномени, обсъждани от Вале в *Паспорт за Магония*, са колкото реални, толкова и символични за процеси дълбоко в човешката душа. „Има един континуум от преживявания, където реално и въображаемо незабележимо се вливат едно в друго“, казва той. Ройсевич признава, че този континуум е още едно доказателство за Бомовското единство на всички неща и смята, че в светлината на данните, които сочат такива феномени като имагинални/омниктивни, фолклористите повече нямат основание да ги разглеждат просто като вярвания¹²⁵.

Многобройни други изследователи, включително Вале, Гроссо и Уитли Стрийбър, авторът на бестселъра *Общение* и една от най-известните и ясно изразяващи се жертви на НЛО отвличане, също признават явната омниктивна природа на феномена. Както заявява Стрийбър, срещите с НЛО съществата „могат да бъдат първото наше истинско квантово откритие в света на

големите обекти. Самият акт на наблюдаване може би ги създава като конкретна актуалност, със свой смисъл, определеност и собствено съзнание"¹²⁶.

Накратко, има все по-нарастващо съгласие между изследователите на този мистериозен феномен, че имагиналното не се ограничава с отвъдния свят, а се разпростира върху привидната солидност на нашия видим свят. Тъй като вече не са свързани с виденията на шаманите, старите богове са отплавали с техните небесни барки точно до прага на компютърното поколение, само че вместо кораби с драконови глави на носа, сега те плават на космически кораби и са изтъргували техните глави на сойки за космически шлемове. Може би ние би следвало да предугадам това разпростиране доста отдавна, това сливане на Страната на Мъртвите с нашата собствена сфера, защото както поетът-музикант от гръцката митология Орфей веднъж предупреждава: „Вратите на Плутон не трябва да бъдат отключвани, вътре има един народ от сънища”.

Колкото и значимо да е това разбиране - че вселената не е обективна, а омниктивна, че току отвъд оградената територия на нашето собствена безопасна близост лежи необятна чужда земя, един вдъхващ страхопочитание пейзаж (по-точно *умзаж*), толкова част от нашата душа, колкото и тера инкогнита - то все още не хвърля светлина върху най-дълбоката мистерия. Както Карл Рашке от катедрата по религио-знание в Денвърския университет отбелязва: „В омниктивния космос, където НЛО има своето място сред квазари и саламандри, проблемът за неиллюзорния, съответстващия на действителността или халюцина-торния статус на ярките, кръгообразни привидения, става спорен, съмнителен, теоретичен. Проблемът е *не* дали те съществуват или в какъв смисъл те съществуват, а каква е крайната цел, на която те служат.”¹²⁷

С други думи, каква е крайната самоличност на тези същества? Отново, както при съществата, срещани в сферата на ППС, няма ясни, точни отговори. От едната страна на спектъра изследователи като Ринг и Гроссо клонят към идеята, че въпреки тяхното въздействие в света на материята, те са повече екстрасензорни проекции, отколкото нечовешки разум. Гроссо например мисли, че подобно на виденията на Дева Мария те са още едно свидетелство, че душата на човешката раса е в състояние на неспокойствие. Както заявява той: „НЛО и други свръхестествени явления са прояви на смущението в колективното не-съзнавано на човешкия вид.”¹²⁸

На другия край на спектъра от мнения са тези изследователи, които поддържат, че въпреки техните ар-хетипови характеристики НЛО са повече чужд разум, отколкото екстрасензорна проекция. Например Рашке смята, че НЛО са „една холографска материализация от едно свързано измерение на вселената” и че тази интерпретация „определено трябва да има предимство пред хипотезата за екстрасензорната проек-

ция, която загазва, когато се изследват внимателно изумителните, ярки, сложни и съгласувани признаци на „чуждоземните” и техните „космически кораби”, описани от отвлечените”¹²⁹.

Вале е също в този лагер: „Аз смятам, че НЛО феноменът е един от начините, чрез които чужда форма на разум с невероятна сложност общува с нас *символично*. Няма показатели, че този разум е извънземен. Напротив, има камара доказателства, че той [...] [идва от] *други измерения отвъд времепространството*; от една *мултивселена*, която е изцяло около нас и която ние упорито отказваме да разглеждаме въпреки наличните от векове данни.”¹³⁰

Колкото до моето собствено мнение, аз смятам, че вероятно нито едно единично обяснение не може да обясни всичките разнообразни аспекти на феномена НЛО. Предвид очевидната необятност на по-фините равнища на реалността, за мен е лесно да повярвам, че без съмнение има безброй нефизически видове в едни по-висши вибрационни сфери. Макар да е възможно изобилието от наблюдения на НЛО да говори против техния извънземен произход - предвид пречките, поставяни от огромните междувъзвездни разстояния, които отделят Земята от другите звезди в галактиката, - в една холографска вселена, вселена, в която има може би безкрай много реалности, заемащи същото пространство като нашия собствен свят, това престава да бъде не само пречка, а може би всъщност е свидетелство за това колко изумително богата с разумен живот е суперхолограмата.

Истината е, че ние просто не разполагаме с необходимата информация, за да оценим колко нефизически видове споделят нашето собствено пространство. Макар че физическият

космос може би ще се окаже една екологическа Сахара, безпространствените и безвремените разширения на вътрешния космос вероятно са толкова богати на живот, колкото дъждовните гори и кораловите рифове. В крайна сметка изследванията на ППС и шаманските видения досега са разглеждани само в рамките на тази забулена в облаци сфера. Ние все още не знаем колко големи са нейните континенти и колко много океани и планински вериги има в нея.

И ако ние сме били посещавани от същества, които са нематериални и пластични по форма като телата, в които извънтелесните пътешественици се оказват, след като те бъдат овъншнени, изобщо не е изненадващо, че те могат да се появяват в едно хамелео-нопоподобно многообразие от форми. Всъщност тяхното действително появяване е възможно да бъде толкова отвъд нашето разбиране, че може би нашите холографски организирани умове са тези, които им придават тези форми. Точно както ние преобразуваме съществата от светлина по време на ППС в религиозни исторически персонажи и облаците от чисто познание в библиотеки и образователни институции, нашите умове може би също извайват външната видимост на НЛО феномена.

Интересно е да се отбележи, че ако нещата стоят по този начин, това означава, че истинската реалност на тези същества е очевидно толкова отвъд физическия свят и странна, че ние трябва да измерим дълбочините на най-дълбоките зони на нашата фолклорна памет и митическо несъзнавано, за да открием необходимите символи, които да им придадат форма. Това също означава, че ние трябва да бъдем извънредно много внимателни при тълкуването на техните действия. Например медицинските прегледи, които са в центъра на толкова много НЛО отвлечения, могат да бъдат просто едно символично представяне на случващото се. Вместо да сондират и изучават нашите физически тела, тези нефизически разуми в действителност могат да изучават някаква част от нас, за която ние понастоящем нямаме етикети, може би фината анатомия на нашият енергиен аз или дори самите ни души. Такива са проблемите, на които човек се натъква, ако феноменът е действително омниктивна проява на нечовешки разум.

От друга страна, ако е възможно вярата на жителите на Нок и Зейтоун да създава светлинни образи на Девата, за умовете на физиците, които си блъскат безплодно главата над реалността на неутриното, както и за йоги като Сай Баба да материализират физически обекти изневиделица, естествено е, че ние би следвало да се окажем също залети с холографски прожекции на нашите вярвания и митологии. Поне някои аномални преживявания могат да попаднат в тази категория.

Например историята ни казва, че Константин и неговите войници виждат един огромен пламтящ кръст в небето, феномен, който изглежда е просто ек-страсензорно изявяване на емоциите, които армията, отговорна едва ли не за християнизацията на езическия свят, е изпитвала в навечерието на своето историческо начинание. Известната поява на Ангелите от Монс, при която стотици британски войници по време на Първата световна война виждат огромно видение на Сейнт Джордж и ескадрила от ангели в небето, докато воюват в една битка при Монс в Белгия, която отначало губят, също изглежда попада в категорията на екстрасензорната прожекция.

За мен е ясно, че това, което ние наричаме НЛО и други фолклорни преживявания, са реално широк кръг от феномени и може би включват всички от гореизброените. Аз също съм отдавна на мнение, че тези две обяснения не са взаимно изключващи се. Може би Константиновият пламтящ кръст да е бил също манифестация на извънизмерен разум. С други думи, когато нашите колективни вярвания и емоции станат достатъчно възвишени, за да създадат екстрасензорна прожекция, може би това, което ние реално правим, е отварянето на вратата между този свят и следващия. Може би единственото време, в което тези разуми могат да се появят и да взаимодействат с нас е когато нашите мощни вярвания създадат свое-го рода екстрасензорна ниша за тях.

Друго понятие от новата физика може би също е от значение тук. След като признаваме, че съзнанието е агентът, който позволява на елементарни частици като електрона да придобиват съществуване, ние следователно не трябва да скачаме към заключението, че ние сме единствените агенти в този творчески процес, предупреждава физикът от Тексаския университет Джон Уилър. Ние създаваме елементарни частици и следователно цялата вселена, казва Уилър, но те също създават нас. Всеки създава другия в това, което той нарича „самореференциална, съотнасяща се космология“¹³¹. Видени в тази светлина, НЛО съществата могат да бъдат също

толкова архетипи от колективното несъзнавано на човешката раса, колкото и ние можем да бъдем архетипи в тяхното колективно несъзнавано. Ние може би сме толкова част от техните дълбоки психични процеси, колкото и те от нашите. Стрийбър също подчертава този момент и казва, че вселената на съществата, които са го отвлекли и нашата собствена се „въртят заедно една около друга“ в един акт на космическо общение¹³².

Диапазонът на събитията, които са наблъскани в широката категория на срещи с НЛО, може също да включва феномени, които дори не са ни още познати. Например изследователите, които смятат, че феноменът е някакъв вид психична проекция, неизменно допускат, че това е проекция на колективния човешки ум. Обаче, както видяхме в тази книга, в една холографска вселена ние повече не можем да разглеждаме съзнанието като ограничено единствено до мозъка, фактът, че Каръл Драйър беше в състояние да си разговаря с моя далак и да ми каже, че той е объркан и разстроен, защото съм го мъмрил, показва, че други органи в нашето тяло също притежават свои уникални форми на мисловност. Психоневроимунолози-те казват същото за клетките на нашата имунна система, а според Бом и други физици дори елементарните частици притежават тази черта. Колкото и необичайно и чудато да звучи, някои аспекти на НЛО и свързаните с тях феномени могат да бъдат проекции на тези колективни мисловности. Някои признаци на срещите на Майкъл Харнър с драконоподобните същества определено показват, че той се е сблъскал с някакъв вид зрима изява на разума на ДНК молекулата. В същия дух Стрийбър подсказва възможността НЛО съществата да са това, на което „силата на еволюцията прилича, когато се приложи към един съзнателен ум“¹³³. Ние трябва да останем открити за всички тези възможности. В една вселена, която е съзнателна до най-големите си дълбини, животни, растения, дори самата материя могат също да участват в създаването на тези феномени.

Едно от нещата, които знаем, е че в една холографска вселена, вселена, в която отделеността престава да съществува и най-съкровеният процеси на душата могат да се разпростират и да стават също толкова част от обективния пейзаж, колкото цветята и дърветата, самата реалност става един масово споделян сън. В по-висшите измерения на съществуването тези съноподобни аспекти стават още по-очевидни и действително многобройни традиции са коментирали този факт. Тибетската книга на мъртвите постоянно подчертава съноподобната природа на задгробната сфера, а също така австралийските аборигени я наричат страна на сънищата. Щом ние приемем, че реалността на всички равнища е омниктивна и има същия онтологически статус, какъвто има един сън, тогава възниква въпросът: „Чи сънища са това?“

От религиозните и митологическите традиции, които поставят този въпрос, повечето дават един и същи отговор. Това е сънят на единствения божествен разум, на Бога. Индийските Веди и йогическите текстове твърдят отново и отново, че вселената е сънят на Бога. В християнството това гледище е резюмирано в често повтаряната фраза, че ние всички сме мисли в ума на Бог, или както поетът Кийтс го е казал, ние всички сме част от Божия „дълъг безсмъртен сън“.

Но дали ние сме сънувани от единствен божествен разум, от Бог, или ние сме сънувани от колективното несъзнавано на всички неща - от всички електрони, 2 частици, пеперуди, неутронни звезди, морски краставици, човешки и нечовешки разуми във вселената? Тук отново се блъсваме стремително в преградите на нашите собствени понятийни ограничения, затова в една холографска вселена този въпрос е безсмислен. Ние не можем да питаме дали частта създава цялото или цялото създава частта, защото *частта е цялото*. Затова дали ние наричаме колективното съзнание на всички неща „Бог“, или просто „съзнанието на всички неща“, това не променя съзнанието. Вселената е поддържана от един акт на такова слисващо и неизразимо творчество, че то просто не може да бъде сведено до такива термини. Отново това е една самореференциална космология. Или както бушмените от Калахари толкова красноречиво го казват: „Самият сън се сънува.“

ГЛАВА ДЕВЕТ

ЗАВРЪЩАНЕ В МИТИЧЕСКОТО ВРЕМЕ

Само човешките същества са стигнали до точка, в която те повече не знаят защо съществуват. Те не използват своя мозък и са забравили тайното знание на своето тяло, своите сетива или своите сънища. Те не използват познанието, което духът е вложил във всеки един от тях; дори не го съзнават, а се препъват слепешката по пътя към никъде -павирана магистрала, която те самите са проправили със сила и са направили гладка, така че да могат да се придвижват по-бързо към голямата празна дупка, която намират в края ѝ, очакваща да ги погълне. Това е бърза удобна супер-магистрала, но аз знам накъде води тя. Виждал съм я. Бил съм там в моите видения и затова тръпки ме побиват, като си помисля за нея.

Шаманът от племето лакота Куция елен

Куция елен - Търсачът на видения

Накъде ще се развива холографският модел? Преди да проучим възможните отговори, ние бихме могли да поискаме да видим в какъв контекст е бил разглеждан въпросът преди. В тази книга аз обозначах холографската концепция като нова теория и това е вярно в смисъла, че тя за първи път бива представена в научен контекст. Но както видяхме, някои аспекти на тази теория вече са били загатнати в различни древни традиции. Те не са единствените такива загатвания, което е интригуващо, защото подсказва, че други също са намерили основание да видят вселената като холографска, или поне интуитивно да прозрат нейните холографски качества.

Например идеята на Бом, че вселената може да бъде разглеждана като съставена от два основни реда, неявният и проявеният, може да бъде открита в други традиции. Тибетските будисти наричат тези два аспекта пустота и непустота. Непустотата е реалността на видимите обекти. Пустотата, подобна на неявния ред, е месторождението на всички неща във вселената, които се изливат от нея в един „безкраен прилив“. Обаче само пустотата е реална, а всички обекти в обективния свят са илюзорни, съществуващи само поради непрестанния прилив между двата реда¹.

На свой ред пустотата е описвана като „тънка, фина“, „неделима“ и „лишена от отличителни характеристики“. Тъй като е безшевна цялост, тя не може да бъде описвана с думи². По-точно дори непустотата не може да бъде описвана с думи, защото тя също е цялост, в която съзнание и материя и всички други неща са неразтворими и цели. Тук е заложен парадокс, защото въпреки своята илюзорна природа непустотата все пак съдържа „един безкрайно огромен комплекс от вселени“. А все пак нейните неделими свойства са винаги налични. Както тибетологът Джон Блофелд казва: „В една изградена по такъв начин вселена всичко прониква във и е проникнато от всичко друго; както пустотата, така и непустотата - частта е цялото.“³

Тибетците са загатнали и някои от идеите на Приб-рам. Според Миларепа, тибетски йогин от XI в. и най-почитаният от тибетските будистки светци, причината, поради която ние сме неспособни да възприемем пустотата пряко, е че нашето подсъзнание (или както го нарича Миларепа „нашето „духовно съзнание“) е твърде „обусловено“ в своите възприятия. Тази обусловеност не само ни пречи да видим това, което той нарича „границата между съзнанието и материята“, или това, което ние бихме нарекли царство на честотите, но също ни кара да формираме едно тяло за себе си, когато ние сме в междинното състояние между два живота и

повече нямаме тяло. „В невидимата област на небесата [...] илюзорният ум е големият виновник", пише Миларепа, който съветва своите ученици да практикуват „съвършено виждане и съзерцание", за да осъзнаят тази „Върховна Реалност".⁴

Дзен-будистите също признават върховната неделимост на реалността, а главната цел на дзен всъщност е да ни научи как да възприемем тази цялост. В своята книга *Игрите, които дзен-учителите играят* и с думи, които биха могли да бъдат взети направо от съчиненията на Бом, Робърт Сол и Одри Кар казват: „Да бъркаме неделимата природа на реалността с по-нятийните категории на езика е основното невежество, от което дзен се стреми да ни освободи. Крайните отговори на битието не могат да бъдат открити в интелектуалните понятия и философии, колкото и изтънчени и усложнени да са те, а по-скоро на едно равнище на пряко непонятно възприятие [на реалността]".⁵

Индусите наричат това равнище на реалността Брахман⁶. Брахман е безформен, но е източникът на всички форми във видимата реалност, които се появяват от него и след това се забулват обратно в един безкраен поток⁷. Подобно на Бом, който казва, че неявният ред може също толкова лесно да бъде наречен дух, индусите понякога персонифицират това равнище на реалността и казват, че то е съставено от чисто съзнание. Така съзнанието е не само една по-фина форма на материята, но то е по-фундаментално от материята - в индуската космогония материята възниква от съзнанието, а не обратното. Или както е казано във Ведите, физическият свят добива съществуването си чрез „забулване" и „проектиране" на силите на съзнанието⁸.

Тъй като материалната вселена е само една вторично породена реалност, едно творение на забуленото съзнание, индусите казват, че тя е преходна и нереална, или *мая*. Както пише в *Шветашиватара-упанишад*: „Човек трябва да знае, че Природата е илюзия (*мая*), а Брахман е творецът на илюзията. Целият този свят е изпълнен със същества, които са части от него."⁹ По същия начин *Кена-упанишад* казва, че Брахман е тайнствено нещо, „което променя формата си във всеки момент от човек до стръкче трева"¹⁰.

Тъй като всичко се разбулва от неподлежащата на редуциране цялост на Брахман, светът е също безшевно цяло, казват индусите, и отново *мая* е тази, която ни пречи да разберем, че в крайна сметка няма такова нещо като отделеност. „*Мая* разделя единното съзнание, така че обектът се вижда като различен от Аза и след това се разцепва на многобройни обекти във вселената", казва изследователят на Ведите сър Джон Уудроф. „А такава обектност има, докато съзнанието [на човечеството] е забулено или свито. Но в най-крайната основа на възприятието разклоняването изчезва, защото в него са, в недиференцираната маса, съзерцателят, съзерцаваното и съзерцанието."¹¹

Същата концепция може да се срещне и в иудейската мисъл. Според кабалистичната традиция „цялото сътворение е една илюзорна проекция на трансценденталните аспекти на Бог", казва Лео Шая, шведски експерт по Кабала. Обаче въпреки своята илюзорна природа, то не е пълно нищо, „защото всяко отражение на реалността, дори отдалечено, откъслечно и преходно, неизбежно притежава нещо от своята причина."¹² Идеята, че сътворението е задвижено от Бога на Битието е една илюзия, отразена в еврейския език, защото както Зохар, един кабалистичен коментар на Тора от XIII в. и най-известният от езотеричните иудейски текстове, отбелязва, глаголът *баро*, „сътворявам", съдържа в себе си представата за „сътворяване на илюзия".¹³

Има много холографски понятия и в шаманското мислене. Хавайските кахуни казват, че всичко във вселената е безкрайно взаимосвързано и че тази взаимосвързаност може винаги да бъде мислена като една паяжина. Шаманът, признавайки взаимосвързаността на всички неща, вижда себе си като центърът на тази паяжина и по такъв начин в състояние да повлияе на всяка друга част на вселената (интересно е да отбележим, че понятието *мая* също често се оприличава на паяжина в индуското мислене).¹⁴

Подобно на Бом, който казва, че съзнанието винаги има за свой източник неявното, аборигените вярват, че истинският източник на ума е в трансцендентната реалност на митическото време. Нормалните хора не разбират това и смятат, че тяхното съзнание е в телата им. Обаче шаманите знаят, че това не е вярно и ето защо те са в състояние да осъществяват контакти с фините равнища на реалността¹⁵.

Хората от племето догони в Судан също вярват, че физическият свят е продуктът на едно по-дълбоко и по-фундаментално равнище на реалността и че той постоянно изтича и след това

отново се влива в този по-първичен аспект на битието. Както един възрастен догон го описва: „Да изтеглиш и след това да върнеш изтегленото - това е животът на света.“¹⁶

Всъщност идеята за неявното и явното може да бъде открита на практика във всички шамански традиции. Както казва Дъглас Шарън в книгата си *Магьосникът на четирите вятъра: една шаманска история*: „Вероятно централното понятие на шаманизма навсякъде по света е представата, че в основата на всичките видими форми в света, одушевени и неодушевени, стои една жизнена същност, от която те възникват и чрез която те са подхранвани. В края на краищата всичко се връща в това неизразимо, мистериозно, безлично неизвестно.“¹⁷

СВЕЩТА И ЛАЗЕРЪТ

Определено едно от най-очарователните свойства на холографската фотоплака е нелокалният начин, по който образът е разпределен по нейната повърхност. Както видяхме, Бом смята, че самата вселена е също организирана по този начин и използва мисловен експеримент с една риба и два телевизионни монитора, за да обясни защо смята, че вселената е нелокална по същия начин. Многобройни древни мислители също изглежда са разпознавали, или поне интуитивно долавяли, този аспект на реалността. Суфиите от XII в. обобщават това просто чрез изречението, че „макрокосмосът е микрокосмосът“, своего рода по-ранна версия на представата на Блейк, който вижда света в зрънце пясък¹⁸. Гръцките философи Анаксимен от Милет, Хераклит и Платон; древните гностици, предхристиянският иудейски философ фило Иудеус и средновековният еврейски философ Маймонидес - всички те възприемат и използват идеята за макрокосмоса-микрокосмоса.

След едно шаманско видение на по-фините равнища на реалността полумитичният древноегипетски пророк Хермес Трисмегист използва една леко по-различна фраза и казва, че един от главните ключове към познанието е разбирането, че „отвън е като отвътре; малкото е като голямото“¹⁹. Средновековните алхимици, на които Хермес Трисмегист става един вид светец-покровител, дестилират това гледище в мотото „както горе, така долу“. Като говори за същата идея макрокосмосът-равен на-микрокосмоса индуската *Вишвасара-тантра* използва донякъде по-груби изразни средства и казва просто: „Каквото е тук, то е навсякъде.“²⁰

Лечителят от племето на оглала сиуксите Черния лос придава един дори още нелокален оттенък на същото понятие. Докато е на връх Харни в Черните хълмове, той има едно „велико видение“, по време на което „видях повече от онова, което мога да разкажа, и разбрах повече, отколкото видях; защото аз видях по един свещен начин формите на всички неща в духа и формата на всички форми, както те трябва да живеят заедно като едно същество“. Едно от най-задълбочените разбирания, до които той достига след тази среща с неизразимото е, че връх Харни е центърът на света. Обаче това не се отнася само за връх Харни, защото както казва Черния лос: „Навсякъде е центърът на света.“²¹ Повече от двадесет и пет века преди него гръцкият философ Емпедокъл се докосва леко до същата свещена другост и пише, че „Бог е кръг, чийто център е навсякъде, а периферията му - никъде“²².

Незадоволени от простите думи, някои древни мислители прибегват до още по-разработени аналогии в опит да предадат холографските свойства на реалността. За тази цел авторът на индуската *Аватамса-ка-сутра* оприличава вселената на една легендарна мрежа от перли, за които се казва, че са окачени над двореца на бог Индра и са „така подредени, че ако разглеждате една [перла], вие виждате всички други, отразени в нея“. Както обяснява авторът на сутрата: „По същия начин всеки обект в света е не просто самият той, но включва в себе си всеки друг обект и, всъщност, е всичко друго.“²³

Фадзан, основателят на будистката школа Хуайен през VII в., използва една забележително сходна аналогия, когато се опитва да предаде върховната взаи-мосвързаност и взаимопроникнатост на всички неща. Фадзан, който твърди, че целият космос е неявен във всяка от своите части (и който също смята, че всяка точка в космоса е неговият център), оприличава вселената на една многоизмерна мрежа от скъпоценни камъни, като всеки един отразява другия до безкрайност²⁴.

Когато императрица У заявява, че тя не разбира какво има предвид фадзан с този образ и го моли за по-нататъшно изясняване, той окачва една свещ в средата на стая, пълна с огледала.

Това, казва фадзан на императрица У, представя отношението на Едното към многото. След това той взема един полиран кристал и го поставя в центъра на стаята, така че той да отразява всичко около него. Това, казва той, показва отношението на многото към Едното. Обаче, подобно на Бом, който подчертава, че вселената не е просто една холограма, а холодвижение, фадзан подчертава, че този модел е статичен и не отразява динамизма и постоянното движение на космическата взаимозависимост и взаимообусловеност между всички неща във вселената²⁵.

Накратко, дълго преди изобретяването на холограмата многобройни мислители вече са надзърнали в нелокалната организация на вселената и са достигнали по свой собствен неповторим начин до изразяване на това прозрение. Заслужава да се отбележи, че

тези опити, груби, както може би изглеждат на тези от нас, които са по-технологично изтънчени, могат да бъдат далеч по-важни, отколкото ние осъзнаваме. Например изглежда, че немският математик и философ от XVII в. Лайбниц е бил запознат с будистката школа Хуайен. Някои твърдят, че именно затова той вижда вселената като съставена от фундаментални единици, които той нарича „монади“, всяка от които съдържа отражение на цялата вселена. Важното в случая е, че Лайбниц също дарява света с интегралното смятане, а именно това интегрално смятане дава възможност на Денис Габор да изобрети холограмата.

БЪДЕЩЕТО

НА ХОЛОГРАФСКАТА ИДЕЯ

И така една древна идея, идея, която изглежда намира някакъв израз в действително всички философски и метафизически традиции, описва пълен кръг. Но ако тези древни разбирания могат да доведат до изобретяването на холограмата, а изобретяването на холограмата може да доведе до формулировката на Бом и Прибрам на холографския модел, до какви нови развития и открития би могъл да доведе холографският модел? Вече се очертават още възможности на хоризонта.

Холофоничен звук

Като използва холографския модел на Прибрам, аржентинският физиолог Хуго Дзукарели напоследък разработи една нова записваща техника, която позволява да се запише нещо равнозначно на холограма, само че от звук, вместо от светлина. Дзукарели основава своята техника на любопитния факт, че човешките уши всъщност излъчват звук. Като разбира, че тези пораждани по естествен път звуци са аудиоеквивалентът на „референтния лазер“, използван за възсъздаване на даден холографски образ, той ги използва като основата за един революционно нов вид записваща техника, която възпроизвежда звуци, които са още по-реалистични и триизмерни, отколкото тези при стерео процеса. Той нарича този нов вид звук „холофоничен звук“²⁶.

След като изслушал един от холофоничните записи на Дзукарели, репортер от лондонския „Таймс“ писа наскоро: „Аз поглеждах крадешком към успокояващите цифри върху моя часовник, за да се уверя къде съм. Хора се приближаваха към мен изотзад, където аз знаех, че има само стена... Към края на седемте минути аз добих впечатлението за фигури, възплъщението на звуковете върху лентата. Това беше много-измерна „картина“, създадена от звук.“²⁷

Тъй като техниката на Дзукарели се основава върху холографския начин за обработване на звука от самия мозък, изглежда, че тя толкова успешно заблуждава ухото, както светлинните холограми окото. В резултат слушателите често движат краката си, когато чуят запис на някой ходещ пред тях, и помръдват главите си, когато звукът наподобява драсната клечка кибрит твърде близо до лицето им (някои твърдят, че дори усещат мириса на клечката кибрит). Забележително, защото един холографски запис няма нищо общо с конвенционалния стереофоничен звук, той поддържа своята страхотна триизмерност, дори когато човек слуша само през едната слушалка. Холографските принципи изглеждат обясняват и защо хора, които са глухи с едното ухо, могат все пак да локализи-рат източника на звук, без да движат главата си.

Много от големите записващи музиканти, включително Пол Маккартни, Питър Дъклайф

и Ванге-лис, са отправили запитвания до Дзукарели за неговия процес, но поради патентни съображения той все още не е разкрил необходимата за пълно разбиране на неговата техника информация*.

Неразрешени загадки в химията

Химикът Иля Пригожин наскоро отбеляза, че идеята на Бом за имплицитно-експлицитния ред може да подпомогне обясняването на някои аномални феномени в химията. В науката от много време се смята, че един от най-абсолютните закони във вселената е, че нещата винаги се стремят към все по-голям безпорядък. Ако пуснете един стереора-диокасетофон от Емпайърстейт билдинг, когато се удари в улицата при падането, той няма да стане по-подреден и да се превърне във видео. Той става по-безпорядъчен и се превръща в купчина натрошени парчета.

Пригожин открива, че това не се отнася за всички неща във вселената. Той отбелязва, че когато се смесят заедно, някои химикали развиват една по-голяма подреденост, а не по-голяма безпорядъчност. Той нарича тези спонтанно появяващи се подредени системи „дисипативни структури“ и печели Нобелова награда за разкриването на техните загадки. Но как е възможно една нова и по-сложна система да се пръкне ей така от небитието? Иначе казано, откъде се появяват дисипативните структури? Пригожин и други предполагат, че те съвсем не се материализират от нищото, а са показател за едно по-дълбоко равнище на ред във вселената, доказателство за това, че неясните аспекти на реалността са станали явни²⁸.

Ако това е вярно, то може да има далеч простиращи се последствия и, между другото, води до по-дълбоко разбиране на това, как новите равнища на сложност - примерно нагласи и нови схеми на поведение -се появяват в човешкото съзнание и дори как най-интригуващата сложност и заплетеност, самият живот, се появява върху земята няколко милиарда години по-рано.

Нови видове компютри

Холографският модел на мозъка напоследък беше разширен към света на компютрите. В миналото компютърните специалисти мислеха, че най-добрият начин да се изгради по-добър компютър е просто да се направи по-голям компютър. Но през последните пет-шест години се оформи нова стратегия и вместо да изграждат единични монолитни машини, някои започнаха да свързват множество малки компютри заедно в „невронни мрежи“, които повече наподобяват биологичната структура на човешкия мозък. Напоследък Маркър С. Коен, компютърен специалист в щатския университет на Ню Мексико, посочи, че процесорите, които се основават на интерфериращи светлинни вълни, преминаващи през „сложни многослойни холографски решетки“, могат да предоставят един още по-добър аналог на мозъчната невронна структура²⁹. По същия начин физикът Дана З. Андерсън от Колорадския университет в последно време показва как холографски решетки могат да бъдат използвани за изграждане на „оптична памет“, която демонстрира асоциативно припомняне³⁰. Колкото и вълнуващи да са тези развития, те са все още по-изтънчени варианти на механистичния подход към разбиране на вселената, напредъци, които имат място само в границите на материалистичната рамка на реалността. Но както ние видяхме, най-изключителното твърдение на холографската идея е, че материалността на вселената е може би една илюзия, а физическата реалност е може би само малка част от едни необятен и одушевен нефизически космос. Ако това е вярно, какво следва от него за бъдещето? Как да започнем наистина да проникваме в загадките на тези по-фини измерения?

НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ОСНОВНО ПРЕСТРУКТУРИРАНЕ НА НАУКАТА

В наше време един от най-добрите инструменти, които ние използваме за изследване на

* Демокасета на холофонично записан звук може да се купи за 15 долара от Interface Press, Box 42211, Los Angeles, California 9002.

непознатите аспекти на реалността, е науката. И все пак, когато дойде време за обясняване на психичните и духовните измерения на човешкия опит, науката в основни линии непрекъснато се проваля. Очевидно, ако науката иска да постигне напредък в тези области, необходимо е тя да претърпи основно преструктуриране, но какво по-конкретно би могло да включва то?

Очевидно първата и най-необходима стъпка е да се приеме съществуването на психични и духовни феномени. Уилис Харман, президентът на Института за духовни науки и бивш старши научен сътрудник в Станфордския международен изследователски институт, смята това приемане за решително важно не само за науката, но и за оцеляването на човешката цивилизация. Освен това Харман, който е писал много за необходимостта от основно реформиране на науката, е изумен, че това приемане все още не е настъпило. „Защо ние не приемем, че всеки клас преживявания или феномени, които са били регистрирани и съобщавани в течение на вековете и в различни култури, имат валидност, която не може да бъде отречена?“, казва той³¹.

Както споменахме, поне част от причината е отдавнашното предубеждение, което западната наука има срещу такива феномени, но проблемът не е толкова прост. Да вземем например спомените за минали животи на хора, поставени под хипноза. Дали това са действителни спомени за минали животи, или не, все още предстои да бъде доказвано, но си остава факт, че човешкото несъзнавано има естествена склонност към пораждане най-малкото на привидни спомени от предишни прераждания. В общи линии, придържащата се към общоприетото психиатрична общност пренебрегва този факт. Защо?

На пръв поглед отговорът е, защото повечето психиатри не вярват в такива неща, но нещата не стоят непременно по този начин. Психиатърът от Флорида Брайън Л. Уейс, завършил Йелския факултет по медицина и понастоящем водещ психиатър в медицинския център „Маунт Синай“ в Маями, казва, че от момента на публикуването на неговия бестселър *Много животи, много учители* през 1988 г. - в която той разказва как се е превърнал от скептик в привърженик на прераждането, след като един от неговите пациенти започва да говори спонтанно за своите животи, докато е под хипноза - той бил засипан с писма и телефонни обаждания от психиатри, които му казват, че те също са тайни привърженици. „Аз мисля, че това е само върхът на айсберга - казва Уейс. - Има психиатри, които ми пишат, че те практикуват регресивна терапия от десет-двадесет години насам в частните си кабинети, и „моля те не казвай на никого, но...“. Мнозина са благодарно разположени към нея, но не искат да го заявят.“³²

По същия начин, когато в един скорошен разговор с Уитън го запитам дали смята, че прераждането ще става все по-приеман научен факт, той отговори: „Аз мисля, че то вече е. Моят опит показва, че ако учените са прочели литературата по въпроса, те вярват в прераждането. Данните са просто толкова убедителни, че действително е най-естественото да се появи интелектуално одобрение и съгласие.“³³

Мненията на Уейс и Уитън изглеждат са породени от един скорошен обзор на психичните феномени. След като биват уверени, че техните отговори ще останат анонимни, 58% от 228 психиатри, които отговарят (мнозина от тях са ръководители на катедри и декани на медицински факултети), казват, че според тях „едно разбиране на екстрасензорните феномени“ е важно за бъдещите дипломанти по психиатрия! 44% признават вярата си, че екстрасензорните фактори са важни в лечебния процес³⁴.

Така изглежда, че страхът от осмиване може би е също толкова, ако не и по-голям препъникамък от неверието за подтикването на научната върхушка към това да започне да разглежда екстрасензорните изследвания с дължимата сериозност. Необходими ни са повече проправящи пъртина хора като Уейс и Уитън (и десетки хиляди други смели изследователи, чиито работи бяха обсъждани в тази книга), за да станат публични техните лични убеждения и открития. Накратко, необходим ни е парапсихологичен еквивалент на една Роза Паркс*.

Друг признак, който трябва да бъде част от преструктурирането на науката, е разширяването на дефиницията за това, какво съставлява едно научно доказателство. Екстрасензорните и духовните феномени са играли значима роля в човешката история и са

* Американски лидер на движението за граждански права. Нейният отказ да стане от седалката в един автобус за бели в Монтго-мъри, щата Алабама, води до бойкот на компанията от целия град и до разрастването на движението за граждански права в цялата страна. - Бел. прев.

спомогнали за оформяне на някои от най-фундаменталните аспекти на нашата култура. Но тъй като не е лесно да бъдат уловени и изследвани в лабораторна среда, науката е склонна да ги пренебрегва.

Още по-лошо е, че когато те са изследвани, често пъти най-маловажните аспекти на феномените са изолирани и каталогизирани. Например едно от няколкото открития относно извънтелесните пътешествия, смятани за валидни в научен смисъл, е че мозъчните вълни се променят, когато извънтелесният пътешественик напусне тялото. И все пак, когато човек чете отчети като тези на Монро, той разбира, че ако тези преживявания са реални, те обхващат открития, които биха могли да имат толкова огромно въздействие върху човешката история, колкото откриването на Новия свят от Колумб или изобретяването на атомната бомба. Действително хора, които са наблюдавали работата на наистина талантиливи ясновидци, незабавно разбират, че те са станали свидетели на нещо далеч по-дълбоко, отколкото е предадено в сухата статистика на Р. Х. и Луиз Райн.

С това не искам да кажа, че работата на Райн не е важна. Но когато огромен брой хора започват да съобщават за едни и същи преживявания, техните разкази за случките също трябва да бъдат разглеждани като важни данни. Те не трябва да бъдат отхвърляни просто защото не могат да бъдат документирани толкова строго, колкото други и често пъти по-малко значими признаци на един и същи феномен. Както казва Стивънсън: „Аз смятам, че е по-добре да се изучи вероятното за важните неща, отколкото сигурното за маловажните.“³⁵

Заслужава да се отбележи, че това правило вече е приложено към други по-приемливи природни явления. Идеята, че вселената започва от единична, първична експлозия, или Големият взрив, се приема без въпроси от повечето учени. А това е странно, защото въпреки наличието на убедителни доказателства, които ни карат да вярваме, че наистина е било така, никой никога не е доказал, че това е вярно. От друга страна, ако един изучаващ преживяванията на прага на смъртта психолог трябва да заяви категорично, че сферата, в която пътешествениците от светлина достигат по време на техните преживявания на прага на смъртта, е едно действително друго измерение на реалността, психологът ще бъде атакуван, че твърди неща, които не могат да бъдат доказани. А това е странно, защото има също толкова убедителни причини да смятаме, че това е вярно. С други думи, науката вече приема това, което е вероятно за най-важните въпроси, ако тези въпроси попадат в категорията на „модните неща за вярване“, но не и ако те влизат в категорията на „немодните неща за вярване“. Този двоен стандарт трябва да бъде премахнат преди науката да е в състояние да започне да прави значими пробиви в изследването на екстрасензорните и духовните феномени.

Най-решително от всичко науката трябва да замени своята влюбеност в обективността - представата, че най-добрият начин да се изследва природата е да бъдеш отчужден, аналитичен и безпристрастно обективен - с един подход, който включва по-голямо съучастие. Важността на тази смяна е подчертавана от мнозина изследователи, включително Харман. Свидетелства за тази необходимост многократно бяха привеждани в настоящата книга. Във вселена, в която съзнанието на физика влияе върху реалността на една елементарна частица, нагласата на лекаря влияе върху това дали някое плацебо работи или не, умът на експериментатора влияе върху начина, по който работи дадена машина, а имагиналното може да се излива във физическа реалност, ние не можем повече да претендираме, че сме отделени от това, което изследваме. В една холографска и омниктивна вселена, вселена, в която всички неща са част от един безшевнен континуум, строгата обективност вече не е възможна.

Това е особено вярно, когато изследваме психични и духовни феномени и изглежда затова някои лаборатории са в състояние да постигнат впечатляващи резултати, когато правят експерименти за непряко дистанционно виждане, а други се провалят безславно. Всъщност някои изследователи в паранормалното поле вече са сменили подхода си от строго обективен към по-съучастнически. Например Валери Хънт открива, че нейните експериментални резултати се влияят от присъствието на хора, които са пили алкохол, и затова не допуска такива хора в лабораторията си, докато прави измервания. В същия дух руските парапсихолози Дубров и Пушкин откриват, че те по-успешно дублират резултатите на други парапсихолози, ако хипнотизират всички от участниците в експеримента. Изглежда че хипнозата премахва интерференцията, причинявана от съзнателните мисли и вярвания на участниците и помага да се

получат „по-чисти“ резултати³⁶. Макар подобни практики може би изглеждат крайно странни за нас сега, те може би ще станат стандартни действащи процедури, когато науката разкрие още тайни на холографската вселена.

Едно изместване от обективност към съучастни-чество (партиципативност) с най-голяма сигурност ще повлияе върху ролята на учения. Тъй като става все по-очевидно, че именно *преживяването* на наблюдаваното е важно, а не просто актът на наблюдаване, логично е да се допусне, че учените на свой ред ще разглеждат себе си все по-малко като наблюдатели и все повече като преживяващи. Както казва Хартман: „Готовността да бъде преобразен е същностна характеристика на един съучастващ учен.“³⁷

Освен това има данни, че някаква подобна трансформация в малък мащаб вече е настъпила. Например вместо просто да наблюдава какво се случва на хората от племето конибо, след като те консумират виното на душата *аяуаска*, Харнър сам приема халю-циногена. Очевидно е, че не всички антрополози биха били готови да поемат такъв риск, но е ясно също, че като става съучастник, вместо просто наблюдател, той е бил в състояние да научи много повече, отколкото би могъл, ако седеше отстрани и просто си водеше бележки.

Успехът на Харнър показва, че вместо просто да интервюираме извънтелесни пътешественици, хора с преживявания на прага на смъртта и други пътешественици във фините сфери, съучастващите учени на бъдещето ще трябва да изобретят методи да отидат там сами. Изследователите на осъзнатите сънища вече са изследвали и докладвали своите преживявания по време на осъзнатите си сънища. Други могат да развият различни и все по-нови техники за изследване на духовните измерения. Например, макар да не е учен в най-строгия смисъл на думата, Монро е разработил записи на специални ритмични звуци, които според него улесняват извънтелесните преживявания. Той открива също изследователски център, наречен Монро институт за приложни науки, в планините Блу Ридж и твърди, че е обучил стотици хора да правят същите извънтелесни пътешествия, каквито самият той е правил. Дали такива развития са предвестници на бъдещето, предугадвания на едно време, когато не само астронавти, но и „психонавти“ ще станат героите, които гледаме по вечерните новини?

ЕВОЛЮЦИОНЕН НАТИСК КЪМ РАЗВИТИЕ НА ПО-ВИСШЕ СЪЗНАНИЕ

Науката може би не трябва да бъде единствената сила, която ни предлага проход към страната на никъде. В своята книга *Курс към Омега* Ринг отбелязва, че са налице убедителни данни за увеличаване на случаите на ППС. Както видяхме, в племенните култури, хората с ППС често пъти така се преобразяват, че стават шамани. Модерните пътешественици в отвъдното също духовно се преобразяват, като се изменят от своите пред-ППС личности към по-любящи, състрадателни и дори по-надарени със свръхсетивни способности хора. От това Ринг заключава, че може би ние сме свидетели на „шаманизирането на съвременното човечество“³⁸. Но ако това е така, защо ППС се увеличават? Ринг смята, че отговорът е колкото прост, толкова и дълбок - ние сме свидетели на *един еволюционен натиск към развитие на по-висше съзнание за цялото човечество*.

И ППС може би не е единственият преобразяващ феномен, който избликва от колективната човешка душа. Гроссо смята, че увеличаванията на виденията на Дева Мария през последния век също има еволюционни последици. По подобен начин много изследователи, включително Рашке и Вале, са на мнение, че взривът от наблюдения на НЛО през последните няколко десетилетия има еволюционно значение. Няколко изследователи, включително Ринг, отбелязват, че срещите с НЛО действително наподобяват шаман-ски посвещения и са може би още едно доказателство за шаманизирането на съвременното човечество. Стрийбър е съгласен с тази теза. „Аз мисля да е съвсем очевидно, че дали [НЛО феноменът е предизвикан] от някой или [се случва] по естествен начин, ние си имаме работа с експоненциален скок от един биологичен вид към друг. Подозирам, че това, което наблюдаваме е процесът на еволюцията в действие.“³⁹

Ако подобни размишления са верни, каква е целта на тази еволюционна трансформация?

Два отговора изглеждат възможни. Множество древни традиции говорят за време, когато холограмата на физическата реалност е била много по-пластична, отколкото е днес, много по-подобна на аморфната и флуидна реалност на задгробното измерение. Например австралийските аборигени казват, че е имало време, когато целият свят е бил време на сънища. Едгар Кейси повтаря това твърдение и заявява, че земята е имала „отначало просто природата на мислоформи или визуализация, създавани чрез самоизтласкването им по какъвто си искат начин [...]”. След това материалността като такава навлиза в земята, чрез самоизтласкването на Духа в материя.⁴⁰

Аборигените твърдят, че ще дойде ден, когато земята ще се завърне в митическото време, времето на сънищата. В духа на чистата спекулация можем да се запитаме дали, ако все повече се научаваме да управляваме холограмата на реалността, ние ще видим осъществяването на това пророчество. Когато станем по-вещи в боравенето с това, което Джен и Дън наричат интерфейстът между съзнанието и неговата среда, дали ще е възможно за нас да преживеем една реалност, която отново е станала мека, ковка, податлива на обработка? Ако това е вярно, ние трябва да научим повече от това, което сега знаем за безопасното боравене с такава пластична среда, а може би това е една от целите на еволюционните процеси, които изглежда се разбулват, разгръщат в нашата среда.

Множество древни традиции твърдят също, че човечеството не води началото си от Земята и че нашият истински дом е в Бог, или най-малкото в една не-физическа и по-райска сфера на чистия дух. Има например един индуски мит, че човешкото съзнание започва като вълна, която решава да напусне океана на „съзнанието като такова, безвременно, безпространствено, безкрайно и вечно”⁴¹. Когато се пробужда, то забравя, че е било част от този безкраен океан и смята себе си за отделено и изолирано. Лойи твърди, че изгонването на Адам и Ева от Едемската градина може би също е версия на този мит, древен спомен за това как човешкото съзнание, някъде в своето безкрайно и неразгадаемо минало, оставя своя дом в неявния ред и забравя, че то е било част от космическата цялост на всички неща⁴². Според този възглед земята е вид място за забавление, „в което човек е свободен да се наслаждава на всички удоволствия на плътта, при условие, че разбира, че той е холографска проекция на едно... по-организирано пространствено измерение”⁴³.

Ако това е вярно, еволюционните огньове, които са започнали да проблясват и танцуват из колективната ни психика, могат да бъдат нашият зов за събуждане, сигналът на тръбата, който ни информира, че нашият истински дом е някъде другаде и ние можем да се завърнем там, ако желаем. Според Стрийбър именно затова НЛО са тук: „Аз мисля, че те вероятно акушират нашето раждане в нефизическия свят - който е мястото, откъдето те са се появили. Впечатлението ми е, че физическият свят е само малък пример в много по-голям контекст и че реалността първоначално се е разгърнала по един нефизически начин. Аз не мисля, че физическата реалност е първичният източник на съществуването. Мисля, че битието, като съзнание, вероятно предшества физическото.”⁴⁴

Писателят Терънс Маккена, друг дългогодишен поддръжник на холографския модел, е на същото мнение:

Както изглежда, от времето на осъзнаването на съществуването на душата до вземането на решения за апокалиптичния потенциал има приблизително петдесет хиляди години. Сега ние, без никакво съмнение, сме в последните исторически секунди на тази криза - криза, която включва края на историята, нашето отпътуване от планетата, [и] триумфът над смъртта. Ние сме всъщност на финалната права към най-дълбокото събитие, което може да се случи на една планетарна екология - освобождаването на живота от мрачния пашкул на материята⁴⁵.

Това, разбира се, са само спекулации. Но дали ние сме на прага на един преход, както твърдят Стрийбър и Маккена, или този повратен момент е все още по някакъв начин напред в бъдещето, очевидно е, че ние следваме някаква писта на духовна еволюция. Предвид холографската природа на вселената, очевидно е също, че поне нещо като горните две възможности ни очакват някъде и някога.

И за да не би да бъдем изкушени да приемем, че свободата от физическото е край на човешката еволюция, има данни, че по-пластичната и имагинална сфера на отвъдния свят също е просто трамплин. Например Сведенборг казва, че отвъд небето той е посетил друго небе, толкова

бляскаво и безформено за неговите възприятия, че му изглеждало само като „поток от светлина“⁴⁶. Хората с ППС също понякога описват тези още по-неразгадаеми и неуловими сфери. „Има множество висши планове и за да се върнете в Бога, за да достигнете плана, където обитава неговият дух, вие трябва да захвърляте вашата дреха всеки път, когато вашият дух е наистина свободен - казва един от участниците в експеримента на Уитън. - Учебният процес никога не спира [...]. Понякога ни се позволява да надзорнем в по-висши планове - всеки е по-светъл и по-ярък от предишния.“⁴⁷

За някои може би е стряскащо, че реалността изглежда става все по-подобна на честоти, колкото човек прониква по-дълбоко в неявния ред. И това е разбираемо. Очевидно е, че ние сме все още деца, на които е необходима сигурността на книжка за оцветяване, все още не сме готови да рисуваме без форми и без линии, които да насочват нашите непохватни ръце. Да се гмурнем в Сведенборговата сфера на течащата светлина би било равнозначно да се гмурнем в една напълно течна ЛСД халюцинация. А ние не сме все още достатъчно зрели или нямаме достатъчен контрол над нашите емоции, наглеси и вярвания, за да се справим с чудовищата, които нашата психика ще създаде за нас самите тук.

Но може би това е така, защото се учим как да се справяме с малки дози омниктивност тук, под формата на относително ограничени сблъсъци с имаги-налното, за които НЛЮ и други подобни експерименти ни дават възможност.

И може би затова съществата от светлина ни казват отново и отново, че целта на живота е да се учим.

Ние действително сме в едно шаманско пътешествие, просто деца, които се борят да станат техници на свещеното. Ние се учим как да се справяме с пластичността, която е част и дял от една вселена, в която ум и реалност са континуум, а в това пътешествие една поука изпъква над всички останали. Докато без-формеността и спиращата дъха свобода на отвъдното си остават плашещи за нас, ние ще продължаваме да сънуваме една холограма за нас, която е удобно твърда, солидна и добре определена.

Но трябва винаги да взимаме под внимание предупреждението на Бом, че понятийните категории, които ние използваме, за да правим морфологичен разбор на вселената, са създадени от нас самите. Те не съществуват „извън нас“, защото „извън нас“ е само неделимата цялостност. Брахман. И когато ние над-раснем всеки комплект от понятийни категории, трябва винаги да бъдем подготвени да се придвижваме, да напредваме от едно състояние на душата към друго, както казва Шри Ауробиндо, и от озарение към озарение. За това нашата цел изглежда е толкова проста, колкото и безкрайна.

Както казват аборигените, ние просто се учим как да оцеляваме във вечността и безкрайността.

Бележки

Въведение

¹ Irvin L. Child, "Psychology and Anomalous Observations", *American Psychologist* 40, no. 11 (November 1985), pp. 1291-30.

Първа глава

Мозъкът като холограма

¹ Wilder Penfield, *The Mystery of the Mind: A Critical Study of Consciousness and the Human Brain* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1975)

² Karl Lashley, "In Search of the Engram", in *Psychological Mechanisms in Animal Behavior* (New York: Academic Press, 1950), pp. 454-82.

³ Karl Pribram, "The Neurophysiology of Remembering", *Scientific American* 220 (January 1969), p. 75.

⁴ Karl Pribram, *Languages of the Brain* (Monterey, Calif.: Wadsworth Publishing, 1977), p. 123.

⁵ Daniel Goleman, "Holographic Memory: Karl Pribram Interviewed by Daniel Goleman", *Psychology Today* 12, no. 9 (February 1979), p. 72.

⁶ J. Collier, C. B. Burkhardt, and L. H. Lin, *Optical Holography* (New York: Academic Press, 1971).

⁷ Pieter van Heerden, "Models for the Brain", *Nature* 227 (July 25, 1970), pp. 410-11.

⁸ Paul Pietsch, *Shufflebrain: The Quest for the Holographic Mind* (Boston: Houghton Mifflin, 1981), p. 78.

⁹ Daniel A. Pollen and Michael C. Tractenberg, "Alpha Rhythm and Eye Movements in Eidetic Imagery", *Nature* 237 (May 12, 1972), p. 109.

¹⁰ Pribram, *Languages*, p. 169.

¹¹ Paul Pietsch, "Shufflebrain", *Harper's Magazine* 244 (May 1972), p. 66.

¹² Karen K. DeValois, Russell L. DeValois, and W. W. Yund, "Responses of Striate Cortex Cells to Grating and Checkerboard Patterns", *Journal of Physiology*, vol. 291 (1979), pp. 483-505.

¹³ Goleman, *Psychology Today*, p. 71.

¹⁴ Larry Dossey, *Space, Time, and Medicine* (Boston: New Science Library, 1982), pp. 108-19.

¹⁵ Richard Restak, "Brain Power: a New Theory", *Science Digest* (March 1981), p. 19.

¹⁶ Richard Restak, *The Brain* (New York: Warner Books, 1979), p. 253.

Втора глава

Космосът като холограма

¹Basil J. Hiley and F. David Peat, „The Development of David Bohm's Ideas from the Plasma to the Implicate Order", in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 1.

²Nick Herbert, „How Large is Starlight? A Brief Look at Quantum Reality", *Revision 10*, no. 1 (Summer 1987), pp. 31-35.

³Albert Einstein, Boris Podolsky, and Nathan Rosen, „Can Quantum-Mechanical Description of Physical Reality Be Considered Complete?", *Physical Review* 47 (1935), p. 777.

⁴Hiley and Peat, *Quantum*, p. 3.

⁵John P. Briggs and F. David Peat, *Looking Glass Universe* (New York: Simon & Schuster, 1984), p. 96.

⁶David Bohm, „Hidden Variables and the Implicate Order", in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 38.

⁷„Nonlocality in Physics and Psychology: An Interview with John Stewart Bell", *Psychological Perspectives* (Fall-Winter 1988), p. 306.

⁸Robert Temple, „An Interview with David Bohm", *New Scientist* (November 11, 1982), p. 362.

⁹Bohm, *Quantum*, p. 40.

¹⁰David Bohm, *Wholeness and the Implicate Order* (London: Routledge & Kegan Paul, 1980), p. 205.

¹¹ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

¹²Bohm, *Wholeness*, p. 192.

¹³Paul Davies, *Superforce* (New York: Simon & Schuster, 1984), p. 48.

¹⁴Lee Smolin, „What is Quantum Mechanics Really About?", *New Scientist* (October 24, 1985), p. 43.

¹⁵ Личен разговор с автора 14 октомври 1988 г.

¹⁶Saybrook Publishing Company, *The Reach of the Mind: Nobel Prize Conversations* (Dallas, Texas: Saybrook Publishing Co., 1985), p. 91.

¹⁷Judith Hooper, „An Interview with Karl Pribram", *Omni*, October 1982, p. 135.

¹⁸ Личен разговор с автора, 8 февруари 1989 г.

¹⁹Renee Weber, „The Enfolding-Unfolding Universe: A Conversation with David Bohm", *The Holographic Paradigm*, ed. Ken Wilber (Boulder, Colo.: New Science Library, 1982), pp. 83-84.

²⁰Ibid., p. 73.

трета глава

Холографският

Модел и психологията

¹ Renee Weber, „Enfolding-Unfolding Universe: A Conversation with David Bohm", in *The Holographic Paradigm*, ed. Ken Wilber (Boulder, Colo.: New Science Library, 1982), p. 72.

- ²Robert M. Anderson, Jr., „A Holographic Model of Transpersonal Consciousness", *Journal of Transpersonal Psychology* 9, no. 2 (1977), p.126.
- ³Jon Tolaas and Montague Ullman, „Extrasensory Communication and Dreams", in *Handbook of Dreams*, ed. Benjamin B. Wolman (New York: Van Nostrand Reinhold, 1979), pp. 178-79.
- ⁴Личен разговор с автора, 31 октомври 1988 г.
- ⁵Montague Ullman, „Wholeness and Dreaming", in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (New York: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 393.
- ⁶1. Matte-Bianco, „A Study of Schizophrenic Thinking: Its Expression in Terms of Symbolic Logic and Its Representation in Terms of Multidimensional Space", *International Journal of Psychiatry* 1, no. 1 (January 1965), p. 93.
- ⁷ Montague Ullman, „Psi and Psychopathology", доклад изнесен на организираната от Американското общество за екстрасензорни изследвания конференция на тема “Екстрасензорни фактори в психотерапията”, 8 ноември 1986 г.
- ⁸Bx. Stephen LaBerge, *Lucid Dreaming* (Los Angeles: Jeremy P. Tarcher, 1985).
- ⁹Fred Alan Wolf, *Star Wave* (New York: Macmillan, 1984), p. 238.
- ¹⁰Jayne Gackenbach, „Interview with Physicist Fred Alan Wolf on the Physics of Lucid Dreaming", *Lucidity Letter* 6, no. 1 (June 1987), p. 52.
- ¹¹ Fred Alan Wolf, „The Physics of Dream Consciousness: Is the Lucid Dream a Parallel Universe?", *Second Lucid Dreaming Symposium Proceedings I Lucidity Letter* 6, no. 2 (December 1987), p. 133.
- ¹²Stanislav Grof, *Realms of the Human Unconscious* (New York: E. P. Dutton, 1976), p. 20.
- ¹³Ibid., p. 236.
- ¹⁴Ibid., pp. 159-160.
- ¹⁵Stanislav Grof, *The Adventure of Self-Discovery* (Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1988), pp. 108-9.
- ¹⁶Stanislav Grof, *Beyond the Brain* (Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1985), p. 31.
- ¹⁷Ibid., p. 78.
- ¹⁸Ibid, p. 89.
- ¹⁹Edgar A. Levenson, „A Holographic model of Psychoanalytic Change", *Contemporary Psychoanalysis* 12, no. 1 (1975), p. 13.
- ²⁰Ibid., p. 19.
- ²¹David Shainberg, „Vortices on Thought in the Implicate Order", in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (New York: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 402.
- ²²Ibid, p. 19.
- ²³Frank Putnam, *Diagnosis and Treatment of Multiple Personality Disorder* (New York: Guilford, 1988), p. 68.
- ²⁴„Science and Synchronicity: A Conversation with C. A. Meier", *Psychological Perspectives* 19, no. 2 (Fall-Winter 1988), p. 324.
- ²⁵Paul Davies, *The Cosmic Blueprint* (New York: Simon & Schuster, 1988), p. 162.
- ²⁶F. David Peat, *Synchronicity: The Bridge between Mind and Matter* (New York: Bantam Books, 1987), p. 235.
- ²⁷Ibid, p. 239.

Четвърта глава

Възпявам холографското тяло

¹Stephanie Matthews-Simonton, O. Carl Simonton, and James L. Creighton, *Getting Well Again* (New York: Bantam Books, 1980), pp. 6-12.

²Jeanne Achterberg, „Mind and Medicine: The Role of Imagery in Healing”, *ASPR Newsletter* 14, no. 3 (June 1988), p. 20.

³Jeanne Achterberg, *Imagery in Healing* (Boston, Mass.: New Science Library, 1985), p. 134.

⁴Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

⁵Achterberg, *ASPR Newsletter*, p. 20.

⁶Achterberg, *Imagery*, p. 78y79.

⁷Jeanne Achterberg, Ira Collerain, and Pat Craig, „A Possible Relationship between Cancer, Mental Retardation, and Mental Disorders”, *Journal of Social Science and Medicine* 12 (May 1978), pp. 135-39.

⁸Bernie S. Siegel, *Love, Medicine, and Miracles* (New York: Harper & Row, 1986), p. 32.

⁹Achterberg, *Imagery*, pp. 182-187.

¹⁰Bernie S. Siegel, *Love*, p. 29.

¹¹Charles A. Garfield, *Peak Performance: Mental Training Techniques of the World's Greatest Athletes* (New York: Warner Books, 1984), p. 16.

¹²Ibid, p. 62.

¹³Mary Orser and Richard Zarro, *Changing Your Destiny* (New York: Harper & Row, 1989), p. 60.

¹⁴Barbara Brown, *Supermind: The Ultimate Energy* (New York: Harper & Row, 1980), p. 274: unraT no Larry Dossey, *Space, Time, and Medicine* (Boston, Mass.: New Science Library, 1982), p. 112.

¹⁵Brown, *Supermind*, p. 275: uHxar no Dossey, *Space*, pp. 112-13.

¹⁶Larry Dossey, *Space, Time, and Medicine* (Boston, Mass.: New Science Library, 1982), p. 112.

¹⁷Личен разговор с автора, 8 февруари 1989 г.

¹⁸Brendan O'Regan, „Healing, Remission, and Miracle Cures”, *Institute of Noetic Sciences Special Report* (May 1987), p. 3.

¹⁹Lewis Thomas, *The Medusa and the Snail* (New York: Bantam Books, 1980), p. 63.

²⁰Thomas J. Hurley III, „Placebo Effects: Unmapped Territory of Mind/Body Interactions”, *Investigations* 2, no. 1 (1985), p. 9.

²¹Ibid.

²²Steven Locke and Douglas Colligan, *The Healer Within* (New York: New American Library, 1986), p. 224.

²³Ibid., p. 227.

²⁴Bruno Klopfer, „Psychological Variables in Human Cancer”, *Journal of Prospective Techniques* 31 (1957), pp. 331^0.

²⁵O'Regan, *Special Report*, p. 4.

- ²⁶G. Timothy Johnson and Stephen E. Goldfinger, *The Harvard Medical School Health Letter Book* (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1981), p. 416.
- ²⁷Herbert Benson, and David P. McCallie, Jr., „Angina Pectoris and the Placebo Effects", *New England Journal of Medicine* 300, no. 25 (1979), pp. 1424-29.
- ²⁸Johnson and Goldfinger, *Health Letter Book*, p. 418.
- ²⁹Hurley, *Investigations*, p. 10.
- ³⁰Richard Alpert, *Be Here Now* (San Cristobal, N. M.: Lama Foundation, 1971).
- ³¹Lyall Watson, *Beyond Supremature* (New York: Bantam Books, 1988), p. 215.
- ³²Ira L. Mintz, „A Note on the Addictive Personality", *American Journal of Psychiatry* 134, no. 3 (1977), p. 327.
- ³³Alfred Stelter, *Psi-Healing* (New York: Bantam Books, 1976), p. 8.
- ³⁴Thomas J. Hurley III, „Placebo Learning: The Placebo Effect as a Conditioned Response", *Investigations* 2, no. 1 (1985), p. 23.
- ³⁵O'Regan, *Special Report*, p. 3.
- ³⁶LHTaT no Thomas J. Hurley III, „Varieties of Placebo Experience: Can One Definition Encompass Them All?", *Investigations* 2, no. 1 (1985), p. 13.
- ³⁷Daniel Seligman, „Great Moments in Medical Research", *Fortune* 117, no. 5 (February 29, 1988), p. 25.
- ³⁸Daniel Goleman, „Probing the Enigma of Multiple Personality", *New York Times* (June 25, 1988), p. C1.
- ³⁹Личен разговор с автора, 11 януари 1990 г.
- ⁴⁰Richard Restak, „People with Multiple Personality", *Science Digest* 92, no. 6 (June 1984), p. 76.
- ⁴¹Daniel Goleman, „New Focus on Multiple Personality", *New York Times* (May 21, 1985), p. C1.
- ⁴²Truddi Chase, *When Rabbit Howls* (New York: E. P. Dutton, 1987), p. X.
- ⁴³Thomas J. Hurley III, „Inner Faces of Multiplicity", *Investigations* 1, no. 3/4 (1985), p. 4.
- ⁴⁴Thomas J. Hurley III, „Multiplicity & the Mind-Body Problem: New Windows to Natural Plasticity", *Investigations* 1, no. 3/4 (1985), p. 19.
- ⁴⁵Bronislaw Malinowski, „Baloma: The Spirits of the Dead in the Trobriand Islands", *Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 46 (1916), pp. 353-430.
- ⁴⁶Watson, *Beyond Supremature*, pp. 58-60.
- ⁴⁷Joseph Chilton Pearce, *The Crack in the Cosmic Egg* (New York: Pocket Books, 1974), p. 86.
- ⁴⁸Pamela Weintraub, „Preschool?" *Omni* 11, no. 11 (August 1989), p. 38.
- ⁴⁹Kathy A. Fackelmann, „Hostility Boosts Risk of Heart trouble", *Science News* 135, no. 4 (January 28, 1989), p. 60.
- ⁵⁰Steven Locke, in *Longevity* (November 1988), UHTar no „Your Mind's Healing Powers", *Reader's Digest* (September 1989), p. 5.
- ⁵¹Bruce Bower, „Emotion-Immunity Link in HIV Infection", *Science News* 134, no. 8 (August 20, 1988), p. 116.
- ⁵²Donald Robinson, „Your Attitude Can Make You Well", *Reader's Digest* (April 1987), p. 75.
- ⁵³Donald Goleman in the *New York Times* (April 20, 1989), inrraT no „Your Mind's Healing

Powers", *Reader's Digest* (September 1989), p. 6.

⁵⁴Robinson, *Reader's Digest*, p. 75.

⁵⁵Signe Hammer, „The Mind as Healer", *Science Digest* 92, no. 4 (April 1984), p. 100.

⁵⁶John Raymond, „Jack Schwarz: The Mind Over Body Man", *New Realities* 11, no. 1 (April 1978), pp. 72-76; bhx cbmp Jack Schwarz: Probing ... but No Needles Anymore", *Brain/Mind Bulletin* 4, no. 2 (December 4, 1978), p. 2.

⁵⁷Stelter, *Psi-Healing*, pp. 121-24.

⁵⁸Donna and Gilbert Grosvenor, „Ceylon", *National Geographic* 129, no. 4 (April 1966).

⁵⁹D. D. Kosambi, „Living Prehistory in India", *Scientific American* 216, no. 2 (February 1967), p. 104.

⁶⁰A. A. Mason, „A Case of Congenital Ichthyosiform", *British Medical Journal* 2 (1952), pp. 422-23.

⁶¹O'Regan, *Special Report*, p. 9.

⁶²D. Scott Rogo, *Miracles* (New York: Dial Press, 1982), p. 74.

⁶³Herbert Thurston, *The Physical Phenomena of Mysticism* (Chicago: Henry Regnery Company, 1952), pp. 120-29.

⁶⁴Thomas of Celano, *Vita Prima* (1229), mrraT no Thurston, *Physical Phenomena*, pp. 45-46.

⁶⁵Alexander P. Dubrov and Veniamin N. Pushkin, *Parapsychology and Contemporary Science*, trans. Aleksandr Petrovich (New York: Plenum, 1982), p. 50.

⁶⁶Thurston, *The Physical Phenomena*, p. 68.

⁶⁷Ibid.

⁶⁸Charles Fort, *The Complete Books of Charles Fort* (New York: Dover, 1974), p. 1022.

⁶⁹Ibid, p. 964.

⁷⁰Личен разговор с автора, 3 ноември 1988 г.

⁷¹Candace Pert with Harris Dienstfrey, „The Neuropeptide Network", in *Neuroimmunomodulation: Interventions in Aging and Cancer*, ed. Walter Pierpaoli and Novera Herbert Spector (New York: Academy of Sciences, 1988), pp. 189-94.

⁷²Terrence D. Oleson, Richard J. Kroening, and David E. Bresler, „An Experimental Evaluation of Auricular Diagnosis: the Somatotopic Mapping of Musculoskeletal Pain at Ear Acupuncture Points", *Pain* 8 (1980), pp. 217-29.

⁷³Личен разговор с автора, 24 септември 1988 г.

⁷⁴Terrence D. Oleson, Richard J. Kroening, „Rapid Narcotic Detoxification in Chronic Pain Patients Treated with Auricular Electroacupuncture and Naloxone", *International Journal of the Addictions* 20, no. 9 (1985), pp. 11347-60.

⁷⁵Richard Leviton, „The Holographic Body", *East West* 18, no. 8 (August 1988), p. 42.

⁷⁶Ibid., p. 45.

⁷⁷Ibid., pp. 36-47.

⁷⁸Fingerprints, a Clue to Senility", *Science Digest* 91, no. 11 (November 1983), p. 91.

⁷⁹Michael Meyer, „The Way the Whorls Turn", *Newsweek* (February 13, 1989), p. 73.

Пета глава

Пълен джоб с чудеса

¹D. Scott Rogo, *Miracles* (New York: Dial Press, 1982), p. 79.

²Ibid., p. 58; bx. ctmp Herbert Thurston, *The Physical Phenomena of Mysticism* (London: Burns Gates, 1952); and A. P. Schimberg, *The Story of Therese Neumann* (Milwaukee, Wis.: Bruce Publishing Co., 1947).

³David J. Bohm, „A New Theory of the Relationship of Mind and Matter", *Journal of the American Society for Psychical Research* 80, no. 2 (April 1986), p. 128.

⁴Ibid., p. 132.

⁵Robert G. Jahn and Brenda J. Dunne, *Margins of Reality: The Role of Consciousness in the Physical World* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1987), pp. 91-123.

⁶Ibid., p. 144.

⁷Личен разговор с автора, 16 декември 1988.

⁸Jahn and Dunne, *Margins*, p. 142.

⁹Личен разговор с автора, 16 декември 1988

¹⁰Личен разговор с автора, 16 декември 1988

¹¹Steve Fishman, „Questions for the Cosmos", *New York Times Magazine* (November 26, 1989), p. 55.

¹², 25 ноември 1988.

¹³Rex Gardner, „Piracies of Healing in Anglo-Celtic Northumbria as Recorded by the Venerable Bede and His Contemporaries: A Reappraisal in the Light of Twentieth-Century Experience", *British Medical Journal* 287 (December 1983), p. 1931.

¹⁴Max Freedom Long, *The Secret Science behind Miracles* (New York: Robert Collier Publications, 1948), pp. 191-192.

¹⁵Louis-Basile Carre de Montgeron, *La Verite des Miracles* (Paris: 1737), vol. I, p. 380., mrrax no H. P. Blavatsky, *Isis Unveiled*, vol. I (New York: J. W. Bouton, 1877), p. 374.

¹⁶Ibid., p. 374.

¹⁷B. Robert Kreiser, *Miracles, Convulsions, and Ecclesiastical Politics in Early Eighteenth-Century Paris* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1978), pp. 260-61.

¹⁸Charles Mackey, *Extraordinary Popular Delusions and the Madness of Crowds* (London: 1841), p. 318.

¹⁹Kreiser, *Miracles*, p. 174.

²⁰Stanislav Grof, *Beyond the Brain* (Albany, N. Y.: State University of New York Press, 1985), p. 91.

²¹Long, *Secret Science*, pp. 31-39.

²²Frank Podmore, *Mediums of the Nineteenth Century*, vol. 2 (New Hyde Park, N. Y.: University Books, 1963), p. 264.

²³Vincent H. Gaddis, *Mysterious Fires and Lights* (New York: Dell, 1967), pp. 114-15.

²⁴Blavatsky, *Isis*, p. 370.

²⁵Podmore, *Mediums*, p. 264.

²⁶Will and Ariel Durant, *The Age of Louis XIV*, vol. XIII (New York: Simon & Schuster, 1963), p. 73.

²⁷Franz Werfel, *The Song of Bernadette* (Garden City, N. Y.: Sun Dial Press, 1944), pp. 326-27.

²⁸Gaddis, *Mysterious Fires*, pp. 106-7.

²⁹Ibid., p. 106.

³⁰Bertold Schwartz, „Ordeals by Serpents, Fire, and Strychnine", *Psychiatric Quarterly* 34 (1960), pp. 405-29.

³¹ Личен разговор с автора, 17 юли 1989 г.

³²Karl H. Pribram, „The Implicate Brain", in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p. 367.

³³ Личен разговор с автора, 8 февруари 1989 г.; вж. също Karl H. Pribram, „The Cognitive Revolution and Mind/Brain Issues", *American Psychologist* 41, no. 5 (May 1986), pp. 507-19.

, 25 ноември 1988.

³⁵Gordon G. Globus, „Three Holonomic Approaches to the Brain", in *Quantum Implications*, ed. Basil J. Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), pp. 372-85; бж. ебиуп Judith Hooper and Dick Teresi, *The Three-Pound Universe* (New York: Dell, 1986), pp. 295-300.

³⁶ Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

³⁷Malcolm W. Browne, „Quantum Theory: Disturbing Questions Remain Unresolved", *New York Times* (February 11, 1986), p. C3.

³⁸Ibid.

³⁹Jahn and Dunne, *Margins*, pp. 319-20; бж. cimo Dietrick E. Thomsen, „Anomalons Get More and More Anomalous", *Science News* 125 (February 25, 1984).

⁴⁰Christine Sutton, „The Secret Life of the Neutrino", *New Scientist* 117, no. 1595 (January 14, 1988), pp. 53-57; бж. cimo „Soviet Neutrinos Have Mass", *New Scientist* 105, no. 1446 (March 7, 1985), p. 23; and Dietrick E. Thomsen, „Ups and Downs of Neutrino Oscillation", *Science News* 117, no. 24 (June 14, 1980), pp. 377-83.

⁴¹S. Edmunds, *Hypnotism and the Supernormal* (London: Aquarian Press, 1967), цитат по *Supemature*, Lyall Watson (New York: Bantam Books, 1973), p. 236.

⁴²Leonid L. Vasiliev, *Experiments in Distant Influence* (new York: E. P. Dutton, 1976).

⁴³Бж. Russell Targ and Harold Puthoff, *Mind-Reach* (New York: Delacorte Press, 1977).

⁴⁴Fishman, *New York Times Magazine*, p. 55; вж. също Jahn and Dunne, *Margins*, p. 187.

⁴⁵Charles Tart, „Physiological Correlates of Psi Cognition", *International Journal of Neuropsychiatry* 5, no. 4 (1962).

⁴⁶Targ and Puthoff, *Mind-Reach*, pp. 130-33.

⁴⁷E. Douglas Dean, „Pletysmograph Recordings of ESP Responses", *International journal of Neuropsychiatry* 2 (September 1966).

⁴⁸Charles Tart, „Psychedelic Experiences Associated with a Novel Hypnotic Procedure, Mutual Hypnosis", in *Altered States of Consciousness*, ed. Charles T. Tart (New York: John Wiley & Sons, 1969), pp. 291-308.

⁴⁹Ibid.

⁵⁰John P. Brigs and F. David Peat, *Looking Glass Universe* (New York: Simon & Schuster, 1984), p. 87.

⁵¹Targ and Puthoff, *Mind-Reach*, pp. 130-33.

⁵²Russell Targ, et. AL, *Research in Parapsychology* (Metuchen, N. J.: Scarecrow, 1980).

⁵³Bohm, *Journal of the American Society for Psychical Research*, p. 132.

⁵⁴Jahn and Dunne, *Margins*, p. 257-59.

⁵⁵Gardner, *British Medical Journal*, p. 1930.

⁵⁶Lyall Watson, *Beyond Supemature* (New York: Bantam Books, 1988), pp. 189-91.

⁵⁷A. R. G. Owen, *Can We Explain the Poltergeist* (New York: Garrett Publications, 1964).

⁵⁸Erlendur Haraldsson, *Modem Miracles: An Investigative Report on Psychic Phenomena Associated with Sathya Sai Baba* (New York: Fawcett Columbine Books, 1987), pp. 26-27.

⁵⁹Ibid, pp. 35-36.

⁶⁰Ibid, p. 290.

⁶¹Paramahansa Yogananda, *Autobiography of a Yogi* (Los Angeles: Self-Realisation Fellowship, 1973), p. 134.

⁶²Rogo, *Miracles*, p. 173.

⁶³Lyall Watson, *Gifts of Unknown Things* (New York: Simon & Schuster, 1976), pp. 203-4.

⁶⁴Личен разговор с автора, 9 февруари 1989 г.

⁶⁵Личен разговор с автора, 17 октомври 1988 г.

⁶⁶Личен разговор с автора, 16 декември 1988 г.

⁶⁷Judith Hooper and Dick Teresi, *The Three-Pound Universe* (New York: Dell, 1986), p. 300.

⁶⁸Carlos Castaneda, *Tales of Power* (New York: Simon & Schuster, 1974), p. 100.

⁶⁹Marilyn Ferguson, „Karl Pribram's Changing Reality", in *The Holographic Paradigm*, ed. Ken Wilber (Boulder, Col.: New Science Library, 1982), p. 24.

⁷⁰Erlendur Haraldsson and Loftur R. Gissurarson, *The Icelandic Physical Medium: Indridi Indridason* (London: Society for Physical Research, 1989).

Шеста глава

Да виждаш холографски

¹Karl Pribram, „The Neurophysiology of Remembering", *Scientific American* 220 (January 1969), pp. 76-78.

²Judith Hooper, Interview: Karl Pribram", *Omni* 5, no. 1 (October 1982), p. 172.

³Wil van Seek, *Hazrat Inayat Khan* (New York: Vantage Press, 1983), p. 135.

⁴Barbara Ann Brennan, *Hands of Light* (New York: Bantam Books, 1987), pp. 3-4.

⁵Ibid., p. 4.

⁶Ibid., U.HT3T ot KOпHuara.

⁷Ibid., irHTaT ot Kopmiana.

⁸Ibid., p. 26.

⁹Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

¹⁰Shafica Karagulla, *Breakthrough to Creativity* (Marina Del Rey, Calif.: DeVorss, 1967), p. 61.

¹¹Ibid., pp. 78-79.

¹²W. Brugh Joy, *Way's Way* (Los Angeles: J. P. Tarcher, 1979), pp. 155-56.

¹³Ibid., p. 48.

¹⁴Michael Crichton, *Travels* (New York: Knopf, 1988), p. 262.

¹⁵Ronald S. Mi'Jer, „Bridging the Gap: An Interview with Valerie Hunt", *Science of Mind* (October 1983), p. 12.

¹⁶Личен разговор с автора, 7 февруари 1990 г.

¹⁷Ibid.

¹⁸Ibid.

¹⁹Ibid.

²⁰Valerie V. Hunt, *Infinite Mind*, *Magical Blend*, no. 25 (January 1990), p. 22.

²¹Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

²²Robert Temple, „David Bohm", *New Scientists* (November 11 1982) p. 362.

²³Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

²⁴Личен разговор с автора, 18 октомври 1988 г.

²⁵Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

²⁶Ibid.

²⁷Ibid.

²⁸George F. Dole, *A View from Within* (New York: Swedenborg Foundation, 1985), p. 26.

²⁹George F. Dole, „An Image of God in a Mirror", in *Emanuel Swedenborg: A Continuing Vision*, ed. Robin Larsen (New York: Swedenborg Foundation, 1988), p. 376.

³⁰Brennan, *Hands*, p. 26.

³¹Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

³²Karagulla, *Breakthrough*, p. 39.

³³Ibid., p. 132.

³⁴D. Scott Rogo, „Shamanism, ESP, and the Paranormal", in *Shamanism*, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1987), p. 135.

³⁵Michael Harner and Gary Doore, „The Ancient Wisdom in Shamanic Cultures", in *Shamanism*, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1987), p. 10.

³⁶Michael Harner, *The Way of the Shaman* (New York: Harper & Row, 1980), p. 17.

³⁷Richard Gerber, *Vibrational Medicine* (Santa Fe, N. M.: Bear & Co., 1988), p. 115.

³⁸Ibid, p. 154.

³⁹William A. Tiller, „Consciousness, Radiation, and the Developing Sensory System", in *The Psychic Frontiers of Medicine*, ed. Bill Schul (New York: Ballantine Books, 1977), p. 95.

⁴⁰Ibid., p. 94.

⁴¹Hiroshi Motoyama, *Theories of the Chakras* (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1981), p. 239. (Хироши Мотояма, Чакрите. Мост към висшето съзнание. С., „Сарасвати", 1999, с. 248).

⁴²Richard M. Restak, „Is Free Will a Fraud", *Science Digest* (October 1983), p. 52.

⁴³Ibid.

⁴⁴Личен разговор с автора, 7 февруари 1990 г.

⁴⁵Личен разговор с автора, 13 ноември 1988 г.

Седма глава

Време от съзнание

¹ Вж.. Stephan A. Schwartz, *The Secret Vaults of Time* (New York: Grosset & Dunlap, 1978); Stanislaw Poniatowski, „Parapsychological Probing of Prehistoric Cultures", in *Psychic Archaeology*, ed. J. Goodmsn (New York: G. P. Putnam & Sons, 1977); and Andrzej Borzowski, „Experiments with Ossowiecki", *International Journal of Parapsychology* 7, no. 3 (1965), pp. 259-84.

² J. Norman Emerson, „Intuitive Archaeology", *Midden* 5, no. 3 (1973).

³ J. Norman Emerson, „Intuitive Archaeology: A Psychic Approach", *New Horizon* 1, no. 3 (1974), p. 14.

⁴ Jack Harrison Pollack, *Croiset the Clairvoyant* (New York: Doubleday, 1964).

⁵ Lawrence LeShan, *The Medium, the Mystic, and the Physicist* (New York: Ballantine Books, 1974), pp. 30-31.

⁶ Stephan A. Schwartz, *The Secret Vaults of Time* (New York: Grosset & Dunlap, 1978), pp. 226-37; bх. cimo Clarence W. Weiant, „Parapsychology and anthropology", *Manas* 13, no. 15 (1960).

⁷ Schwartz, Op. Cit., pp. X and 314.

⁸ Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

⁹ Личен разговор с автора, 18 октомври 1988 г.

¹⁰ Вж. Glenn D. Kittler, *Edgar Cayce on the Dead Sea Scrolls* (New York: Warner Books, 1970).

¹¹ Marilyn Gerguson, „Quantum Brain-Action Approach Complements Holographic Model", *Brain-Mind Bulletin*, updated special issue (1978), p. 3.

¹² Edmund Gurney, F. W. H. Myers, and Frank Podmore, *Phantasm's of the Living* (London: Trubner's, 1886).

¹³ Вж. J. Palmer, „A Community Mail Survey of Psychic Experiences", *Journal of the American Society for Psychical Research* 73 (1979), pp. 221-51; H. Sidgwick and committee, „Report on the Census of Hallucinations", *Proceedings of the Society for Psychical Research* 10 (1894), pp. 25-422; and D. J. West, „A Mass-Observation Questionnaire on Hallucinations", *Journal of the Society for Psychical Research* 34 (1948), pp. 187-96.

¹⁴ W. Y. Evans-Wentz, *The Fairy-Faith in Celtic Countries* (Oxford: Oxford University Press, 1911), p. 485.

¹⁵ Ibid., p. 123.

¹⁶ Charles Fort, *New Lands* (New York: Boni & Liveright, 1923), p. 111.

¹⁷ Bac. Max Freedom Long, *The Secret Science behind Miracles* (Tarrytown, N. Y.: Robert Collier Publications, 1948), pp. 206-8.

¹⁸ Editors of Time-Life Books, *Ghosts* (Alexandria, Va.: Time-Life Books, 1984), p. 75.

¹⁹ Editors of Reader's Digest, *Strange Stories, Amazing Facts* (Pleasantville, N. Y.: Reader's Digest Association, 1976), pp. 384-85.

²⁰ J. B. Rhine, „Experiments Bearing on the Precognition Hypothesis: III. Mechanically selected Cards", *Journal of Parapsychology* 5 (1941).

²¹ Helmut Schmidt, „Psychokinesis", in *Psychic Explorations: A Challenge to Science*, ed. Edgar Mitchell and John White (New York: G. P. Putnam's Sons, 1974), pp. 179-93.

²² Montague Ullman, Stanley Krippner, and Alan Vaughan, *Dream Telepathy* (New York: Macmillan, 1973).

²³Russell Targ and Harold Puthoff, *Mind-Reach* (New York: Delacorte Press, 1977), p. 116.

²⁴Robert G. Jahn and Brenda J. Dunne, *Margins of Reality* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1987), pp. 160, 185.

²⁵Jule Aisenbud, „A Transatlantic Experiment in Precognition with Gerard Croiset", *Journal of American Society of Psychological research* 67 (1973), pp. 1-25; bjk. cbmo W. H. C. Tenhaeff, „Seat Experiments with Gerard Croiset", *Proceedings Parapsychology* 1 (1960), pp. 53-65; KaKTO h U. Timm, „Neue Experimente mit dem Sensitiven Gerard Croiset", *Z. F. Parapsychologia und Grenzgeb. der Psychologia* 9 (1966), pp. 30-59.

²⁶Marilyn Ferguson, *Bulletin*, p. 4.

²⁷Личен разговор с автора, 26 септември 1989 г.

²⁸David Loye, *The Sphinx and the Rainbow* (Boulder, Col.: Shambhala, 1983).

²⁹Bernard Gittelson, *Intangible Evidence* (New York: Simon & Schuster, 1987), p. 174.

³⁰Eileen Garrett, *My Life as a Search for the Meaning of Mediumship* (London: Ryder & Company, 1949), p. 179.

³¹Edith Lyttelton, *Some Cases of Prediction* (London: Bell, 1937).

³²Louisa E. Rhine, „Frequency of Types of Experience in Spontaneous Precognition", *Journal of Parapsychology* 18, no. 2 (1954): вж. Също „Precognition and Intervention", *Journal of Parapsychology* 19 (1955); h *Hidden Channels of the Mind* (New York: Sloane Associates, 1961).

³³E. Douglas Dean, „Precognition and Retrocognition", in *Psychic Exploration*, ed. Edgar D. Mitchell and John White (New York: G. P. Putnam's Sons, 1974), p. 163.

³⁴Bx. A. Foster, „ESP Tests with American Indian Children", *Journal of Parapsychology* 7, no. 94 (1943); Dorothy H. Pope, „ESP Tests with Primitive People", *Parapsychology Bulletin* 30, no. 1 (1953); Ronald Rose and Lyndon Rose, „Psi Experiments with Australian Aborigines", *Journal of Parapsychology* 15, no. 122 (1951); Robert L. Van de Castle, „Anthropology and Psychic Research", in *Psychic Exploration*, ed. Edgar D. Mitchell and John White (New York: G. P. Putnam's Sons, 1974); h Robert L. Van de Castle, „Psi Abilities in Primitive Groups", *Proceedings of the Parapsychological Association* 7, no. 97 (1970).

³⁵Ian Stevenson, „Precognition of Disasters", *Journal of American Society for Psychical Research* 64, no. 2 (1970).

³⁶Karlis Osis and J. Fabler, „Space and Time Variables in ESP", *Journal of American Society for Psychical Research* 58, (1964).

³⁷Alexander P. Dubrov and Veniamin N. Pushkin, *Parapsychology and Contemporary Science*, trans. Aleksandr Petrovich (New York: Consultants Bureau, 1982), pp. 93-104.

³⁸Arthur Osborn, *The Future Is Now: The Significance of Precognition* (New York: University Books, 1961).

³⁹Ian Stevenson, „A Review and analysis of Paranormal Experiences Connected with the Sinking of the Titanic", *Journal of American Society for Psychical Research* 54, (1960), pp. 153-71; bjk. cbiup Ian Stevenson, „Seven More Paranormal Experiences Associated with the Sinking of the Titanic", *Journal of American Society for Psychical Research* 59, (1965), pp. 211-25.

⁴⁰Loye, *Sphinx*, pp. 158-65.

⁴¹Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

⁴²Gittelson, *Evidence*, p. 175.

⁴³Ibid., p. 125.

⁴⁴Long, op. cit., p. 165.

⁴⁵Shafica Karagulla, *Breakthrough to Creativity* (Marina del Rey, Calif.: DeVorss, 1967), p. 206.

⁴⁶Според Н. Н. Banerjee, *Americans Who Have Been Reincarnated* (New York: Macmillan Publishing Company, 1980), p. 195, едно изследване, проведено от Джеймс Парейко, професор по философия в Чикаго стеит юнивърсити, разкрива, че 93 от 100 хипнотизирани доброволци дават информация за възможно минало съществуване; самият Уитън открива, че *всички* хипнотизирани са в състояние да си припомнят такива спомени.

⁴⁷M. Gerald Edelstein, *Trauma, Trance and Transformation* (New York: Brunner/Mazel, 1981).

⁴⁸Michael Talbot, „Lives between Lives: An Interview with Dr. Joel Whitton“, *Omni WlweMind Newsletter* 1, no. 6 (May 1988), p. 4.

⁴⁹Joel L. Whitton and Joe Fisher, *Life between Life* (New York: Doubleday, 1986), pp. 116-27.

⁵⁰Ibid., p. 154. ⁵¹Ibid., p. 156.

⁵²Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

⁵³Whitton and Fisher, *Life*, p. 43.

⁵⁴Ibid., p. 47.

⁵⁵Ibid., p. 152-53.

⁵⁶Ibid., p. 52.

⁵⁷William E. Cox, „Precognition: An Analysis I and II“, *Journal of American Society for Psychical Research* 50, (1956).

⁵⁸Whitton and Fisher, *Life*, p. 186.

⁵⁹Вж. Ian Stevenson, *Twenty Cases Suggestive of Reincarnation* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1974); *Cases of the Reincarnation Type* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1974), vols. 1-4; и *Children Who Remember Their Past Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987).

⁶⁰Вж. Горната бележка.

⁶¹Ian Stevenson *Children Who Remember Their Past Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987), p. 240-243.

⁶²Ibid., pp. 196, 233.

⁶³Stevenson, *Twenty Cases*, p. 180.

⁶⁴Ibid., pp. 196, 233.

⁶⁵Ibid., p. 92.

⁶⁶Sylvia Granston and Carey Williams, *Reincarnation: a New Horizon in Science, Religion, and Society* (New York: Julian Press, 1984), p. 67.

⁶⁷Ibid., p. 260.

⁶⁸Ian Stevenson, „Some Questions Related to Cases of the Reincarnation Type“, *Journal of the American Society of Psychic Research* (October 1974), p. 407.

⁶⁹Stevenson, *Children*, p. 255.

⁷⁰*Journal of the American Medical Association* (December 1, 1975), n. 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

⁷¹J. Warneck, *Die Religion der Batak* (Gottingen, 1909), цитат по Holger Kalweit, *Dreamtime and Inner Space: The World of the Shaman* (Boulder, Colo.: Shambhala, 1984), p. 23.

⁷²Basil Johnston, *Und Manitu erschuf die Welt. Mythen und Visionen der Ojibwa* (Cologne: 1979), цитат по Holger Kalweit, *Dreamtime and Inner Space: The World of the Shaman* (Boulder, Colo.: Shambhala, 1984), p. 25.

⁷³Long, op. cit, pp. 165-69.

⁷⁴Ibid., p. 193.

⁷⁵John Blofeld, *The Tantric Mysticism of Tibet* (New York: E. P. Dutton, 1970), p. 84; вж. също Alexandra David-Neel, *Magic and Mystery in Tibet* (Baltimore, Md.: Penguin Books, 1971), p. 293.

⁷⁶Henry Corbin, *Creative Imagination in the Sufism of Ibn 'Arabi*, trans. Ralph Manheim (Princeton, N. J.: Princeton University Press 1969) pp. 221-36.

⁷⁷Hugh Lynn Cayce, *The Edgar Cayce Reader*. Vol. II (New York: Paperback Library, 1969), pp. 25-26; вж. също Noel Langley, *Edgar Cayce on Reincarnation* (New York: Warner Books, 1967), p. 43.

⁷⁸Paramahansa Yogananda, *Man's Eternal Quest* (Los Angeles: Self-Realization Fellowship, 1982), p. 238.

⁷⁹Thomas Byron, *The Dhammapadam: The Sayings of Buddha* (New York: Vintage Books, 1976), p. 13.

⁸⁰Swami Prabhavananda and Frederick Manchester, trans., *The Upanishads* (Hollywood, Calif.: Vedanta Press, 1975), p. 177.

⁸¹Iamblichus, *The Egyptian Mysteries*, trans. Alexander Wilder (New York: Metaphysical Publications, 1911), pp. 122, 175, 259-60.

⁸²Maxima 7:7; 17:20.

⁸³Rabbi Adin Steinsaltz, *The Thirteen-Petaled Rose* (New York: Basic Books, 1980), pp. 64-65.

⁸⁴Jean Houston, *The Possible Human* (Los Angeles: J. P. Tarcher, 1982), pp. 200-5.

⁸⁵Mary Orser and Richard A. Zarro, *Changing Your Destiny* (San Francisco: Harper & Row, 1989), p. 213.

⁸⁶Florence Graves, „The Ultimate Frontier: Edgar Mitchell, the Astronaut-Turned-Philosopher Explores Star Wars, Spirituality, and How We Create Our Own Reality", *New Age* (May/June 1988), p. 87.

⁸⁷Helen Wambach, *Reliving Past Lives* (New York: Harper & Row, 1978), p. 116.

⁸⁸Ibid., pp. 128-34.

⁸⁹Chet B. Snow and Helen Wambach, *Mass Dreams of the Future* (New York: McGraw-Hill, 1989), p. 218.

⁹⁰Henry Reed, „Reaching into the Past with Mind over Matter", *Venture Inward*, no. 3 (May/June 1989), p. 6.

⁹¹Anne Moberley and Eleanor Jourdain, *An Adventure* (London: Faber, 1904).

⁹²Andrew Mackenzie, *The Unexplained* (London: Barker, 1966), вж. също Ted Holiday, *The Goblin Universe* (St. Paul, Minn.: Llewellyn Publications, 1986), p. 96.

⁹³Gardner Murphy and H. L. Klemme, „Unfinished Business", *Journal of the American Society for Psychical Research* 60, no. 4 (1966), p. 5.

Осма глава

Пътешествие в супер холограмата

¹Dean Shields, „A Cross-Cultural Study of Beliefs in out-of-the-Body Experiences", *Journal of the Society for Psychical Research* 49 (1978), pp. 697-741.

- ²Erika Bourguignon, „Dreams and Altered States of Consciousness in Anthropological Research", in *Psychological Anthropology*, ed. F. L. K. Hsu (Cambridge, Mass.: Schenkman, 1972), p. 418.
- ³Celia Green, *Out-of-the-Body Experiences* (Oxford, England: Institute of Psychophysical Research, 1968).
- ⁴D. Scott Rogo, *Leaving the Body* (New York: Prentice-Hall, 1983), p. 5. Ibid.
- ⁵Ibid.
- ⁶Stuart W. Twemlow, Glen O. Gabbard, and Fowler C. Jones, „The Out-of-Body Experience: I, Phenomenology; II, Psychological Profile; III, Differential Diagnosis" (Papers delivered at the 1980 Convention of the American Psychiatric Association). Bx. d>mo Twemlow, Gabbard, and Jones, „The Out-of-Body Experience: A Phenomenological Typology Based on Questionnaire Responses", *American Journal of Psychiatry* 139 (1982), pp. 450-455.
- ⁷Ibid.
- ⁸Bruce Greyson and C. P. Flynn, *The Near-Death Experience* (Chicago: Charles C. Thomas, 1984), цитат по Stanislav Grof, *The Adventure of Self-Discovery* (Albany, N. Y.: SUMY Press, 1988), pp. 71-72.
- ⁹Michael B. Sabom, *Recollections of Death* (New York: Harper & Row, 1982), p. 184.
- ¹⁰Jean-Noel Bassior, „Astral Travel", *New Age Journal* (November/December 1988), p. 46.
- ¹¹Charles Tart, „A Psychophysiological Study of Out-of-the-Body Experiences in a Selected Subject", *Journal of the American Society for Psychical Research* 62 (1968), pp. 3-27.
- ¹²Karlis Osis, „New ASPR Research on Out-of-the-Body Experiences" *Newsletter of the American Society for Psychical Research* 14 (1972); bx.'Cfcio Karlis Osis, „Out-of-the-Body Research at the American Society for Psychical Research, in *Mind beyond the Body*, ed. D Scott Rogo (New York: Penguin, 1978), pp. 162-169.
- ¹³D. Scott Rogo, *Psychic Breakthroughs Today* (Wellinborough, Great Britain: Aquarian Press, 1987), pp. 162-69.
- ¹⁴J. H. M. Whiteman, *The Mystical Life* (London: Faber & Faber, 1961). Monroe, *Journeys Out of the Body* (New York: Anchor Press/Doubleday 1971), p. 183.
- ¹⁵Robert A. Monroe, *Journeys Out of the Body* (New York: Anchor Press/Doubleday, 1971), p. 183.
- ¹⁶Robert A. Monroe, *Far Journeys* (New York: Doubleday, 1985), p. 64.
- ¹⁷David Eisenberg, with Thomas Lee Wright, *Encounters with Qi* (New York: Penguin, 1987), pp. 79-87.
- ¹⁸Frank Edwards, „People Who Saw without Eyes", *Strange People* (London: Pan Books, 1970).
- ¹⁹A. Ivanov, „Soviet Experiments in eyeless Vision", *International Journal of Parapsychology* 6 (1964); вж. също М. М. Bongard and М. S. Smirnov, „About the 'Dermal Vision' of R. Kuleshova", *Biophysics* 1 (1965).
- ²⁰A. Rosenfeld, „Seeing Colors with the Fingers", *Life* (June 12, 1964); за по-обширен отчет за Кулешова и „виждане без очи" изобщо вж. Sheila Ostrander and Lynn Schroeder, *Psychic Discoveries Behind the Iron Strain* (New York: Bantam Books, 1970), pp. 170-85.
- ²¹Rogo, *Psychic Breakthrough*, p. 161.
- ²²Ibid.
- ²³Janet Lee Mitchell, *Out-of-Body Experiences* (New York: Ballantine Books, 1987), p. 81.
- ²⁴August Strindberg, *Legends* (1912 edition), цитат по Colin Wilson, *The Occult* (New York: Vintage Books, 1973), pp. 56-57.

²⁵Monroe, *Journeys Out of the Body*, p. 184.

²⁶Whiteman, *Mystical Life*, UHT3T no Mitchell, *Experiences*, p. 44.

²⁷Karlis Osis and Erlendur Haraldsson, „Deathbed Observations by Physicians and Nurses: a Cross-Cultural Survey", *The Journal of the American Society for Psychical Research* 71 (July 1977), pp. 237-59.

²⁸Raymond A. Moody, Jr., with Paul Perry, *The Light Beyond* (New York: Bantam Books, 1988), pp. 14-15.

²⁹*Ibid.*

³⁰Elisabeth Kubler-Ross, *On Children and Death* (New York: Macmillan, 1983), p. 208.

³¹Kenneth Ring, *Life at Death* (New York: Quill, 1980), pp. 238-39.

³²Kubler-Ross, *Children*, p. 210.

³³Moody and Perry, *Light*, pp. 103-7.

³⁴*Ibid.*, p. 151.

³⁵George Gallup, Jr. with William Proctor, *Adventures in Immortality* (New York: McGraw-Hill, 1982), p. 31.

³⁶Ring, *Life at Death*, p. 98.

³⁷*Ibid.*, pp. 97-98.

³⁸*Ibid.*, p. 247.

³⁹Личен разговор с автора, 24 май 1990 г.

⁴⁰F. W. H. Myers, *Human Personality and Its Survival of Bodily Death* (Longmans, Green & Co., 1904), pp. 315-21.

⁴¹*Ibid.*

⁴²Moody and Perry, *Light*, p. 8.

⁴³Joel L. Whitton and Joe Fisher, *Life between Life* (New York: Doubleday, 1986), p. 32.

⁴⁴Michael Talbot, „Lives between Lives: An Interview with Joel Whitton", *Omni WholeMind Newsletter* 1, no. 6 (May 1988), p. 4.

⁴⁵Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

⁴⁶Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 135.

⁴⁷Myra Ka Lange, „To the Top of the Universe", *Venture Inward* 4, no.3 (may/June 1988), p. 42.

⁴⁸F. W. H. Myers, *Human Personality*.

⁴⁹Moody and Perry, *Light*, p. 129.

⁵⁰Raymond A. Moody, Jr., *Reflections on Life after Life* (New York: Bantam Books, 1978), p. 38.

⁵¹Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 39.

⁵²Raymond A. Moody, Jr., *Life after Life* (New York: Bantam Books, 1976), p. 68.

⁵³Moody, Jr., *Reflections on Life after Life*, p. 135.

⁵⁴През 1821 г. Преживяване на прегана на смъртта има майката на английския писател Томас де Куинси и случаят е описан в неговата книга *Confessions of an English Opium Eater with Its Sequels Suspiria De Profundis and The English Mail-Coach*, ed. Malcolm Elwin (London: Macdonald & Co, 1956), pp. 511-12.

⁵⁵Whitton and Fisher, *Life between Life*, pp. 42-43.

⁵⁶Moody and Perry, *Light*, p. 50.

⁵⁷*Ibid.*, p. 35.

⁵⁸Kenneth Ring, *Heading toward Omega* (New York: William Morrow, 1985), pp. 58-59.

⁵⁹Bx. Ring, *Heading toward Omega*, p. 199; Moody, Jr., *Reflections on Lifeafter Life*, pp. 9-14; Moody and Perry, *Light*, p. 35.

⁶⁰Moody and Perry, *Light*, p. 35.

⁶¹Monroe, *Far Journeys*, p. 73. *Ibid.*, p. 242.

⁶²Ring, *Life at Death*, p. 248.

⁶³*Ibid.*, p. 242.

⁶⁴Moody, Jr., *Life after Life*, p. 75.

⁶⁵Moody and Perry, *Light*, p. 13.

⁶⁶Ring, *Heading toward Omega*, pp. 186-87.

⁶⁷Moody and Perry, *Light*, p. 22.

⁶⁸Ring, *Heading toward Omega*, pp. 217-18.

⁶⁹Moody and Perry, *Light*, p. 34.

⁷⁰Ian Stevenson, *Children Who Remember Previous Lives* (Charlottesville, Va.: University Press of Virginia, 1987), p. 110.

⁷¹Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 43.

⁷²Wil van Beek, *Hazrat Inayat Khan* (New York: Vantage Press, 1983), p. 29.

⁷³Monroe, *Journeys Out of the Body*, pp. 101-15.

⁷⁴Вж. Leon S. Rhodes, „Swedenborg and Near-Death Experience", in

Emanuel Swedenborg: A Continuing Vision, ed. Robin Larsen et al. (New York: Swedenborg Foundation, 1988), pp. 237-40.

⁷⁵Wilson Van Dusen, *The Presence of Other Worlds* (New York: Swedenborg Foundation, 1974), p. 75.

⁷⁶Emanuel Swedenborg, *The Universal Human and Soul-Body Interaction*, ed., and trans. George F. Dole (New York: Paulist Press, 1984), p. 43.

⁷⁷*Ibid.*

⁷⁸*Ibid.*, p. 156.

⁷⁹*Ibid.*, p. 45.

⁸⁰*Ibid.*, p. 161.

⁸¹George F. Dole, „An Image of God in a Mirror", in *Emanuel Swedenborg: A Continuing Vision*, ed. Robin Larsen et al. (New York: Swedenborg Foundation, 1988), pp. 374-81.

⁸²*Ibid.*

⁸³Theophilus Parsons, *Essays* (Boston: Otis Clapp, 1845), p. 225.

⁸⁴Henry Corbin, *Mundus Imaginalis* (Ipswich, England: Golgonnoza Press, 1976), p. 4.

⁸⁵*Ibid.*, p. 7.

⁸⁶*Ibid.*, p. 5.

⁸⁷Kubler-Ross, *Children*, p. 222.

⁸⁸Личен разговор с автора, 28 октомври 1988 г.

- ⁸⁹Paramahansa Yogananda, *Autobiography of a Yogi* (Los Angeles: Self-Realization Fellowship, 1973), p. VIII.
- ⁹⁰Ibid., pp. 475-97.
- ⁹¹Satprem, *SriAurobindo or the Adventure of Consciousness* (New York: Institute for Evolutionary Research, 1984), p. 195.
- ⁹²Ibid., p. 219.
- ⁹³E. Nandisvara Nayake Thero, „The Dreamtime, Mysticism, and Liberation: Shamanism in Australia", in *Shamanism*, ed. Shirley Nicholson (Wheaton, 111.: Theosophical Publishing House, 1987), pp. 223-32.
- ⁹⁴Holger Kalweit, *Dreamtime and Inner Space* (Boston: Shambhala Publications, 1984), pp. 12-13.
- ⁹⁵Michael Harner, *The Way of the Shaman* (New York: Harper & Row, 1980), pp. 1-8.
- ⁹⁶Kalweit, *Dreamtime*, pp. 13, 57.
- ⁹⁷Ring, *Heading toward Omega*, pp. 143-64.
- ⁹⁸Ibid., pp. 114-20.
- ⁹⁹Bruce Greyson, „Increase in Physic and Psi-Related Phenomena Following Near-Death Experiences", *Theta, uHTaT no Ring, Heading toward Omega*, p. 180.
- ¹⁰⁰Jeff Zaleski, „Life after Death: Not Always Happily-Ever After", *OmniWholeMind Newsletter* 1, no. 10 (September 1988), p. 5.
- ¹⁰¹Ring, *Heading toward Omega*, p. 50.
- ¹⁰²John Gliedman, „Interview with Brian Josephson", *Omni* 4, no. 10 (July 1982), pp. 114-16.
- ¹⁰³P. C. W. Davies, „The Mind-Body Problem and Quantum Theory", in *Proceedings of the Symposium on Consciousness and Survival*, ed. John S. Spong (Sausalito, Calif.: Institute of Noetic Sciences, 1987), pp. 113-14.
- ¹⁰⁴Candace Pert, Neuropeptides, the Emotions and Bodymind in *Proceedings of the Symposium on Consciousness and Survival*, ed. John S. Spong (Sausalito, Calif.: Institute of Noetic Sciences, 1987), pp. 113-14.
- ¹⁰⁵David Bohm and Renee Weber, „Nature as Creativity", *ReVision* 5, no. 2 (Fall 1982), p. 40.
- ¹⁰⁶Личен разговор с автора , 9 ноември 1987 г.
- ¹⁰⁷Monroe, *Journeys Out of the Body*, pp. 51 and 70.
- ¹⁰⁸Dole, in *Emanuel Swedenborg*, p. 44.
- ¹⁰⁹Whitton and Fisher, *Life between Life*, p. 45.
- ¹¹⁰Вас. нaнpHМep Moody, *Reflections on the Life after Life*, pp. 13-14; and Ring, *Heading toward Omega*, pp. 71-72.
- ¹¹¹Edwin Bernbaum, *The Way to Shambhala* (New York: Anchor Books, 1980), pp. XIV, 3-5.
- ¹¹²Moody, *Reflections on the Life after Life*, p. 14; and Ring, *Heading toward Omega*, p. 71.
- ¹¹³W. Y. Evans-Wentz, *The Fairy-Faith in Celtic Countries* (Oxford: Oxford University Press, 1911), p. 61.
- ^{1M} Monroe, *Journeys Out of the Body*, pp. 50-51.
- ^{1's} Jacques Vallee, *Passport to Magonia* (Chicago: Henry Regnery Co., 1969), p. 134.
- ¹¹⁶ЛimeH пaсpoBOp c aBTopa, 3 нoеMBpH 1988 г.
- ¹¹⁷D. Scott Rogo, *Miracles* (New York: Dial Press, 1982), pp. 256-57.

¹¹⁸Michael Talbot, „UFOs: Beyond Real and Unreal", in *Gods of Aquarius*, ed. Brad Steiger (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1976), pp.28-33.

¹¹⁹Jacques Vallee, *Dimensions: A Casebook of Alien Contact* (Chicago:Contemporary Books, 1988), p. 259.

¹²⁰John G. Fuller, *The Interrupted Journey* (New York: Dial Press, 1966),p. 91.

¹²¹Jacques Vallee, *Passport to Magonia*, pp. 160-62.

¹²²Talbot, in *Gods of Aquarius*, pp. 28-33.

¹²³Kenneth Ring, „Toward an Imaginal Interpretation of 'UFO Abductions', *Revision* 11, no. 4 (Spring 1989), pp. 17-24.

¹²⁴, 19 септември 1987 г.

¹²⁵Peter M. Roicewicz, „The Folklore of the 'Men in Black': A Challenge to the Prevailing Paradigm", *ReVision* 11, no. 4 (Spring 1989), pp. 5-15.

¹²⁶Whitley Strieber, *Communion* (New York: Beech Tree Books, 1987),p. 295.

¹²⁷Carl Raschke, „UFOs: Ultraterrestrial Agents of Cultural Deconstruction", in *Cyberological Studies of the Imaginal Component in the UFO Contact Experience*, ed. Dennis Stillings (St. Paul, Minn.: Archaeus Project, 1989), p. 24.

¹²⁸Michael Grosso, „UFOs and the Myth of the New Age", in *Cyberbiological Studies of the Imaginal Component in the UFO Contact Experience*, ed. Dennis Stillings (St. Paul, Minn.: Archaeus Project, 1989), p. 81.

¹²⁹Raschke, *Cyberological Studies*, p. 24.

¹³⁰Jacques Vallee, *Dimensions: A Casebook of Alien Contact* (Chicago:Contemporary Books, 1988), p. 284-89.

¹³¹John A. Wheeler, with Charles Misner and Kip S. Thorne, *Gravitation*(San Francisco: Freeman, 1973).

¹³²Strieber, *Communion*, p. 295.

¹³³ Личен разговор с автора, 8 юни 1988 г.

ДЕВЕТА ГЛАВА

ЗАВРЪЩАНЕ В МИТИЧЕСКИТО ВРЕМА

¹John Blofeld, *The Tantric Mysticism of Tibet* (New York: E. P. Dutton,1970), p. 61-62.

²Garma C. C. Chuang, *Teachings of Tibetan Yoga* (Secaucus, N. J.: Citadel Press, 1974), p. 26.

³Blofeld, *The Tantric Mysticism*, pp. 61-62.

⁴Lobsang P. Lhalungpa, trans. *The Life of Milarepa* (Boulder, Colo.:Shambhala Publications, 1977), pp. 181-82.

⁵Reginald Horace Blyth, *Games Zen Masters Play*, ed. Robert Sohl and Audrey Carr (New York: New American Library, 1976), p. 15.

⁶Margaret Stutley, *Hinduism* (Wellinborough, England: Aquarian Press,1985), pp. 9,163.

⁷Swami Prabhavananda and Frederick Manchester, trans., *The Upanishads* (Hollywood, Calif.: Vedanta Press, 1975), p. 197.

⁸Sir John Woodroffe, *The Serpent Power* (New York: Dover, 1974), p.33.

⁹Stutley, *Hindusim*, p. 27.

¹⁰Ibid., pp. 27-28.

¹¹Woodroffe, *The Serpent Power*, pp. 29, 33.

¹²Leo Schaya, *The Universal Meaning of the Kabbalah* (Baltimore, Md.:Penguin, 1973), p. 67.

¹³Ibid.

¹⁴Serge King, „The Way of the Adventurer", in *Shamanism*, ed. ShirleyNicholson (Wheaton, 111., Theosophical Publishing House, 197), p.193.

¹⁵E. Nandisvara Nayake Thero, „The Dreamtime, Mysticism, and Liberation: Shamanism in Australia", in *Shamanism*, ed. Shirley Nicholson(Wheaton, 111., Theosophical Publishing House, 197), p. 226.

¹⁶Marcel Griaule, *Conversation with Ogotemmel* (London: Oxford University Press, 1965), p. 108.

¹⁷Douglas Sharon, *Wizard of the Four Winds: A Shaman' Story* (NewYork: Free Press, 1978), p. 49.

¹⁸Henry Corbin, *Creative Imagination in the Sufism of Ibn 'Arabi*, trans.Ralph Manheim (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1969),p. 259.

¹⁹Brian Brown, *The Wisdom of the Egyptians* (New York: Brentano's,1923), p. 156.

²⁰Woodroffe, *Serpent Power*, p. 22.

²¹ John G. Neihardt, *Black Elk Speaks* (New York: Pocket Books, 1972), p. 36.

²²Tryon Edwards, *A Dictionary of Thought* (Detroit: F. B. DickersonCo., 1901), p. 196.

²³Sir Charles Eliot, *Japanese Buddhism* (New York: Barnes & Noble,1969), pp. 109-10.

²⁴Alan Watts, *Too: The Watercourse Way* (New York: Pantheon Books,1975), p. 35.

²⁵F. Franck, *Book of Angelas Silesius* (New York: Random House, 1976),цитат no Stanislav Grof, *Beyond the Brain* (Albany, N. Y.: SUNYPress, 1985), p. 76.

²⁶„Holophonic Sound Broadcasts Directly to Brain", *Brain/Mind Bulletin* 8, no. 10 (May 30, 1983), p. 3.

²⁷„European Media See Holophony as Breakthrough", *Brain/Mind Bulletin* 8, no. 10 (May 30, 1983), p. 3.

²⁸Ilya Prigogine and Ives Elskens, „Irreversibility, Stochasticity and Non-Locality in Classical Dynamics", in *Quantum Implications*, ed, Basil J.Hiley and F. David Peat (London: Routledge & Kegan Paul, 1987), p.214; bx. ctmo „A Holographic Fit?" *Brain/Mind Bulletin* 4, no. 13(May 21,1979), p. 3.

²⁹Marcus S. Cohen, „Design of a New Medium for Volume HolographicInformation Processing", *Applied Optics* 25, no. 14 (July 15,1986), pp.2288-94.

³⁰Dana Z. Anderson, „Coherent Optical Eigenstate Memory", *OpticsLetters* 11, no. 1 (January 1986), pp. 56-58.

³¹Willis W. Harman, „The Persistent Puzzle: The Need for a Basic Restructuring of Science", *Noetic Sciences Review*, no. 8 (Autumn 1988) p23.

³²„Interview: Brian L. Weiss, M. D.", *Venture Inward* 6, no. 4 (July/August 1990), pp. 17-18.

³³Личен разговор с автора, 9 ноември 1987 г.

³⁴Stanley R. Dean, C. O. Plyler, Jr., and. Michael L. Dean, „ShouldPsychic Studies Be Included in Psychiatric Education? An OpinionSurvey", *American Journal of Psychiatry* 137, no. 10 (October 1980), pp.1247-149.

³⁵Ian Stevenson, *Children Who Remember Previous Lives* (Charlottesville,Va.: University Press

of Virginia, 1987), p. 9.

³⁶Alexander P. Dubrov and Veniamin N. Pushkin, *Parapsychology and Contemporary Science* (New York: Consultants Bureau, 1982), p. 13.

³⁷Harman, *Noetic Sciences Review*, p. 25.

³⁸Kenneth Ring, „Near-Death and UFO Encounters as Shamanic Initiations: Some Conceptual and Evolutionary Implications", *Revision* 11, no. 3 (Winter 1989), p. 16.

³⁹Richard Daab and Michael Peter Langevin, „An Interview with Whit-ley Strieber", *Magical Blend* 25 (January 1990), p. 41.

⁴⁰Lytle Robinson, *Edgar Cayce's Story of the Origin and Destiny of Man* (New York: Berkeley Medallion, 1972), pp. 34, 42.

⁴¹Ox JlaHKaBaTapa-cyrpa, u,HTaT no Ken Wilbur, „Physics, Mysticism, and the New Holographic Paradigm"" in Ken Wilbur, *The Holographic Paradigm* (Boulder, Colo.: New Science Library, 1982), p. 161.

⁴²David Loye, *The Sphinx and the Rainbow* (Boulder, Colo.; Shambhala Publications, 1983), p. 156.

⁴³Terence McKenna, „New Maps of Hyperspace", *Magical Blend* 22 (April 1989), pp. 58, 60.

⁴⁴Daab and Langevin, *Magical Blend*, p. 41.

⁴⁵McKenna, *Magical Blend*, p. 60.

⁴⁶Emanuel Swedenborg, *The Universal Human and Soul-Body Interaction*, ed, and trans. George F. Dole (New York: Paulist Press, 1984), p. 54.

⁴⁷Joel L. Whitton and Joe Fisher, *Life between Life* (New York: Doubleday, 1986), pp. 45-46.